

§ 1 Val av justitieombudsman

Val av justitieombudsman företogs.

Från konstitutionsutskottet hade följande skrivelse kommit in:

Den tid för vilken Thomas Norling är vald att vara justitieombudsman upphör med utgången av år 2026.

Konstitutionsutskottet har berett frågan om omval.

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt att riksdagen för tiden från valet till dess nytt val har genomförts under tredje året därefter till justitieombudsman omväljer Thomas Norling.

Stockholm den 3 mars 2026

På konstitutionsutskottets vägnar

Jennie Nilsson

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed för tiden från valet till dess nytt val genomförts under tredje året därefter till

justitieombudsman

Thomas Norling

§ 2 Fråga om hänvisning av motion till utskott

*Fråga om hänvisning
av motion till utskott*

Motion

2025/26:3926 av Annika Hirvonen m.fl. (MP, V) Stopplag för tonårsutvisningar föredrogs.

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Annika Hirvonen med flera från Miljöpartiet och Vänsterpartiet har lämnat in en motion med åberopande av 9 kap. 15 § riksdagsordningen. Enligt denna bestämmelse får motioner med anledning av en händelse av större vikt väckas gemensamt av minst tio ledamöter, om händelsen inte kunde förutses eller beaktas under allmänna motionstiden eller någon annan motionstid som anges i 9 kap. riksdagsordningen. Motionen bordlades vid sammanträdet den 9 mars.

Motionen innehåller ett yrkande om att riksdagen ska ställa sig bakom vad som anförs i motionen om att med största skyndsamhet ta fram ett moratorium, en stopplag, för tonårsutvisningar. Motionärerna hänvisar till ”det mycket farliga läge som råder i Mellanöstern”.

Den 28 februari inledde USA och Israel luftattacker mot Iran. Flera länder kring Persiska viken påverkas. Den pågående konflikten bör i sig kunna ses som en särskild händelse.

En förutsättning för att ett motionsyrkande ska få väckas enligt 9 kap. 15 § riksdagsordningen är att det har en tydlig koppling till händelsen. Motionärerna har inte närmare motiverat kopplingen till den särskilda händelsen utan redogjort för situationen som råder för de tonåringar som riskerar att utvisas. Läget i Mellanöstern har snarare framhållits som ytterligare ett skäl till att motionärerna anser att tonårsutvisningar bör stoppas. Mot denna bakgrund kan det inte anses föreligga någon direkt koppling mellan motionsyrkandet och den pågående konflikten i Mellanöstern.

Talmannens bedömning är därför att motionen inte kan väckas med stöd av 9 kap. 15 § riksdagsordningen. Enligt 11 kap. 7 § riksdagsordningen föreligger därmed hinder mot att hänvisa motionen till utskott. Talmanen föreslår därför att kammaren lägger motionen till handlingarna.

Anf. 2 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! När vi skrev detta förslag till motion i torsdags var läget följande:

På plats i Iran befann och befinner sig fortfarande bland annat de två systrarna Darya och Donya, två unga kvinnor som utvisats från Sverige – från sina föräldrar, sina småsyster, sina vänner och sin framtid. Systrarna studerade på sjuksköterskeprogrammet och drömde om att bli sjuksköterskor. Men eftersom de inte hade hunnit få permanenta uppehållstillstånd innan de blev myndiga innebär de regler som i dag finns i utlänningslagen att de inte räknas som en del av sin kärnfamilj. De slets från allt de hade i Sverige strax innan alla utvisningar till Iran stoppades.

Nu har deras vänner sporadiskt, för täckningen är dålig, tagit emot meddelanden från dem: Glöm oss inte – vi kommer att dö. Den förtvivlan som detta otroliga öde väcker är svår att beskriva i ord.

Fru talman! Även om vi i fredags fick besked om att regeringen avser att komma med en lagändring som ska stoppa tonårsutvisningar och även om Migrationsverket har sagt att man inte ska fatta fler avslagsbeslut finns det fortfarande ett flertal tonåringar vilkas klocka inte har stoppats och vilkas utvisningar fortsätter att verkställas. Om några veckor ska ytterligare ungdomar packa ned hela sina liv och lämna Sverige, i flera fall för just länder i Mellanöstern – för även om Migrationsverket tillfälligt har stoppat verkställigheten av alla utvisningar till Iran har man inte stoppat utvisningar till alla länder i Mellanöstern.

Fru talman! Ingen av oss kan förutse hur det här kriget kommer att utveckla sig. Händelseförloppet hittills har varit högst oförutsägbart. Även om man i dag bedömer att till exempel Egypten är en säker plats, dit det har beslutats att 18-åriga Jomana ska utvisas, kan ingen av oss egentligen med gott samvete se henne i ögonen och säga: Det är säkert för dig att åka dit. Risker är att verkligheten kort därefter skulle kunna förändras, precis som för Darya och Donya. Jag talar nog ändå för de flesta i den här kammaren när jag säger att vi inte vill ha detta på vårt samvete.

Nu när alla partier har enats om att ställa sig bakom ett stopp för tonårsutvisningar behöver vi se till att också de som har fått sina beslut från Migrationsverket kan stanna i Sverige, och för det krävs en snabb lagändring. Regeringen har inte presenterat något sådant förslag ännu. Vi har inte fått någon tidsplan; vi vet inte när regeringens förslag kommer. Vi har inte heller fått höra hur det ser ut. Mycket talar alltså för att det inte är färdigt – att inriktningen inte är färdigförhandlad mellan Tidöpartierna.

Vi lade genom ett utskottsinitiativ fram ett förslag om ett moratorium, en tillfällig stopplag, som inte bara skulle omfatta dem som inte har fått beslut från Migrationsverket utan också dem som har fått ett avslag från Migrationsverket och dem som har överklagat så långt det bara går och nu bara har veckor på sig. Förslaget avslogs i utskottet förra veckan, i tisdags, men på torsdagen meddelade både Jimmie Åkesson och Simona Mohamsson att de också är för en stopplag.

Vi tycker att denna fråga är så pass akut och så pass viktig att den då bör prövas av kammaren. Det är klart att man kan diskutera att vi i motionen kunde ha utvecklat vår motivering kopplat till just riksdagsordningens kriterier. Nu hade vi väldigt bråttom när vi skrev detta, men jag vill ändå hävda att kopplingen är tydlig. Hade läget inte varit så oförutsägbart och akut som det just nu är i Mellanöstern, dit fler av dessa ungdomar förväntas bli utvisade när besluten verkställs, hade man kanske kunnat reflektera över att det finns tid. Men så är inte fallet, utan liv står på spel.

Jag vill också erinra om att det när utvisningar väl har blivit verkställda ibland finns hinder för de här ungdomarna att komma hem till Sverige igen. Detta ser vi i just Daryas och Donyas fall. De har ansökt om studieuppehåll för att få fortsätta sina studier som sjuksköterskor men fått avslag därför att domstolarna anser att detta inte är deras huvudsakliga skäl att vilja komma till Sverige.

Nog kan vi alla förstå att det för de ungdomar som inte bara lämnat sina studier utan också sin mamma, sina småsyskon, sina vänner – allt – kommer att finnas andra starka skäl att vilja komma tillbaka till Sverige. Om vi inte stoppar fler tonårsutvisningar nu riskerar alltså ytterligare ungdomar att hamna i ett läge där de utvisas till länder där det råder fara för krig men också har svårt att få tillstånd att komma tillbaka.

Jag vill yrka på att den här motionen hänvisas till socialförsäkringsutskottet för beredning, så att kammaren kan ta ställning till den. Är det så att regeringen presenterar en snabbare lösning – vilket man har talat om, men vi har ännu inte fått höra något konkret om tidsplanen eller innehållet – är vi självklart alla väldigt positiva till det. Men så länge det inte finns någon sådan lösning står de här ungdomarnas framtid och liv på spel.

(Applåder)

I detta anförande instämde Janine Alm Ericson (MP).

Anf. 3 TONY HADDOU (V):

Fru talman! Jag var hemma hos Donyas och Daryas familj i söndags. Det är en familj som har fått sina två döttrar tagna ifrån sig. De har utvisats till Iran, till ett av världens krig just nu. Familjen sitter hemma med en klump i magen varje dag och mår fruktansvärt dåligt.

Även innan kriget bröt ut i Iran kunde man undra varför Sverige över huvud taget skulle utvisa tonårsflickor dit. Jag har hört hela kammaren

prata om vilken regim det är i Iran. Jag håller med. Hela världen pratar om vilken regim det är i Iran. Jag vet vilken regim det har varit i Iran. Men till Iran skickar man ändå flickor som har rotat sig i Sverige och har hela sina liv i Sverige. De har sina familjer i Sverige. Ändå utvisar vi alltså flickor och kvinnor till Iran. Jag tycker att det är en fruktansvärd utvisningspolitik som Sverige måste upphöra med. Så var det redan innan kriget bröt ut.

Fru talman! Donya, Darya och deras familj är inte ensamma. Vi har de senaste månaderna i Sverige haft en debatt om tonårsutvisningar. Det handlar om tonåringar som rycks från sina föräldrar och utvisas, oftast till länder de inte har någon anknytning till. De har större delen av sina liv i Sverige. De har sina familjer i Sverige. De har sina vänner i Sverige. De har hela anknytningen och språket i Sverige.

Det som har skett över tid är att man i flera etapper har stramat åt migrationslagstiftningen i Sverige. Nu har det resulterat i en situation där vi ser fruktansvärda familjesplittringar. Barn som fyller 18 år får ett utvisningsbeslut i 18-årspresent. Det systemet kan vi inte fortsätta med.

Men nu är frågan akut. Vi behöver en stopplag. Vi har i en hel månad hållit på och lagt fram förslag, pressat regeringen och försökt se till att man stoppar tonårsutvisningar. I fredags i förra veckan kom besked från regeringen om att man vill pausa tonårsutvisningarna. Det är ju Migrationsverket som pausar utvisningarna.

Det är dock väldigt många unga som redan har fått beslut om utvisning. En stopplag hade kunnat stoppa också dessa utvisningsbeslut. Det vill vi också göra.

Frågan är så pass viktig att vi anser att den måste hänvisas till utskottet. Men vi behöver pröva frågan i kammaren. Vi har inte gjort det än. Av den anledningen är vi uppe och pratar här i kammaren i dag.

Vi anser att regeringen omedelbart måste stoppa samtliga tonårsutvisningar, även för dem som redan har fått utvisningsbeslut. Regeringen måste vidare, anser jag, ta sitt ansvar och hämta hem Donya och Darya och identifiera hur många som berörs av liknande situationer och av livsfara och prioritera dessa. Det är det minsta regeringen kan göra.

Vi har alltså en regering som lovade ordning och reda i migrationspolitiken. Jag tror att hela Sverige den senaste tiden har sett vilken oreda det har blivit. Så kan vi inte fortsätta i migrationslagstiftningen; det är att spela med människors liv.

Nu sitter till exempel dessa båda flickor i Iran, sedan Sverige i höstas utvisade dem dit. Vi kan inte ha en situation där fler riskerar att utvisas. Man utvisar även till konfliktområden, i de fall Migrationsverket inte har pausat utvisningarna. Vi måste ha en stopplag när det gäller tonårsutvisningarna.

Se till att rösta på detta! Låt vårt förslag hänvisas till utskottet, och låt riksdagen pröva frågan i kammaren!
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 4 TREDJE VICE TALMANNEN:

Annika Hirvonen och Tony Haddou har begärt att frågan om huruvida motionen ska få väckas ska prövas av kammaren. Kammaren har då att besluta om motionen ska läggas till handlingarna eller om frågan ska hän-

skjutas till konstitutionsutskottet för prövning. Beslut om huruvida händelsemotionen ska läggas till handlingarna eller om frågan ska hänskjutas till konstitutionsutskottet för avgörande kommer att fattas i samband med voteringen senare i dag klockan 16.00.

(Beslut fattades under § 17.)

Prot. 2025/26:87
11 mars

*Fråga om hänvisning
av motion till utskott*

§ 3 Justering av protokoll

Protokollet för den 18 februari justerades.

§ 4 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2025/26:369

Till riksdagen

Interpellation 2025/26:369 Förlossningsvården i Region Skåne
av Rose-Marie Carlsson (S)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 13 april 2026.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 10 mars 2026

Socialdepartementet

Elisabet Lann (KD)

Enligt uppdrag

David Oredsson

Expeditionschef

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2025/26:157 och 172 till civilutskottet

2025/26:160, 168 och 171 till näringsutskottet

2025/26:167 till försvarsutskottet

2025/26:169 och 170 till socialförsäkringsutskottet

2025/26:173 och 174 till utbildningsutskottet

Skrivelser

2025/26:97 till utrikesutskottet

2025/26:137 till socialförsäkringsutskottet

2025/26:152 till finansutskottet

2025/26:166 till utbildningsutskottet

Motioner

2025/26:3925, 3928 och 3930 till socialförsäkringsutskottet

2025/26:3914–3917 till miljö- och jordbruksutskottet

§ 6 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Utbildningsutskottets betänkanden
2025/26:UbU9 Lärare och elever
2025/26:UbU16 Riksrevisionens rapport om systemet för lärarlegitimation

Utrikesutskottets betänkande
2025/26:UU16 FN i svensk utrikespolitik

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet

§ 7 Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet

Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU8
Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet
föredrogs.

Anf. 5 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! I dag debatterar vi en rad motioner i utrikesutskottets betänkande om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet. I grunden är detta en debatt om vilket Sverige vi vill vara i världen mitt i en brytningstid. Vi vill vara ett land som står upp när rättigheter pressas tillbaka, ett land som försvarar flickors och kvinnors rätt till sin egen kropp och ett land som förstår och använder sina erfarenheter av investeringar i hälsa och jämställdhet och ser att det inte är en sidofråga i biståndet utan helt avgörande för utveckling, frihet och säkerhet.

Utän om makt över den egna kroppen finns det ingen verklig jämlikhet. Utän tillgång till preventivmedel, mödravård, säkra aborter, sexualupplysning och grundläggande hälsoinsatser begränsas människors livschanser redan från början. Det handlar om att själv få bestämma om och när man vill få barn. Det handlar om att få välja vem man älskar och att få tillgång till vaccin, mediciner och hälso- och sjukvård.

Fru talman! Det är viktigt att börja där fakta visar oss vad som går att åstadkomma. Det ger också hopp i en mörk tid.

Världen har under de senaste decennierna visat att framsteg är möjliga. Barnadödligheten har minskat kraftigt. Fler kvinnor överlever graviditet och förlossning. Fler människor har fått tillgång till preventivmedel.

Kampen mot kvinnlig könsstympning – en kamp mot ett av de mest brutala patriarkala förtryck som finns i världen – visar också att förändring på det här området är möjlig. Risken för flickor att utsättas har minskat med en tredjedel. Över en halv miljon flickor har undgått övergreppet genom ett långsiktigt arbete som bland annat har genomförts av FN:s befolkningsfond, Unicef och civilsamhällets organisationer och med betydande stöd från Sverige.

Tack vare Sveriges insatser i flera länder, till exempel Uganda, har utbildning av och för barnmorskor utifrån svensk expertis stärkt barnmorskornas roll i vården och förbättrat förlossningsvården, till gagn för både barn och mödrar.

Ett annat exempel är Sveriges över tjugoåriga engagemang i Globala fonden – i kampen mot hiv, malaria och tuberkulos – samt i vaccinalliansen Gavi, som Sverige var med och bildade. Insatserna har bidragit till att över 70 miljoner liv har räddats, och dödligheten i aids, malaria och tuberkulos har minskat dramatiskt.

Allt detta visar något viktigt: När världen investerar i hälsa och rättigheter fungerar det.

Investeringar i global hälsa hör till de mest effektiva investeringar som finns, och de ger mångdubbelt tillbaka i både mänsklig och ekonomisk utveckling.

Vaccinationer, mödra- och barnhälsovård, tillgång till preventivmedel och tillgång till rent vatten, sanitet och hygien – WASH – räddar liv varje dag. Det skapar samtidigt förutsättningar för att länder ska kunna nå en utveckling som gör att de också kan investera i de egna hälsosystemen.

Fru talman! Det är just därför som den utveckling som vi nu ser i världen är så allvarlig. Världen står ju inte stilla. Det kan gå framåt. Men det vi också har sett de senaste åren är hur snabbt det kan gå bakåt.

För första gången på 25 år ser vi nu hur barnadödligheten ökar i vissa delar av världen. Samtidigt ser vi en kraftig minskning av finansieringen av global hälsa – något som i princip leder till en kollaps av hälsosystemen i de mest sårbara och utsatta länderna.

När stora givare drar sig tillbaka raseras livsavgörande insatser. Det har blivit tydligt genom Trumpadministrationens nedstängning av USAID, USA:s engagemang i antiabortalliansen Geneva Consensus Declaration, tillsammans med länder som Ryssland och Belarus, och återinförandet av Mexico City-policyen, den så kallade global gag rule som förbjuder stöd till organisationer som informerar om abort eller som arbetar för att öka tillgången till säkra aborter.

Tillsammans får dessa beslut enorma konsekvenser i vår värld.

Enligt The Lancet beräknas neddragningarna leda till 14 miljoner människors död fram till 2030, varav en tredjedel är barn. Dessa barn får alltså inte växa upp om inte resten av världen lyckas samla sig för att kliva in när USA kliver tillbaka. Detta gör att andra länders betydelse och ansvar blir större.

Fru talman! Här kommer Sverige in, för frågan i debatten i dag är inte bara: Vad är det som händer globalt? Frågan är också: Vad händer i svensk politik, och hur agerar vi?

Sverigedemokraterna och regeringen säger gång på gång att SRHR är prioriterat inom det svenska biståndet. Men trots det och trots den katastrofala utvecklingen i världen har andelen svenskt bistånd som går till SRHR sjunkit i faktiska kronor.

År 2024 var till exempel Moçambique och Afghanistan två av de länder som fick allra mest svenskt stöd när det gällde SRHR i biståndet. I Moçambique har Sverige stöttat program som ger flickor och unga kvinnor tillgång till sexualupplysning. Man har bidragit till vård och insatser som förbättrar tillgången till säkra aborter. I Afghanistan har Sverige bland annat finansierat insatser som ger kvinnor tillgång till reproduktiv hälsovård och säkra aborter genom internationella organisationer. Men i fråga om båda dessa länder har landstrategierna tagits bort. Det innebär i praktiken att resurserna till två av de fem länder som haft störst svenskt stöd just till SRHR helt har skurits bort.

Det här är inte små justeringar i marginalen, utan det är en tydlig politisk förändring.

Sverige fasar samtidigt ut bistånd i flera länder där hälsosystemen redan är mycket sårbara och där nedstängningen av USAID på grund av Trumpadministrationen redan har slagit väldigt hårt.

Det här sker trots att vi vet att flickor och kvinnor drabbas hårdast när tillgången till vård minskar. När finansieringen försvinner riskerar kliniker att stänga, hiv-preventionen att försvagas och tillgången till preventivmedel att minska. Samtidigt försvåras arbetet mot barnäktenskap och könsstympning.

Fru talman! Samtidigt ser vi hur mycket välfinansierade anti-gender-rörelser växer globalt. Det är organisationer och stater som aktivt motarbetar sexualundervisning, preventivmedel och aborträtt. På många håll har särskilt hbtqi-personer blivit måltavlor. Just därför behöver länder som Sverige och andra likasinnade kliva fram när andra länder backar.

Fru talman! Den här veckan samlas världens länder i FN:s kvinno-kommission, och längre fram i vår är det dags för FN:s befolkningskommission.

Vi som ingår i de nordiska parlamentens SRHR-nätverk har uppmanat våra regeringar att stå upp för jämställdhet och hbtqi-personers rättigheter och att i FN motsätta sig alla försök att urvattna dessa rättigheter i internationella överenskommelser.

När motståndet är organiserat på ett sätt som hade varit otänkbart för bara några år sedan måste försvaret av rättigheter vara organiserat, starkt och framåtlutat.

Och i den pågående processen för reformer av FN-systemet måste Sverige och de nordiska länderna vara tydliga: Mandatet för UNFPA, FN:s befolkningsfond, som har det viktigaste SRHR-mandatet i FN-systemet, får inte försvagas. Det finns en risk för att det gör det om inte Sverige och andra medlemsländer agerar och höjer sina röster i den här processen.

UNFPA:s arbete är avgörande för global tillgång till preventivmedel, mödravård, sexualupplysning och skydd mot könsbaserat våld – för flickor, för kvinnor, för hbtqi-personer och för ungdomar.

Fru talman! Den globala utvecklingen står just nu och väger. Vi vet att investeringar i hälsa fungerar. Vi vet att arbetet mot könsstympning, barnäktenskap och mödradödlighet ger resultat. Men vi vet också att framstegen inte kan tas för givna, och vi vill förstås att förbättringar ska kunna ske ännu snabbare.

Om finansieringen fortsätter att minska, som under de senaste åren, riskerar de framsteg vi har sett att stanna av trots att vi i dag har mer kunskap än någonsin om vilka insatser som faktiskt fungerar och som kan förhindra att smittsamma sjukdomar sprids och förhindra mänskligt lidande.

Fru talman! Vi socialdemokrater menar att utvecklingen behöver vändas. Den nedåtgående trenden för SRHR-biståndet måste brytas.

Sverige ska vara en stark röst för global hälsa, stärka forskningen och öka kärnstödet till organisationer som arbetar med global hälsa och flickors och kvinnors rättigheter. Vi behöver också stå kvar i de länder där behoven är som störst – inte lämna dem just när situationen har blivit ännu svårare.

Det här är viktigt inte bara för att det är moraliskt rätt utan också för att global hälsosäkerhet gör oss alla tryggare.

Vi socialdemokrater står förstas bakom alla våra reservationer i det här betänkandet, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till reservation 1. (Applåder)

Anf. 6 KATARINA TOLGFORS (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkande 2025/26:UU8, som vi debatterar här i dag.

Fru talman! Ett av regeringens prioriterade områden i reformagendan för svenskt bistånd är satsningar för ökad jämställdhet och stöd för SRHR, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, för flickor och kvinnor.

Sveriges stöd kanaliseras via UD och Sida. År 2025 beslutade regeringen att avsätta 4,3 miljarder kronor till en femårig strategi för perioden 2025–2029 för global hälsa och satsningar på SRHR.

Strategin syftar till att stärka hälsa och rättigheter för flickor och kvinnor. Stödet riktas till multilaterala, regionala och lokala partner och ska bidra till långsiktiga förbättringar genom insatser som ökar tillgången till vård, stärker rättigheter och motverkar diskriminering.

Genom Sida stöder Sverige arbetet för att stärka SRHR, bland annat genom att minska mödradödlighet och oplanerade graviditeter men också genom utbildning och insatser för att man i länder själv ska kunna utbilda och stärka stödet för flickor och kvinnor.

Jag är väldigt glad över att WASH, som står för vatten, sanitet och hygien, lyfts fram i betänkandet, vilket nämndes i talarstolen. Utan den delen är det väldigt svårt att jobba för att hälso- och mödravård ska fungera.

Ett exempel på detta fick jag själv insyn i på ett studiebesök med Unicef i Uganda nyligen. Vi besökte små byar där hälsovården hjälpte många ofta väldigt unga mödrar och kvinnor i deras graviditet men också med utbildning för att kunna jobba med en bättre förståelse och stöd för SRHR för flickor och kvinnor. Ett annat exempel är Wateraid. Det är den organisation som jobbar med just WASH världen över, exempelvis i Rwanda, som jag också har haft möjlighet att besöka under mandatperioden för att se hur svenskt bistånd faktiskt gör nytta.

Unicef och Wateraid är två organisationer som arbetar på plats tillsammans med lokala och regionala aktörer. De har metoder och utvecklad kunskap och erfarenhet. Svenskt bistånd gör konkret nytta där.

Fru talman! Just nu pågår FN:s 70:e kvinnokonferens i New York, där Sverige, som tidigare år, deltar med både en regeringsdelegation och en riksdagsdelegation. Jag deltog i riksdagsdelegationen 2023, och jag kan vittna om att Sveriges engagemang är starkt. Tillsammans med våra nordiska kollegor sticker vi ut och är drivande. Sverige har ett starkt renommé internationellt när det gäller jämställdhet och rättigheter för flickor och kvinnor.

Den 8 mars i år, på den internationella kvinnodagen, beslutade Sveriges regering att allokera drygt 71 miljoner kronor för verksamhet som gynnar flickor och kvinnor i Ukraina. Medlen fördelas mellan FN:s befolkningsfond, UNFPA, och FN:s organisation för jämställdhet och kvinnors egenmakt, UN Women, med fokus på humanitär verksamhet.

Vi vet att det är i krig och humanitära kriser som kvinnors och flickors utsatthet ökar som mest, och Ukraina är och förblir en prioritering för Sve-

rige såväl utrikes- och säkerhetspolitiskt som humanitärt. Stödet bidrar bland annat till psykosocialt stöd till flickor och kvinnor i Ukraina, stärkt mödrahälsovård och skydd för kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter.

Exempelvis når stödet till UNFPA över 8,9 miljoner människor genom organisationens 153 gynekologiska kliniker, 27 mobila enheter för reproduktiv hälsa, 3 mobila förlossningsenheter och 104 vårdinrättningar. Det är ett konkret humanitärt stöd för kvinnor som lever med ett krig som slår hårt mot civilbefolkningen och som är inne på sitt femte år.

Fru talman! Under den moderatledda regeringen stärker Sverige arbetet för jämställdhet och frihet för flickor och kvinnor genom reformagen dan för bistånd bland annat genom att verka för att stärka EU:s roll som en global, drivande aktör för ökade SRHR-insatser. Sverige kan göra mycket, men Sverige kan inte göra allt. Genom att samarbeta och driva frågorna i EU ser vi till att fler länder engagerar sig och bidrar för att fler flickor och kvinnor ska få frihet och möjlighet till vård och hälsa. Det handlar också om att stödja mänskliga rättigheter.

Sverige samarbetar också inom Norden kring jämställdhet, SRHR och hbtqi-rättigheter. Hösten 2024 antog de nordiska jämställdhetsministrarna en gemensam agenda som tydliggör Nordens ansvar och arbete för att skydda dessa rättigheter.

Sverige är även en viktig biståndsgivare till globala jämställdhetsaktörer som FN:s organisation för jämställdhet och egenmakt, UN Women, och FN:s befolkningsfond UNFPA. Sverige var förra året ordförande för UN Women och kunde bidra till UN Women på en strategisk nivå.

Sverige är också en återkommande medlem i UNFPA:s styrelse och har inlett ett nytt treårigt avtal med UNFPA för perioden 2026–2028 om 486,5 miljoner kronor per år. År 2025 uppgick UD:s stöd till UNFPA till 621,75 miljoner kronor inklusive kärnstöd, extra stöd för arbete med säkra aborter samt humanitära insatser i Ukraina, Sudan och Gaza.

Fru talman! Sverige bidrar till samordningen mellan likasinnade FN-medlemsstater för att stärka åtaganden för flickors och kvinnors fulla åtnjutande av SRHR. Utöver UD:s stöd ger Sida programstöd till UNFPA med fokus på mödrahälsovård, barmomskeutbildning och arbete mot könsstympling. Sammanlagt uppgick Sveriges stöd till UNFPA 2024 till 1,2 miljarder kronor, vilket gjorde Sverige till organisationens femte största bilaterala givare.

Fru talman! Som jag nyss nämnde enades de nordiska jämställdhetsministrarna 2024 om gemensamma åtaganden för att stärka samarbetet kring jämställdhet och SRHR. Som ordförande i riksdagens tvärpolitiska SRHR-grupp bjöd jag i början av året in våra kollegor från de nordiska parlamentens SRHR-grupper. Det var ett mycket givande arbetsmöte och bra dialog inför kvinnokonferensen i New York men också för att se till att frågorna kontinuerligt finns högt upp på dagordningen.

Sverige fortsätter att vara ett land som tillsammans med sina nordiska grannar går i täten för att stärka jämställdhet och fri- och rättigheter för flickor och kvinnor både här hemma och runt om i världen.

I detta sammanhang och med anledning av läget i vår omvärld vill jag avslutningsvis uppmärksamma flickor och kvinnor i Iran. Vi ser er! Vi ser er styrka och ert mod, och vi står vid er och det iranska folkets sida. Ni ger hopp till miljontals andra flickor och kvinnor världen över och visar att

förändring kan vara möjlig när längtan efter frihet är starkare än hat och förtryck.
(Applåder)

Anf. 7 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Tack, Katarina Tolgfors, för anförandet!

Jag vet att ledamoten tycker att jämställdhetsfrågor är viktiga, men tyvärr syns det inte i regeringens budget. Tvärtom ser vi snarare hur regeringen skär ned på stödet till kvinnor och flickor och SRHR. Det här är allvarligt när vi ser hur just kvinnor, flickor och hbtqi-personer står inför en historisk backlash.

Krig, konflikter och fattigdom slår hårdast mot kvinnor, men i stället för att öka stödet till utsatta kvinnor och flickor lämnar den svenska regeringen flera strategier i de fattigaste och mest utsatta länderna i Afrika och Asien.

När resurserna minskar ökar risken för sexuellt våld och minskad tillgång till skydd. Många lokala kvinnorrättsorganisationer som är beroende av svenskt stöd tvingas pausa eller lägga ned sin verksamhet, vilket innebär att kvinnor förlorar stöd och skydd.

Minskade satsningar på SRHR-området innebär en ökad risk för osäkra aborter och försämrade mödrahälsovård.

När stödet till jordbrukskooperativ och kvinnors ekonomiska egenmakt minskar begränsas kvinnors möjligheter, självständighet och ekonomiska oberoende.

När Sverige drar ned på stödet till både UN Women, UNFPA och Un-aids samt avslutar bilaterala strategier i länder som Liberia, Moçambique, Tanzania, Zimbabwe med flera och stänger flera ambassader minskar närvaron och inflytandet i jämställdhetsfrågorna. Viktigt arbete och viktiga erfarenheter och kompetens som byggts upp under decennier riskerar att gå förlorade, och jämställdhetsarbete samt arbete för SRHR riskerar att rullas tillbaka.

Varför överger ni de mest utsatta och fattigaste kvinnorna i världen på detta sätt?

Anf. 8 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Johnsson Fornarve för frågan. Vi har ju tillsammans varit på ett antal studiebesök ute i världen och sett hur svenskt bistånd verkar.

För regeringen, mitt parti och mig som ledamot med ansvar för dessa frågor är det här en av många gånger vi debatterar detta att mer pengar inte alltid betyder att insatserna blir som mest effektiva. Det är dock tydligt att av alla strategier som finns i biståndsreformagendan är stödet till SRHR och flickors och kvinnors rättigheter en av huvudstrategierna.

Vi gör viktiga prioriteringar som är svåra men nödvändiga eftersom biståndet inte är oändligt. Vi måste prioritera, och här är det tydligt att regeringen prioriterar Ukraina. Men Sverige är också fortsatt en av världens största bidragsgivare när det gäller humanitärt stöd och bistånd.

Anf. 9 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Det är klart att resurserna spelar roll och att det spelar roll när vi överger de absolut fattigaste länderna i världen. Det är framför allt

flickor och kvinnor som drabbas hårdast när vi lämnar strategierna i dessa länder.

Ett tydligt exempel där det indragna stödet kommer att få negativa konsekvenser är Liberia. Det är ett land som har haft en mycket positiv utveckling. Den svenska regeringens beslut att fasa ut det långsiktiga utvecklingssamarbetet innebär att riktade insatser för jämställdhet och kvinnors rättigheter, som tidigare var centrala i den svenska strategin, riskerar att försvinna. Organisationer som arbetar med kvinnors rättigheter och fredsbyggande i Liberia varnar för att detta hotar freden och rättigheterna i landet. Tidigare har Sverige bland annat stöttat UN Womens arbete i landet.

Ett annat exempel är Zimbabwe där samarbete med kvinnofacken och textilindustrin, som arbetar för säkra arbetsplatser, hotas när biståndet dras tillbaka. Lokala röster i Zimbabwe beskriver situationen som desperat och menar att det svenska beslutet att lämna landet innebär att hoppet försvinner för många, särskilt de mest utsatta.

I Moçambique har stödet i huvudsak gått till SRHR och arbetet med säkra aborter men även till att stödja kvinnors deltagande i samhället och möjlighet till egen försörjning.

Allt detta arbete är nu hotat, och jag har svårt att förstå hur man kan överge de här absolut mest utsatta kvinnorna i världen.

Anf. 10 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Fru talman! Vi skulle nog allihop önska att vi hade en jättestor påse med pengar att dela ut.

Självklart påverkar biståndet länder. Ledamoten tar Liberia som exempel. Där är utvecklingen positiv, och det är ju så biståndet ska verka. Svenskt bistånd ska användas där det bäst behövs, och målet är givetvis att länder ska klara sig själva, ta befolkningen ur fattigdom och ha en politik för att stödja flickor och kvinnor.

Sverige kan göra mycket, men andra länder måste också göra mer. Som jag nämnde i mitt anförande jobbar Sverige därför mycket inom EU för att stötta flickor och kvinnor, för att SRHR ska stå på dagordningen och för att fler flickor och kvinnor ska få tillgång till mödra- och hälsovård samt utbildning.

Sverige är som sagt fortfarande en av de största givarna, men det handlar ibland inte om kvantitet utan om kvalitet. Regeringen har valt att prioritera i sin reformagenda, och det är ett ansvarsfullt sätt att hantera skattemedel och biståndspengar på.

Anf. 11 ANNA LASSES (C) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Katarina Tolgfors för hennes genuina engagemang för kvinnors och framför allt flickors rättigheter.

EU är världens största biståndsgivare, och just nu planerar man inför nästa långtidsbudget, som ska räcka ända fram till 2035. En fråga som civilsamhället i Europa driver är att EU ska öronmärka 10 procent av sin biståndspott till just jämställdhet och SRHR.

Jag har hört att den svenska regeringen inte driver denna fråga. Jag hoppas att det är fel, men hur ser det egentligen ut? Är detta en fråga som den svenska regeringen skulle kunna tänka sig att driva?

Anf. 12 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Fru talman! Som jag nämnde jobbar Sverige aktivt inom EU även med dessa frågor. Förra året var jag själv utsänd av utrikesutskottet för att delta i EU:s utvecklingskommitté och rapporterade sedan tillbaka till utskottet.

Min bild är att Sverige jobbar aktivt på alla fronter, även när det gäller biståndsfrågorna. USA har ju dragit tillbaka mycket av sitt bistånd, inte minst till flickor och kvinnor, och då måste vi se vad vi kan göra mer. Men Sverige kan inte ensamt kompensera för detta bortfall. Sverige är inte heller ensamt om att dra tillbaka och minska på biståndet.

Jag är dock övertygad om att regeringen jobbar med bland annat dessa frågor för att det ska bli bästa möjliga utfall. Det är ett prioriterat område för Sverige, och vi driver på i dessa frågor även i EU.

Anf. 13 ANNA LASSES (C) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Det gläder mig att höra att detta är en fråga som regeringen prioriterar, i synnerhet i koppling till EU-biståndet. Jag vill därför verkligen vädja till regeringen att lyssna till civilsamhällets krav på 10 procent. Även om man ska vara flexibel är 10 procent till jämställdhet och SRHR inte mycket av den stora biståndskakan. Detta kan även kombineras med exempelvis Ukrainastöd och andra prioriterade områden.

Min vädjan och önskan är alltså att den svenska regeringen står upp för detta 10-procentsmål i EU:s långtidsbudget.

Anf. 14 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Fru talman! När oppositionen debatterar bistånd handlar det ofta om exakta siffror och mer sällan om innehåll och vad man vill uppnå.

Jag delar ledamoten Lasses förhoppning att EU ska komma fram till ett mål och en budget där SRHR och flickors och kvinnors rättigheter prioriteras på bästa möjliga sätt. Jag kan inte stå här och säga en exakt nivå eller summa, men Sverige driver på i dessa frågor. Det gör vår utrikesminister, vår bistånds- och utrikeshandelsminister och vår EU-minister i olika sammanhang.

En majoritet av länderna måste ju ställa sig bakom detta, och här spelar Sverige en viktig roll. Både i parlamentariska sammanhang, där vi båda figurerar, och i andra sammanhang har Sverige möjlighet att driva på, och det gör Sverige.

Anf. 15 LINNÉA WICKMAN (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för anförandet och engagemanget i SRHR-frågorna.

Moderaterna och regeringen säger att SRHR är ett prioriterat område i den svenska biståndspolitiken. Men när vi nu gör ett bokslut över denna mandatperiod ser vi, inte minst i Utrikesdepartementet siffror, att det totala stödet i rena kronor till SRHR inom biståndet minskar. Samtidigt är utvecklingen i världen minst sagt katastrofal.

Hur går regeringens prioritering av SRHR ihop med regeringens politik, som innebär minskat stöd i rena kronor när behoven ökar?

Anf. 16 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Wickman, för frågan!

Återigen: Jag tror inte att man ska stirra sig blind på siffror. Ja, Sverige drar ned på det totala biståndet. Så är det, och det är en inriktning som vi har mandat för och som vi har gått till val på.

Samtidigt ser vi att man i det läge som råder i världen, där behoven ökar och där det skett en tillbakagång på många områden, inte minst när det gäller stödet till flickor och kvinnor, måste vara innovativ och hitta nya vägar, nya samarbeten och nya lösningar.

Det går inte att alltid bara säga att vi ska kasta in mer pengar i olika projekt, utan det viktiga nu är att vi i Sverige arbetar tillsammans med andra men också själva. I reformagendan för biståndet kan man se att det sker prioriteringar för att de biståndspengar vi satsar på olika projekt och kanaliseras genom Sida och olika organisationer ska få största möjliga genomslag.

Vi kan inte finnas i vartenda land även om vi ser att behovet är jättestort. Här måste vi jobba mer tillsammans med andra, och andra länder måste också kliva fram. Det är något som Sverige driver på för.

Ledamoten Wickman och jag ingår till exempel i den parlamentariska SRHR-gruppen, där vi alldeles nyligen träffade våra nordiska kollegor. Tillsammans går vi i bräschen för de här frågorna i ett internationellt sammanhang, och det ska vi fortsätta att göra. Men fler måste också engagera sig i dessa frågor. Fler länder måste kliva fram och göra mer.

Anf. 17 LINNÉA WICKMAN (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för svaret!

Ledamoten säger att vi inte ska stirra oss blinda på siffror. Jag noterade att ledamoten i sitt anförande också sa att Sverige inte kan göra allt, men det är det ju heller ingen som har påstått. Däremot undrar jag: Är det verkligen rätt att vi backar? Resurserna i faktiska kronor minskar ju till och med inom de biståndsområden som regeringen säger är prioriterade.

Utifrån att man nu drar sig ur flera länder som nämnts i debatten, till exempel Moçambique och Afghanistan, där den största delen av biståndet gick till just SRHR, undrar jag: Tycker ledamoten verkligen att det är en bra utveckling? Jag undrar också hur ledamoten ser till exempel på att regeringen skulle kunna ge ett uppdrag till Sida att se hur man med andra biståndsstrategier kan rädda det som räddas kan och försöka täcka upp, åtminstone i de SRHR-projekt i olika länder som ser till att flickor och kvinnor får tillgång till sexualupplysning, preventivmedel och fri och säker abort.

Någonstans handlar det om vad man gör när världen förändras. Sverige och Norden gör mycket tillsammans. Att vi är en viktig givare på det här området är vi överens om, men just därför vill jag hävda att vi behöver kliva fram ännu mer när vi ser den katastrofala utvecklingen.

Vi har ett moraliskt ansvar, och vi har också mycket goda kunskaper och erfarenheter på det här området.

Anf. 18 KATARINA TOLGFORS (M) replik:

Fru talman! Jag är stolt över att vår regering har SRHR och flickors och kvinnors rättigheter väldigt högt upp på den biståndspolitiska agendan. Ja, vi drar ned i vissa länder, men vi satsar också mer i andra länder.

Jag ska ta Afghanistan som ett exempel. Det är inte så att Sverige helt har dragit sig ur Afghanistan. Ledamoten Wickmans kollega – ledamoten Alexandra Völker – och jag satt i den parlamentariska utredning som utvärderade Sveriges 20 år i Afghanistan. I kommittén och i den utredning som vi lade fram för utrikesministern för två år sedan var vi i stort helt överens om att stödet till Afghanistan under rådande förhållanden och under talibanregimen måste minska. Däremot finns Sverige fortfarande kvar av just de skäl som ledamoten nämnde.

År 2025 uppgick Sveriges humanitära stöd till Afghanistan till över 240 miljoner kronor. Det kanaliseras främst via internationella organisationer, till exempel World Food Programme, Unicef, UN Women och UNHCR. Vi stöder också de civilsamhällesorganisationer som kan finnas på plats. Sverige har tyvärr inte kunnat vara i Afghanistan, men jag hörde nu senast för två veckor sedan att det börjar ljusna och att Svenska Afghankommittén ser att det finns möjligheter att börja verka på plats igen.

Sverige stöder även ett land som Afghanistan genom multilateralt stöd, EU:s biståndsprogram för Afghanistan, Världsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken. Sverige backar alltså inte totalt från till exempel Afghanistan och flickors och kvinnors behov. Det har skett en enorm tillbakagång för flickors och kvinnors frihet i Afghanistan, men Sverige finns fortfarande med.

Anf. 19 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 2.

Vänsterpartiet beklagar starkt att regeringen har övergett den feministiska utrikespolitiken. Sverige har varit ett föregångsland när det gäller jämställdhet, och att plötsligt ändra riktning är ett slag mot flickor och kvinnor världen över.

Den feministiska utrikespolitiken var inte bara en etikett, utan den hade tydlig effekt. Det visar bland annat undersökningen av Expertgruppen för biståndsanalys, EBA. Den visar att arbetet för jämställdhet intensifierades under den feministiska utrikespolitiken samt att den feministiska utrikespolitiken stärkte Sveriges internationella ledarskap i jämställdhetsfrågor. Fler länder börjar ta efter det svenska exemplet. Nu rullas det arbetet tillbaka av regeringen och Sverigedemokraterna.

Kränkningar av kvinnors rättigheter är det vanligaste och mest omfattande brottet mot de mänskliga rättigheterna. Världen över begränsas kvinnors liv av diskriminerande lagstiftningar och samhällsnormer. Könssdiskriminering är en stor orsak till fattigdom, och kvinnor – som oftast har det verkliga försörjningsansvaret för familjen – saknar ofta de mest basala rättigheterna.

Kvinnors rättigheter är en nyckel till utveckling. Att öka kvinnors möjligheter till utbildning och försörjning bidrar till att förbättra den enskilda kvinnans ställning, främjar jämställdhet i stort och bidrar dessutom till hela samhällets utveckling.

Samtidigt är det viktigt att understryka att kvinnor världen över i högsta grad själva är aktörer. Det är därför avgörande att det är kvinnor i fattiga länder som sätter dagordningen för arbetet med jämställdhet i utvecklingspolitiken och att Sverige verkar för att kvinnor ska finnas representerade och inkluderade i alla former av beslutsprocesser. Jämställdhet är inte bara en mänsklig rättighet utan en förutsättning för hållbar utveckling.

Kvinnors deltagande ska inte vara villkorat eller tillfälligt. För att bygga verklig och hållbar jämställdhet krävs att kvinnor kan delta aktivt på alla samhällsnivåer. Genusperspektivet ska genomsyra alla områden, oavsett om det handlar om infrastruktursatsningar, handelsavtal eller vapenexport. Arbetet ska vara målstyrt och möjligt att utvärdera och följa upp.

Jämställdhet ska inte vara en separat och avgränsad strategi i utvecklingsarbetet. Vänsterpartiet vill se integrerade jämställdhetsstrategier som genomsyrar hela utvecklingspolitiken, och självklart borde den feministiska utrikespolitiken återinföras.

Kvinnor och flickor runt om i världen möter just nu en historisk backlash när det gäller deras sexuella och reproduktiva rättigheter och hälsa. Politiskt stöd och ekonomiska resurser minskar i takt med att friheten begränsas och röster tystas bland kvinnor och flickor och bland människor med olika sexuell läggning, könsidentitet och uttryck. Ett tydligt exempel är den stora neddragningen av det amerikanska biståndet, som drabbar flickor, kvinnor och hbtqi-personer särskilt hårt.

Att få bestämma över sin egen kropp och uttrycka sin egen sexualitet är en grundläggande mänsklig rättighet, men det är en rättighet som kränks och inskränks i många länder. Bristande tillgång till preventivmedel och sexualupplysning, bristande mödravård och starka begränsningar i aborträtten är centrala hinder för utveckling och fattigdomsbekämpning.

Tillgång till rent vatten och grundläggande sanitet är också en viktig jämställdhetsfråga. Att säkra tillgången till rent vatten, sanitet och hygien, WASH, är avgörande för att kunna rädda liv världen över. Det också viktigt för att säkra flickors skolgång, kvinnors hälsa och barns överlevnad. Årligen dör över 1 miljon mödrar och nyfödda barn på grund av infektioner som är direkt kopplade till brist på rent vatten, sanitet och hygien i samband med förlossningar. Det visar en rapport från Wateraid.

Ett område med växande utmaningar för SRHR är humanitära kriser. Mödradödlighet, barnåktenskap och sexualiserat våld ökar till följd av väpnade konflikter. Det är även viktigt att undanröja de hinder som utestänger vissa grupper från SRHR-insatser. Det kan handla om grupper som kvinnor och flickor på landsbygden, hbtqi-personer, etniska minoriteter och urbefolkningsgrupper, barn och unga, äldre funktionsvarierade och människor på flykt.

Ett av de mest brutala uttrycken för den globala könsmaktsordningen och våldet mot flickor och kvinnor är kvinnlig könsstympning. Trots att många länder förbjudit kvinnlig könsstympning förekommer det alltför ofta i ett flertal länder. Enligt Unicef utsätts uppskattningsvis 3 miljoner flickor för könsstympning varje år, och över 230 miljoner flickor och kvinnor lever i dag med konsekvenser av könsstympning. Bistånd kan bidra till att öka kunskapen om kvinnlig könsstympning och få ett slut på denna brutala verksamhet, som innebär ett enormt lidande för kvinnor och flickor som drabbas.

Regeringen lämnade den feministiska utrikespolitiken men betonar att jämställdhet är ett kärnvärde, vilket är svårt att ta på allvar när vi ser hur biståndet och jämställdheten minskar. I den nuvarande strategin sänks anslaget med 240 miljoner kronor jämfört med föregående strategiperiod. Jämställdhetsintegreringen i Sidafinansierat bistånd var 2024 nere på den lägsta nivå som uppmätts för svenskt bistånd sedan OECD-Dacs mätning-

ar av jämställdhet påbörjades. Stödet till kvinnoorganisationer minskar också, liksom stödet till de FN-organisationer som jobbar med jämställdhet och SRHR: UN Women, UNFPA och Un aids.

I Agenda 2030 har världens länder bekräftat att alla människor ska ha tillgång till SRHR till 2030. För att det ska bli möjligt krävs att frågan om SRHR kommer högre upp på dagordningen.

Vänsterpartiet menar att hälften av biståndet ska gå till kvinnor och flickor samt 10 procent öronmärkas för SRHR, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. I en tid när jämställdhet, hbtq-personers rättigheter och rätten till SRHR är under attack behöver Sverige steppa upp och agera motvikt. Tyvärr ser vi inte det i dag – tvärtom.

Vi menar att Sverige ska vara en tydlig röst för SRHR och särskilt för abort, sexualundervisning och hbtq-personers rättigheter i FN och andra internationella sammanhang. Sverige måste återigen ta på sig ledartröjan och återigen bli ett föregångsland när det gäller kvinnors och flickors och hbtqi-personers rättigheter samt den självklara rätten till SRHR. Stödet till FN-organ som UN Women, UNFPA och Un aids måste stärkas, inte minskas.

Anf. 20 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! I söndags firade vi den internationella kvinnodagen. Tillsammans med nordiska kollegor som också arbetar med SRHR-frågor undertecknade jag en artikel som understryker vikten av att våra nordiska länder fortsätter att samarbeta omkring dessa frågor och utvecklar det samarbetet med tanke på hur mycket i omvärlden som just nu går åt fel håll.

Ett sådant starkt samarbete kan ha avgörande betydelse – inte minst i FN:s kvinnokommission, som just har lyckats förhandla fram ett dokument som mottogs med jubel i går. För två år sedan var jag själv med där och kunde bevittna hur välorganiserade de krafter är som utmanar och försöker inskränka de sexuella och reproduktiva rättigheterna och jämställdheten. Därför behöver vi också vara välorganiserade.

Men vad handlar då SRHR, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, om? I stora delar av världen är kanske det främsta fokuset att kunna ge trygg mödra- och förlossningsvård och eftervård.

Sydsudan är det land där mödradödligheten var allra störst under perioden 2022–2024 med runt 1 220 dödsfall per 100 000 födselar. Det är 1,22 procent. Man kan jämföra det med våra europeiska länder, där det i de bästa länderna bara är 1–2 mödrar per 100 000, det vill säga 0,1–0,2 promille, som avlider i samband med förlossning eller den närmaste tiden efter.

När en mamma dör är det en katastrof. I många utvecklingsländer är mamman, modersmjölken och moderliga omsorger garanten för att ett barn ska överleva sina första fem år. Om en mamma dör dör oftast inte bara det nyfödda barnet, utan även äldre syskon som mist sin mor löper kraftigt förhöjd risk att inte överleva sin femårsdag. Det får alltså mycket allvarliga konsekvenser för hela familjen om mamman dör. Det är därför en strategiskt viktig insats att förbättra mödra- och förlossningsvården.

På de två sjukhus i Tanzania där jag har jobbat finns förstas både mödra- och förlossningsvård och barnhälsovård på sjukhuset. I stora stycken liknar vården den som många av oss har upplevt. Dessutom åker man ut till kringliggande byar och undersöker blivande mödrar för att kon-

trollera att allt utvecklas normalt och för att fånga upp de fall där det kan bli en riskfylld förlossning. För de kvinnorna har det byggts upp ett mödrahem intill sjukhuset så att de ska ha nära till sjukhuset när förlossningen närmar sig – ett väldigt praktiskt exempel på svenskt bistånd.

Även hälsoundervisning är viktig för att få till stånd förändringar och förbättra hälsa och överlevnad. Mammor som ammar sina barn blir till exempel inte lika snabbt gravida igen, vilket ger mamman tid att återhämta krafterna samtidigt som barnet hinner växa till sig och bli mindre sårbart när ett yngre syskon tar över bröstmjölken, som kan vara den enda proteinkällan i den torftiga kost som kan vara vanlig på den afrikanska landsbygden.

Ett effektivt sätt att ge kvinnan chans att återhämta sig mellan födslar är preventivmedel. Men även här kan man stöta på patrull. I många länder är det förbjudet att använda preventivmedel, åtminstone om inte maken har godkänt det. Att ge preventivmedel till ogifta unga tjejer kan vara en brottslig handling. Den typen av restriktioner ökar dessvärre. Det gör även trycket mot hbtqi-personer, där flera länder har infört dödsstraff.

Det jag här har räknat upp är några av skälen till att det är så viktigt att Sverige samarbetar med likasinnade länder och får beslutsfattare i andra länder att förstå att de gör sina invånare en stor tjänst om de tillåter preventivmedel och sex- och samlevnadsundervisning.

Fru talman! Sverige har en lång historia av att stödja SRHR, och det är en prioritering som den nuvarande regeringen oförtrutet håller i. Det framgår också av betänkandet. Totalt är Sverige en av världens fem främsta givare av bistånd. SRHR är en av de tematiska prioriteringarna och finns också med som ett prioriterat område inom anslaget för global hälsa.

En aspekt av SRHR är kopplad till en annan förkortning som har nämnts här under debatten: WASH, vatten, sanitet och hygien.

För precis ett år sedan gjorde jag en studieresa till Bangladesh tillsammans med ledamoten Janine Alm Ericson. Vi tittade då på hur svenskt bistånd arbetar med dessa frågor i ett av världens mest tätbefolkade länder, som också är det land som är mest utsatt för klimatförändringar.

En helt naturlig del av en kvinnas liv är menstruationerna, men i många delar av världen är det tabu att tala om det. Därför kommer blödningen som en total överraskning för många flickor.

I Bangladeshs deltaområde fanns en tradition att en flicka som fick sin första mens stängdes in i ett mörkt skjul och hölls isolerad där under en vecka, i stort sett utan mat. Hon betraktades som oren och fick inte vara tillsammans med resten av familjen. Det här var förstas en väldigt skräckfylld upplevelse för flickorna, som inte visste hur de skulle hantera blödningen. De använde gamla tygtrasor som de stoppade i trosorna och inte bytte på hela dagarna, med bakterietillväxt och risk för infektioner som följd. Många flickor togs ur skolan och giftes bort efter att de hade fått sin första mens.

Genom Wateraids försorg tog man initiativ till ett förändringsarbete. Med undervisning i skolorna och till familjerna lyckades man vända skammen och orenhetsstämpeln till en stolthet över att kroppen fungerar som den ska och förbereder sig för att man så småningom ska kunna bli mamma. Man har utvecklat en app där man kan lägga in sin menscykel i kalendern och på så sätt vara beredd och ha mensskydd med sig till skolan

när det är dags. Man har också utrustat skolorna med fina toaletter med renat regnvatten så att flickorna kan sköta hygien.

Det var en ren fröjd att se ungdomarna och höra dem berätta. Tabu var helt borta, och även killarna engagerade sig. En kille visade stolt upp att han nu kunde hjälpa både sina systrar och sin mamma så att de inte skulle behöva bli överrumplade av att få mens när de minst anade det.

Fru talman! En annan del av SRHR-arbetet riktar sig mot kvinnlig könsstympning, som är en både plågsam och skadlig sedvänja i delar av Afrika och Mellanöstern. Förra året besökte en annan grupp riksdagsledamöter en massajby i Kenya. Några av de ledamöter som är närvarande här i rummet i dag var med även då. PMU bedriver där ett framgångsrikt arbete för att få stopp på sedvänjan.

Vi träffade en grupp före detta omskärerskor som alla varit med om att flickor förblött eller dött i infektioner efter omskärelsen. När PMU:s projektledare kunde visa att sedvänjan varken hade stöd i kristendomen, islam eller hos massajernas gudar kunde ett förändringsarbete börja, där både ungdomar och vuxna var delaktiga. I det här området hade 80 procent slutat med könsstympning.

Fru talman! Med dessa praktiska exempel på vad regeringens arbete med SRHR-frågor kan mynna ut i vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 21 ANNA LASSES (C) replik:

Fru talman! Jag vill återigen rikta ett stort tack till ledamoten för ett genuint engagemang i de här oerhört viktiga frågorna. Tack också för inlägget!

Jag är väldigt glad över att kunna konstatera att regeringen stödde och drev på för det oerhört viktiga initiativ som föreningen My Voice, My Choice drev i Europa och som handlade om rätten till abort. Det vill jag ha sagt. Vi hörde också tidigare i dag att regeringen driver på för SRHR-arbetet när det gäller just EU:s bistånd.

Jag vill ändå ställa en fråga till Gudrun Brunegård som handlar just om EU:s bistånd, som ju är det största biståndet i världen. Jag undrar om det är så att Kristdemokraterna inom regeringen driver på för att säkra att en del av EU:s bistånd går just till SRHR och jämställdhetsarbete inom biståndet så att minst 10 eller 15 procent, eller en mindre summa – det får gärna vara mer – går till det.

Anf. 22 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Fru talman! Tack, Anna Lasses, för erkännandet för det engagemang som vi delar och för den här viktiga frågan!

Från Kristdemokraternas sida agerar vi precis som ledamoten säger genom regeringen. I regeringen har vi kommit överens om en reformagenda. Det vi har drivit på för är att de prioriteringar som finns i den svenska reformagendan ska återspeglas i den politik vi driver i EU.

Precis som ledamoten säger är EU:s budget för bistånd gigantiskt mycket större än vad Sveriges är. Vi kan alltså få en fantastisk utväxling genom att få gehör för de prioriteringar som vi redan har gjort – och vi har också fått gehör för det. Däremot går det, precis som ledamoten Tolgfors

sa här tidigare, lite för långt mot detaljstyrning att säga att en exakt procentnivå ska gälla för ett visst område.

Vi har angivit vilka tematiska prioriteringar vi vill ha. Där är kvinnors och flickors rätt till egenmakt och rätt till sin kropp samt SRHR-frågor prioriterade frågor, och dessa driver vi. Däremot driver vi inte en exakt procentnivå.

Anf. 23 ANNA LASSES (C) replik:

Fru talman! Jag känner igen att man som styrande politiker inte gärna vill säga en exakt summa, för det kan bli fel. Just när det handlar om EU och när det är ett så stort sammanhang – med 27 medlemmar – och man verkligen ska försöka tydliggöra detta kan det dock ändå finnas en poäng med att åtminstone säkra en någorlunda bestämd andel. Det gäller särskilt i den här frågan, där vi ser att det backar så mycket.

Ledamoten sa att det här är någonting som man har kommit överens om i reformagendan och att det är en fråga man driver på för, men det är just under de här veckorna man spikar fördelningen i EU:s biståndsbudget och hur den ska se ut det närmaste decenniet.

Jag vill återigen fråga: Driver ni på lite extra just nu för den här frågan i samband med EU:s långtidsbudget? Kan det inte finnas en vits med att åtminstone ha något slags riktning gällande hur stor andel som åtminstone ska säkras till detta? Sedan kan det ju alltid vara mer.

Anf. 24 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Fru talman! Nu satt ju inte ledamoten Lasses i riksdagen förra mandatperioden, när Centern fanns med i ett regeringsunderlag. Hon delar därför kanske inte de erfarenheter vi nu har av hur riskabelt det kan vara att ange en exakt procentsats eller nivå. I förhandlingar är det nämligen ett givande och tagande.

Precis som ledamoten antyder kan man bli ifrågasatt om man anger en nivå och sedan inte uppnår exakt den nivån utan landar strax under, eller för den delen strax över. Det är ett av skälen till att jag inte vill säga att vi ska avsätta precis 10 procent, även om det hade varit behjärtansvärt på ett sätt, men 5 procent är också mycket, och 9,5 procent är också mycket.

Det är inriktningen som är det viktiga, och där är SRHR-frågorna en av de prioriterade frågorna.

Anf. 25 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Tack, Gudrun Brunegård, för ett bra anförande! Kristdemokraterna talar ofta om vikten av kvinnors hälsa globalt, och jag vet att Gudrun har ett personligt engagemang. Hon har tidigare gjort en insats med sitt eget arbete, och som nämndes här har vi varit på många resor där vi har sett vilken förändring Sveriges arbete verkligen kan innebära i praktiken.

Samtidigt är det just de verksamheter som arbetar med mödravård, preventivmedel, WASH, arbete mot kvinnlig omskärelse samt sexualupplysning som drabbas när stödet till SRHR minskar. När USA nu drar tillbaka sitt stöd till de här verksamheterna blir också behovet större än någonsin. Samtidigt minskar Sverige sitt stöd.

Jag skulle vilja fråga Gudrun Brunegård varför regeringen väljer att inte stärka Sveriges arbete för kvinnors hälsa i den här situationen.

Anf. 26 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar Janine Alm Ericson för alla de goda erfarenheter vi har fått tillsammans när vi har studerat svenskt bistånd och för den här frågan, som är jätte viktig. Som ledamoten vet av egen erfarenhet från den tidigare mandatperioden när Miljöpartiet satt i regeringsställning är det hela tiden förhandlingar, och man uppnår inte alltid exakt allt man hade velat. Det är väl känt att Kristdemokraterna vill ha en enprocentsnivå. Vi har inte riktigt nått upp till det resultatet, men däremot har vi bibehållit ett världsledande bistånd. Sverige ligger fortfarande över den nivå som FN har angett som rekommenderat riktmärke.

Vi har dessutom infört exempelvis att pengarna betalas tillbaka till biståndet när avräkningar görs för förväntat mottagande av flyktingar i Sverige och mottagandet inte har uppnått den nivån. Dels har vi satt ett tak, dels utvärderar man föregående år, och ser man att mottagandet inte har motsvarat detta betalas pengarna tillbaka. Sammantaget landar vi på ungefär den nivå som biståndet låg på under 2022, efter Socialdemokraternas avräkningar under den våren.

På det viset har vi alltså lyckats väldigt väl. Däremot har vi nu fått göra stora förändringar i och med det krig som pågår i Ukraina och som kräver väldigt stora insatser. Vi ska inte glömma bort att en stor del av det bistånd som nu ges till Ukraina också omfattar SRHR. Det handlar om kvinnors och flickors hälsovård och sjukvård. Det handlar också om psykosocialt stöd efter övergrepp och sådana saker.

Anf. 27 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar Gudrun Brunegård för svaret.

Ja, Sverige har fortfarande ett starkt bistånd, men det sjunker i alltför snabb takt. Sverige ses inte heller längre som en föregångare; vår röst har tystnat betydligt i det här.

Den överenskommelse om avräkningarna som Kristdemokraterna fick igenom var väldigt bra. Vi i Miljöpartiet håller med om att det självklart är ett systemfel när man kan göra stora avräkningar och svenska kommuner riskerar att bli den största mottagaren av svenskt bistånd.

När det kommer till biståndet till Ukraina är vi överens om den politiken i den här kammaren, och vi kommer även att debattera en extra ändringsbudget om stöd till Ukraina alldeles strax. Vi måste dock ändå konstatera att jämställdhetskomponenten sjunker även i det biståndet. Det pratade jag med biståndsministern om för några veckor sedan.

Mycket kan man säga om biståndet i stort och om de sänkta nivåerna, men just nu är det SRHR-delen vi pratar om. Regeringen har lagt mer pengar i sin nya SRHR-strategi – men man betalar ju inte ut dem. Det är därför vi ser att det har sjunkit och att ambitionerna där är bristande.

Jag hör dock vad Gudrun Brunegård säger och känner som sagt till hennes engagemang i frågan, så jag vill bara avsluta med att säga att jag hejar på i varje förhandling. Det är en ny vårbudgetmotion nu, och ett kvinnoforum pågår i New York. Jag hoppas att Kristdemokraterna kommer att kunna göra skillnad och få igenom mer pengar till jämställdhet och SRHR-budgeten framöver.

Anf. 28 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar återigen Janine Alm Ericson för frågan, och jag tackar även för uppmuntran och stöd!

Vi har som sagt avsatt en budget där SRHR är ett prioriterat område. Tyvärr räcker minuterna sällan till för allt man vill säga här, men med tanke på de förändringar som har gjorts i och med att vi avsätter en så stor del av biståndet till Ukraina har vi verkligen tittat på det som är kvar för resten av världen, så att säga. Där är SRHR ett fredat område, och självklart ska pengarna gå till det de är avsedda för. De ska betalas ut så att kvinnor och flickor verkligen får del av dem.

Ett annat prioriterat område som var fredat i förhandlingarna är stödet till civilsamhällsorganisationerna, som är helt intakt. Detsamma gäller demokratimiljarden och den budget som går under namnet migrationsstrategin och som ibland blir ifrågasatt. Den handlar om att ge säkra och trygga flyktvägar samt möjligheter för flyktingar att få skydd och drägliga levnadsförhållanden i flyktingläger och så vidare. En del av det går också till frivillig återvandring, det vill säga att man ska kunna återvända, och till att man ska kunna återslussas.

Dessa fyra områden är helt intakta, och där ligger SRHR som ett av de definitivt högst prioriterade områdena.

Anf. 29 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Tack, Gudrun Brunegård, för anförandet och för engagemanget i de här frågorna!

Tyvärr ser vi i dag hur kvinnor och flickor runt om i världen möter en historisk backlash just när det gäller sexuella och reproduktiva rättigheter och hälsa, inte minst på grund av nedskärningen i det amerikanska biståndet. Där menar vi att Sverige måste steppa upp och i stället öka stödet till jämställdhet och SRHR. Tyvärr ser vi dock i budgeten att det minskar, och det tycker vi är allvarligt.

Jag hoppas precis som tidigare talare att Kristdemokraterna kan trycka på i regeringen för att stödet till SRHR och jämställdhet ska öka, men jag funderar egentligen på vad Kristdemokraterna tänker kring att Sverige har lämnat några av de fattigaste länderna i Afrika och Asien åt deras öde. Man har lämnat viktiga strategier, till exempel den för Tanzania, där ledamoten själv har varit engagerad och som ledamoten också pratar om.

När Sverige lämnar Tanzania, ett land som vi har varit aktiva i under decennier, förloras mycket kompetens, erfarenhet och kunskap. Mycket av det arbete vi har byggt upp riskerar också att rullas tillbaka. Särskilt hårt drabbas kvinnor och flickor, återigen, och särskilt hårt drabbas också arbetet med SRHR. UN Women visar exempelvis i en rapport att hälften av alla kvinnoorganisationer som finns lokalt i Tanzania helt enkelt riskerar att gå omkull eller inte kunna fortsätta sitt arbete. Det här är väldigt allvarligt.

Vad tänker ledamoten om att Sverige har lämnat både den viktiga strategin för Tanzania och de andra strategierna i Afrika?

Anf. 30 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Fru talman! Tack, Lotta Johnsson Fornarve, för frågan!

Detta är väldigt viktiga frågor. Precis som jag har sagt i tidigare debatter är det smärtsamt att göra ett avslut i områden där man har funnits med

under väldigt lång period. Det går inte utan viss vanda. Men icke desto mindre: De behov som nu finns i Ukraina är så gigantiskt stora att vi som grannar inte kan blunda för det som pågår där.

När det gäller Tanzania, till exempel, har svenskt bistånd funnits där så länge Sida har funnits. Men dessförinnan hade det även funnits där i över hundra år genom civilsamhällesorganisationerna, och civilsamhällesorganisationerna fortsätter att finnas kvar med eller utan Sidas stöd. Det är inte heller så att Sida är förbjudet att betala ut stöd till civilsamhällesorganisationer som arbetar inom de länder som Sverige avslutar de bilaterala avtalen med, utan man kan fortsätta att arbeta både inom SRHR-strategin, inom demokratimiljarden, inom det humanitära anslaget och så vidare.

Låt oss ta Tanzania som ett exempel! Där har svenskt bistånd alltså funnits i kanske 40–50 år. På det sjukhus där jag jobbade de sista två åren, och som jag har återvänt till många gånger efter det, har man inte fått något Sidastöd alls sedan 90-talet. I stället har man fått stöd genom svenska organisationer som till exempel har haft secondhandbutiker och betalat ett litet stöd. För ett par år sedan utrustades dock sjukhuset med solceller, vilket gör att man inte längre behöver det stödet.

Anf. 31 LOTTA JOHNSON FÖRNARVE (V) replik:

Fru talman! Tack för svaret, Gudrun Brunegård! Det är klart att vi ska stödja Ukraina, men vi menar att det stödet måste tas från något annat än biståndet. Vi måste helt enkelt hitta additionellt bistånd till Ukraina. Världens mest utsatta människor ska inte behöva stå tillbaka för att vi ska stödja Ukraina.

När det gäller de strategier som man nu har lämnat är det klart att det blir ett enormt bakslag för de vanliga människorna i Tanzania med flera länder. Detta uttrycks även av ledande representanter för de här länderna. Inte minst gäller det kvinnors och flickors rättigheter, SRHR och kvinnors möjligheter till egen försörjning. Till exempel är Tanzania ett oerhört fattigt land där kvinnor behöver stöd för att öka sin möjlighet till egen ekonomisk försörjning. Det här rullas nu tillbaka när stödet minskar. Det är klart att det är ett enormt bakslag för de absolut fattigaste och mest utsatta länderna, särskilt för kvinnor och flickor.

Jag hoppas att Kristdemokraterna på något sätt kan förändra detta och trycka på för att strategierna ska återupptas. Jag tror att det är svårt, men jag tycker att det är oerhört viktigt. De absolut fattigaste människorna i världen ska inte behöva betala priset för stödet till Ukraina. Vi måste försöka hitta andra medel för det.

Anf. 32 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar återigen för möjligheten att utveckla de här frågorna och diskussionerna, som kräver mycket eftertanke.

Idén med biståndet är att det ska stötta människor och länder på ett sådant sätt att de så småningom klarar sig själva. Det var det jag var inne på i beskrivningen av sjukhuset som jag jobbat på. Man har under decennier gett olika typer av bistånd som bidragit till att det sjukhuset nu står på egna ben. Det behöver inte svenskt stöd längre, men vårt stöd har gett förutsättningarna.

Det är så vi behöver jobba strategiskt. Ibland har tyvärr biståndet varit sådant att man bara har gett och gett och inte haft en plan framåt för hur

man ska avveckla det. I samma stund som vi börjar ge bistånd måste vi också se hur vi genom strategiska utvecklingssteg kommer att kunna avveckla det. Det är det sättet att arbeta som vi behöver bli duktigare på, tror jag, för att det inte ska behöva uppstå abrupta avbrott när någon annan katastrof händer i världen.

Så jobbar också många av FN-organisationerna. Man gör en insats under en period med hjälp av kärnstöd från Sverige, men när det uppstår en bristsituation i ett annat område flyttar man de medlen. Vi ser det inte exakt lika noga från vårt perspektiv. Men för de människor som till exempel blir av med stödet efter en jordbävning när det plötsligt uppstår en översvämningsskatastrof någon annanstans är det naturligtvis lika smärtsamt. Vi behöver jobba långsiktigt för att ge de här utvecklingsmöjligheterna, och det arbetssättet håller vi på att införa.

Anf. 33 ANNA LASSES (C):

Herr talman! 122 miljoner flickor går inte alls i skolan. 230 miljoner flickor och kvinnor är könsstympade. 696 miljoner människor saknar tillgång till rent vatten. Svindlande 1,5 miljarder människor saknar tillgång till toalett. Så här ser det ut just nu. Förmodligen kommer det att se ännu värre ut om något år, eftersom jämställdheten i världen backar, liksom stödet till SRHR.

Den 5 december meddelade regeringen att man fasar ut biståndet till Liberia och samtidigt stänger ambassaden. I debatten i Sverige gick det ett jubel bland motståndarna till bistånd, eftersom de anser att den här typen av stöd bara är slöseri med skattepengar och inte leder någonvart. En annan bild är att det svenska biståndet har bidragit till att SRHR-frågor gått från att vara helt tabu i Liberia till att nu diskuteras i medier och bland beslutsfattare.

Ett av projekten handlade om sexualundervisning på landsbygden. Med svenskt stöd hade ungdomar fått information om sina kroppar och rättigheter. Sexualundervisningen är ju en självklarhet för oss. Men ibland verkar vi glömma bort vilken skillnad den har gjort för vårt eget samhälle gällande jämställdhet och hbtqi-personers rättigheter. I Liberia saknar 80 procent av de unga under 20 tillgång till sexualundervisning och preventivmedel. Det här är bara ett exempel på hur en relativt liten peng kan göra stor skillnad och hur borttagandet av samma peng gör oerhört stor skada.

Herr talman! Vi vet att ett av de effektivaste sätten att minska förtryck och lyfta människor ur fattigdom är att fokusera på flickor och kvinnor, öka jämställdheten och se till att kvinnors hälsa prioriteras, att kvinnors egenmakt ökar och att flickor får gå i skolan. När det här sker minskar fattigdomen, och demokratin främjas. Vi ser nu dock en motsatt utveckling i världen. När ett fåtal gubbar plötsligt gör anspråk på att styra hela världen minskar jämställdheten. Hbtqi-personers rättigheter backar, förtrycket ökar och fattigdomen ökar. Klimatförändringarna snabbar på processen genom migrationsströmmar och ökade konflikter, och den negativa spiralen är i full gång.

Därför är det väldigt klokt att som regeringen säga att vi måste satsa extra mycket på SRHR, som till stor del handlar just om att öka jämställdheten och hbtqi-personers rättigheter. Men bara för att man säger något blir det inte sant. Sanningen är att stödet i kronor till jämställdhet och

SRHR har minskat konstant ända sedan 2018, det vill säga både under föregående regering och under den här regeringen, som säger sig prioritera dessa frågor.

En grupp som drabbas extra hårt av de här neddragningarna är hbtqi-personer. Deras rättigheter påverkas i allra högsta grad av bistånd till SRHR. Men regeringen minskar inte bara pengarna till jämställdhet och SRHR utan väljer samtidigt att lämna de mest utsatta kontexterna, vilket såklart drabbar kvinnor, flickor och hbtqi-personer extra mycket.

Mali, Burkina Faso och Liberia är länder där Sverige valt att fasa ut det långsiktiga utvecklingsbiståndet. De är alla exempel på länder där hbtqi-personers rättigheter *ofinns* och där kvinnors och flickors rättigheter är begränsade. I Mali könsstympas nästan nio av tio flickor. I dessa länder har Sverige bidragit till långsiktiga projekt som fram till nu väckt hopp och börjat ge resultat men som nu hotas av att Sverige drar bort sitt stöd.

Herr talman! I faktisk handling har regeringen under den här mandatperioden med stor tydlighet prioriterat tre andra områden inom det svenska biståndet.

Det första är projekt i medelinkomstländer. Ofta handlar det om att främja svenska företag och handel. Låt mig understryka att många av de här projekten är bra och viktiga. Det kan handla om projekt som minskar klimatutsläpp och främjar teknikutveckling, vilket är superbra. I en värld där vi hade haft oändligt med bistånd hade jag klappat i takt. Men i en värld där biståndet kraftigt minskar behöver vi tänka smart och samordna oss med andra biståndsgivare. Eftersom det här är ett område där en av de största pottorna i EU:s bistånd finns kanske vi i Sverige i första hand – alltså inte till hundra procent – borde fokusera på andra delar av biståndet, vilka annars riskerar att bli helt utan medel.

Det andra är stödet till Ukraina, som är livsviktigt. Det är så viktigt att vi i Centerpartiet har valt att lyfta ut allt stöd till Ukraina och skapa en fond motsvarande 1 procent av bni, där såväl det civila som det militära stödet säkerställs.

Det tredje är att använda biståndet som ett instrument i migrationspolitiken – som medel för att få länder att ta emot personer som Sverige vill utvisa. Här är korruptionsrisken uppenbar, vilket vi också kan se i det fall med Somalia som just nu granskas av konstitutionsutskottet. Med andra ord: Nej, bistånd ska inte vara ett instrument för att utvisa människor.

Herr talman! EU är världens största biståndsgivare. Just nu förhandlas EU:s långtidsbudget. Det betyder att det de närmaste veckorna avgörs vilken inriktning EU:s bistånd ska ha under 2028–2035. Det betyder att vi som medlem i EU har extra stor möjlighet att vara med och påverka utvecklingen under den närmaste tioårsperioden.

Runt om i Europa sker nu en mobilisering i civilsamhället. Man kräver att 10 procent av biståndet ska öronmärkas till jämställdhet och SRHR. Givet hur effektivt jämställdhet och SRHR är för att lyfta människor ur fattigdom och förtryck borde detta vara en ”no-brainer”.

Frågan är nu: Kommer vi att kunna nå detta, och kommer Sverige att driva på för att det blir så? Tidigare i dag hörde vi att det är en prioritering för Sveriges regering. Jag hoppas och önskar att man verkligen driver på så att en tillräckligt stor andel av EU:s bistånd går till just de frågorna.

Dessvärre ser jag också att man aktivt driver på samma spår som i Sverige. Stödet till Ukraina är naturligtvis positivt, men det bör lyftas ut ur

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet

biståndet. Man använder biståndet också som migrationsverktyg för att utvisa människor.

Slutligen måste vi också tala om de effekter som USA:s slakt av världens största bistånd innebär gällande risker för hälsan för hela världen. Jag talar såklart om tillgången till vaccinationsprogram och om tillgången till rent vatten.

Det är en fråga för alla, och det är en fråga om jämställdhet. När flickor tvingas iväg långväga för att hämta vatten kan de inte gå i skolan. När det inte finns tillgång till toaletter blir det ett säkerhetsproblem, då många flickor och kvinnor våldtas när de gör sina behov i mörkret eller måste bege sig till byns enda allmänna toalett.

När barn inte vaccineras ökar risken för infektioner och epidemier – och i förlängningen för pandemier som sprids över hela världen. Tillgång till vatten och vaccin handlar inte om välgörenhet, det handlar om allas vår säkerhet.

Jämställdhet och hbtqi-personers rättigheter handlar inte bara om rättvisa utan om att stå upp för våra demokratiska rättigheter. Att ta plats som biståndsgivare handlar inte om att vara snäll. Det handlar om inflytande och om makt. Det handlar om att inte släppa fram gubbar som Putin, Jinping och andra som gör allt för att frånta individer deras rätt att välja hur den vill leva sitt eget liv.

Naturligtvis står vi bakom de reservationer vi har, men jag vill ändå särskilt lyfta fram reservation nummer 4.
(Applåder)

Anf. 34 JANINE ALM ERICSON (MP):

Herr talman! Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, SRHR, handlar i grunden om något mycket enkelt. Det är rätten att bestämma över sin egen kropp, rätten till kunskap om sexualitet och reproduktion samt rätten till preventivmedel, mödravård och säker abort. Men det är också rätten att leva utan våld, tvång och diskriminering.

Man kan tycka att detta är självklart, men för kvinnor och flickor runt om i världen är de rättigheterna bokstavligen skillnaden mellan liv och död. Varje dag dör hundratals kvinnor av komplikationer i samband med graviditet och förlossning. Det är dödsfall som i de allra flesta fall hade kunnat förebyggas med tillgång till grundläggande vård, preventivmedel och kunskap.

SRHR är därför inte en liten fråga i utvecklingspolitiken utan en av de mest avgörande. Trots det ser vi just nu en tydlig global backlash mot de rättigheterna. Abortmotstånd organiseras internationellt, hbtqi-personers rättigheter attackeras i allt fler länder och jämställdhetsarbetet ifrågasätts på ett sätt som vi inte sett på länge.

Ett tydligt exempel är att USA nu åter har anslutit sig till den så kallade Geneva Consensus Declaration, en global antiabortpakt som leds av länder som Belarus, Ryssland och Saudiarabien. Konsekvensen av den politiken är helt konkret. När stöd till SRHR dras tillbaka stängs hälsokliniker, vilket gör att tillgången till preventivmedel minskar och att trygg abortvård blir svårare att få tillgång till. Det leder i sin tur till barngraviditeter och illegala aborter. Det är kvinnor och flickor som får betala priset, och det är en politik som dödar kvinnor.

Ett av de mest brutala uttrycken för det våld som riktas mot flickor och kvinnor är könsstympling. Det kränker flickors kroppsliga integritet, orsakar livslång fysisk och psykisk smärta och utgör ett allvarligt brott mot de mänskliga rättigheterna.

Enligt Unicef utsätts omkring 3 miljoner flickor varje år för könsstympling, och 230 miljoner flickor och kvinnor lever i dag med konsekvenserna av att ha blivit stympade. Svenskt bistånd spelar en stor roll i arbetet för att stoppa detta.

Trots kraftiga nedskärningar i biståndet måste detta arbete fortsätta. Erfarenheter visar att verklig förändring kräver långsiktiga insatser som bygger förtroende hos lokala ledare, religiösa företrädare och beslutsfattare.

När människor i de berörda samhällena själva organiserar sig och får stöd kommer normer att förändras, och ett väldigt stort lidande kommer att undvikas. Här har Sverige bidragit under väldigt många år. Det är ett arbete som måste fortsätta så att det kan bli ett slut på den brutala sedvänjan.

Under lång tid var Sverige en internationell föregångare i jämställdhetsarbetet. Den feministiska utrikespolitiken innebar att jämställdhet och kvinnors rättigheter sattes i centrum för svensk utrikes- och utvecklingspolitik.

Att stärka kvinnors och flickors rättigheter – deras medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter – är ett av de mest effektiva sätten att bekämpa fattigdom och skapa hållbar utveckling.

När kvinnor får utbildning och egen inkomst stärks hela samhällen. När flickor får bestämma över sina kroppar kan de stanna i skolan, delta i arbetslivet och bidra till ekonomisk utveckling. Det är alltså inte bara en rättighetsfråga. Det är också en grundförutsättning för ekonomisk och social utveckling.

Mot den bakgrunden var regeringens beslut att avveckla den feministiska utrikespolitiken anmärkningsvärt ogenomtänkt. Man säger att det bara är etiketten. Men i dag har vi facit. Regeringen säger också att SRHR fortsatt ska vara en prioritet i det svenska biståndet. Men när man ser på ekonomin framträder en annan bild.

Under mandatperioden har stödet till centrala organisationer som UN Women och UNFPA minskat. Landstrategier har skurits ned eller tagits bort, och förändringar i biståndet har kraftigt påverkat organisationer som arbetar just med SRHR runt om i världen – inte minst på grund av svensk neddragning av pengar till USAID och nu dessutom hela nedläggningen.

Under 2024 och 2025 beslutade regeringen dessutom att fasa ut bistånd till hälften av Sveriges samarbetsländer utanför Europa. Det är totalt 13 länder. Det innebär att Sverige de facto lämnar kvinnor och flickor i sticket i en lång rad länder i Asien och Afrika.

Detta sker samtidigt som regeringen säger att jämställdhet är en prioritet. Vi ser också att biståndet med jämställdhetskomponent har minskat från 74 procent 2023 till 65 procent 2024, vilket är långt från toppnoteringen på 86 procent år 2019.

Detta sker samtidigt som behovet av stöd ökar, samtidigt som rättigheter attackeras globalt och samtidigt som det internationella biståndet minskar dramatiskt.

Situationen har dessutom förändrats ytterligare sedan regeringens SRHR-strategi antogs. Strategin togs fram innan den amerikanska admi-

nistrationen stängde ned USAID och genomförde omfattande nedskärningar i biståndet. På mycket kort tid har stora delar av det globala biståndet försvunnit.

Det här syns också väldigt tydligt på SRHR-området. Program för mödravård och familjeplanering läggs ned, tillgången till preventivmedel minskar och organisationer som arbetar för kvinnors och hbtqi-personers rättigheter står inför mycket svåra situationer.

I detta läge borde Sverige visa ett tydligare internationellt ledarskap. I stället fortsätter regeringen att kapa den svenska biståndsbudgeten. Det är djupt problematiskt.

Herr talman! Miljöpartiet menar att SRHR ska vara ett högt prioriterat område i svensk utvecklingspolitik på riktigt. Sverige ska vara en stark röst för att garantera tillgång till SRHR också globalt. Våra resurser och vårt internationella ledarskap behövs mer än någonsin.

Vi behöver nu stärka stödet till säkra aborter, sexualupplysning, preventivmedel, mödravård och andra grundläggande hälsojänster. Vi behöver också stärka stödet till civilsamhällesorganisationer som arbetar för kvinnors och hbtqi-personers rättigheter runt om i världen.

Sverige borde alltså prioritera ytterligare resurser till SRHR, stärka stödet till de organisationer som jobbar med dessa frågor och mobilisera likasinnade länder för att möta det växande motståndet mot kvinnors och flickors rättigheter. I en situation där andra drar sig tillbaka måste Sverige kliva fram.

Global hälsa handlar också om andra grundläggande förutsättningar. Bristen på rent vatten, sanitet och hygien står i dag för omkring 10 procent av den globala sjukdomsburden. Att säkerställa tillgång till rent vatten och fungerande sanitet – det vi kallar WASH – räddar alltså liv, men det är också avgörande för flickors skolgång, kvinnors hälsa och barns överlevnad.

Vaccinationer är en annan del av de största framgångarna i modern medicin. Varje år räddas omkring 3 miljoner liv tack vare vacciner. Trots det saknar fortfarande miljontals barn det skydd som de skulle kunna få.

Därför måste Sverige fortsatt vara en stark röst för global hälsa genom stöd till vaccinationsprogram, hivprevention, rent vatten och sanitet samt arbetet för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Men här drar alltså regeringen ned på stödet, och det kommer att få allvarliga konsekvenser.

Historien visar tyvärr att fri- och rättigheter aldrig kan tas för givna. De måste vinnas och försvaras, om och om igen. Nu, när motståndet mot kvinnors och flickors rättigheter växer globalt, behövs länder som är beredda att stå upp för dem. Sverige kan vara ett sådant land – ett land som i både ord och handling försvarar flickors och kvinnors rättigheter runt om i världen.

Den här regeringen säger förvisso de rätta orden men gör helt andra prioriteringar. När tillgången till vård, kunskap och rättigheter krymper i världen måste Sveriges ambitioner växa och inte minska.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.
(Applåder)

Anf. 35 YASMINE ERIKSSON (SD):

Herr talman! Sveriges biståndsbudget är stor – 53 miljarder kronor – och vi är en av världens största biståndsgivare per capita.

Ett av Tidöpartiernas prioriterade områden är sexuell och reproduktiv hälsa. Jag är därför glad för att vi i denna biståndsdebatt kan fokusera just på det tematiska området.

Vi behandlar inte något nytt förslag från regeringen i betänkandet, utan det handlar om förslag från riksdagspartierna. Sverigedemokraterna yrkar bifall till utskottets förslag till beslut att avslå samtliga motionsyrkanden. Det betyder dock inte att vi inte bryr oss om frågan, utan snarare tvärtom.

SRHR är ett av Tidöpartiernas prioriterade områden för svenskt bistånd. Flera av förslagen i betänkandet rör åtgärder som redan genomförs av regeringen; andra handlar om finansiella prioriteringar inom biståndsbudgeten där regeringen har valt att göra annorlunda.

Jag tror att alla partier i Sveriges riksdag tycker att global sexuell och reproduktiv hälsa är viktig. Därför är Sverige en stor kärnstödsgivare till bland annat FN:s befolkningsfond, Unicef och Globala fonden. Men Sveriges stöd räcker inte, och det samlade globala stödet till SRHR räcker inte. Många insatser har fått minskas eller läggas ned till följd av att USA gjorde radikala förändringar i sitt internationella bistånd. USA bidrog med över hälften av allt globalt bistånd som gick till SRHR.

Denna finansiella lucka kan inte Sverige täcka. Vi arbetar därför aktivt, inte bara genom vår egen finansiering utan genom att använda det starka förtroende Sverige har. Vi nyttjar vår röst för att påverka likasinnade länder att öka stödet för SRHR. Det gäller inte minst inom EU; en del av Sveriges totala bistånd går ju därigenom.

Varför gör vi då detta? Varför är SRHR viktigt? Jo, det bidrar till individens levnadsvillkor och rättigheter, men det påverkar också globala frågor som berör och kan beröra Sverige direkt.

Man spår exempelvis att Afrika kommer att ha en enorm befolkningsökning. Det kommer att påverka Sverige, inte minst när det kommer till migration. Vi gör insatser för att bidra med familjeplanering och information om preventivmedel och vad som fungerar bäst. Det handlar om att sprida kunskap och utbildning, dels till ungdomar, dels till kvinnor i barnafödande åldrar.

Pandemier och andra dödliga sjukdomar är något som kan ta sig till Sverige, Europa och andra delar av världen. Det är ett gemensamt intresse för oss att motverka detta. Det är därför viktigt att vi bidrar till att stävja detta även i andra länder.

SRHR möjliggör att individer kan stärka sin egen ekonomiska utveckling. I förlängningen bidrar det till att de har större möjlighet att fortsätta leva där de befinner sig och att där utveckla sina egna samhällen och bidra till en bättre stat. Det kommer att bidra till att vårt bistånd successivt kan börja minska.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 21.)

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet

Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU46
Extra ändringsbudget för 2026 – Stöd till Ukraina och vaccinberedskap
(prop. 2025/26:143)
föredrogs.

Anf. 36 EDWARD RIEDL (M):

Herr talman! Riksdagen ska i dag behandla, och lite senare besluta om, en extra ändringsbudget med två delar. Den ena handlar om stöd till Ukraina, och den andra handlar om stärkt vaccinberedskap i Sverige.

Förslaget handlar i korthet om att skänka militär materiel från våra egna lager, främst granatgevär och ammunition till dessa, till Ukraina. Förslaget innebär också att regeringen får ett så kallat bemyndigande att köpa in och ställa i ordning materiel i syfte att skänka den till Ukraina.

Det finns också en del av paketet som handlar om att Sverige tillsammans med andra partnerländer ställer ut en garanti för lån till Ukraina för att landet ska kunna ha möjligheter att hantera sin ekonomi i det svåra läge man befinner sig i.

Den sista delen av förslaget handlar som sagt om att stärka vaccinberedskapen i Sverige.

Stödpaket 21 handlar om att ianspråkta 13 av de 40 miljarder kronor som finns avsatta för innevarande år inom ramen till Ukraina.

Herr talman! Världen har förändrats, och Sverige påverkas både direkt och indirekt av det som sker både i vårt närområde och en bit ifrån oss. Världen regionaliseras, och den regelbaserade världsordningen, som på många sätt har tjänat världen mycket väl under lång tid, fungerar inte längre. Vi har ett anfallskrig i Europa som har pågått i flera år, där våra vänner i Ukraina dag ut och dag in genomlever krigets alla faser. De är helt beroende av stöd från Sverige, svenska folket och andra partnerländer.

Det handlar både om Ukrainas självklara rätt till sin egen frihet och självbestämmande över sin framtid och om svensk och europeisk säkerhet i bredare bemärkelse.

Att stötta Ukraina militärt och ekonomiskt bygger svensk säkerhet, herr talman. Vi rustar nu också upp det svenska försvaret i ett rasande tempo. Andra länder inom vår försvarsallians Nato gör likadant. Världen är sämre i dag än i går. Jag är glad att vi innan midsommar förra året kunde sluta en bred överenskommelse där åtta av åtta partier står bakom att snabbt rusta upp det svenska försvaret.

Sverige har unikt starka statsfinanser och låg statskuld. Sverige är ett av de tio länder i världen som har högst kreditvärdighet. Den svenska ekonomin är urstark. Vi använder nu denna styrka för att rusta upp försvaret i Sverige och för att stötta Ukraina, både för att det är rätt och för att det bygger svensk säkerhet.

Herr talman! Jag vill i vanlig ordning rikta ett stort tack till alla partier i kammaren och i finansutskottet för gott samarbete med att få fram de olika stödpaketerna och för att vi i bred enighet, så bred det går, ställer oss bakom dessa. Stödet från det svenska folket är också fortsatt stort, vilket är mycket glädjande.

Men, herr talman, jag oroas också av att den svenska politiska debatten har tagit den riktning den gjort de senaste veckorna och kanske månaderna. Om åtta av riksdagens åtta partier står bakom upprustningen av det svenska försvaret med lånade pengar och om åtta av åtta partier står bakom att stödja Ukraina med lånade pengar blir det lite märkligt, herr talman, om man sedan inte vill kännas vid resultatet: att vi lånar pengar för att göra de här sakerna. Jag tycker inte att det är hederligt.

Det regeringen gör, för att använda tekniskt språk, är att höja utgiftstaket för att kunna göra de två saker jag pratar om. Vi redovisar i dag finansiellt sparande inklusive och exklusive Ukraina och försvarsuppbyggnad, i enlighet med det ekonomiska ramverket och i enlighet med det som åtta av åtta partier är överens om.

Ni som lyssnar på debatten kanske inte alltid tycker att det är enkelt att förstå vad politiker och partier säger, men åtta av åtta partier står alltså bakom stödet till Ukraina, vilket är glädjande. Åtta av åtta partier står också bakom att rusta upp det svenska försvaret, och man står bakom att göra båda dessa saker med lånade pengar. Faktum är att oppositionen ville låna mer pengar både till stödet till Ukraina och till att rusta upp det svenska försvaret. Vi gjorde bra och breda överenskommelser kring dessa saker.

Då blir det inte hederligt, herr talman, när delar av oppositionen sedan använder överenskommelserna om att låna pengar till dessa saker för att bedriva kortsiktig politik och vinna politiska poäng genom att påstå att regeringen lånar pengar, trots att man varit med på de överenskommelser som till största delen är skälet till att detta görs.

Resultatet av stödet till Ukraina och försvarsuppgörelsen är alltså att Sverige kortsiktigt lånar pengar för att inte behöva göra nedskärningar i satsningar på Sverige. Styrkan i svensk ekonomi med en mycket låg stats-skuld, en av de lägsta i världen, möjliggör detta. Sverige har en unik möjlighet att klara av detta.

Herr talman! Vi lever i en sämre värld i dag än i går. Det är tid för ansvar och samarbete. Sverige ska vara uthålligt i stödet till Ukraina så länge det krävs. Det handlar som sagt både om Ukrainas rätt till frihet och om svensk och europeisk säkerhet i stort.

Det är en styrka för svensk demokrati att vi kan göra breda överenskommelser i viktiga frågor som stödet till Ukraina och upprustningen av det svenska försvaret. Låt oss inte göra partipolitik av detta! Det är en vädjan här i kammaren, herr talman. Det är bättre om vi diskuterar om Sverige ska ha högre eller lägre skatter och andra viktiga inrikespolitiska frågor. Det finns många sådana som förtjänar debatt och diskussion. Låt oss prata om dem i stället för att försöka skapa konflikter som inte finns!

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag och till fortsatt stöd till Ukraina. Slava Ukraini!

(Applåder)

Anf. 37 INGELA NYLUND WATZ (S):

Herr talman! Vårt stöd till Ukraina får inte vika en enda tum. Om Ukraina faller är också vårt fall mycket nära – i varje fall närmare än vi tror. Med denna visshet har vårt stöd för Ukraina och för det ofattbara mod det ukrainska folket visar varit helhjärtat, beslutsamt, långsiktigt och strategiskt.

Det är en obehaglig sanning att världen förändrats sedan Rysslands fullskaliga invasion inleddes i februari 2022. Under mer än fyra år har nu Ukrainas folk utkämpat kampen för sin frihet, för demokrati och för självständighet – men också för alla andra staters rätt att själva välja sin väg och sin framtid inom ramen för den regelbaserade världsordningen. Vi vägrar att acceptera en ordning där stormakterna i öst och väst delar upp världen i sina så kallade intressesfärer och kräver att andra länder underordnar sig detta. Därför får Ukraina inte förlora.

I det besvärliga världsläge vi nu befinner oss i känns det därför särskilt viktigt att vi i Europa står enade i kampen för Ukrainas sak. Vårt stöd kommer att behövas, uthålligt och för lång tid framöver.

Därför är det beklämmande att tvingas konstatera att den europeiska enigheten har sprickor. Ungerns och Slovakien blockering av ett nytt långsiktigt låneavtal med Ukraina är en skamfläck för Europa. Utan detta lån riskerar Ukraina att få slut på likvida medel redan vid halvårsskiftet, vilket skulle äventyra hela den ukrainska statsapparaten. Detta får helt enkelt inte ske. EU:s övriga medlemsstater måste hitta en lösning som detroniserar Orbáns och Ficos agerande från Ungern och Slovakien.

Det är bra att vi i Sveriges riksdag varit helt eniga om alla de insatser som vi gjort för att stödja Ukraina. Så är det också i dag, när vi behandlar det 21:a stödpaketet med ett värde på 12,9 miljarder kronor som avräknas på den militära Ukrainaramen. I och med detta har Sverige bidragit med militärt stöd om cirka 103 miljarder kronor.

Det här stödpaketet handlar främst om att möta behovet av luftförsvar, långräckviddiga vapen och ammunition, men det handlar också om stöd för gemensamma innovationsprojekt och för att möta rysk desinformation.

Herr talman! Det är naturligtvis människorna i Ukraina som bär det tyngsta oket under Rysslands invasionskrig, särskilt barnen. Det är de över 10 miljoner människor som är i behov av humanitär hjälp, människor som nu genomlevt ytterligare en bister vinter med ständiga attacker mot energiförsörjningen och brist på el och värme. Det är alla de som håller ställningarna vid fronten och riskerar sina liv för sitt land, för oss och för de värderingar som den europeiska gemenskapen vilar på.

Herr talman! Under de drygt fyra år som kriget pågått har uppmärksamheten understundom skiftat mot andra kriser runt om i världen som Mellanöstern, Gaza och Sudan. Detta har skapat en viss rädsla hos Ukrainas befolkning – en rädsla att bli bortglömda och att stödet från omvärlden ska minska. Vi får inte spä på den rädslan. Trots att världen nu håller andan och står på randen till ett storkrig måste vi fortsätta att orka hålla fokus på Ukraina och dess befolkning. Vi får inte svika.

De kommer att behöva vårt stöd, länge och uthålligt. Det handlar helt enkelt om att Ukraina ska fungera. Skolorna ska kunna undervisa, sjukvården ska kunna bota och lindra och löner och pensioner ska kunna betalas ut. Den civila infrastrukturen ska återuppbyggas, och nya bostäder måste byggas till alla som förlorat sina hem under kriget.

Att stödja Ukraina långsiktigt är en investering i vår egen framtid som är värd de kostnader den för med sig. Visst påverkar det vår egen försvarsplanering något att stötta Ukraina, men vi försvarar också Rysslands möjligheter att hota sina grannar och därmed hota oss.

Herr talman! För oss socialdemokrater är det en självklarhet att stå upp för Ukraina och den ukrainska befolkningen. Vi står fast vid deras rätt till en fred som är hållbar och grundad i folkrätten och FN-stadgan. Vi står upp för Ukrainas suveränitet och territoriella integritet.

Den extra ändringsbudgeten innehåller också förslag om att säkerställa Sveriges vaccinerberedskap vid influensaepidemier.

Vi stöder naturligtvis båda delarna av betänkandet.

Anf. 38 DAVID PEREZ (SD):

Herr talman! Som vi redan har hört i dag debatterar vi extraändringsbudgeten som innehåller förslag till det 21:a militära stödpaketet till Ukraina. Samtidigt säkrar vi också vaccin och beredskap inför framtida influensapandemier i vårt land.

Det är glädjande att höra att det råder stor enighet i kammaren för att stödja Ukraina och Ukrainas sak. Det är ett land som kämpat för sin frihet och rätt att existera. Kriget är nu inne på sitt femte år.

Ukrainarna har visat stort mod och uthållighet, och de har fått utstå ett oerhört lidande i kriget. Därför måste Europa samlas för att få slut på kriget. Sverige tar ansvar, och partierna tar sitt ansvar. Stödet gör Ukrainas kamp lättare, men om övriga länder i Europa och i Europeiska unionen hade tagit sitt ansvar från dag ett hade kriget kanske varit över nu. I stället pekar man finger och utmålar Ukraina som ett problem, rent av ett hinder för fred. Det är beklagligt och skamfyllt.

För ett par veckor sedan hade jag möjligheten att på årsdagen för kriget delta på plats i Europaparlamentet för att se Europaparlamentariker debatera denna viktiga fråga. Jag satt tillsammans med en delegation från Ukraina – vuxna, ungdomar och barn som var på plats för att ta del av debatten.

Tyvärr var jag inte särskilt imponerad av vissa av inläggen, och det var sorgligt att se en mycket låg nivå i Europaparlamentet. Man pekade finger, och debatten kretsade framför allt kring de som motsatte sig det lån som nästan alla länder har enats om – det lån Ukraina behöver och bör få.

Herr talman! Sammanfattningsvis är det precis som Zelenskyj sa tidigare, nämligen att det här är ett krig som Ukraina inte har valt, men de strider för sin frihet och rätt att existera. Förhoppningsvis kan Europa enas och se till att det inte blir ett sjätte år för kriget. Med det yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och därmed till propositionen.

Anf. 39 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! Det här är en oerhört viktig debatt, och jag vill understryka att det viktigaste med debatten är enigheten om att öka stödet till Ukraina. Sedan har vi olika ambitioner för att öka stödet ännu mer och ännu djupare. Men tyvärr, och det här är inte på grund av något vi själva har önskat, har frågan aktualiserats om hur narrativ från Ryssland numera sprids även i Sverige, trots alla år av brett stöd.

Herr talman! Vi har inte haft möjlighet att vända oss på något annat sätt till Sverigedemokraterna i frågan om Emilie Pilthammar i Jimmie Åkessons hemkommun Sölvesborg. Hon har gjort uttalanden på sin blogg om att Zelenskyj och Putin är som pest eller kolera. Skämtsamt kanske

eller på allvar – jag vet inte vilket som är värst – har hon sagt att det hade varit lika bra om ryssarna hade tagit över.

Emilie Pilthammar har ångrat sig och tagit tillbaka vad hon sagt. Jag kan säga till ledamoten från Sverigedemokraterna att om detta hade skett i mitt parti Centerpartiet hade hon blivit utesluten med omedelbar verkan. Hon hade inte fått vara toppnamn i en kärnkommun, en skyltfönsterkommun, för vårt parti.

Jag vill ha ett ärligt svar från en representant i Sverigedemokraterna i en debatt som rör Ukraina om varför man inte reagerar hårdare mot den typen av absurt dåliga uttalanden från en ledande representant.

Anf. 40 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får påminna ledamoten om att ämnet för debatten är extra ändringsbudget för 2026 och stöd till Ukraina och vaccinberedskap. Vi är på en tunn linje, kan jag säga.

Anf. 41 DAVID PEREZ (SD) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag kan tacka Martin Ådahl för frågan därför att jag tycker att frågan redan är utredd. Jag beklagar att man försöker göra plakatpolitik av en sådan sak, som dessutom redan har debatterats tillräckligt i medierna – i tidningarna och i nyheterna.

Jag kan inte på något sätt förklara eller ställa mig bakom vad Emilie har sagt. Jag ställer mig snarare bakom det som medlemsutskottets ordförande Magnus Olsson har sagt, nämligen att den sortens uttalanden inte hör hemma i vårt parti. Det är den debatt som har förts från oss.

Medlemsutskottet har fattat ett beslut, och vi som parti ställer oss bakom det.

Anf. 42 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! På ett sätt uppskattar jag att ledamoten David Perez tar avstånd från uttalandena. Det är en viss trygghet i det hela, men det är inte tryggt att man i en av sina mest centrala kommuner behåller en person som har torgfört, som ledamoten från SD själv påpekar, helt fruktansvärda uttalanden om kriget i Ukraina. Jag förstår inte hur en person som har en så helt skev syn på kampen för frihet i Europa och i Ukraina kan få stå som toppkandidat i en skyltfönsterkommun, Jimmie Åkessons egen hemkommun faktiskt, för Sverigedemokraterna. Det skapar i den starka enigheten vi vill ha för det 21:a paketet till stöd för Ukraina en stor oro för vad som egentligen försiggår i korridorerna när man inte tittar, eller när man ibland tittar på en blogg, när det gäller synen på Ukraina, synen på Putins terrorregim i Ryssland och synen på den stora kampen för frihet och demokrati i Europa.

Anf. 43 DAVID PEREZ (SD) replik:

Herr talman! Återigen är det bara att beklaga att vi reducerar debattnivån i kammaren till att handla om en kommunpolitiker. Det hör inte hemma här.

Jag understryker att Sverigedemokraterna har varit extremt tydliga med att vi står enade bakom stödet till Ukraina, och vi står enade bakom kampen som Ukrainas folk för. Jag känner personer som har stridit i Ukrai-

na, som till viss del har fått men för livet på grund av detta. Jag kan inte säga mer än att jag tackar dem för deras kamp där.
(Applåder)

(MARTIN ÅDAHL (C): Det gör vi båda.)

Anf. 44 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Herr talman! Det är nu i dagarna fyra år sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och det fruktansvärda kriget inleddes. Den dagen förändrades allt för Ukraina som land och för den ukrainska befolkningen – och för resten av världen.

Kriget i Ukraina har gjort om svensk försvarspolitik i grunden och har fått många av oss att omvärdera väldigt mycket, som politiker och som människor. Sedan den fullskaliga invasionen har svensk försvarspolitik, genom många timmars diskussioner i Försvarsberedningen och mellan regering och opposition, nått en enighet som nog ingen trodde var möjlig.

Rysslands invasion, ockupation och krig är såklart fullständigt oacceptabelt. Det strider mot folkrätten och måste fortsätta fördömas med de starkaste ord samtidigt som vi i handling stöder Ukraina på många olika sätt. Angreppet är en kränkning av Ukrainas territoriella integritet och suveränitet och innebär ett stort mänskligt lidande för den ukrainska befolkningen.

Stödet till Ukraina och de ekonomiska sanktionerna måste fortsätta och utökas, inklusive att bekämpa den ryska skuggflottan i Östersjön som även innebär en stor risk för miljökatastrofer. Världens länder måste sluta köpa den ryska oljan och gasen, som transporteras på undermåliga fartyg och som i praktiken finansierar kriget. Ryssland ska inte heller tillåtas delta i internationella tävlingar eller arrangemang. Det går inte att tävla, fira och festa med en imperialistisk invasions- och ockupationsstat.

Herr talman! Trumps nya mandatperiod i Washington har inneburit minskat amerikanskt stöd till Ukraina, och Trump har stärkt sin egen relation till Ryssland. Det är mycket allvarligt och oroväckande. Trumps uttalanden har pekat på att han är villig att låta Ryssland vinna kriget genom att låta dem få behålla den mark de har invaderat. I samma andetag vill han ta över Grönland och Kanada.

Alla demokratiska länder måste samlas i stödet till Ukraina och motståndet mot den ryska invasionen. Ryssland får inte tillåtas vinna kriget eller belönas för den invasion och ockupation som de är ansvariga för.

Ryssland och USA verkar nu hålla på att dela upp Ukraina mellan sig. Det är som om vi återigen ser stormakter sitta vid en karta med linjaler och dela upp mark, naturresurser och makt över befolkningen. Det är självklart helt oacceptabelt. Ingenting får diskuteras eller beslutas över ukrainarnas huvuden.

Ukraina behöver fred, men freden måste vara rättvis och hållbar. Ukraina ska inte tvingas lämna över vare sig makt eller mark till ockupanten Ryssland. Det är endast ukrainarna själva, inte Trump eller Putin, som ska bestämma över sin egen och sitt lands framtid.

Om USA skulle ge Ryssland en seger i Ukraina vore det förödande, inte bara för Ukraina och dess befolkning utan även för Rysslands grannländer och hela Europa. Putin stannar inte vid Ukraina. Hans imperialism kommer att fortsätta.

Herr talman! Putins Ryssland är ett hot, inte bara mot grannländerna utan även mot alla de ryska invånare som motsätter sig styret eller som inte passar in i det samhälle som Putin vill bygga. För ryska mänskliga rättighetsaktivister, hbtqi-personer, feminister, urfolksföreträdare, miljö-rörelsen och den politiska oppositionen innebär den egna regimen ett dagligt hot om våld, repressalier och även mord.

Det är ett imperialistiskt Ryssland som krigar mot Ukraina. Vårt stöd till Ukraina är humanitärt, ekonomiskt, diplomatiskt samt militärt. Det militära stödet med vapen, ammunition, fordon och utbildning till Ukraina krävs för att Rysslands krig inte ska lyckas. Att kunna försvara sina gränser och sin befolkning är grundläggande för att Ukraina i framtiden ska kunna bygga upp och stärka sin demokrati och välfärd för befolkningen.

Herr talman! Sveriges stöd till Ukraina är och måste vara brett och långsiktigt. Tusentals av de miljoner människor som tvingats fly från Ukraina har tagit sig till Sverige. De kämpar för att klara sig i ett nytt land, med all den osäkerhet det innebär när familj och vänner är kvar i Ukraina.

De ukrainska flyktingarnas ekonomiska situation i Sverige är också mycket allvarlig. De och många andra flyktingar har mycket liten ekonomisk ersättning att leva på varje dag. Vänsterpartiet har många gånger krävt att regeringen ska höja ersättningen för att göra vardagen mer draglig för flyktingar. När kriget är slut ska Sverige vara en aktiv part i återuppbyggnaden av Ukraina, utifrån den inriktning den ukrainska befolkningen vill se.

Herr talman! Världen är tyvärr inte så fredlig som vi önskar. Det är uppenbart. Runt om i världen pågår krig och konflikter. Människor flyr för sina liv, diktatorer härjar och människor lever i förtryck. Krig är det värsta som finns och leder alltid till många dödsoffer, sönderslagna familjer, stor förödelse med städer och infrastruktur som bombas sönder, minor i mark och vatten, många flyktingar och generationer av barn som växer upp med konsekvenserna, sorgen och minnena.

Det är otroligt viktigt att Sverige är en stark röst i världen för fred, frihet, demokrati, mänskliga rättigheter och jämlikhet. Det perspektivet får vi inte tappa bort.

Kriget i Ukraina har pågått i över fyra år. Vänsterpartiet står bakom det humanitära, ekonomiska och militära stöd som Sverige skickar till Ukraina och fördömer kraftfullt den ryska invasionen och ockupationen.

Jag yrkar därmed bifall till förslaget om ökat stöd till Ukraina i sin helhet.

Anf. 45 MARTIN ÅDAHL (C):

Herr talman! Jag tror att det jag kommer att inleda med är relevant för diskussionen.

För fyra dagar sedan bombade Vladimir Putin ett helt vanligt lägenhetshus i Charkiv. En 65-årig dam, en 40-årig man och en 13-årig flicka dog i attacken, en helt vanlig vardag. De dog efter att de hade upplevt kylan och mörkret under den här stränga vintern i Ukraina. I såväl Kiev som Charkiv och på många andra ställen har folk suttit i mörker och kyla eftersom Putin också bombar energikällor för att slå ut elektriciteten.

I Putins terrorkrig mot friheten i Europa finns ingen paus, ingen vardag att falla tillbaka på. Det gäller även oss, i tryggheten här i Sverige. Detta är det 21:a paketet med stöd till Ukraina. Det är fullt av många bra saker.

På det fjärde året av Ukrainas existentiella krig för demokratin och friheten i Europa stöder vi fullt och fast detta paket.

Men det är också vår plikt att peka ut att det på inga sätt räcker. Ukraina gör varje dag allt som kan göras i form av hjältemod – det har nämnts här tidigare – men också uppfinningsrikedom och uppoffrande, faktiskt ofta till sista kvinna och sista man. Även om Centerpartiet, liksom de övriga sju partierna, står fullt och fast bakom den nuvarande politiken om ökat stöd är det vår plikt att säga att vi i Sverige faktiskt inte gör allt vi kan.

Vår roll är inte att själva slåss på fronten mot tyranniet som hotar hela vår kontinent. Vår roll är att öka resurserna. Trump har skamligt dragit ned på och i viss mån dragit sig ur stödet till Ukraina och försöker på olika sätt, som nämnts, tvinga fram en fred på Putins villkor.

Freden måste naturligtvis ske på Ukrainas villkor, på demokratins och försvararens villkor. Det får vi aldrig glömma, hur absurd världen än blir. Den får inte ske på diktaturens och anfallarens villkor. Den måste ske med Ukraina, såklart, men även med Europa i rummet.

Vår historiska utmaning just nu i Europa och i Sverige är att få fram resurserna så att Ukraina kan – jag säger det – vinna. Det handlar om pengarna, vapnen och Jas 39 Gripen, som vi hoppas ska finnas på plats i Ukraina snarast möjligt. Vi måste stoppa resurserna till Putin, stoppa den mörka skuggflottan av knappt sjövärdiga skepp som hemsöker Östersjön, något som påverkar inte bara Ukraina utan även miljön. Den måste stoppas med alla ekonomiska medel, så att ingen falsk flagg släpps fram, varken i OS eller på svenskt och europeiskt fritt territorialvatten. Ingen hamn ska ta emot de här skeppen utom för att beslagta dem.

Alla tillgångar som Ryssland stuvat undan i väst måste nu tas, inte minst centralbankstillgångarna. Vi måste nu göra allt för att de i Europa som vill och kan belånar de tillgångarna, som borde tillhöra Ukraina efter det krig som Ryssland startat och med tanke på den skuld om hundratals, kanske tusentals, miljarder som Putin åsamkat dem. Vi får inte vika oss för varken Viktor Orbán, hur länge han nu sitter kvar, eller Fico i Slovakien.

Då är det inte läge för oss i Sverige att slå oss för bröstet, hur mycket vi än har gjort. I stället är det tid att göra det som historien kräver av oss: ta en liten del av statskassan och ge till Ukrainas försvar och ekonomi. Eftersom det här har tagits upp i debatten vill jag vara noga med att påpeka att vi har enats om att detta ska ligga utanför de vanliga statsfinanserna, precis som det här kriget ligger utanför all rim och reson i vår tid och i historien. Ingen investering lönar sig mer – moraliskt, såklart, men också säkerhetsmässigt och därmed även ekonomiskt.

Trots det fantastiska sätt som Ukraina försvarar sig på, med allt hjältemod vid fronten och uppoffringar bortom vad vi i modern tid kan föreställa oss i Europa, och trots att de på ett fantastiskt sätt håller igång ekonomin, även när den saboteras dag efter dag, och till och med sin export behöver de, som nämnts tidigare, hundratals miljarder kronor i år – inte bara de belopp som vi belånar på de ryska undanstuvade pengarna utan faktiskt pengar därutöver.

Ryssland är på fallrepet, men tyvärr faller diktaturen långsamt. Putin offerar sina medborgares liv och sin nations själ och ekonomi, och det sker steg för steg. Därför måste vi steg för steg öka våra resurser tills Ukraina vinner.

Vi har alla en illusion av att allt avgörs i början av ett krig. Och visst var det fantastiskt när de ukrainska förbanden försvarade flygplatsen i Kiev och stoppade Putins planer. Det var kanske bara några hundra man som avgjorde de första dagarna. Men det är i slutet allt avgörs, och vi är inte ens i närheten av slutet.

Ukraina måste hålla ut, men vi kan inte bara hålla ut. Vi måste öka, öka, öka – tills vi fördubblar hjälpen. Vi får inte släppa den hand vi håller i medan den hänger över avgrunden och utkämpar sin strid mot det som bor där i avgrunden. Vi måste fatta den handen med kraft och dra den uppåt tills Ukraina får överhanden.

Europas frihet står på spel. Hundratusentals liv står på spel. I kronor och ören har vi – så att man har detta klart för sig – hittills givit ungefär 2 procent av vår bnp. Vi kan diskutera om det är mer eller mindre. Det är jättemycket, men över fyra år är det inte tillräckligt. Det räcker inte med en halv procent – vi måste åtminstone fördubbla hjälpen till 1 procent av det vi har i Sverige. Det handlar om en liten del av vår statskassa för att göra stora saker och, framför allt, leda Europa och Norden framåt i detta. Stödet måste fördubblas. Som sagt var: Ukraina kanske behöver 300 miljarder utöver de undanstuvade pengarna.

Jag minns blicken i ögonen på de personer som många av oss i finansutskottet träffade i Borodjanka utanför Kiev, en av de orter som i början av kriget blev allra värst utsatta. Ryssland åkte in och bombade och sköt i 360 grader omkring sig, på vanliga civila – som ren hämnd. Man skulle kunna tänka sig att deras blickar uttryckte sorg och att de hade offrat sig, och det gjorde de. Men vi minns alla att de blickarna också uttryckte en oerhörd beslutsamhet. Ondskan skulle inte få segra. Aldrig skulle de ge med sig.

De bad oss om samma blick tillbaka. Aldrig ger vi upp. Vi backar er hela vägen – inte bara tills det är över utan hela vägen till dess att vi vinner. Då, vänner, måste vi som nation – faktiskt som ledande nation i norra Europa i den här frågan – öka, öka, öka stödet. Till att börja med måste vi, just i denna sena timme, fördubbla det.

Anf. 46 HANS EKLIND (KD):

Herr talman! Jag tror inte att jag var ensam om att i går morse läsa om hur ryska styrkor under ett enda dygn genomfört 651 attacker mot 36 bosättningar i regionen Zaporizjzja, bland annat 359 olika typer av drönarattacker och 265 artilleriattacker.

Även om jag besökte Ukraina och Kiev för mindre än två år sedan, 2024, tänkte jag på min vän, kristdemokraten Magnus Jacobsson, som levererat två brandbilar från det svenska civilsamhället just till regionen Zaporizjzja. Jag nämner detta mot bakgrund av att vi i dag beslutar om en extra ändringsbudget med stöd till Ukraina. I det paket som vi ska besluta om i dag ingår att öka anslaget till länsstyrelserna med 3 miljoner kronor, bland annat för att Västernorrland och Värmland ska stödja, utveckla och återuppbygga provinsen Zaporizjzja.

Händelseutvecklingen visar, tänker jag, med all skoningslös tydlighet att vi behöver göra hjälpinsatser, även om jag kan tycka att det är lite obehagligt att de här attackerna sker just nu, när vi satsar på detta. Men sådant är kriget. Det är obehagligt, och det är skoningslöst.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

Herr talman! Vi behöver kanske inte orda så mycket i dag om det geopolitiska läget i världen. Det är osäkert och påverkar i princip allting. Inte minst har förändringarna i världen lett till att vi faktiskt tar ett mycket större ansvar för vår egen säkerhet men också för Europas säkerhet. Att stödja Ukraina är en del av detta. Regeringen har därför under de kommande två åren avsatt 80 miljarder kronor för Ukrainastödet.

Med dagens beslut stärker vi Ukrainas försvarsförmåga bland annat genom att skänka försvarsmateriel i form av granatgevär med ammunition. Här finns också den satsning riktad till länsstyrelserna som jag nämnde för att bistå regionen Zaporizjzja. Här finns också ett beslut om att ställa ut garantier för att möjliggöra ett lån från IBRD, Internationella banken för återuppbyggnad och utveckling. Syftet är att åtgärda Ukrainas akuta behov av likvida medel. I propositionen finns också ett förslag om att säkerställa Sveriges vaccinberedskap vid influensaepidemier.

Herr talman! Vi går nu alltså in på det femte året sedan Ryssland invaderade Ukraina den 24 februari 2022. Sverige har, tillsammans med andra länder i EU, försökt ge Ukraina det stöd som krävs för att de ska vinna kriget. Stödet ges militärt men också politiskt, diplomatiskt och återuppbyggnadsmässigt. Det görs en rad olika saker.

Även i dag fattar vi här i Sveriges riksdag ett beslut om stöd till Ukraina, och vi gör det med enhällighet. Detta tycker jag är viktigt, för det understryker att Sverige inte viker en millimeter från vår hållning att inte tveka att stödja de ukrainska kvinnor och män som med livet som insats försvarar sitt territorium och sitt lands existens. Slava Ukraini!
(Applåder)

Anf. 47 JANINE ALM ERICSON (MP):

Herr talman! Jag trodde kanske också att denna debatt skulle handla om hur den här kammaren ändå är väldigt enig i sitt stöd till Ukraina, på kort och lång sikt och militärt och på andra sätt. I stället väljer den moderata riksdagsledamoten att ta upp en inrikespolitisk budgetdebatt. Jag är förvånad men vill ändå kort vara tydlig på några punkter.

Vi i Miljöpartiet kritiserar inte att vi tillsammans har valt att låna upp pengar för att kunna stötta Ukraina. Vi har inte heller varit kritiska till överenskommelsen om att vi ska låna till det svenska försvaret – för det har vi ju en överenskommelse om. Däremot är det ingen hemlighet att vi hellre hade sett en beredskapsskatt som skulle göra det möjligt att börja betala av direkt så att vi inte skjuter dessa utgifter på framtiden. Det vi kritiserar i regeringens ekonomiska politik när det gäller detta är att man väljer att sänka skatten allra mest för rika, vilket bidrar till att Sverige får en högre låneskuld.

Men den debatten ska vi kanske hänvisa till ett annat forum, för jag tror att vi tjänar på att visa enighet i stödet till Ukraina och det som finns i det här betänkandet och i förslaget från regeringen.

Herr talman! I över fyra år har Ukraina nu försvarat sin frihet, sin demokrati och sin territoriella integritet mot Rysslands brutala anfallskrig. Som vi så många gånger har konstaterat i denna kammare försvarar Ukraina inte bara sitt eget land utan också den europeiska säkerhetsordningen, principen att gränser inte ska flyttas med våld och demokratiska länders rätt att välja sin egen framtid. Det är därför stödet till Ukraina är så viktigt och måste fortsätta.

Ändringsbudgeten som vi pratar om i dag innebär extra stöd. Det handlar om bemyndigande att skänka försvarsmateriel, bland annat granatgevär med ammunition, om möjlighet att ersätta det som skänks, så att Sveriges egen förmåga inte försvagas, om att stödja Ukraina genom teknik och kompetens och om en garanti för lån. Det är viktiga åtgärder. Vi i Miljöpartiet står bakom att Sverige fortsätter att stötta Ukraina militärt, ekonomiskt och politiskt.

Det finns ett totalt stöd i Sveriges riksdag för Ukraina. Det är bra, för signalen till Kreml måste vara väldigt tydlig: Vi kommer inte att tröttna. Vi kommer inte att vända bort blicken. Stödet till Ukraina handlar om frihet, demokrati och internationell rätt.

Men när vi pratar om Ukraina finns också en annan dimension. Skuggflottan har varit uppe i diskussionen, och det är väldigt bra att vi pratar om den. Men då handlar det också om energin.

Rysslands ekonomi är i hög grad byggd på export av olja och gas. Under många år har Europas beroende av fossil energi bidragit till att fylla den ryska statskassan. Det är pengar som i förlängningen naturligtvis också har kunnat finansiera militär upprustning och aggression.

Detta betyder att vår energipolitik också är säkerhetspolitik. Varje gång vi minskar vårt beroende av fossil energi minskar vi också de ekonomiska resurser som auktoritära regimer kan använda för att hota sina grannar, och varje gång vi ställer om till förnybar energi stärker vi i stället vår egen säkerhet.

Det finns många bakåtsträvare som gärna spelar fossilbolagen i händerna, men den som har allra mest att tjäna på det är Putin. Den energi han fortfarande säljer till Europa finansierar hans olagliga krig i Ukraina. Han tjänar på vårt fossilberoende. Därför måste vi göra allt vi kan för att bryta det.

Klimatpolitik är energipolitik och också säkerhetspolitik. Det är inte bara avgörande för planetens överlevnad på sikt, utan det är också avgörande för Europas säkerhet. När vi bygger ut vindkraft och solenergi och ökar energieffektiviseringen minskar vi inte bara utsläppen, utan vi minskar också möjligheten för auktoritära regimer att använda energi som ett geopolitiskt vapen. Det är en viktig lärdom av Putins krig. Det blir också tydligt i USA:s och Israels anfall av Iran.

Men förutom att stödet till Ukraina måste vara brett måste det också vara långsiktigt. Vi har ju tillsammans beslutat om en flerårig ram för det militära stödet till Ukraina på över 140 miljarder kronor. Det är en viktig signal. Lika viktigt är att Europa fortsätter att stärka sitt gemensamma stöd, för kriget i Ukraina är ju inte bara regionalt – det är ett test för hela den internationella världsordningen.

Om Ryssland skulle lyckas med sin aggression skulle det skicka en farlig signal till andra auktoritära ledare i världen. Kanske har det redan gjort det. Men samtidigt måste vi komma ihåg att stödet till Ukraina inte bara handlar om militär. Det handlar om den ukrainska ekonomin, som måste hållas igång. Det handlar om att reparera energiinfrastruktur som har bombats sönder och om att stödja samhällsfunktioner som sjukvård, elförsörjning och vatten. Det handlar om att främja demokratiutveckling, jämställdhet och ett starkt civilsamhälle.

Det handlar också, redan nu, om att lägga grunden till Ukrainas återuppbyggnad. Det kommer, tillsammans med klimatomställningen, att vara

en av Europas största gemensamma uppgifter under de kommande decennierna.

Det ukrainska folket visar i dag ett mod som är svårt att föreställa sig. Det är människor som går till jobbet trots flyglarm. Det är barn som går i skolan trots kriget och soldater som försvarar sitt land mot en betydligt större angripare. Det minsta vi kan göra är att visa att vi väldigt fast står vid deras sida.

Miljöpartiet står bakom detta, och vi kommer att fortsätta göra det så länge det behövs. Slava Ukraini!

Anf. 48 CECILIA RÖNN (L):

Herr talman! Vi behandlar i dag finansutskottets betänkande om extra ändringsbudgetstöd till Ukraina och till vaccinberedskap. Jag står självklart bakom utskottets förslag.

Det här är ett betänkande som på många sätt säger något viktigt om vår tid. Det handlar om att försvara frihet mot våld, demokrati mot diktatur och öppenhet mot imperialism. Det handlar också om statens mest grundläggande ansvar: att skydda människors liv, frihet och trygghet.

För Liberalerna är utgångspunkten tydlig: Ukrainas kamp är inte bara Ukrainas. Den är också Europas kamp. När ett land med vapenmakt försöker krossa en annan nations självständighet prövas inte bara gränsen utan också principen. Då prövas den regelbaserade världsordningen och om den betyder något i praktiken. Då prövas om fria länder står upp för varandra när det verkligen gäller, och Sverige tvekar inte. Sverige bidrar och är en pålitlig partner till Ukraina.

Förslaget i betänkandet innebär bland annat att regeringen får bemyndigande att skänka granatgevär med ammunition till Ukraina, att Sverige ställer ut en garanti för lån från Internationella återuppbyggnads- och utvecklingsbanken och att anslag justeras för ytterligare stöd till Ukrainas totalförsvar och civila motståndskraft. Samtidigt stärker vi i Sverige vår vaccinberedskap inför framtida influensapandemier.

Det kontinuerliga stöd som Sverige ger till Ukraina är avgörande. Det är viktigt att vi står vid Ukrainas sida så länge det behövs. Det behövs konkret styrka här och nu. Det handlar om faktisk försvarsförmåga. Det handlar om att ge Ukraina bättre möjlighet att skydda sitt territorium, sin befolkning och sin självständighet.

Friheten försvaras också genom starka institutioner, fungerande samhällen och ekonomisk uthållighet. Därför är det viktigt att Sverige också bidrar till Ukrainas civila försvar, till kunskapsöverföring, till psykologiskt försvar och till krisberedskap.

Herr talman! Det är också viktigt att sätta detta i ett större sammanhang. Sverige har sedan februari 2022, när Ryssland gjorde sin olagliga fullskaliga invasion av Ukraina, bidragit med motsvarande cirka 128 miljarder i olika insatser för att stötta Ukraina. Av detta utgör det militära stödet omkring 103 miljarder. Det är viktigt att säga detta, för det visar på både allvaret och uthålligheten i Sveriges engagemang för att stötta Ukraina.

För Liberalerna är detta kontinuerliga och uthålliga stöd självklart. Vi vet vad som står på spel. Om Ryssland tillåts vinna genom brutalitet blir Europa farligare. Om Ukraina håller stånd försvaras också vår säkerhet.

Prot. 2025/26:87
11 mars

*Extra ändringsbudget
för 2026 – Stöd till
Ukraina och vaccin-
beredskap*

Därför är stödet till Ukraina inte välgörenhet. Det är solidaritet, och det är till för att hålla Europa säkrare.

Vi gör detta för Ukrainas frihet, vi gör det för Europas säkerhet och vi gör det därför att vi i det fria samhället måste försvara varandra när det gäller allra mest.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 21.)

§ 9 Riksrevisionens rapport om avgiftsbelagda tjänster

Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU15
Riksrevisionens rapport om avgiftsbelagda tjänster (skr. 2025/26:29)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 21.)

§ 10 Riksrevisionens rapport om statens användning och anskaffning av kontorslokaler

Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU18
Riksrevisionens rapport om statens användning och anskaffning av kontorslokaler (skr. 2025/26:65)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 21.)

§ 11 Riksrevisionens rapport om statens arbete med Agenda 2030

Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU19
Riksrevisionens rapport om statens arbete med Agenda 2030 (skr. 2025/26:83)
föredrogs.

Anf. 49 JAN ERICSON (M):

Herr talman! I dag debatterar vi regeringens skrivelse om Riksrevisionens rapport om Sveriges genomförande av Agenda 2030. Riksrevisionens granskning avser åren 2015–25.

Jag vill faktiskt börja med lite inledande folkbildning om vad Agenda 2030 egentligen är, eftersom det finns många missuppfattningar om detta.

Agenda 2030 är ett dokument som antogs av FN:s generalförsamling 2015. I december 2020 antog riksdagen mål för genomförandet. Agenda 2030 innehåller 17 olika mål. Det handlar exempelvis om kamp mot fattigdom och svält, om främjande av god hälsa, utbildning och jämställdhet,

*Riksrevisionens
rapport om statens
arbete med Agenda
2030*

om tillgång till rent vatten och sanitet, om hållbar energi, om anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, om hållbar industri, hållbara städer och hållbar konsumtion och produktion, om bekämpande av klimatförändringar, om värnande av hav, ekosystem och biologisk mångfald och om värnande av fred, demokrati, rättsstatens principer och mänskliga fri- och rättigheter.

Agenda 2030 har ibland fått kritik för att vara extrem, och det finns ganska många märkliga konspirationsteorier och missuppfattningar om vad de här målen egentligen är. Jag tror att de flesta av oss kan instämma i huvuddelen av de 17 målen alldeles oavsett var vi står politiskt. Målen i sig är dessutom ganska allmänt hållna, och det är upp till varje land att utforma en politik för att nå målen.

Agenda 2030 säger uttryckligen att alla mål har samma värde och att de 17 målen är odelbara. Som Riksrevisionen konstaterar i sin rapport finns det dock stor risk för målkonflikter till följd av att olika mål kan strida mot varandra. Jag ska säga mer om detta lite senare, men den här inledningen får utgöra bakgrunden till resten av mitt anförande.

I skrivelsen uttrycker regeringen sin syn på Riksrevisionens granskning. Man instämmer i vissa delar men inte i andra. Kort sammanfattat anser regeringen att arbetet med Agenda 2030 sker inom ramen för den löpande budgetprocessen och följs upp inom ramen för denna. Regeringen ser ingen anledning till att just Agenda 2030 ska särbehandlas i regeringens arbete.

Tidöavtalet mellan de fyra partierna i regeringsunderlaget reglerar hur politiken ska utformas för att ge Sverige en bättre utveckling och för att man ska ta tag i samhällsproblemen. Samtidigt utgör Tidöavtalet i relevanta delar också ramen för regeringens ambition att uppfylla Agenda 2030. Finansutskottet anser att det i dagsläget inte finns skäl att föreslå ytterligare åtgärder som rör arbetet med Agenda 2030.

Herr talman! En av Riksrevisionens iakttagelser är just att det finns risk för målkonflikter i arbetet med Agenda 2030. Agenda 2030 säger uttryckligen, som sagt, att alla mål har samma värde och att de 17 målen är odelbara. Det låter ju bra, men faktum är att en del av målen i praktiken kan strida mot varandra. Inte minst gäller det kanske målet om att bekämpa klimatförändringar, som kan krocka med andra mål. En alltför radikal klimatpolitik kan såklart hota målet om ekonomisk tillväxt, målet om hållbar energi, målet om kamp mot svält och fattigdom eller målet om jämställdhet.

Vi ser i dag att både USA och Europa tar ett tydligt steg tillbaka i klimatpolitiken, eftersom delar av politiken fått så allvarliga konsekvenser för både samhällsekonomi och energiförsörjning. Även i andra länder ifrågasätts en alltför extrem och ogenomtänkt klimatpolitik. Att ifrågasätta klimatmålen i Agenda 2030 för att de hotar andra mål i samma agenda är alltså inget konstigt. Det illustrerar bara att alla mål i Agenda 2030 tyvärr inte alltid är förenliga.

Bärande delar i Tidöavtalet handlar om att återupprätta ett fungerande elsystem med ökad elproduktion och så låga elpriser som möjligt samt möjliggöra det som betecknas som en effektiv klimatomställning. När det gäller detta arbete finns det vissa bärande delar i avtalet som skiljer sig tydligt från tidigare regerings oansvariga plakatpolitik.

För det första finns det inte längre någon gräddfil för klimatpolitiken. Alla förslag i klimatpolitiken som påverkar statens budget ska behandlas i ordinarie budgetprocess och vägas mot andra viktiga intressen och behov.

För det andra föreskriver Tidöavtalet att alla förslag i klimatpolitiken ska genomgå ordentliga konsekvensanalyser och bedömas allsidigt.

För det tredje har regeringen ändrat det energipolitiska målet från 100 procent förnybart till 100 procent fossilfritt, vilket möjliggör en satsning på kärnkraft.

För det fjärde föreskriver avtalet att klimat- och miljöpolitiken ska kombineras med ett värnande av svensk konkurrenskraft.

För det femte sägs det uttryckligen att politiken ska vara faktabaserad.

För det sjätte fastställs det att man återkommande ska utvärdera och redovisa nyttan och effekten av den förda klimatpolitiken.

Dessa punkter i Tidöavtalet betyder förhoppningsvis att det efter hand blir slut på populism och meningslös, eller i värsta fall rent skadlig, symbolpolitik. Det betyder också att risken minskar för att klimatpolitiken ska tränga undan andra angelägna mål i Agenda 2030, alltså precis det som Riksrevisionen varnar för, eftersom klimatpolitiken inte längre överordnas andra viktiga politiska mål.

Dagens regering ser helheten i politiken. Det är bra för Sverige, och det ligger alltså i linje med vad Agenda 2030 föreskriver.

Vi ser nu också att misslyckade så kallade gröna industrisatsningar orsakar stora kostnader för samhället. Northvolts konkurs medför exempelvis stora förluster för våra pensionsfonder.

Här finns all anledning att fundera över hur dessa fonders styrelser agerat under tidigare regering och på vems uppdrag. Vi ser nu också stora problem för andra företag inom den gröna energisektorn som antingen gått i konkurs eller har stora ekonomiska problem.

När det gäller vindkraftssektorn är det förbluffande att se alla nyinvesteringar samtidigt som befintliga vindkraftsanläggningar ofta går med väldigt stora underskott. Var finns ekonomin?

Herr talman! Ett av målen i Agenda 2030 är jämlikhet och rättvisa. Även här finns konflikter med en alltför enögd klimatpolitik utan konsekvensanalyser. Exempelvis var det stötande att lågavlönade landsbygdsbor som var helt beroende av bilen tvingades betala orimliga drivmedelskostnader bara för att den tidigare regeringen ville ha en orimligt hög reduktionsplikt.

Förslaget om försämrade reseavdrag hade, om det blivit verklighet, också varit ett direkt slag mot landsbygden och därmed mot såväl de gröna näringarna som livsmedelsproduktionen, som ju också är en del av Agenda 2030.

Nu är detta historia, tack vare vår nya regering. Drivmedelskostnaderna har minskat i stället för att fortsätta öka, vilket de hade gjort om reduktionsplikten hade skruvats upp enligt de planer vi skrotade efter valet 2022. Dessutom har vi kraftigt förbättrat reseavdragen.

Just nu stiger drivmedelskostnaderna till följd av krig i världen, men i varje läge hade kostnaden varit minst 6–7 kronor högre för diesel och 3–4 kronor högre för bensin, oavsett marknadspriser i övrigt, om vi inte hade minskat reduktionsplikten och sänkt drivmedelsskatten.

Om den planerade höjningen av reduktionsplikten, som år efter år hade fortsatt att öka literpriset, hade blivit verklighet skulle priset ha varit ännu högre i dag.

Det finns all anledning att påminna om detta. Dagens höga literpris hade varit extremt mycket högre utan regeringens politik. Frågan varje väljare bör ställa sig inför valet är om man vill betala 35–40 kronor per liter för dieseln eller dagens 17 kronor. Det är ett val man har på valdagen.

Herr talman! Även i EU finns det uppenbara risker att energi- och klimatpolitiken skadar andra viktiga samhällsintressen. En del av detta har vi redan sett.

Under det svenska ordförandeskapet i EU lyckades Sveriges regering lyfta konkurrenskraften som en viktig fråga. Vi har också kunnat ta del av Mario Draghis rapport om problemen med EU:s konkurrenskraft gentemot andra delar av världen. Orsakerna till den svaga konkurrenskraften är många, men det är uppenbart att vissa länders beslut att förtidsavveckla kärnkraften och därmed öka beroendet av rysk gas har drivit upp elpriserna. Detta i kombination med en mycket långtgående klimatpolitik och tillhörande byråkratiska regelverk är en viktig orsak till att vi har tappat konkurrenskraft.

Det ökade beroendet av gas slår direkt på elpriserna i Europa när gaspriset stiger till följd av kriget i Mellanöstern. Med bibehållen kärnkraft hade det inte varit så.

Inte minst tysk industri lider av dagens energi- och klimatpolitik i EU, och det är anledningen till att Tyskland har lyckats pressa EU att lindra en del av de beslut som tagits på senare år. Men fler lindringar behövs – EU kan inte föra en helt annan energi- och klimatpolitik än resten av världen, för då slår vi sönder hela vår europeiska konkurrenskraft. Det finns anledning att påminna om att två av målen i Agenda 2030 är just ekonomisk tillväxt och tillgång på hållbar energi. Båda dessa mål hotas av den politik som har förts i EU på senare år, och det är inte förenligt med Agenda 2030.

Man ska komma ihåg att stora delar av omvärlden, inklusive de fyra folkrikaste länderna Kina, Indien, Indonesien och numera även USA, inte lägger någon större vikt vid klimatpolitiken. Om EU väljer att fortsätta som förut eller rent av skärpa sin klimatpolitik lever hela Europa farligt. Vi kommer att förlora ännu mer av vår konkurrenskraft, och det kommer definitivt att bli i det närmaste omöjligt att nå övriga mål i Agenda 2030.

Det tidigare argumentet om att EU i längden tjänar på att gå före i klimatpolitiken är i dag mycket tveksamt. Om andra stora länder i världen inte har något intresse av att följa efter finns det ingen vits för EU att gå före. Det enda vi då gör är att driva upp våra egna kostnader och förstöra vår konkurrenskraft utan att det globala klimatet påverkas ens mätbart.

EU behöver på samma sätt som Sverige se mer till helheten av politiken och se till att andra mål i Agenda 2030 får samma tyngd som klimatpolitiken, precis som länderna enades om när Agenda 2030 fick stöd i FN:s generalförsamling 2015. Där uttalades som sagt att alla mål har samma tyngd. Det är hög tid att vi öppnar upp för en diskussion inom både Sverige och EU om vilken nivå på klimatmålen som är rimlig på kort och lång sikt så att klimatmålen kan förenas med en positiv utveckling för EU:s konkurrenskraft och möjligheten att nå samtliga mål i Agenda 2030.

Klimatpolitikens kostnader måste också ställas i relation till andra viktiga samhällsuppgifter. Att lägga tiotals miljarder på att dammsuga koldi-

oxid ur atmosfären kan knappast vara rimligt i ett läge när vi behöver massor av pengar för att rusta vårt försvar.

Herr talman! Det finns flera motionsförslag kopplade till denna skrivelse. Tyvärr syftar många av dem i praktiken till att återgå till den tidigare ganska samhällsskadliga symbolpolitiken och oförmågan till konsekvens-tänk i klimatpolitiken. Jag yrkar därför avslag på samtliga motionsförslag och bifall till finansutskottets förslag i betänkandet.

Anf. 50 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag tror att alla ska spara den här lilla sekvensen på riksdagen.se, där Jan Ericson berättar om den verkliga moderata klimatpolitiken. När man har lyssnat på Ulf Kristersson eller Ebba Busch som pratar om att Sverige ska satsa på den gröna industrin, att Sverige ska leda Europa, att Sverige ska stå upp för klimatet och att klimatfrågan är akut och på riktigt kan man sedan titta på den här debattsekvensen och notera att EU inte alls ska gå före.

Vi ska inte gå före Kina, och vi ska inte gå före Trump, sägs det. Det går inte – varför ska vi göra det? De pratar ju inte om klimatet. Svensk industri kan inte leda. Vad är alla de här projekten för dumheter? De funkar ju inte; de går bara i konkurs. Vindkraft, nej, varför ska vi bygga det?

Hörde jag rätt? Har ni även en helt egen tolkning av Agenda 2030? Det är inte alls som FN säger, alltså att det är bra om vi klarar klimatfrågan om folk ska kunna försörja sig på jordbruk och kunna få mat och om vi ska slippa öknar, extremväder och allt sådant. Om man tror på klimatfrågan över huvud taget måste de här målen naturligtvis gå hand i hand, säger alltså FN, och det är en del av kritiken i rapporten.

Jag blir alldeles chockad. Har det gått så långt i Moderaterna, bortom fasaden? Överger ni totalt all form av klimatpolitik och att Sverige ska gå före och stå för det gröna varumärket och en grön tillväxt? Har det stora moderata partiet fullständigt övergett allt vad gäller tron på Sverige som ett klimatföredöme och Europa som en kraft för att stoppa klimatkatastrofen i världen?

Anf. 51 JAN ERICSON (M) replik:

Herr talman! Jag tycker att Martin Ådahl lyssnade väldigt dåligt. Jag höll ett ganska långt anförande, och om Martin Ådahl hade lyssnat i stället för att hänga upp sig på några ord tror jag att han hade förstätt helheten.

Jag nämnde att klimatpolitiken är ett av 17 mål i Agenda 2030 och att dessa 17 mål är odelbara, vilket innebär att klimatmålen ingår i Agenda 2030 och är en av de saker som regeringen arbetar för att vi ska uppnå. Men vi har även 16 andra mål som ska uppnås.

Med Martin Ådahls politik uppnår vi kanske ett mål, det vill säga att vi kan visa att Sverige minskar sina utsläpp, vilket isolerat i världen inte betyder något alls för klimatet. Det vet vi båda två. Men då missar Martin Ådahl med all sannolikhet de andra 16 målen.

Regeringens politik innebär att vi har samma tyngd på alla de 17 olika målen och att vi arbetar med samtliga 17 mål samtidigt. Det var beslutet i FN, och det var beslutet i denna kammare 2020. Jag har väldigt svårt att se problemet med det.

Anf. 52 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag lyssnade mycket noga, och det jag hörde var att en ledande företrädare för det regeringsparti som innehar en massa nyckelposter verkligen inte tror på klimatpolitik över huvud taget. Han tror inte på den gröna industrin. Han tror inte på vindkraft. Han tror inte på att vi kan gå före. Jag hörde inte fel. EU kan inte fortsätta att gå före, sa ledamoten.

Vad är det egentligen som händer? Har SD krupit så djupt in under skjortan att ni inte står för någonting längre när det gäller klimatet?

Skulle vi inte nå några mål? Ursäkta mig – det ska allvarligt talat mycket till för att säga det i ett läge där regeringen missar alla sina klimatmål och till och med avvecklar dem för att man inte når dem. Och sedan är man stolt över det! Kom inte och prata med oss om att inte klara några mål! Ni klarar ju ingenting! Hela vårt gröna varumärke i världen håller på att försvinna.

Kom inte och prata med oss om att dieseln är så billig! Den kostar inte 17 kronor; den kostar 19 kronor. Ett tag kostade den 21 kronor. Ni har gjort en massa hushåll totalt beroende av fossilbränsle, för med er politik har de inte råd att välja någonting annat. Ni tog bort alla möjligheter för vanligt folk, och införde inga andra, att byta till det gröna och komma bort från Irans, gulfstaternas och Putins olja.

Nu sitter vi här i fossilfällan. Ja, vi ska självklart sänka kostnaderna för hushållen. Det står vi i Centerpartiet bakom. Vi har klart och tydligt sagt att vi inte ska höja kostnaderna igen.

Ge människor möjlighet att byta! Det här är helt obeskrivligt! Ni är stolta över att ha placerat Sverige i en situation där en massa hushåll nu har jättehöga tanknotor och jättehöga elnotor för att ni inte får fram någon energi. Det investeras inte alls i vindkraft just nu. Det har ni stoppat.

Jag måste säga att jag är chockerad över att man så öppet här i riksdagens talarstol överger all klimatpolitik.

Anf. 53 JAN ERICSON (M) replik:

Herr talman! Det är ändå roligt att göra Martin Ådahl lite chockerad. Det tycker jag piggar upp dagen.

Det är lite märkligt att Martin Ådahl, utan att vara säker på att resten av världen följer efter, är så övertygad om att det är rätt att EU går före i politiken. Frågan är om vi ska lägga väldigt stora pengar, kanske skattepengar, på att gå före med väldigt dyr teknik för att konkurrera med andra länder och tro att vi genom grön teknik kan vara ett föredöme för andra.

Vi kan vara ett föredöme om det visar sig att vi på detta vis stärker vår ekonomi och bygger ett starkare land. Men om det slår mot vår samhälls-ekonomi, våra jobb och våra statsfinanser kommer ingen att se oss som ett föredöme. Då kommer ingen att vilja följa efter. Det är bara om vi kan göra de här sakerna på ett genomtänkt sätt som klarar statsfinanserna och som klarar den ekonomiska tillväxten som vi blir ett föredöme. Det är bara då världen kommer att följa efter.

Det där borde Martin Ådahl förstå, och det är precis det som är politiken i Tidöavtalet: Vi ska göra rätt saker, genomtänkta saker, ordentliga konsekvensanalyser och ordentliga utvärderingar av det vi gör, inte bara kasta pengar på saker som inte ger någon nytta och som det inte är någon mening med. Då kan vi bli ett föredöme. Martin Ådahls och den rödgröna

sidans politik, som bara handlar om att kasta ut pengar på precis vad som helst för att visa att vi har gjort slut på pengarna i en klimatbudget, gör oss däremot inte till några föredömen.

Dessutom får Martin Ådahl ta och kolla dieselpriiset. Jag kollade precis före den här debatten vad dieseln kostar i dag, och det är 17 kronor litern. Om den rödgröna sidans politik hade drivits vidare under de här fyra åren hade dieseln i dag kostat mellan 35 och 40 kronor.

Anf. 54 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Om den förra regeringens politik hade fått fortsätta hade vi varit betydligt mindre beroende av diesel och bensin i dag, och den gröna omställningen hade kunnat fortsätta.

Jag måste hålla med Martin Ådahl om att det var ett väldigt intressant anförande av den moderate riksdagsledamoten. Det var klagörande men, hoppas jag, inte sanningssägande om Moderaternas klimatpolitik. Vi har sett att Moderaterna har vacklat mycket den senaste mandatperioden, men det var inte så länge sedan jag hörde dem säga, efter att de lovat det i de två senaste valen, att de ska vara ett klimatparti. Men det står nu klart att de inte längre har några sådana ambitioner.

Det sades så mycket att jag har svårt att veta var jag ska börja. Ledamoten sa att den förra regeringen, där Miljöpartiet ingick, förde en samhällsskadlig symbolpolitik på klimatområdet. En klimatpolitik kan givetvis bedrivas hur som helst, vilket denna regering har bevisat, men man tror ändå att det ska handla om att sänka utsläpp. Utsläppen måste ju ned – inte som ett fritt valt arbete eller som ett av målen, som är odelbara för att de är beroende av varandra. Om vi inte hanterar klimatförändringarna finns det sedan ingen annan politik att driva.

Även om Jan Ericson inte sa det låter det som att han tror att klimatförändringarna är något man kan hantera senare. Så är det inte. Nyligen kom en rapport från MI6, alltså den brittiska underrättelsetjänsten, om vad klimatförändringarna och det vi gör med den biologiska mångfalden kommer att leda till för Europas säkerhet och vår möjlighet att få mat och allt annat vi är beroende av för att överleva.

Hur ställer sig Moderaterna till klimathotet som ett stort säkerhetshot? Tror de på det eller inte?

Anf. 55 JAN ERICSON (M) replik:

Herr talman! Det är nästan lite tragikomiskt att höra denna orimliga kritik mot utsläppspolitikerna när man vet att Sverige har EU:s lägsta utsläpp. Sverige har länge haft EU:s lägsta utsläpp och har det fortfarande efter fyra år med en moderatledd regering. Det säger ändå något.

Janine Alm Ericson säger att med en rödgrön politik hade färre varit beroende av diesel och bensin och hushållen haft det lindrigare. Men vilka hade varit mindre beroende av diesel och bensin? Vilka i Janine Alms värld har råd att köpa elbilar? På landet där jag bor har man inte råd i alla fall. Där kör människor i ganska gamla bilar, för de har inte råd att byta till jättedyra elbilar.

Janine Alm Ericson talar för en liten minoritet i Sverige som har det väldigt gott ställt och har råd att köpa dyra elbilar. Det har inte vanligt folk. Vanligt folk är beroende av diesel- och bensinbilar, och så kommer det att

vara under lång tid framöver, i alla fall tills det kommer ut billigare begagnade elbilar på marknaden, om folk vågar köpa dem. Så ser det ut.

Vi har en värld och ett land som måste fungera, och då kan folk inte betala 35–40 kronor per liter diesel. Med sådana priser kan folk inte ta sig till jobbet, bönder inte köra sina maskiner och skogsbolagen inte avverka i skogen. Inget av detta kommer att fungera om man ska betala så gigantiskt mycket för diesel som 35–40 kronor.

Detta vet alla i Sverige utom Miljöpartiet och Centerpartiet, som tycker att det är jätteroligt att höja diesel- och bensinpriserna och nästan knäcka den svenska ekonomin. Men vi kommer aldrig att gå med på det; vi kommer alltid att kämpa emot det.

Anf. 56 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Nu fabulerar Jan Ericson lite. Vi har inga som helst förslag på att höja dieselpriiserna till 35–40 kronor litern, utan det är bara ett fullt sätt att debattera.

Vad jag tycker är tragikomiskt är en regering som ökar utsläppen, inte tar klimathotet på något som helst allvar och håller på med whataboutism – ingen annan bryr sig om det, så varför ska Europa göra det? Men det är förstås otroligt viktigt att vi bryr oss om det. Dessutom kan jag upplysa om att Kina gör ganska stora investeringar för att få ned sina utsläpp. Man minskar på kolkraftverken och bygger ut vindkraften.

Utbyggnad av vindkraft är något också Sverige hade tjänat mycket på att göra under denna mandatperiod, för då hade vi haft mer el i våra system och kunnat sänka priserna. Det är nämligen inte bara bensinen som är ett problem just nu utan även elpriserna, vilket beror på att regeringen inte gjort några satsningar på grön baskraft eller vindkraft. Men under lång tid har Moderaternas klimatpolitik ju reducerats till kärnkraft och till vad bensinen ska kosta.

Vi i Miljöpartiet är också bekymrade över människors ekonomi men inte bara över ekonomin för dem som kör bensin- eller dieselbilar. Vi är bekymrade över att ensamstående mammor har svårt att sätta mat på bordet till sina barn och vill därför exempelvis höja barnbidraget.

Nu blev detta en debatt om enbart klimatmålet i Agenda 2030, men diskussionen är bredare än så. Vi ser hur regeringen på område efter område inte levererar. Om man nu tycker att klimatpolitiken inte är något kanske jämställdhetspolitiken kan vara något. Men vi ser att regeringens ekonomiska politik har ökat de ekonomiska klyftorna mellan kvinnor och män. Finns det något område där regeringen har som ambition att faktiskt uppnå målen i Agenda 2030?

Anf. 57 JAN ERICSON (M) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till dem som lyssnar på debatten: Janine Alm Ericson säger att 35–40 kronor per liter diesel inte stämmer, men det gör det. Miljöpartiets språkrör har till och med stått i tv-debatter och sagt att målet är att dieseln ska kosta 40 kronor litern.

Om man utgår från dagens pris och lägger till den kostnad som blivit om vi inte hade minskat reduktionsplikten och sänkt drivmedelsskatten och om man dessutom lägger till den ökning av reduktionsplikten som Miljöpartiet drev när man satt i regering hade priset redan i dag legat någonstans mellan 35 och 40 kronor. Vad priset skulle kunna ligga på i slutet

av nästa mandatperiod vill jag inte ens tänka på, men det skulle antagligen ligga på över 40 kronor.

Sverige har alltså EU:s lägsta utsläpp i dag. Att då påstå att regeringen inte tar klimatpolitiken på allvar är faktiskt ganska märkligt.

Det är lätt att skylla elpriserna på regeringen. Men de analyser som finns visar att om kärnkraften inte hade förtidsavvecklats, vilket Miljöpartiet var drivande i, hade Sverige i dag haft lägre elpriser. Det är väl belagt av forskning. Avvecklingen av kärnkraften i Europa, bland annat i Tyskland och delvis i Sverige, har gjort Europa mycket mer beroende av rysk gas, och vi ser vad det leder till. Att låtsas att denna politik inte har ökat beroendet av Ryssland är lite märkligt.

Till sist vill jag rätta ledamoten. Kina bygger ny kolkraft varje vecka. Ja, de bygger annat också, men de bygger väldigt mycket ny kolkraft. Det är en myt att Kina är ett föredöme när det gäller klimatpolitik. De kör sin egen energiproduktion med kol och exporterar solceller och vindkraftverk till Europa. Det är så det ser ut.

Anf. 58 PEDER BJÖRK (S):

Herr talman! För drygt tio år sedan antog FN:s medlemsländer Agenda 2030. Det är en handlingsplan för omställning till ett hållbart samhälle för människor, planet och välbefinnande. Agenda 2030 innehåller 17 globala mål och ett tydligt löfte om social, ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling. Ingen ska lämnas utanför. Det är ett löfte som borde väga tungt i varje seriös regering.

Det vi debatterar i dag är hur det går för Sveriges regering när det gäller att leva upp till åtagandet. Betyget kan inte bli annat än underkänt, och det är ändå snällt uttryckt. Vi ser det i styrningen. Vi ser det i uppföljningen. Vi ser det i organiseringen.

Riksrevisionen är mycket tydlig i den granskningsrapport som vi nu debatterar tillsammans med regeringens svar på den: Regeringen har inte pekat ut en tydlig riktning, regeringen har inte styrt aktörer så att de får förutsättningar att bidra och regeringen har heller inte organiserat en samlad uppföljning av hur det går med Agenda 2030 i Sverige. Den övergripande slutsatsen från Riksrevisionen är helt enkelt att statens arbete med agendan inte har varit effektivt.

Herr talman! Regeringens totala kapitulation när det gäller utvecklingspolitiken berör alla de 17 målen i Agenda 2030, men under den här stunden tänker jag ägna mig åt några få av dem.

Jag börjar med de mål som rör miljö- och klimatarbetet. Där har regeringen fullt medvetet valt att bedriva en ineffektiv och otillräcklig politik. Klimatutsläppen ökar i Sverige, och vi tillhör bottenligan i EU när det gäller förändringar av utsläppen.

SD-regeringens egen budgetproposition för 2026 visar dessutom att Sverige nu ser ut att missa alla klimatmål, såväl i EU som nationellt. Det riskerar att leda till dyra böter och försämra Sveriges trovärdighet internationellt. I det läget valde regeringen att aktivt skjuta klimatpolitiken framför sig genom att i ett väldigt sent skede tillsätta den så kallade Styrmedelsutredningen, som först i maj i år ska lämna ett förslag. Det gör att en hel mandatperiod gått förlorad, och det innebär en skuld av utsläpp som blir dyrare att betala i framtiden.

Herr talman! Agenda 2030 handlar också om jämlikhet. Människor ska kunna leva trygga liv, med utbildning, vård och omsorg efter behov, inte efter plånbok eller postnummer. När kommuner och regioner får svaga förutsättningar att bedriva det slår det direkt mot välfärden – och hårdast mot dem som redan har minst marginaler.

I skolan ser vi ökande segregation och ojämlikhet. Inom vården är personalen pressad och köerna olagligt långa. Äldreomsorgen präglas av tuffa arbetsvillkor och oro bland äldre och anhöriga. En alldeles särskild skamfläck är barnfattigdomen i Sverige. Rädda Barnens barnfattighetsrapport för 2025 beskriver en helt ny verklighet i det här landet: 276 000 barn bedöms leva i fattigdom i Sverige i dag.

När barnfattigdomen ökar, när välfärdens skyddsnät tunnast ut och när politiken gynnar dem som redan har mest bryter man mot själva kärnan i Agenda 2030: att minska ojämlikheter och se till att ingen lämnas utanför.

Herr talman! Det jag pratar om här och den kritik Riksrevisionen lyfter fram i sin mycket kritiska rapport handlar inte bara om teknikaliteter, utan det handlar om politik. När regeringen nu har valt att ta bort styrning och uppföljning upphör Agenda 2030 att vara en kompass och reduceras till en broschyr.

Kraven på myndigheter att återrapportera om sitt Agenda 2030-arbete har successivt plockats bort i regleringsbrev. Nedprioriteringen av uppföljning har med rätta fått kritik. Men regeringen har inte stannat där, utan den har också avvecklat centrala funktioner och skurit ned ambitionen i praktiken. Det är en kursändring som märks och som kommer att kosta.

Agenda 2030 kräver ett politiskt ledarskap som håller ihop Sverige, inte en regering som tittar åt andra hållet och hoppas att någon annan ska lösa frågorna. I det läget tappar Sverige både fart och trovärdighet.

Herr talman! Sverige har under en längre tid haft en framträdande roll i arbetet för hållbar utveckling, både nationellt och internationellt. Denna position riskerar nu att gå förlorad, om den inte redan har gjort det. Den nuvarande SD-regeringen har steg för steg monterat ned de strukturer som tidigare byggts upp för att säkerställa måluppfyllelsen i Agenda 2030. Regeringen har helt sonika lagt ned Agenda 2030-kansliet.

Myndigheterna måste inte längre rapportera om sitt arbete med Agenda 2030, och budgeten för uppföljning har minskats drastiskt. Det kommer att bidra till att Sveriges möjligheter att nå målen minskar.

Det här är inte något som har hänt under det senaste halvåret eller året, utan det har varit en kontinuerlig prioritering och en neddragning från regeringen under lång tid. Nu finns i praktiken inget nationellt Agenda 2030-arbete kvar. Just därför yrkar jag bifall till vår socialdemokratiska reservation. Det går faktiskt att välja en annan väg, om man vill.

Till sist, herr talman: Agenda 2030 kräver ett samordnat agerande där bland annat klimat, välfärd, ekonomi, industri, utbildning och bistånd drar åt samma håll. Men SD-regeringen har i stället gjort det motsatta. Man har försvagat samordningen, urholkat styrningen och gjort uppföljningen mindre skarp. Det är precis sådant som Riksrevisionen varnar för.

Sverige borde vara ett land som leder, inte ett land som regerar bort sin trovärdighet. Vi kräver att regeringen återupprättar ett seriöst Agenda 2030-arbete, med tydlig styrning, krav på uppföljning, samordning och politiska åtgärder som håller ihop klimatpolitiken och jämlikhetspolitiken. På så sätt kan vi få ett bättre Sverige och en bättre värld. På så sätt kan vi

också få det löfte som vi har gett varandra inom ramen för Agenda 2030 att betyda något. Ingen ska lämnas utanför.

Anf. 59 JAN ERICSON (M) replik:

Herr talman! Efter den här eländesbeskrivningen från Peder Björk ska jag påminna lite grann om hur det faktiskt ser ut, på riktigt.

Sverige har i dag tillsammans med Luxemburg EU:s mest välskötta statsfinanser och den lägsta statsskulden. Statsskulden är lägre i dag än 2021, då S-regeringen fick igenom sin sista budget i riksdagen. Sverige har EU:s mest stabila pensionssystem. Det är skilt från statens budget, vilket gör att politiken inte kan använda pensionärernas pengar som dragspel i denna budget.

Sverige har i dag ett innovationsklimat i världsklass, vilket lockar människor att starta nya företag i Sverige. Vi har EU:s bäst fungerande kapitalmarknad, vilket gör att nystartade och växande företag har lättare att få kapital.

Sverige har sänkt skattetrycket till den lägsta nivån på 50 år. Samtidigt ökar skatteintäkterna.

Vi har den bästa produktiviteten i hela EU, och svensk tillväxt spås bli en av de högsta i EU i år och kommande år.

Sverige är i dag ett av endast nio länder i världen som har den högsta kreditratingen hos alla de stora ratinginstituten i världen. Ett av de nio bästa länderna i världen – så bra har de svenska statsfinanserna utvecklats de senaste åren.

Den enda bottennoteringen i EU är på listan över utsläpp, där Sverige ligger längst ned med lägst utsläpp.

Anf. 60 PEDER BJÖRK (S) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte riktigt någon fråga från ledamoten Jan Ericson, men jag förstår att han väljer att ta replik på mitt anförande. Jan Ericson vill ju inte prata om Riksrevisionens rapport, för Riksrevisionens rapport är en total sågning av regeringens politik på det här området.

För att kontrastera mot den bild som Jan Ericson försöker måla upp kan vi bara konstatera att barnfattigdomen, precis som jag sa i mitt anförande, ökar kraftigt. Fattigdomen i Sverige totalt har fördubblats de senaste åren.

Den här regeringen ser till att sänka skatten för dem som har det allra bäst. Den här SD-regeringen har inte valt att höja barnbidraget under en tid när hushållen är hårt pressade. Den här SD-regeringen har sett till att mediciner blir dyrare. Den här SD-regeringen har valt att inte satsa på välfärden. Och den här regeringen fick så sent som för några veckor sedan den värsta kritik någon regering någonsin har fått av Finanspolitiska rådet därför att man väljer att vidta åtgärder trots att man inte kan visa vilka resultat de ger.

Min fråga till dig, Jan Ericson, är därför: Vad är din bild av Riksrevisionens rapport, som är det vi diskuterar i den här debatten, och av den massiva kritiken mot genomförandet av Agenda 2030-målen, som vi faktiskt har varit överens om tidigare här i Sveriges riksdags kammare?

Anf. 61 JAN ERICSON (M) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att påminna Peder Björk om att Riksrevisionens granskning avser åren 2015–2025. Det är alltså elva år. Av dessa elva år styrde Socialdemokraterna i åtta år. Det är detta som Riksrevisionen kritiserar. Det är alltså inte dagens regerings politik utan politiken under alla de här elva åren, och det är det som är granskningsperioden i Riksrevisionens rapport. Peder Björk skakar på huvudet, men det är fakta och står uttryckligen i Riksrevisionens rapport. Jag är ordförande i riksdagens råd för Riksrevisionen och väl insatt i hur deras rapporter ser ut.

Jag vill också invända mot pratet från Socialdemokraterna om den kraftigt ökade fattigdomen. Det rapporterna pratar om är faktiskt inkomstskillnader, inte reell fattigdom. Det är relativ fattigdom, och det är en väldig skillnad. Det är alltså inte så att stackars fattiga barn i Sverige går och lägger sig hungriga, utan det handlar om ekonomiska skillnader i samhället. Det är en helt annan fråga.

När det gäller förbättringar för hushållen stämmer det att Socialdemokraterna ville höja barnbidragen. Vi valde att sänka skatter i stället. Vi tror att det är bättre. De skattesänkningar som vi har gjort under våra år, både i tidigare regering och när vi tvingade Socialdemokraterna att följa vår budget vid några tillfällen och under den här perioden, har gett enorma förstärkningar till svenska hushåll. En vanlig sjuksköterska har fått ungefär 4 000 kronor lägre skatt med alla de skattesänkningar som vi moderater har drivit fram under våra år i regeringsställning. Det är ganska mycket pengar, och det slår era barnbidrag med hästlängder.

Peder Björk pratar om Finanspolitiska rådets rapport. Rådet kritiserar att vi lånar till försvarssatsningar och stöd till Ukraina. Jag undrar om Peder Björk inte står fast vid det som Socialdemokraterna har varit med och fattat beslut om.

Anf. 62 PEDER BJÖRK (S) replik:

Fru talman! Med all respekt: Jag trodde faktiskt inte att ledamoten var så verklighetsfrånvärd som ledamoten nu ger intryck av att vara här i riksdagens talarstol.

Har inte riksdagsledamoten tagit del av de senaste årens rapporter, som tydligt visar att det finns familjer med barn som faktiskt får gå och lägga sig hungriga?

Har inte ledamoten tagit del av de rapporter som säger att barnfamiljer får avstå från att köpa vinterkläder till sina barn därför att de inte har råd med det?

I ett land som Sverige ska det inte behöva vara på det här sättet. Det är därför vi socialdemokrater under de senaste åren har bedrivit politik och lagt fram förslag som handlar om att stötta utsatta hushåll i Sverige. Bland annat hade vi gärna sett till att de fått höjda barnbidrag. Vi hade också sett till att trycka ned arbetslösheten med vår politik för att människor ska ha jobb att gå till och faktiskt kunna försörja sig på sin inkomst. Med socialdemokratisk politik och med den senaste budget som vi lade fram här i riksdagen, som Jan Ericson med flera röstade mot, hade nio av tio svenskar fått mer i plånboken än med SD-regeringens politik. Det hade gjort skillnad för vanligt folk i vardagen.

Anf. 63 MARTIN ÅDAHL (C):

Fru talman! Den här debatten har varit minst sagt klagande.

Vi debatterar Agenda 2030. Det kan låta som en teknisk term, men det handlar om de absolut viktigaste mål som FN har satt upp för världens befolkning.

Det handlar inte bara om fattigdom, som har diskuterats här i dag, eller om klimat, som jag kommer att fokusera särskilt på – vi har ju en reservation, som jag yrkar bifall till. Det handlar också om sådant som livsmedelsförsörjning, ett annat mål som vi i Sverige själva kommit längre bort från, även om alla – förhoppningsvis men kanske inte alla – i vårt land har mat på bordet.

Här kommer Riksrevisionen med stenhård kritik om att det är ineffektivt och otillräckligt. Regeringens officiella svar är att man gör en delvis annan bedömning och att det här nu är slutbehandlat.

Det här är i linje med hur det har varit med nästan alla expertrapporter. Man kanske tycker från regeringens sida att experterna inte vet vad de pratar om eller att man själv vet bättre. Man har träffat någon partikollega som vet hur det egentligen är. Men det är samma mönster hela vägen. Riksrevisionens experter? Åh, det var inget. Klimatpolitiska rådet? Nej, nej, nej. Finanspolitiska rådet, som fullständigt sågar regeringens finanspolitik? Nej, det är en inlaga.

Jag känner inte igen det statsbärande Moderaterna som vi en gång samarbetade med. Det här är något annat. Det här påminner om andra länder och andra typer av politiker, som fnyser åt vad experter säger och ibland, som någon var inne på, åt verkligheten. Man har på sitt sociala medierkonto kommit fram till hur det egentligen är.

Ni måste ta till er det här. Jan Ericson är revisor; han vet att det är därför vi har en riksrevision. Det är därför vi har de här granskningarna – för att det inte ska bli helt fel.

Nu kommer vi till kärnan i den här debatten. Här har vi en representant för regeringspartierna som uttrycker vad man egentligen tänker, nämligen att det inte är så viktigt med klimatmålen. Man tänker ”jaja” om ”allt det där gröna”.

Jag skulle säga att Agenda 2030-målen just nu inte bara är lite viktiga. De är jätteviktiga för världen och för Sverige. Vi har nu ett nytt krig som pågår i Mellanöstern, och energipriserna i hela världen rusar. Vi ser nu hur fossilberoendet drabbar människor i deras vardag och deras försörjning. Det drabbar även hushåll i Sverige.

Jag vill peka på två saker i Riksrevisionens Agenda 2030-kritik som verkligen går rakt in i hjärtat hos alla hushåll som är berörda här och nu i Sverige. Det ena är det som den moderata riksdagskollegan lite oväntat tog upp, nämligen att vi var ett land som hade stark tillväxt och där utsläppen föll. Det var vårt föredöme för världen.

Till det kan läggas alla våra fantastiska industrier. Jag vet inte hur mycket man får nämna varumärken här i talarstolen, men Scania, Volvo och Hybrit – som kommer nu – säljer den gröna omställningen och är längst fram i tekniken. De är en stolthet för Sverige, i alla fall för mig och för mitt parti Centerpartiet. De leder mot bakgrund av detta utvecklingen mot en fossilfri värld.

Med den här politiken, där regeringen överger alla mål och all ambition om att vara ett föredöme i Europa och all ambition om att Europa ska vara

ett föredöme för världen, hukar vi och sänker oss. Vi drar tyvärr vårt lands fina, gröna varumärke lite grann i smutsen. Att då dessutom inte ens ta kritiken mot att man inte uppfyller målen på allvar känns inte seriöst.

Den andra väldigt konkreta vardagsgrejen är den som alla upplever just nu. Ja, det var fel att ha för höga levnadskostnader, i synnerhet för människor på landsbygden som är beroende av bilen. Det har vi i Centerpartiet erkänt, och det har vi dragit lärdom av.

Vi sa samtidigt det som är uppenbart för alla nu: Om man på grund av den här regeringen inte har haft råd – och gud vet hur många som är i den situationen – att byta till en hybrid, en elbil eller en gasbil eller kanske inte ens har känt att det är värt att byta till en etanolbil sitter man nu med dieselpriser som är nästan lika höga som när vi började. Vi är tillbaka på ruta ett.

Det går att vara jättestolt över att det ”bara” kostar 20 kronor per liter, men tänk om folk hade fått chansen att leasa en miljöbil, som i vårt förslag. Det behöver inte vara någon ny eller dyr bil – tvärtom! Det är meningen att vanliga människor fullt ut ska kunna komma med i det här genom en begagnad hybrid, en begagnad elbil eller en begagnad gasbil. De hade i det här läget kunnat få ned notan för tankning på ett helt annat sätt än dem som sitter fast i vad som bara kan beskrivas som en fossilfälla som människor har försatts i.

Det är likadant med elen. Man pratar om elektrifiering, men det är en avgiftshysteri kring elen just nu. Vissa har fått nätavgifterna höjda med 30 procent, men det stoppar inte regeringen. På det skulle effektavgiften läggas, men det kanske man stoppar nu. Man höjde elskatten – nu har man sänkt den igen, men det var en chock när den gällde. Man kan inte betala ut elstödet. Man hittar på olika modeller för det.

Folk sitter fast i det här läget med Iran-krisen. De sitter fast med diktaturens olja i sin vardag. Det är därför det är så viktigt med den här typen av mål, strategier och genomtänkt politik som inte låser fast folk i en fossilfälla.

Det här är inte till för alla som kanske sitter i riksdagen och har en stor lön och fortfarande vill köpa en Tesla, trots Musk. Någon annan vill köpa en ID.7 eller vad nu det nästa är. Det här är till för dem som inte har de möjligheterna. Vi räcker med Agenda 2030 ut handen till människor i världen. Tillsammans når vi målen, och tillsammans tar vi ledningen.

I Sverige ska vi göra det möjligt för vanliga hushåll och för människor som kämpar och arbetar hårt att på alla de sätt som över huvud taget är möjliga växla bort från det dyra fossila och över till det billiga och fossilfria. Man ska som företagare, som anställd och utvecklare kunna vara en del av den fantastiska gröna omställning som tar Sverige in i framtiden.

Det duger inte att bara svara att man delvis gör en annan bedömning, att det nu är slutbehandlat eller att man inte orkar lyssna på experterna. Antingen står man för det Moderaterna uttryckte i talarstolen, nämligen att man egentligen struntar i alltihopa, eller så gör man sin hemläxa – för Sverige och för våra medborgare som nu drabbas av dessa fossilpriser och detta fossilberoende.

Anf. 64 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru talman! När världens länder antog Agenda 2030 gjorde de någonting historiskt. De enades om en gemensam plan för mänsklighetens fram-

tid. Det är en plan för att stoppa klimatkrisen, utrota fattigdomen, minska ojämlikheten och bygga fredliga samhällen. Agenda 2030 är mer än bara en lista med mål. Det är ett löfte till kommande generationer om att ingen ska lämnas utanför.

Nu är det bara några få år kvar till 2030, och agendan har fått stora svårigheter. Det innebär att det är ännu viktigare att politiken levererar nu och inte sedan och att varje land tar sitt ansvar. När man läser regeringens skrivelse är det dock svårt att känna den brådska som situationen faktiskt kräver. Det har debatten i dag också understrukt.

Samtidigt som regeringen säger att Agenda 2030 är viktigt ser vi gång på gång hur politiken inom flera områden går i motsatt riktning. Det är allvarligt. Agenda 2030 bygger också på en central princip om att politiken ska vara samstämmig. Målen hänger ihop, och politiken måste jobba med dem tillsammans och inte bara som enskilda mål. Alla politikområden måste bidra till hållbar utveckling och inte motverka den, men här brister regeringens politik.

Jag vill lyfta fram tre områden där Sverige kommer allt längre bort från Agenda 2030 i stället för närmare. Det ena är klimatet. Det har vi debatterat här tidigare i dag. Agenda 2030 och Parisavtalet hänger nära samman, och utan en kraftfull klimatpolitik kan vi inte heller nå de andra globala målen. Regeringen har dock valt att försvaga centrala delar av svensk klimatpolitik.

Utsläppen har ökat, reduktionsplikten har sänkts och transportsektorns klimatmål missas och riskerar nu att skrotas. Detta beslut går i rakt motsatt riktning mot mål 13 om att bekämpa klimatförändringarna och mot flera andra mål som också påverkas.

Det andra är det globala utvecklingssamarbetet. Agenda 2030 är ett globalt åtagande, och Sverige har under lång tid varit en stark röst för internationell solidaritet och hållbar utveckling. Under den här mandatperioden har vi tyvärr sett stora förändringar i svensk biståndspolitik. Man har minskat Sveriges klimatambitioner och dragit ned på biståndet.

Biståndet har minskat kraftigt i relation till bni, och nu är det på väg ned till en nivå under FN:s mål. Resurserna har omprioriterats, och viktiga institutioner och samarbeten har försvagats. Det här innebär en risk att man inte gör sitt bästa för att Agenda 2030 ändå ska gå framåt och att arbetet i stället försvåras, inte minst när det handlar om att bekämpa fattigdom, stärka jämställdhet och främja demokrati.

Det tredje området gäller själva styrningen av Agenda 2030-arbetet. Tidigare fanns det strukturer för samordning, uppföljning och analys, men mycket av det arbetet har monterats ned. Resurserna har också minskat. Samordningen har blivit allt svagare, och det är oklart hur regeringen säkerställer att politiken faktiskt bidrar till att nå målen. Vi har hört i dag att det sker en utvärdering – det vet man tydligen – men det finns ingenting som tyder på det. Tidigare fanns det strukturer för samordning, uppföljning och analys, och dem behöver vi komma tillbaka till.

Agenda 2030 kräver dock mer än fina formuleringar i en skrivelse. Det krävs systematisk uppföljning och politisk vilja. Vi måste stärka uppföljningen, för statistik och analys är avgörande för att förstå hur utvecklingen går och var fler insatser behövs. Vi i Miljöpartiet vill därför att SCB får ett tydligt och långsiktigt uppdrag att följa upp Sveriges arbete med Agenda 2030.

Sedan behövs dock samordning. Agenda 2030 berör nämligen alla politikområden – klimat, ekonomi, utbildning, jämställdhet, näringsliv och bistånd – och utan tydlig styrning riskerar arbetet att fastna i stuprör mellan departement och myndigheter.

Civilsamhället behöver också ges en starkare roll, och kommuner och företag behöver involveras igen. Agenda 2030-samordnaren gjorde ett bra jobb, som nu inte alls tas till vara. Många av de mest innovativa lösningarna för hållbar utveckling kommer från kommuner, organisationer, företag och lokala initiativ, och det måste skapas förutsättningar för att ta hand om deras arbete.

I en tid när demokratin utmanas i många delar av världen, klimatkrisen accelererar och ojämlikheten växer behövs länder som Sverige mer än någonsin. Det behövs länder som står upp för internationellt samarbete, för mänskliga rättigheter och för global rättvisa. Här kunde vi ha gjort ett stort arbete med Agenda 2030, som är just ett sådant ramverk som behövs. Agendan binder samman klimatet, ekonomin och människors rättigheter i en gemensam vision. Den visar också att hållbarhet inte är ett särintresse utan grunden för ett starkt och långsiktigt samhälle.

Vi har bara några år kvar. Det betyder att varje år – faktiskt varje månad – räknas. Om Sverige ska fortsätta vara ett föregångsland måste politiken för hållbar utveckling och Agenda 2030 gå från ord till handling. Det kräver politiskt ledarskap, det kräver samstämmig politik och det kräver att hållbar utveckling återigen sätts i centrum för samhällsbygget.

I slutändan handlar Agenda 2030 om något väldigt enkelt: Vilken värld vill vi bygga, och vilken värld vill vi lämna efter oss? Vill vi ha en värld med ökande ojämlikhet och ökande klimatkris, eller vill vi ha en värld där människor, planeten och framtida generationer får en chans att blomstra?

Vi i Miljöpartiet vet vilken värld vi vill se. Därför kommer vi att fortsätta driva på för att Sverige ska leva upp till de löften som gavs i Agenda 2030.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 21.)

§ 12 Offentlighet, sekretess och integritet

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU26
Offentlighet, sekretess och integritet
föredrogs.

Anf. 65 ULRIK NILSSON (M):

Fru talman! Det här är ett motionsbetänkande med motioner från allmänna motionstiden. Motionerna berör tre saker som man kan säga står delvis i motsats till varandra, för offentlighet, sekretess och integritet har lite olika syften och måste väldigt ofta vägas mot varandra.

Vi har en lång tradition i Sverige av att ha offentliga handlingar. Man ska kunna granska makthavare och granska vad som händer. Men samtidigt kan de som fyller de offentliga handlingarna vara individer vars integ-

*Offentlighet, sekretess
och integritet*

ritet vi vill skydda, vilket därmed hamnar i motsats till offentlighetsprincipen. Det finns också vissa uppgifter som vi av olika skäl vill skydda från offentlighet – det kan röra allt från rikets säkerhet till personliga uppgifter eller affärsöverenskommelser i företag – och då använder vi sekretesslagen.

På det sättet vägs dessa tre saker mot varandra. Det finns en avvägning att göra mellan behovet av skydd, behovet av insyn och behovet av informationstillgång. Det kan ju vara så att viss information behöver delas antingen till samhällets nytta eller till individens nytta. Det gäller inte minst personliga uppgifter i samband med socialtjänstens arbete och liknande.

De här avvägningarna är dock inte lätta; det vet alla som någon gång har försökt ge sig på dem. Själv hade jag förmånen att vara med i referensgruppen för den utredning som heter *Personuppgifter och mediegrundlagarna*. Enkelt är det inte, även om det kan tyckas självklart. Vi har dessutom problemet att EU har en syn på integritet som står i strid med den svenska uppfattningen om offentlighet.

Fru talman! Vi har här 15 olika motionsyrkanden som rör sig i den där trepartsstriden mellan dessa intressen.

En motion handlar om informationsutbyte mellan myndigheter, det vill säga att sekretessen för personuppgifter ska brytas mellan myndigheter för att möjligheten att göra någonting bra ska öka. Där finns det ett arbete på gång, men motionen lyfter upp frågan.

Det finns motioner om ett ökat skydd för personuppgifter, vilket är precis det vi tittade på i *Personuppgifter och mediegrundlagarna*.

Det finns förslag om att offentlighetsprincipen, det vill säga tillgången till handlingar och insyn i verksamheter, ska breddas till nya verksamheter – men också om att offentlighetsprincipen ska skydda integritet på en högre nivå.

Det finns även förslag om att man inte ska kunna använda uppgifter för digital marknadsföring.

Slutligen finns det ett förslag som skiljer sig lite från de andra. Det handlar om att öka insynen i – eller rättare sagt släppa sekretessen för – det så kallade Stasiarkivet, vilket ju handlar mer om en historieskrivning än om en värdering av sekretessreglerna.

Det här är inte enkelt. Varje avvägning har sina bekymmer och motsättningar, och detta kräver noggrann tankeverksamhet och ett noggrant vägande av för- och nackdelar. Det finns nog inga självklara svar på frågan hur man drar gränsen, för det som i vissa fall kan vara en tillgång kan i andra fall skapa problem. Därför bör man ta det lite försiktigt i de här frågorna.

Fru talman! Jag kommer fram till att det sker mycket på det här området. Det finns utredningar om att bryta sekretess mellan myndigheter, och det finns frågor om integritet kontra offentlighetsprincipen och tillgången till personliga uppgifter. Allt det är säkert vällovligt och måste göras, men i avvaktan på fler utredningar bör vi hantera detta på så sätt att vi avslår de föreslagna motionerna och bifaller konstitutionsutskottets förslag i betänkande KU26 *Offentlighet, sekretess och integritet*.

Anf. 66 PETER HEDBERG (S):

Fru talman! Ulrik Nilsson talade mycket principiellt och väl om de här frågorna. Men även om jag delar en hel del av hans problembeskrivning och analys får han mig inte att avstå från att inledningsvis yrka bifall till Socialdemokraternas reservation 1.

Fru talman! Förra veckan hade vi riksdagens forskningsdag. Det handlade en hel del om polarisering och demokratisk legitimitet. De anföranden och reflektioner som gällde kommunala processer och hur man skapar förståelse och acceptans hos medborgarna fann jag särskilt intressanta.

Jag tror att många kan känna igen sig i att man både i sociala medier och för den delen vid middagsbjudningar möter slentrianmässiga yttranden om politiska vägval och kommunal förvaltning. Det förefaller finnas väldigt många självklarheter, enligt dem som uttalar sig, oftast i stil med att politikerna inte begriper bättre och därmed inte kan fatta rätt beslut.

Själv, fru talman, har jag slagits alltmer ju längre jag suttit i riksdagen och varit politiskt aktiv av hur lite som faktiskt är självklart och hur mycket som är svårt. Det gäller naturligtvis inte minst det område som vi nu debatterar gällande offentlighet, sekretess och integritet.

Det har skett ett antal större förändringar av offentlighets- och sekretesslagstiftningen under den här mandatperioden. En del av förändringarna initierades redan under den förra, S-ledda regeringen, men under den nuvarande regeringen har det kommit ytterligare utredningar och förslag. Exempelvis trädde så sent som i december 2025 en ny sekretessbrytande bestämmelse i kraft. Den möjliggör utbyte av information mellan myndigheter för förebyggande av brott. Ett viktigt motiv till att göra den förändringen var att förhindra felaktiga utbetalningar, ett annat att kunna upptäcka diverse fusk och överträdelser.

Nu i vår väntas ytterligare en produkt på det här området. Regeringen förväntas lägga fram en ny proposition om en generell bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen om att myndigheter på eget initiativ ska kunna lämna icke sekretessbelagda uppgifter till andra myndigheter. Vi socialdemokrater ser fram emot propositionens innehåll men betonar att det finns mer som behöver hanteras på det här området.

Exempelvis behöver man göra en mer genomgripande översyn av sekretesslagstiftningen för att kunna förebygga arbetslivskriminalitet och välfärdsbrottslighet. Det sker i dag alltför mycket fusk som inte upptäcks. Skumraskföretag som deltar i upphandlingsförfaranden riskerar att undergräva både arbetsmiljö och offentlig ekonomi. Användningen och regleringen av AI i offentlig sektors kontrollarbete skulle också behöva ses över.

Fru talman! Som jag sa tidigare är detta ett område där mycket har hänt och mycket är svårt och komplext. I höstas framhöll vi socialdemokrater tillsammans med Miljöpartiet vikten av att regeringen tillsätter en bred utredning för att kartlägga alla nyligen genomförda och pågående lagstiftningsåtgärder för att bedöma den samlade påverkan på den personliga integriteten och rättssäkerheten. Det är viktigt att komma ihåg den sista delen i motionsbetänkandets titel: *Offentlighet, sekretess och integritet*. Även om syftet med de samlade lagstiftningsåtgärderna är gott kan vi inte med säkerhet överblicka alla de möjliga konsekvenserna för den enskildes integritet, vilket också har lyfts fram i tidigare debatter om de här lagstiftningsförslagen.

Fru talman! Jag vill också säga någonting om offentlighetsprincipen och skattemedel. Naturligtvis är det, precis som Ulrik Nilsson sa, ofta fråga om svåra vägval. Men för oss socialdemokrater är det faktiskt en självklarhet att offentlighetsprincipen ska gälla likvärdigt och oinskränkt för alla verksamheter som finansieras av skattemedel.

Vi har noterat att regeringen presenterat ett eget förslag om införande av offentlighetsprincipen i friskolor med vissa undantag. Vi har också noterat att det finns starka ekonomiska intressen som bestämt hävdar att det skulle vara ett allvarligt ingrepp i näringsfriheten om offentlighetsprincipen infördes för fristående skolor. Men vi socialdemokrater resonerar så här: Om dessa företag menar allvar med fri och öppen konkurrens vore det väl på sin plats att de välkomnade full transparens vad gäller verksamhet som finansieras av skattemedel? Samma villkor borde naturligtvis gälla för både kommunala och fristående skolor.

Ett annat vanligt argument som vi har hört mot handlingsoffentlighet i exempelvis fristående skolors verksamhet är att det inte gäller vid andra överföringar av skattemedel, till exempel om en kommun anlitar ett byggföretag för att bygga en skola. Men där skulle jag för det första vilja framhålla att det är skillnad på en byggnad och den verksamhet som bedrivs i den. Skolbyggnaden är en fysisk konstruktion, utbildning en rättighet som vi finansierar via skattemedel. För det andra kan vi faktiskt följa upp väldigt många delar av de kommunala processerna vid upphandlingar av byggföretag, eftersom kommunen lyder under offentlighetsprincipen.

Jag vidhåller att handlingsoffentlighet i skattefinansierad verksamhet är avgörande för transparens och legitimitet i det demokratiska systemet. Men jag väljer att återigen yrka bifall endast till reservation 1, som gäller en översyn av sekretesslagstiftningen.

Anf. 67 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Offentlighet, sekretess och integritet är tre nyckelord i svensk förvaltning och för alla oss som bor här i landet. Det borde egentligen vara en mycket bredare allmän diskussion om dessa frågor, men de utgör någon sorts bas som vi kanske tar för given. Då och då uppkommer dock funderingar kring antingen att de lagar och regler vi har gör det möjligt att genom lättillgänglig information utnyttja välfärdssystemet på ett olagligt sätt eller att vi som samhälle skulle kunna göra mer, inte minst för barn och unga som behöver oss, om vi bara fick göra den lättillgängliga informationen ännu mer lättillgänglig.

Nu pågår flera olika utredningar. Utskottet föreslår därför att motionsyrkandena avslås med hänvisning till de förslag som ska komma. Mitt parti och jag har inga reservationer. Vi skulle ha kunnat ha det, men vi avvaktar kommande förslag.

Fru talman! Vi har i grunden en åtminstone ganska trygg förvisning om att det är viktigt att värna den enskildes privatliv och familjeliv. I Europakonventionen, som nu är svensk lag, heter det att var och en har rätt till sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Men om korrespondensen också omfattar bilder och filmer på barn som utsätts för sexuella övergrepp eller om hemmets väggar skyddar den som använder våld mot sin partner, sina barn eller för den delen sina djur blir det en annan sak, tycker vi. Då behöver polis kopplas in. Länsstyrelsens djurinspektör

måste kunna förmedla information, barnens skolor måste göras uppmärksamma och så vidare.

Det är givetvis inte min avsikt att förringa brottslighet som sker i gränslandet mellan det offentliga och det privata. Det vi behöver göra är att finna de bästa, eller minst dåliga, formerna för hur vi ska kunna uppnå det som vi intuitivt känner är riktigt. När det innebär att sekretess behöver brytas får vi göra det på bästa möjliga sätt.

Fru talman! År 2018 fick vi GDPR, General Data Protection Regulation, eller dataskyddsförordningen. Den innebär att alla som hanterar personinformation måste följa en uppsättning regler, lika över hela Europa, med utgångspunkt i den registrerades rättigheter. Jag minns hur det var då. Jag var på Chalmers vid den tiden. Man räknade snabbt ut att de hotande böterna för eventuella fel skulle kunna uppgå till många miljoner. Det handlade om procentsatser på omsättningen. Det blev inte så mycket av det, men det var oroligt ett tag.

Med det som bas kan man säga att utvecklingen går rasande fort. Det kan man säga även av många andra skäl. Det här var för åtta år sedan – det är ingenting. Sedan den allmänna motionstiden det här riksmötet har det gått fem månader. Hade det varit i dag hade jag säkert skrivit en motion om AI, offentlighet, sekretess och integritet till det här betänkandet. Men det jag vet nu visste jag inte i september.

Fru talman! När det gäller den enormt snabba utveckling vi ser inom AI-området finns det förstås skäl att vara både orolig och försiktig. Den svenska AI-kommissionen manade till förenklingar av regler och annat, och detsamma görs i andra länder. Skälet är att man inte ska hamna på den ökända efterkälken. Det ligger förstås mycket i det. Men samtidigt får det inte ske till priset av en förlorad integritet och en överföring av alltmer integritetskänsliga uppgifter till de stora techbolagen.

När kakorna introducerades på hemsidorna presenterades det som att det skulle göra min användarupplevelse bättre. Nu visar det sig att de snarare är till för att skrapa ihop så mycket information om oss som möjligt för att sälja den till tänkbara kunder. Jag blir ärligt talat mörkrädd när jag letar fram det finstilla som handlar om vad jag tillåter när jag lite slentrianmässigt godtar kakor. Det kan röra sig om hundratals så kallade partner, alla med för mig helt okända namn, som gissningsvis bearbetar mina data – min sökhistorik på webbplatsen, hur mycket tid jag tillbringar där, var jag är någonstans och mycket annat – för att sälja dem vidare. Allt detta finns hos ett fåtal mycket stora aktörer, huvudsakligen amerikanska, vars algoritmer är hemliga.

Som jag sa tidigare: Hade detta varit lika uppmärksammat i september 2025 som det är i dag hade jag antagligen skrivit en särskild motion om det. Nu meddelar jag er detta här och nu i stället – och gissningsvis även techbolagen, eftersom de ju skannar våra protokoll, och hela omvärlden. Det kan bli en motion om detta till hösten, om väljarna vill.

Anf. 68 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Fru talman! Offentlighetsprincipen är en omistlig del av vår demokrati. Den utgör en garant för rättssäkerhet, rättvis förvaltning och ett effektivt folkstyre genom att den möjliggör för allmänheten att få insyn i och därmed också kunna kontrollera den offentliga verksamheten. Offentlighets-

principen kommer till uttryck på olika sätt i våra grundlagar, till exempel i rätten till yttrandefrihet, meddelarfriheten för tjänstemän och allmänna handlingars offentlighet.

Att medborgare, invånare och medier har tillgång till information från myndigheterna och kan begära ut handlingar är grundläggande för att man ska kunna upprätthålla tilltron till myndigheterna. Det är också viktigt att kunna granska myndigheterna i landet. Samtidigt ska också människors integritet självklart skyddas, som flera talare här innan har nämnt.

Det här innebär alltid en balansgång mellan offentligheten och den personliga integriteten. Men huvudregeln här i Sverige har under lång tid varit att allmänna handlingar är offentliga och att man har en självklar rätt att ta del av dem. Det finns också olika typer av sekretesskydd just för att man ska kunna klara av denna balansgång och samtidigt kunna skydda den personliga integriteten. Vi i Vänsterpartiet värnar givetvis båda delarna.

Fru talman! En annan viktig fråga för oss är att resurser avsatta för välfärden används till att exempelvis förbättra skolresultaten och ge våra äldre och sjuka en trygg omsorg och vård – inte till stora vinstuttag för ägarna. Men nästan dagligen kan vi läsa i medier att pengar som avsedda för vår gemensamma välfärd, exempelvis till skolan, i stället används till ägarnas lyxkonsumtion eller försvinner ut ur landet.

Vänsterpartiet vill i första hand avskaffa möjligheterna för företag som drivs utifrån ägarnas intresse och inte allmänhetens bästa att bedriva välfärdsverksamhet. Men så länge som de finns är det uppenbart att allmänhetens möjligheter till kontroll och insyn behöver stärkas.

I dag är det problematiskt att företagshemligheter anses gå före medborgarnas rätt till insyn. För Vänsterpartiet är det en självklarhet att offentlighetsprincipen ska gälla likvärdigt och oinskränkt för alla verksamheter som finansieras av skattemedel.

Fru talman! De flesta av oss är väldigt digitala i dag. Genom internet handlar vi allt möjligt, håller kontakten med vänner, proklamerar åsikter och söker svar på frågor, stora som små. Vi tar del av andras liv och delar med oss av våra egna. Det är lite av poängen med de sociala medierna och en hel del av teknikplattformarna som vi använder i dag.

Varje gång vi gör någonting på internet lämnar vi digitala fotspår. Stora mängder persondata samlas in på det sättet, som Jan Riise redogjorde för här innan. När vi använder oss av sociala medier, appar, banktjänster och välfärdstjänster på de olika elektroniska enheter vi bär runt på samlas det in data.

Detta ger dem som äger dessa data möjligheten att till exempel urskilja övergripande mönster i våra beteenden. I bästa fall kan det hjälpa oss som samhälle att analysera och förutsäga nuvarande och framtida beteenden för att underlätta i vår vardag. Man kan samordna och optimera resurser. Det är sådana fina begrepp som ofta används när man inför olika digitala verktyg.

Men samma data kan också användas för att övervaka oss och för att övervaka våra beteenden. Just persondata, ”big data”, säljs och används bland annat av företag för att rikta reklam till tänkbara konsumenter. Man kan kalla det för övervakningsbaserad reklam. Det är digital marknadsföring som med hjälp av spårning och profilering riktas mot enskilda personer eller mindre grupper av konsumenter. Den övervakningsbaserade re-

klamen följer efter konsumenterna mellan olika webbsidor och appar i stället för att, som annan riktad reklam, placeras i en noga utvald kontext. Det är skillnaden.

Fru talman! Digitaliseringen gör att skyddet för den personliga integriteten ställs inför nya utmaningar. Vi i Vänsterpartiet är naturligtvis inte emot digitalisering i sig, men vi anser att processerna måste ske på ett annat sätt som samtidigt värnar den personliga integriteten.

Den intensiva digitala marknadsföringen och det sätt som persondata samlas in på väcker frågor om hur marknadsföring kan kontrolleras bättre och om hur skyddet för den personliga integriteten kan säkerställas och förstärkas.

Att många sociala medieplattformar, appar och webbsidor är baserade i länder utanför EU gör att möjligheterna till kontroll och andra åtgärder blir mindre. Vi anser att regeringen ändå har ett stort ansvar för att hantera de problem som uppkommer och ett ansvar att agera för att stärka enskildas integritet gentemot de stora techjättarna.

De senaste åren har det rapporterats om ett stort antal fall av personuppgiftsläckor. Det handlar om till exempel Facebook, som läckt uppgifter till andra plattformar och företag. Det handlar om myndigheter som läckt känslig information till företag. Det handlar om säkerhetsbrister i sociala medieplattformar och appar riktade till skolelever. Det handlar om myndigheters hemsidor som till exempel skickar ip-adresser till Google. Detta borde inte kunna ske.

Alla verksamheter måste följa de dataskyddsregler som finns vid behandling av personuppgifter. Det gäller oavsett om det är en offentlig myndighet, ett privat företag, en förening eller någon annan typ av verksamhet. Dataskyddsreglerna grundar sig i de mänskliga rättigheterna.

Det handlar om alla människors rätt till respekt för privat- och familjeliv och skydd för sina personuppgifter. Det är allvarligt när dessa läcker ut. Myndigheter och företag som har råkat ut för detta, oavsett om det är avsiktligt eller oavsiktligt, behöver rapportera det till en särskild myndighet, Integritetsskyddsmyndigheten, som förkortas Imy. Det klassas då som en personuppgiftsincident.

Det kan som sagt vara oavsiktligt, men det kan ändå leda till en förlust eller förändring av personuppgifter. Den kan också leda till att man råkar röja känsliga personuppgifter. Detta innebär en risk. Det kan handla om människor som blivit registrerade på olika sätt, och det kan få allvarliga konsekvenser.

Vi kan se att människor har lidit ekonomisk skada. Man kan råka ut för identitetsstöld, vilket tyvärr blir allt vanligare, bedrägerier eller skadlig ryktesspridning, något som också kan vara väldigt obehagligt.

Vi tycker att skyddet måste stärkas. Myndigheten Imy har ett brett uppdrag när det gäller att utöva tillsyn och att guida användare i dataskyddsregleringen för att förebygga incidenter som blir skadliga för den enskilde.

Vi anser att dessa uppgifter måste få ett starkare skydd. Jag vill därför yrka bifall till vår reservation nummer 4, som rör just personlig integritet och digital marknadsföring.

Anf. 69 MUHARREM DEMIROK (C):

Fru talman! De flesta av oss sitter här inne och de som följer debatten hemifrån har en sak gemensamt: Vi bär numera hela våra liv i våra fickor. I våra telefoner finns våra bankärenden, våra kontakter med vården och våra barns skolgång.

Digitaliseringen är fantastisk. Den sparar tid, och den gör att vi kan bo i hela landet och ändå få en fullgod service. Men det finns en baksida av digitaliseringen som vi i Centerpartiet tycker att det pratas alldeles för lite om. Det handlar om makt.

Vem har makten över vår information? När stat, myndigheter eller kommuner samlar in uppgifter om oss gör de det ofta för att hjälpa till – för att skatten ska bli rätt eller för att du ska få rätt vård. Men i takt med att tekniken rusar framåt har vi kommit till en situation där den enskilda människan har hamnat i ett rejält underläge.

Fru talman! Det känns lite som att vi har gett bort nycklarna till vårt digitala hem utan att riktigt veta vem som går in och ut där och vem som rotar i våra lådor.

Centerpartiet har därför ett förslag för hur vi ska ta tillbaka kontrollen. Ett första viktigt steg skulle vara en ordentlig utredning som ser över hur vi kan ge makten tillbaka till just medborgaren. Vi vill inte stoppa utvecklingen, utan tvärtom. Men vi vill ha ordning och reda, och det kokar egentligen ned till tre enkla saker.

För det första: Det ska inte krävas en juristexamen för att förstå vad myndigheterna gör med ens data. Som medborgare ska du enkelt kunna se: Vem har mina uppgifter? Varför har de dem? Och vem har de delat dem med? Transparens ska vara regel, inte ett krångligt undantag.

För det andra: Centerpartiet pratar ofta och gärna om äganderätt när det gäller skog och mark. Men vi måste också börja prata om äganderätten till vår egen information. Om staten inte absolut måste ha en uppgift för att utföra sitt uppdrag ska du också ha rätt att tydligt säga nej.

För det tredje: Vi ser hur cyberattacker och digitalt spionage ökar. Att samla allt om alla på ett ställe utan stenhård kontroll är att be om problem. Vi behöver säkerställa att integriteten är inbyggd i systemen från första början och inte något man försöker klistra dit i efterhand.

Fru talman! Det brukar sägas att den som inte har något att dölja inte har något att frukta eller att den som har rent mjöl i påsen inte behöver vara rädd. Det där, vänner, är ett farligt resonemang. Privatliv är inte något man har för att man är kriminell, utan privatliv har man för att man är människa. Det är en frihetsfråga. Om vi ska behålla förtroendet för det offentliga Sverige måste vi mycket tydligare visa att vi respekterar den här gränsen.

Vi i Centerpartiet vill bygga en digital stat som är effektiv men som framför allt är sjyst och står på medborgarens sida. Vi vill se en offentlig sektor där tekniken tjänar människan – inte en där människan blir en produkt för tekniken.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till Centerpartiets reservation 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 21.)

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU27

Valfrågor
föredrogs.

Valfrågor

Anf. 70 ULRIK NILSSON (M):

Fru talman! När statsvetare försöker beskriva demokrati säger de att ett av demokratins grundkriterier är att man ska ha val som är fria, rättvisa och effektiva.

”Effektiva” ska här tolkas som att valen ska handla om att välja personer till det organ eller den roll som verkligen betyder något. Vi här kan möjligen hålla med om att detta kan vara effektivt.

”Fria” innebär att valen ska vara öppna för alla att delta i på lika villkor. Det ska inte finnas några begränsningar för vilka som kan eller får rösta eller vilka som kan eller får delta i ett val, utan valen ska vara öppna för alla.

”Rättvisa” är det som vi egentligen i väldigt hög grad har att behandla i det här betänkandet. Olika förslag på hur man kan förbättra eller förändra valsystemet handlar oftast om att göra det mer rättvist.

Fru talman! Man kan dock också se på effektivitet på ett annat sätt. Ett valsystem måste för att vara effektivt i samhällsbygget respekteras av så många som möjligt. Vi måste vara överens om vilka spelregler som gäller när vi väljer hur Sverige ska styras. Därför är valsystemet och valfunktionerna viktiga att ta hänsyn till.

Väljaren ska känna igen sig och veta vad han eller hon gör. Väljaren ska känna trygghet och kunna lita på valresultatet och att ingen försöker påverka det med orena medel. Man ska kunna lita på att valen är hemliga så att man kan rösta på det som man de facto vill stödja. Det handlar som sagt också om att ha tilltro till resultatet.

Utifrån kriterierna ”fria, rättvisa och effektiva” ska vi behandla ett antal motioner från den allmänna motionstiden. Det handlar om 42 olika yrkanden, fru talman. Jag ska absolut inte gå igenom allihop, men jag tänkte kommentera några av dem.

Det finns två yrkanden som jag tycker blir väldigt tydliga, och det är de båda som behandlar spärregler. Ledamöter föreslår där att man ska ha 2 procent i stället för 4 procent som spärr för att underlätta för nya partier att komma in. Men ledamöter från samma parti föreslår också att man ska ha 5 procent i stället för 4 procent för att förhindra en fragmentisering av det politiska systemet.

Jag nämner inte detta för att vara ironisk utan för att det väldigt tydligt belyser den avvägning vi måste göra mellan att göra det politiska systemet så tillgängligt som möjligt och att möjliggöra ett system som innebär att vi får vettiga regeringsbildningar och vettiga samarbetsförhållanden.

Precis den här diskussionen tror jag att man har överallt. Är det rätt med 4 procent? Ska det vara högre? Ska det vara lägre? Den typen av överväganden är något som vi hela tiden måste ta till oss; sedan kanske vi inte ska göra det via en motion här i dag utan fundera i andra sammanhang.

Det finns förslag om skilda valdagar. Det finns förslag om att vi ska kunna ha fyllnadsval om någon avgår, framför allt om man hamnar i en situation där man har en tom lista.

Det finns några förslag som jag tycker är lite halvroliga, nämligen förslag om att byta namn på valkretsar. Det är ju ingen som i visan sjunger om att vi äro musikanter allt ifrån Västra Götalands läns östra valkrets. Därför finns det de som tycker att man ska gå tillbaka och kalla den för Skaraborgs läns valkrets, även om Skaraborgs län inte längre finns kvar. Samtidigt föreslår man att min egen valkrets ska byta namn till Sjuhärad. Det har den aldrig hetat, för den hette Södra Älvsborg innan den blev Västra Götalands läns södra.

Allting är alltså inte konservativt. Men här ligger en hel del identitetsfrågor, och man kan fundera på hur man ska gå vidare och ta hänsyn till detta.

Det finns också förslag om ändrad rösträttsålder. Det finns ett förslag om att knyta rösträtten och kandidaturrätten till mantalsskrivningen.

Vi är några ledamöter här som har suttit med i utredningen om valsedlar. Utredningen fick ett tilläggsuppdrag att just se på det här med mantalsskrivning och visade då ganska tydligt att det skulle bli väldigt problematiskt. Ett annat sätt att få samma lösning är att säga att man bara har rätt att ställa upp som kandidat i en kommun och i en region, och naturligtvis till riksdagen, och att i stället för att knyta detta till mantalsskrivningen knyta det till personen.

Just det här visar betydelsen av att vi ser problemen, går till botten med dem och hittar en lösning som kanske inte alltid är den som spontant kommer upp när man skriver en motion.

Fru talman! Försiktighet är nog en bra regel för att långsiktigt få just de här fria, rättvisa och effektiva valen.

I den andan, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i KU:s betänkande 27 *Valfrågor*, vilket innebär avslag på de motioner som finns.

Anf. 71 PETER HEDBERG (S):

Fru talman! För snart sju år sedan, på studentdagen i Kramfors, sammanfattade årkurs 3 från barn- och fritidsprogrammet vad de hade lärt sig efter två års samhällskunskapslektioner med undertecknad som lärare. Sammanfattningen gjordes i tre punkter på ett slitet lakan som hängde på deras studentflak. Den första var: *På spåret* sänds klockan 20 på fredagar. Den andra punkten var en syrlig hänvisning till mitt klimatavtryck utifrån alla papper jag hade insisterat på att skriva ut under åren. Den tredje punkt de listade var: Förtidsrösta – du kan vara död i morgon!

Jag minns faktiskt inte om jag någonsin var så dramatisk när jag betonade vikten av att rösta och att gärna göra det i god tid. Men jag måste erkänna att jag var väldigt nöjd över att ett så viktigt budskap som deltagande i valet faktiskt fick ta plats på studentdagen 2019.

Däremot finns det väl ingen, fru talman, som kan vara nöjd med utvecklingen vad gäller valdeltagandet i Sverige. I riksdagsvalet 2022 sjönk deltagandet med drygt 3 procentenheter. Två år senare, 2024, skedde även en sänkning av valdeltagandet i valet till Europaparlamentet. Det är en mycket oroväckande trend. Ett högt valdeltagande är en förutsättning för hela det demokratiska systemets legitimitet.

Vi socialdemokrater pekar även i år i detta motionsbetänkande på att regeringen bör ta fram en handlingsplan för att öka valdeltagandet. Mot bakgrund av detta yrkar jag bifall till reservation 2.

Fru talman! I den förra debatten refererade jag till riksdagens forskningsdag. Jag tycker att det är viktigt att vi använder oss av det vi lär oss under den dagen och liknande dagar.

När konstitutionsutskottet hade ett internt seminarium presenterade en av forskarna begreppet AI-svärmar. Kortfattat handlar det om målstyrda påverkansoperationer där AI-genererade budskap kan både utformas och testas i realtid, automatiserat, och där budskapet således kan anpassas för att misstänkliggöra till exempel myndigheter eller valprocesser.

Detta är en skrämmande utveckling och naturligtvis inget vi i Sverige är ensamma om eller kan hantera själva. Det kommer att vara en avgörande framtidsfråga inom EU-samarbetet.

Men, fru talman, Sverige har i grunden ett robust valsysteem som åtnjuter högt förtroende. Det ska vi verkligen värna. Det finns utrymme för förbättringar och reformer, men jag menar att vi måste skynda långsamt och verkligen överväga vad större förändringar av valsystemet skulle kunna innebära, inte minst med tanke på den omvärld vi nu lever i och de digitala hot jag nyss nämnde.

Det kan möjligen framstå som en märklig ordning att jag som socialdemokrat uttrycker en konservativ linje gällande förändringar. Förra året hade Hans Ekström från mitt parti samma uppgift, och jag gör det även i år. I valsystemet är det nämligen nödvändigt att förändringar görs stegvis, och när sådana förändringar sker ska de också samla en bred parlamentarisk majoritet.

Fru talman! Valsedelsutredningen ska i slutet av sommaren presentera sitt slutbetänkande, och det kommer att behandla både frågor om typ av valsedlar och tillgänglighetsfrågor. Eftersom jag precis som Ulrik Nilsson sitter i den utredningen tänker jag naturligtvis inte föregripa det arbetet och resonera i detalj om detta i den här debatten. Däremot vill jag framhålla vikten av att vi snarast kan genomföra betydande förbättringar vad gäller tillgänglighetsfrågorna kopplat till valsystemet och röstningsförfarandet. Det är något som vi nu fokuserar på i utredningen. Jag tycker att det är viktigt att säga det från den här talarstolen eftersom jag vet att det är något som engagerar väldigt många funktionsrättsgrupper i samhället.

Anf. 72 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Fru talman! Det var faktiskt inte så länge sedan det ansågs onödigt eller till och med farligt att låta kvinnor, 23-åringar och dömda rösta. I dag blir man röstberättigad i valen när man fyller 18, oavsett kön, men så har det som sagt inte alltid varit.

För drygt 100 år sedan var kvinnors rösträtt och kvinnliga riksdagsledamöter helt nya företeelser. De kom efter en lång och målmedveten kamp mot ett hårt motstånd, och Sverige var faktiskt sist i Norden med att införa rösträtt för kvinnor. Men även efter detta genombrott för kvinnlig rösträtt fanns det många begränsningar. Exempelvis fick de som fick bidrag från fattigvården, alltså dagens försörjningsstöd, inte rösta. Det var faktiskt först 1989 som alla olika rösträttsbegränsningar var borttagna.

Kort sagt kan man säga att rösträtten och vårt valsysteem har förändrats, utvecklats och förbättrats över tid, och så behöver det givetvis fortsätta.

Så här i efterhand kan det kännas konstigt att inte alla alltid har velat ha en större demokrati med fler deltagare, men faktum är att varje förändring av valsysteem och utökning av vår demokrati och rösträtt har bemötts med motstånd.

Vänsterpartiet har de senaste åren lagt fram flera förslag kopplade till rösträtten. Vi anser att rösträtten bör gälla från det år man fyller 18. Vi vill även se en sänkt rösträttsålder till 16 år på försök i de kommunala valen, i enlighet med den förra Demokratiutredningens förslag.

Fru talman! Vi vet från forskning att vanan att rösta grundläggs i unga år. Vi vet också att valdeltagandet bland unga i valet till riksdagen 2022 minskade från 86 procent till 83 procent. Minskningen var betydligt större bland unga med utländsk bakgrund, där valdeltagandet minskade med hela 10 procentenheter. Dagens unga är engagerade och samhällsintresserade och har ett högt samhällsengagemang, men allt färre är medlemmar i ett politiskt parti.

Åldern för rösträtt sammanfaller enligt nuvarande ordning med myndighetsåldern. Det innebär att alla som tillhör samma årskull inte alltid får rösta i samma val. Den som fyller 18 efter valdagen har inte rösträtt förrän fyra år senare.

Vänsterpartiet menar att denna ordning är olycklig och vill förändra den. Den politiska information som ges till gymnasieskolans elever under ett valår från lärare, valmyndighet och politiska organisationer väcker förhoppningsvis en förstagångsväljares intresse och höjer kunskapen om hur val går till. Men den mobiliserande effekten av all denna information under gymnasieutbildningen försvagas när en stor del av de elever som sitter där i klassrummet känner: Det här berör inte mig. Jag kommer att få vänta ytterligare fyra år på att få rösta.

För att vi ska kunna skapa ett gott samhälle för unga måste deras erfarenheter och röster få höras. Unga mellan 18 och 24 år är i dag den mest underrepresenterade gruppen på alla politiska nivåer. För att komma till rätta med det behöver vi ny lagstiftning, förnyade demokratiprocesser och satsningar på barns och ungas organisering.

Det är väldigt olyckligt att regeringen och Sverigedemokraterna i år har plockat bort 50 miljoner från organisationer som jobbar just med frågor om barns och ungas organisering. Det är Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, som delar ut det här bidraget. Jag såg att en del av er höjde på ögonbrynen, men ni får kika på den budgetpost de har att hantera i år.

MUCF mäter också ungas syn på demokrati. Svaren från 2025 visar att sju av tio unga är nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige och att nio av tio tycker att det är viktigt att leva i ett land som är demokratiskt. Det känns väldigt betryggande att intresset för politik och samhällsfrågor i Sverige är högt. Tyvärr anser dock bara en av fem att de har stora möjligheter att föra fram åsikter till dem som bestämmer. Att öka den siffran är ett ansvar vi alla måste ta.

Vi tror att just sänkt rösträttsålder i kommunala val skulle kunna vara en väg för att vitalisera demokratin, ge fler möjlighet att vara aktiva i sitt lokalsamhälle och ta vara på ungas engagemang och åsikter. Vänsterpartiet vill att unga människor ska kunna lita på att politiken utgår också från

deras verklighet och menar därför att vi ska ha en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder.

Huvudsyftet med en sänkt rösträttsålder är att ta till vara ungas intresse. Men vi tror faktiskt också att politiken skulle bli bättre om vi öppnade upp för dem.

Sverige har nationella mål för ungdomspolitiken som vi alla, oavsett utskott, ansvarar för. Jag sitter annars i kulturutskottet, som har det övergripande ungdomspolitiska ansvaret, men här i konstitutionsutskottet kan vi jobba med valfrågorna.

Fru talman! För att demokratin ska ha legitimitet krävs ett högt valdeltagande. Sverige har traditionellt haft ett högt valdeltagande i val till riksdagen, uppemot 90 procent tillbaka i historien. Därför är det oroande att valdeltagandet har fallit i de senaste valen. Jag hoppas verkligen att vi kan se att det vänder uppåt i höstens val.

Avslutningsvis, fru talman, kan jag konstatera att en sänkt rösträttsålder knappast är en utopi. I dag rekommenderar faktiskt EU sina medlemsstater att sänka rösträttsåldern. Det har hörtsammats av till exempel Belgien, Malta, Tyskland och Österrike, där 16-åringar fick rösta i senaste EU-valet 2024. Totalt har 32 länder sänkt rösträttsåldern till 16 år i nationella eller lokala val, och 20 av dessa ligger i Europa.

Det finns goda exempel och erfarenheter att lära av. Jag vill därför yrka bifall till vår reservation 3, som handlar om dessa frågor. Jag hoppas att vi kan få stöd för den reservationen vid dagens votering.

Anf. 73 MUHARREM DEMIROK (C):

Fru talman! De flesta av oss har nog en ganska liknande bild av hur valdagen ser ut. Man promenerar ned till den lokala skolan eller biblioteket. Kanske träffar man en granne i kön, och så plockar man på sig de där små färgglada lapparna: gult, vitt och blått. Generellt sett är det en dag som andas lugn och trygghet. Det är liksom ”demokrati på svenska”. Det är lagom.

Men även om själva inramningen ser likadan ut för oss alla är upplevelsen väldigt olika beroende på vem man är. För de allra flesta är det en enkel sak. Vi tar våra valsedlar, vi går in i bäset, vi gör vårt val och vi slickar igen kuvertet. Ingen ser, ingen vet. Men för hundratusentals svenskar med synnedsättning eller andra funktionsnedsättningar ser den här verkligheten helt annorlunda ut.

Fru talman! I dag tvingas alltför många ta hjälp av en ledsagare eller en röstmottagare för att kunna rösta. De måste berätta för någon annan vad de vill rösta på. De måste lita på att någon annan tar rätt valsedel och stoppar den i kuvertet. Det är svårt att sätta sig in i den verkligheten: att inte vara helt säker på att din röst förblir din hemlighet och att inte kunna gå in bakom den där gröna skärmen och känna den totala friheten i att ingen annan har med ditt beslut att göra.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation 6.

För oss i Centerpartiet är det här en principfråga. Valhemligheten ska gälla alla, inte bara dem som har full syn. Jag vet att det pågår en utredning där den här frågan bereds, och det har också sagts i talarstolen att frågan är prioriterad. Jag vet att frågan är prioriterad för många, men arbetet behöver gå fortare. Vi vet att problemet går att lösa. Det finns taktilla mallar,

det finns tekniska hjälpmedel och det finns sätt att utforma valsedlar så att man kan känna skillnad på dem. Men det går för långsamt.

Vi har pratat om det här i valrörelse efter valrörelse, men vi har inte nått hela vägen fram. Centerpartiet vill att regeringen nu tar ett samlat grepp. Vi behöver en tydlig plan för hur vi ska säkerställa att varje person, oavsett funktionsnedsättning, ska kunna rösta. Det handlar också i grunden om information. Det räcker inte att systemet finns om man inte vet hur det fungerar eller om personalen i vallokalen inte är utbildad för att hjälpa till på rätt sätt.

En demokrati mäts inte bara i hur många som röstar utan också i hur väl den skyddar de rättigheter som tillhör precis varenda medborgare. Att kunna rösta självständigt handlar om värdighet. Det handlar om att vara en fullvärdig medlem i samhället.

Fru talman! Vi i Centerpartiet vill att nästa val ska bli det mest tillgängliga valet i Sveriges historia. Vi vill att den där känslan av stolthet när man lämnar vallokalen ska delas av alla, oavsett om man ser valsedlarna med ögonen eller med fingrarna.

Anf. 74 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Den första meningen i vår svenska grundlag regeringsformen lyder som bekant: ”Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt.”

Av detta följer ett visst intresse för hur den allmänna och lika rösträtten faktiskt ska uttryckas rent praktiskt. Valsystemet debatteras ibland. Det kommer motioner om förändringar med jämna mellanrum, och vi som sitter med i Valprövningsnämnden vet att nuvarande system inte alltid fungerar fullt ut. Vid varje val är det några som måste lämna vallokalerna med oförrättat ärende för att deras namn redan var markerade i röstlängden. Det har också handlat om köer, svårigheter för funktionshindrade och insatser för att bevara valhemligheten.

Detta är naturligtvis djupt olyckligt. Felprocenten är förvisso mikroskopiskt liten, men den borde kunna minskas eller allra helst elimineras helt.

Vi i Miljöpartiet är, precis som ledamöterna Ulrik Nilsson och Peter Hedberg, delaktiga i Valsedelskommittén – inte jag, men en av mina partikollegor – som ser över och utvärderar olika tänkbara förbättringar. Vi är förvånande nog av det lite försiktiga slaget här; att skynda långsamt är vår ingång i det hela, och vi finner det absolut rimligt att vi avvaktar det slutbetänkande som väntas senare i år. Sedan får de ledamöter som tar över i höst fortsätta det viktiga arbetet.

Men, fru talman, det finns andra angelägna reformer att ta tag i. Att bredda och fördjupa demokratin genom att fler yngre får möjlighet att delta anses generellt vara fördelaktigt för den demokratiska utvecklingen i ett samhälle. Det har vid flera tillfällen under senare år föreslagits att utreda möjligheten att sänka rösträttsåldern till 16 år även i Sverige. Det här är något som flera länder, delstater, regioner eller kommuner har genomfört, bland annat i Österrike och USA.

I somras beslöt även det brittiska parlamentet att sänka rösträttsåldern till 16 år och därmed följa exemplen från Skottland och Wales.

Vi i Miljöpartiet har vid flera tillfällen lyft fram en sänkt rösträttsålder som en väsentlig del i arbetet med att få fler att engagera sig i frågor om demokrati, rättvisa och en hållbar utveckling. Civilsamhällesorganisationer med ungdomsfrågor på dagordningen har tagit upp frågan. I Sverige är det främst ungdomsorganisationer som Youth 2030 som står bakom och driver på, men även exempelvis Unicef.

Vi har hört att Demokratiutredningen för tio år sedan föreslog en försöksverksamhet med rösträtt för 16-åringar i kommunalval – naturligtvis med efterföljande utvärdering. Vi menar att förutsättningarna för en försöksverksamhet i kommuner och regioner finns, och vi föreslår att frågan utreds med sikte på att det till kommun- och regionvalen 2030 finns en försöksverksamhet på plats.

Fru talman! Det finns forskning som pekar på ett ökat engagemang i samhällsfrågor hos ungdomar som får rösträtt tidigare. Det är inte själva röstandet som är det viktiga, utan det är rösträtten.

Sverige ratificerade barnkonventionen 1990, och den är sedan 2020 svensk lag, bland annat därför att barns och ungas kunskaper verkligen ska tas till vara. En åsikt som förs fram mot en sänkning av rösträttsåldern handlar just om barns och ungas kunskaper och motivation att delta i val och att det skulle kunna ha negativa konsekvenser för demokratin. En undersökning av 16-åringar i Österrike – där nationella val genomförts med 16-årsgräns – visade att andelen röstande i gruppen varit något lägre men att de röster som ungdomarna avgivit i stort liknar vuxna väljares. Ungdomarna röstar på ett sätt som gynnar deras intressen och som speglar en vilja att delta på lika villkor.

Begreppet agens tolkas ofta som förmåga att genom medvetna handlingar åstadkomma effekter eller resultat inom ett givet sammanhang. Barns och ungas agens diskuteras av forskare och profession inom både barnomsorg, socialtjänst och utbildning. En enkel sammanfattning är att barns och ungdomars agens tenderar att underskattas; det råder inga tvivel om att även barn och unga har förmåga att uttrycka vad som är bra för dem.

Fru talman! Miljöpartiet har, som jag nämnde tidigare, föreslagit att man ska utreda möjligheterna att genomföra en försöksverksamhet med rösträtt för 16-åringar på frivillig basis i några kommuner och regioner. När det gäller val till riksdagen krävs det en grundlagsändring.

För två år sedan fick regeringen slutbetänkandet *Förändring genom försök* från utredningen om försöksverksamhet i den kommunala sektorn. Där diskuteras ett antal möjliga försöksverksamheter men inte just rösträtt för 16-åringar, annat än som referens till en motsvarande utredning i Norge. I fråga om Norge avspeglades erfarenheterna från Österrike där också, men man lade till att det också blev fler unga som valdes in i de lokala och regionala parlamenten.

Jag tycker ändå att utredningen får betraktas som en öppning avseende kommunal och regional försöksverksamhet på flera områden över tid.

Fru talman! Med det sagt vill jag yrka bifall till reservation 4, som handlar om just rösträtt för 16-åringar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 21.)

§ 14 Fri- och rättigheter m.m.

Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU28

Fri- och rättigheter m.m.
föredrogs.

Anf. 75 MARTIN WESTMONT (SD):

Fru talman! Vi debatterar här och nu KU28 *Fri- och rättigheter m.m.*

Sverige bör vara på sin vakt. Den utveckling vi ser i dag ställer tydliga krav och betonar vikten av att göra rätt prioriteringar. Det geopolitiska läget i vår omvärld och en hög risk för terrorattentat på svensk mark är ett resultat av en naivitet och många års politiska felprioriteringar.

Det säkerhetsshot vi ser kan på sikt hota våra fri- och rättigheter. Det understryker än mer vikten av ett politiskt ledarskap som tar ansvar och som inte präglas av samma naivitet som har skapat den verklighet vi nu måste hantera.

När systemhotande krafter försöker flytta fram sina positioner och när grupperingar redan i dag inskränker eller har som mål att inskränka kvinnors och barns möjligheter och rättigheter än mer måste vi alla agera kraftfullt och göra allt i vår makt för att förhindra att dessa krafter får fäste i Sverige.

Fru talman! Allt är dock inte negativt. Vi ser långt där borta ett ljus som påminner om det ljus som vi svenskar njuter av den där varma sommarkvällen i vårt Sverige, som våra släktingar med blod, svett och tårar har byggt upp under generationer.

Tidöpartierna har tagit viktiga steg framåt. Sverigedemokraterna anser att utvecklingen går åt rätt håll, men mycket av det arbete som har påbörjats återstår. Regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna lyckades vända på det svenska fartyget precis innan det krockade och sjönk till det absoluta bottenskiktet när det kommer till trygghet, tillväxt och medborgarnas tro på framtiden.

En fråga vi alla måste ställa oss är om vi vill gå tillbaka till en politisk ordning som präglades av piska och morötter eller om vi vill fortsätta på den inslagna vägen, där det görs mer lönsamt att arbeta och där krafter som vill inskränka kvinnors och barns möjligheter i livet trycks tillbaka. Det är i grunden en fråga om fri- och rättigheter. Det är just det som står på spel i det långa perspektivet.

Fru talman! Rättssäkerhet och principen om likabehandling är av stor vikt. Vi ser en utveckling där EU flyttar fram sina positioner, där målet är att kunna ha en översikt över det demokratiska samtalet och informationsflödet i unionen. Vi har ännu inte fått några mer detaljer om hur det arbetet kommer att se ut i praktiken. Men jag vill ändå lyfta fram den problematik som ofta uppstår när EU-byråkrati ska samspela med svenska intressen. Vi måste undvika att det införs överstatliga redskap som kan styra över medlemsländernas medborgares möjligheter till en fri och öppen debatt.

Om resultatet av det arbete som just nu pågår inom EU blir att vissa organisationer, opinionsbildare eller för den delen politiska partier får sämre möjligheter till informationsspridning är det en direkt inskränkning av våra fri- och rättigheter.

Vi ska inte öppna dörren för en godtycklig rättstillämpning som riskerar att hämma vår yttrandefrihet. Att skydda personer från att missgynnas på grund av politiska åsikter handlar inte om att försvara specifika ideologier utan om att försvara själva grunden för ett fritt och öppet samhälle. Låt oss gemensamt stå upp mot dem som vill tysta fri åsiktsbildning. Att beskriva en samhällsutveckling som är förankrad i verkligheten får inte riskera att kategoriseras med förenklade etiketter, som desinformation eller valpåverkan.

Europakonventionen förbjuder diskriminering på grund av politisk åskådning, men endast i samband med andra fri- och rättigheter. Politisk åskådning omfattas inte av diskrimineringslagen. Det innebär att det i svensk lagstiftning i dag saknas ett heltäckande skydd mot diskriminering på grund av politisk åsikt.

I en demokrati är det avgörande att alla, oavsett politisk uppfattning, fritt kan uttrycka sina åsikter utan att riskera att drabbas negativt av detta. Därför bör regeringen överväga att utreda hur skyddet kan stärkas för dem som på felaktiga grunder drabbas av negativa konsekvenser på grund av sina politiska uppfattningar, exempelvis någon som nekas ett uppdrag i ett fackförbund trots att personen är bäst lämpad sett till kompetens.

Fru talman! Vad är grundstommen i arbetet med att värna våra friheter och rättigheter? Det är självklart vår svenska grundlag och premissen att all offentlig makt i Sverige utgår från folket. Det är också precis vad det står i den svenska regeringsformens första kapitel och första paragraf.

Men, fru talman, hur rimmar det med att vi nu har ett förslag på bordet om att vi ska ge en minoritet makten över våra grundlagar? Våra grundlagar är direkt sammankopplade med våra fri- och rättigheter.

År 1896 var det dryga 6 procent av den vuxna befolkningen som hade rösträtt. Tidigare hörde vi ledamoten från Vänsterpartiet tala om att 1921 hade ungefär 100 procent av svenska folket, med vissa undantag, möjlighet att vara med och bestämma över Sveriges framtid, och den sida som fick över 50 procent av rösterna fick möjlighet att genomföra viktiga reformer.

År 2026, drygt 100 år senare, vill man nu införa ett system där 33 procent av svenska folket ska bestämma över delar av Sveriges utveckling. Vi tar ju steg tillbaka i arbetet för att värna våra fri- och rättigheter i Sverige. Det är inget annat än en utveckling där vi går mot ett demokratiskt underskott.

Det vi får är en spärr som kan förhindra att nödvändiga och folkförankrade reformer genomförs. Det strider mot kärnan i majoritetsprincipen – själva motorn i en representativ demokrati. Om en minoritet av riksdagens ledamöter ges ständig vetorätt när det gäller viktiga reformer som sätter Sveriges medborgares välbefinnande i första rummet försvagas vår förmåga att möta just de hot som våra friheter och rättigheter kan utsättas för.

Fru talman! Vi har i dag ett parti, Sverigedemokraterna, som säger att ett majoritetsbeslut ska gälla. När en majoritet av svenska folket vill genomföra lagändringar och reformer som är bra för Sverige ska inte en minoritet kunna säga nej. Men det är tyvärr precis den utveckling vi går mot. Av någon anledning var det viktigt att ändra den arbetsordning som har fungerat så väl i Sverige under så många år.

Alla andra riksdagspartier har röstat för en ordning där en minoritet ska bestämma över en majoritet. Vi i Sverigedemokraterna står här ensamma och vet att vi har en majoritet av svenska folket bakom oss. Det är också därför övriga riksdagspartier har sagt nej till Sverigedemokraternas förslag om en folkomröstning i denna för Sverige så viktiga fråga.

Men, fru talman, framtiden kommer att ge oss sverigedemokrater rätt – på samma sätt som vi har haft rätt när det handlat om försvarspolitiken, energipolitiken, migrationspolitiken och rättspolitiken. En förhoppning, fru talman, är att övriga partier tänker över detta noggrant. Det finns fortfarande möjlighet att tänka om och ta ansvar. Låt oss hoppas att övriga partier i Sveriges riksdag tar vara på den möjligheten.

Anf. 76 LENA MALM (S):

Fru talman! Jag vill inleda med att beskriva nutiden på ungefär samma sätt som min partivän Amalia Rud Stenlöf beskrev den här i kammaren för ett år sedan. Jag tror att vi är många som kan konstatera att läget fortfarande är detsamma – det undgår väl ingen att Sverige befinner sig i en tid präglad av oro och kris.

Barn och unga i vårt land känner en bristande tilltro till att politiken kan lösa de samhällsutmaningar vi står inför. De som är unga växer upp med krig i vår nära omvärld, gängvåld i bostadsområden, en bostadsmarknad som har stängt dörren för de unga och en välfärd som sviktar. Många unga tvivlar på att de någonsin kommer att kunna flytta hemifrån, få ett stabilt jobb eller ens känna trygghet i sin närmiljö.

Men att läget är sådant här just nu är ingen naturlag. Politiken kan göra något åt det, om viljan finns.

Fru talman! Styrkan i vårt land är att vi kan yttra oss, kritisera och driva opinion i de frågor vi är engagerade i. Så är det inte i alla delar av världen. Just nu kämpar människor för demokrati och yttrandefrihet i Mellanöstern, i synnerhet i Iran. Enligt Utrikespolitiska institutet är kränkningar av mänskliga rättigheter vanliga i Iran, och landets valsysteem stoppar kandidater som inte anses tillräckligt religiöst rättrogna. Regimkritiska demonstranter riskerar att dödas eller gripas, och korruptionen är utbredd.

Samma institut pekar på att många varnar för att demokratin är hotad även i USA, ett land som länge ansetts som en stabil demokratisk rättsstat med regelbundna val och starkt skydd för press- och yttrandefrihet.

Dessa exempel är två länder som just nu är i krig med varandra.

Man kan med sorg konstatera att demokratin backar globalt och just nu befinner sig på den lägsta nivån sedan 1980-talet. Av världens befolkning lever 72 procent i autokratier. Norge, Sverige, Island och Finland toppar listorna över stabila demokratier, men många länder, även i Europa, upplever en autokratisering där demokratiska institutioner monteras ned.

Det är synnerligen viktigt att vi i Sverige fortsatt är överens om att all offentlig makt utgår från folket genom fria val, att folket styr genom valda representanter med yttrandefrihet och lagstadgade rättigheter som skyddas i grundlagen och att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Fru talman! Vi vill alla bli bemötta med respekt och kunna fatta självständiga beslut. Många unga har sett eller hört något rasistiskt under sin skolgång. Vart fjärde barn med utländsk bakgrund uppger sig ha blivit

diskriminerat och/eller trakasserat. Bland barn med svenskt ursprung uppges vart sjunde barn detta, allt enligt uppgifter från Rädda Barnen.

Möter man diskriminering i någon form ska man känna samhällets stöd. Därför måste vi fortsätta arbetet för mänskliga rättigheter och mot patriarkala normer, hederskultur, rasism och strukturell diskriminering. Jag kan konstatera att det i detta sammanhang finns en del begränsande motioner som har avstyrkts.

En särskild utredare fick i maj förra året i uppdrag att föreslå regler som förbjuder eller på annat sätt motverkar utländsk finansiering av trosamfund och andra verksamheter med koppling till extremism eller antidemokratiska miljöer. Syftet är att minska risker för radikaliserings, förhindra att utländska aktörer påverkar svenska religiösa miljöer och begränsa extremistiska miljöers finansieringskällor. Utredningsbetänkandet ska presenteras senare i vår.

Vi socialdemokrater ser fram emot utredningens förslag och anser att regeringen bör prioritera arbetet med att ta fram nya regler inom detta område. För oss är detta en del av en bredare linje i vårt parti som syftar till att säkerställa att verksamheter som får statsbidrag eller som verkar i Sverige inte motarbetar demokratiska principer.

Fru talman! Stiftelsen Expo presenterade för ett år sedan sin rapport om den rasideologiska miljön i Sverige 2024. Av den framgår att antalet grupper och aktiviteter i den rasideologiska och högerextrema miljön nu ökar, efter en nedåtgående spiral de senaste åren. En av de trender som lyfts fram är hur islamofobin och antisemitismen har blivit allt grövre i spåren av kriget i Gaza.

Fru talman! Även Institutet för mänskliga rättigheter, som Sverigedemokraterna för övrigt vill lägga ned, uppges att hat och hot har blivit allt vanligare de senaste åren, inte minst bland judiska och muslimska grupper.

Nyligen har FN:s kommitté mot rasdiskriminering, CERD, granskat Sveriges efterlevnad av konventionen mot rasdiskriminering; kommittén lämnar rekommendationer ungefär vart fjärde år. Granskningen gjordes i november 2025, och både MR-institutet och civilsamhället bistod CERD med information. Man uttryckte då sin oro på flera områden och gav specifika rekommendationer för att stärka skyddet mot rasdiskriminering.

Kommittén pekar på flera allvarliga brister i Sveriges arbete mot rasism. Bland annat lyfts låg upplysningsgrad för hatbrott, begränsade möjligheter att identifiera och bevisa rasistiska motiv, ökande hatpropaganda, även från offentliga personer, samt behovet av att i större utsträckning involvera civilsamhället i arbetet med handlingsplaner. CERD betonade att Sverige måste stärka sina mekanismer för att förebygga, upptäcka och följa upp rasistiska brott och uttryck.

Kommittén uttrycker också oro för omfattande och återkommande diskriminering mot minoriteter och personer med migrantbakgrund. Rekommendationen omfattar frågor som stora socioekonomiska skillnader för personer med icke-europeisk bakgrund, rasprofilering och polisens befogenheter, diskriminering inom skola, arbetsliv, hälso- och sjukvård samt bostadsmarknad och ökande hatbrott mot muslimer, afrosvenskar, romer och judar. CERD efterfrågar bättre statistik, starkare skyddssystem och mer effektiva åtgärder för att motverka diskriminering på strukturell nivå.

Ett tredje område där kommittén uttrycker betydande oro är samernas rättigheter. I sina rekommendationer lyfter CERD bland annat behovet av

ett starkare skydd för samiska markrättigheter och verkligt inflytande i beslutsprocesser, åtgärder mot de allt fler attackerna mot och det ökande dödandet av renar samt riktade insatser mot våld som drabbar samiska kvinnor. Kommittén varnade även för att omfattande exploateringsprojekt riskerar att genomföras utan tillräcklig hänsyn till samernas rättigheter och kultur.

Fru talman! Utifrån den oro och krissituation i Sverige jag inledde med att ta upp kan vi i konstitutionsutskottet inte föreslå förändringar på arbetsmarknaden, i utbildningen, när det gäller bostadspolitiken eller på andra politiska sakområden. Det görs i andra utskott. Men vi kan göra något konkret som stärker våra grundläggande fri och rättigheter: Vi kan motarbeta hatet och förbjuda rasistiska och nazistiska organisationer som livnär sig på barn och unga som har svårt att se en framtid i dagens dystra värld och ställer ut falska löften till dem som har förlorat hoppet.

Frågan om förbud har utretts, och den parlamentariska kommitté som utredde detta föreslog att lagändringar skulle träda i kraft i juli 2022. Det förslaget har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet. Jag kan säga att det är i lika grad skrämmande som det är förvånande att inget har hänt sedan dess. Om vi vill att Sverige ska vara det där fria landet i fortsättningen måste extremism och rasism motarbetas till varje pris. Det har vi en skyldighet att göra något åt. Vi måste göra det nu, innan det är för sent.

Avslutningsvis, fru talman, handlar det här betänkandet om respekten för alla människors lika värde – att vi har yttrandefrihet, att vi har rätt att delta i möten, att vi har rätt att demonstrera och att vi har rätt att utöva vår religion, oavsett vilken det är, liksom vi har rätt att inte vara troende alls.

Det är viktigt att vi skyddas mot stora intrång i vår integritet, att vi inte registreras utifrån politiska åsikter, att vi kan röra oss fritt i samhället och att vi skyddas mot diskriminering.

Som avslutning på mitt anförande vill jag yrka bifall till reservation 12.

Anf. 77 OSKAR SVÄRD (M):

Fru talman! Det motionsbetänkande som vi behandlar i kammaren i dag tar upp ett stort antal motioner som rör våra grundläggande fri- och rättigheter. Förslagen handlar bland annat om frågor som rör yttrandefrihet, äganderätt samt hot och hat mot förtroendevalda och trossamfund. Det är också i detta som jag kommer att göra några nedslag i mitt anförande.

Innan jag går in på sakfrågorna vill jag dock lyfta fram något som förtjänar att sägas i denna debatt. Under den här mandatperioden har det genomförts flera väsentliga reformer för att stärka skyddet för medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter. Vi har till exempel fattat det första av två beslut om att grundlagsändringar i framtiden ska kräva kvalificerad majoritet – det vill säga stöd av två tredjedelar av riksdagens ledamöter – för att just stärka skyddet för medborgerliga fri- och rättigheter. Vi har på samma sätt tagit de första stegen för att grundlagsfästa aborträtten.

Fri- och rättigheter är viktiga. Det är också en grannliga uppgift att hantera dem. Rättigheter kolliderar nämligen med varandra. Den enes frihet kan helt enkelt inskränka den andres. Men det är inte en svaghet i systemet. Det är en konsekvens som varje öppet samhälle har att hantera i demokratiska processer.

Fru talman! Äganderätten är för mig en grundläggande princip i Sverige och innebär att en person eller en organisation har rätt att äga, använda och bestämma över sin egendom. Flera motioner i betänkandet handlar om behovet av att stärka det grundlagsskyddade egendomsskyddet.

Äganderätten är inte bara en juridisk princip. Det handlar om förtroendet mellan medborgare och stat. Det är en fråga som engagerar mig och Moderaterna starkt.

Äganderätten och en livskraftig demokrati är oskiljaktiga. Ingenstans där äganderätten har avskaffats har samhället och demokratin haft en gynnsam utveckling. Ändå ser vi hur markägare, skogsägare och lantbrukare gång på gång tvingats in i situationer där artskyddsregler, strandskydd och miljölagsstiftning inskränker deras rätt att bruka sin mark, utan rimlig ersättning. Det är inte acceptabelt.

Utskottet hänvisar till att den moderatledda regeringen i juli 2025 tillsatte en ny parlamentarisk kommitté med uppdrag att utreda just detta, alltså rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar och frågan om ett uttryckligt proportionalitetskrav. Uppdraget ska redovisas i augusti i år. Det är rätt väg framåt. Jag ser fram emot resultatet.

Det spelar ingen roll om det handlar om en skogsägare på landsbygden eller en villaägare i förorten: Principen är densamma. Den som exempelvis äger och brukar sin mark ska behandlas med respekt, inte som ett hinder för byråkratin. Äganderätten är en viktig frihet för individen och något som måste balanseras noga mot samhällets gemensamma behov.

Fru talman! Yttrandefriheten är en central del av vår demokrati i Sverige och innebär att människor har rätt att uttrycka sina åsikter, tankar och idéer utan att riskera censur från staten. Denna rättighet är skyddad i Sveriges grundlag.

Yttrandefriheten gör det möjligt för medborgare att kritisera maktavare, delta i samhällsdebatten och sprida information och olika åsikter. Samtidigt är den inte helt obegränsad, då vissa yttranden kan vara förbjudna enligt lag. Det handlar om till exempel hets mot folkgrupp, förtal, hot mot ordning och säkerhet och hot mot rikets säkerhet. Det är därför vi har ett rättssystem och en grundlag som anger ramarna för dessa avvägningar. Det är därför grundlagsändringar kräver bred politisk förankring och en noggrann beredning.

Moderaterna tror på individens frihet. Men vi tror också på att friheten måste ha ett robust skydd och att det skyddet kräver kloka avvägningar – inte enkla svar.

Fru talman! Låt mig säga något om begränsning av föreningsfriheten för våldsbejakande organisationer. I betänkandet tar man upp behovet av att begränsa föreningsfriheten för sammanslutningar som systematiskt utövar eller främjar våld, hot och tvång. Det är en angelägen fråga. Föreningsfriheten är en hörnsten i demokratin, men den ska inte kunna missbrukas som skydd för organisationer som hotar tryggheten för vanliga medborgare.

Även inom detta område har regeringen lagt fram förslag om att föreningsfriheten ska få begränsas för sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för ekonomisk vinning. Grundlagsändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2027, och nyligen lämnade den utredning som tillsattes i mars förra året sitt betänkande med förslag om straffansvar för deltagande i just kriminella sammanslutningar. Det är ett samlat och kraft-

fullt grepp mot den organiserade brottsligheten, och det är moderat politik: att använda rättsstatens verktyg för att skydda medborgarnas frihet.

Fru talman! En del motioner som behandlas i betänkandet tar upp behovet av förstärkt stöd till trossamfunden för säkerhetsåtgärder. Det är en fråga som berör något fundamentalt, nämligen rätten att utöva sin tro i trygghet. Den rätten är inte självklar i Sverige i dag. Vi vet till exempel att antisemitiska hatbrott har ökat och att drygt sju av tio församlingar har utsatts för någon form av brott. Judiska församlingar utsätts för hat, hot och i värsta fall våldsbrott. Det är oacceptabelt.

Anslaget för säkerhetshöjande åtgärder till trossamfund och civilsamhällesorganisationer höjdes för innevarande år. Judiska Centralrådet får därutöver ett riktat stöd för sitt säkerhetsarbete, ett stöd som höjdes i budgetpropositionen för 2025.

Regeringen har fattat beslut om en nationell strategi för att stärka juridiskt liv i Sverige och motverka antisemitism. Det är ett tioårigt åtagande med tydliga målsättningar om att judar i Sverige ska kunna leva öppet, tryggt och säkert. En nationell samordnare har tillsatts, och Polismyndigheten har fått i uppdrag att förstärka den brottsutredande förmågan så att fler antisemitiska hatbrott kan lagföras.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att vi tar fri- och rättighetskyddet på allvar. Vi stärker grundlagen. Vi skyddar äganderätten. Vi bekämpar kriminella organisationer och hot mot religiösa samfund. Allt detta gör vi för att stärka alla laglydigas frihet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 78 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 11, som rör skyddet för den akademiska friheten.

Det här är ett betänkande som innehåller väldigt många olika yrkanden, som vi hörde tidigare. Vänsterpartiet står för en hel del av dem. Det är många förslag som på olika sätt berör våra grundläggande fri- och rättigheter. Det är sådant som vi oftast tar för givet och ser som självklarheter. Det gäller till exempel respekten för alla människors lika värde, att vi har yttrandefrihet, att vi har rätt att delta i möten, att demonstrera och att utöva vår religion, oavsett vilken det är, och att vi har rätt att inte vara troende alls. Det handlar om att vi ska skyddas mot stora intrång i vår integritet, vilket vi har debatterat tidigare i dag, att vi inte ska behöva registreras utifrån politiska åsikter, att vi kan röra oss fritt i samhället, att vi skyddas mot diskriminering och att vi garanteras rättssäkerhet om vi anklagas för att ha begått ett brott.

För Vänsterpartiet är det en självklarhet att varje människa har ett okränkbart värde. Vi har under en lång tid i Sverige sett det som en självklarhet att vi till exempel genom fristadsprogrammet kan ge skydd och stöd till bland annat journalister och konstnärer så att de kan utöva sin yttrandefrihet här. Det är ett sätt att visa konkret solidaritet när möjligheterna i deras egna hemländer är små.

Fru talman! Våra fri- och rättigheter kan och ska vi aldrig ta för givna. Forskningen visar nämligen att demokratin i världen är på tillbakagång, även här i Sverige och Europa. Hot mot demokratin i dag ser kanske ibland ut på ett annat sätt än hur de har sett ut historiskt. Vi har krig och våld i vår närhet, men det finns också andra hot som syftar till att skapa oro,

osäkerhet och brist på tillit i samhället. Det är också allvarliga utmaningar. Det kan ske genom desinformation, trollfabriker och cyberattacker.

Hoten kan komma utifrån, men inte sällan kommer hoten mot demokratin inifrån makten själv när auktoritära krafter vinner mark och sedan på olika sätt angriper de oberoende medierna, de fria akademierna, civilsamhällets utrymme och rättssystemets grunder.

Fru talman! För exakt ett år sedan besökte jag New York tillsammans med en grupp från riksdagen. Vi var på studiebesök hos FN. Vi träffade också många andra organisationer. Vi möttes faktiskt av ett samhälle och människor i chock. På väldigt kort tid hade den nya Trumpadministrationen bannlyst specifika ord, som mångfald och inkludering. Oavsett vem vi pratade med gavs samma bild. Man var chockad.

Sedan dess har utvecklingen gått rasande fort i USA. Vi har sett en utveckling med flagranti angrepp på de demokratiska grundpelarna. Rättsväsendet har destabiliserats. Journalister hotas, misskrediteras och hånas, och yttrandefriheten respekteras inte. Idén om armlängds avstånd till kulturen är ett minne blott, och på biblioteken i USA beordras man att rensa ut opassande böcker.

Universiteten är under massiv attack och utmålas numera som samhällets fiender. Man kan se det genom att finansieringen dras in och att forskningsanslagen hålls inne. I en rapport från Scholars at Risk konstateras att över 40 attacker gjorts mot den akademiska friheten bara under det första halvåret 2025. Samtidigt varnar hundratals experter för att den amerikanska demokratin håller på att nedmonteras. Yttrandefrihetsorganisationen PEN America har sammanställt över 350 ord som har bannlysts eller flaggats som problematiska av federala myndigheter – och listan uppdateras kontinuerligt.

Fru talman! Vi är visserligen inte USA, men omvärldens utveckling påverkas väldigt mycket av det som händer i USA. Vi behöver ta de här frågorna på stort allvar. Vi kan inte vara naiva inför att den utveckling som sker på flera håll i världen också skulle kunna ske här.

Våra svenska universitet och högskolor vilar på akademisk frihet. Det innebär att deras verksamhet vilar på att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Verksamheten vid lärosätena utgör också en viktig grund för den demokratiska utvecklingen och den offentliga debatten. Vi har tidigare från Socialdemokraterna hört exempel på när vi här i riksdagen har haft forskningsdagar och träffat forskare som kan tillföra saker i vår politikutveckling. Det här är oerhört viktigt.

En förutsättning för att detta ska fungera är att lärosäten har rätt till självbestämmande och är fria från otillbörlig styrning. Men förra året kom det en rapport från Universitetskanslersämbetet om den akademiska friheten i Sverige, och enligt den anser anställda vid våra lärosäten att politisk styrning och politisk påverkan är det största hotet mot den akademiska friheten.

Flera organisationer inom högskolesektorn, såsom fackförbundet för anställda vid universitet och högskolor, SULF, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges universitets- och högskoleförbund och Sveriges unga akademi, har samstämmigt lyft fram att det finns ett behov av att överväga ett starkare och bredare skydd av den akademiska friheten än vad vi i dag har i formuleringarna i regeringsformen.

Den akademiska friheten består av flera delar som vi behöver värna. Det har vi motionerat om och också lyft i den här reservationen. Vi behöver ett starkare skydd för den akademiska friheten i vår grundlag.

Fru talman! Jag ska hinna med två andra saker som vi har tagit upp i våra motioner som behandlas i dagens betänkande.

Den ena handlar om barn- och ungdomsorganisationerna, som jag också har pratat lite om tidigare. I en mätning från LSU – det är en paraplyorganisation som samlar Sveriges barn- och ungdomsorganisationer – lyfter 80 procent av deras medlemmar att de upplever att deras demokratiska utrymme har minskat de senaste fem åren. Det beror främst på minskade ekonomiska resurser – jag nämnde tidigare de försvunna 50 miljonerna, till exempel – men också på ökade kontroller och mer administration.

En väldigt viktig sak är att de upplever en förändrad syn på civilsamhället och att deras företrädare i högre grad utsätts för hat och hot på grund av sitt engagemang. Det är alltså barn och unga i vårt land som uppger detta. Särskilt utsatta är unga som tillhör minoritetsgrupper.

Årets siffror visar att 36 procent av de svarande organisationerna har utsatts för hot och hat. Det är en ökning med 5 procent sedan den förra mätningen. Detta har i sin tur inneburit att många håller både aktiviteter och mötesplatser i vårt land hemliga. De döljer kontaktuppgifter till förtroendevalda för att skydda dem. Många organisationer lägger också betydande resurser på säkerhetsarbete. Vi menar att detta är ett hot mot vår demokrati. Om unga redan i början av sitt föreningsengagemang upplever otrygghet är risken stor att de inte vågar ta plats i samhällsdebatten. De skräms till tystnad.

Enkätsvaren visar att det ofta är vuxna som står för hatet mot barn och unga, och det känns ännu allvarligare. Tyvärr väljer få att polisanmäla. Vad det beror på behöver undersökas närmare. Vi ser att det behövs förändringar i regelverk för bidrag till säkerhetshöjande insatser för att minska barn- och ungdomsorganisationernas utsatthet.

Fru talman! Den andra saken som jag slutligen skulle vilja lyfta är att Vänsterpartiet anser att alla människor fritt ska kunna identifiera sig och uttrycka sig och ha rätten att bestämma över sin kropp på andra sätt – det handlar till exempel om könstillhörighetsfrågan. För många är könstillhörigheten självklar, men för andra skulle en lagändring som innebär att man inför ett tredje juridiskt kön betyda väldigt mycket. En grundläggande princip för ett införande av ett tredje juridiskt kön är givetvis att det ska vara en valmöjlighet för den enskilde och inte ett tvång. Vänsterpartiet anser att alla människor har rätt att få sin könsidentitet erkänd och respekterad. Det har vi också med i ett av dagens yrkanden.

Anf. 79 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Som vi har konstaterat i tidigare debatter under dagen firades internationella kvinnodagen i söndags. Eftersom andra ledamöter har belyst hela bredden i dagens motionsbetänkande känns det lämpligt att jag i mitt anförande fokuserar på en fråga som i högsta grad handlar om kvinnors lika värde och rätten att slippa underordna sig ett patriarkaliskt och hedersrelaterat förtryck.

Jag syftar på det kvinnoförtryck som utgår från synsättet att kvinnors kroppar är orena och måste döljas för att inte förleda män – som om män inte skulle ha förmågan att behärska sina drifter och begär på samma sätt

som man förväntar sig att kvinnan ska utplåna sina egna önskemål och underordna sig mannen. Inte nog med att håret ska vara täckt; det gäller även ansiktet och i vissa fall ögonen.

Detta extremistiska islamistiska synsätt och dess tillämpning, burkokrati som Ebba Busch kallar det, vill Kristdemokraterna förbjuda. Jag vill be er notera att vårt förslag om förbud gäller heltäckande klädsel som burka och niqab, inte enbart huvudduk, eller slöja som man säger i dagligt tal.

Det religiösa tvånget och kontrollen har spridit sig på senare år. Många som flydde islamistiska regimer för att komma till friheten i Sverige upplever att samma förtryck och kontroll har flyttat hit till våra svenska förorter. Soheila Fors, en iransk-kurdisk kvinna som har bott i Sverige i ett tjugotal år och som själv har upplevt och lämnat detta islamistiska förtryck, skrev häromdagen om en kvinna som hade kontaktat henne. Kvinnan hade sminkat sig och gått ut för att handla. När hon kom hem blev hon uppringd och tillsagd av bekanta att hon inte fick gå ut så eftersom det är ramadan.

Detta yttre tryck har gått så långt att dessa extremistiska krafter sexualiserar småflickor och vill tvinga barn i förskolor i Stockholm, Malmö och på andra orter att ha täckt hår. Man till och med kräver att svenska sekulära förskollärare ska se till att småflickor har håret täckt hela dagen, även under lek.

Hur går då ett burkaförbud ihop med religionsfrihet, en mänsklig fri- och rättighet som vi ju värnar?

Religionsfrihet innebär såväl frihet att utöva sin religion som att byta religion och att inte ha någon religion alls. Europadomstolen har ett flertal gånger prövat frågan om slöjförbud när länder som Frankrike har infört förbud mot att bära klädsel som täcker ansiktet eller när studenter eller lärare i Turkiet har förbjudits att bära huvudduk.

Europadomstolens slutsats har upprepade gånger varit att inskränkningen i klädedräkt inte hindrar den enskilda personens möjlighet att utöva sin religion. När Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen i Sverige har prövat frågan om burkaförbud har man däremot landat i att det inte är möjligt i förhållande till Europakonventionen och svensk religionsfrihetslagstiftning enligt regeringsformen.

Jag noterar dock att både mitt eget och flera andra partier har ett stort engagemang för att markera tydligare mot det kvinnoförtryckande islamistiska förtrycket och införa förbud mot heltäckande klädsel.

Regeringen överlämnade den 24 februari i år propositionen *En särskild straffbestämmelse mot psykiskt våld*. Förslaget innebär att det ska bli straffbart att upprepat utsätta en annan person för kränkningar bland annat i form av otillbörligt tvång eller otillbörlig övervakning om kränkningarna har varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla. Straffet föreslås vara fängelse i högst fyra år. Just i dag går motionstiden ut.

Jag utgår därför från att frågan om straffbarhet för att tvinga någon att bära slöja och heltäckande klädsel kommer att kunna prövas under denna nya lag, även om vi i dag enligt gängse rutiner yrkar avslag på alla motioner.

Flickor och kvinnor i vårt fria Sverige ska inte behöva tvingas in under ett religiöst tvång som inskränker deras frihet att själva välja klädsel. Jag vill således yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 80 MUHARREM DEMIROK (C):

Fru talman! I dag debatterar vi betänkandet *Fri- och rättigheter m.m.* Det kanske låter stort och lite abstrakt, men egentligen handlar det om det mest konkreta vi har: friheten att få vara sig själv, tryggheten i att tro på vad man vill och rätten att få förvalta det man äger.

Sverige ska vara ett land där man kan leva sitt liv utan att behöva se sig över axeln. Men tyvärr ser verkligheten inte ut på det sättet för alla i dag.

Fru talman! Jag vill börja med tryggheten för våra trossamfund. Det ska inte spela någon som helst roll om du bär ett kors runt halsen, en kippa eller en slöja – i Sverige ska du kunna gå till din böneplats utan att känna rädsla. Men vi ser tyvärr hur hatet och hoten ökar. När en synagoga behöver ha vakter när människor ska gå till bön eller bara för en samling har det gått väldigt långt. När en moské utsätts för skadegörelse för att man inte delar uppfattning med dem som ber där inne har det gått väldigt långt. Då är det ett angrepp på oss alla och på hela vårt öppna samhälle.

Centerpartiet vill att staten tar ett större ansvar för trossamfundens säkerhet. Det ska inte vara upp till den enskilda församlingen att välja mellan att laga taket eller anlita väktare.

Fru talman! Hot och hat riktas inte bara mot trossamfund och religiösa utan också mot förtroendevalda i deras uppdrag. Det för mig in på tryggheten för våra förtroendevalda. Samma sak ska gälla dem som har valt att engagera sig politiskt. Om lokalpolitiker i våra kommuner tystnar för att de eller deras familjer blir hotade börjar vår demokrati att vittra sönder. Därför är det nödvändigt med kraftfulla tag mot de hot som grundar sig i hat mot trosuppfattningar och mot dem som bär vårt gemensamma demokratiska uppdrag.

Fru talman! Allt det här hänger också ihop med vårt diskriminerings- skydd. Vi i Centerpartiet vill ha ett samhälle där det är din kompetens och din karaktär som räknas, inte ditt efternamn, vem du älskar eller om du har en funktionsnedsättning. Vi ser att diskrimineringen fortfarande lever kvar, inte minst på arbetsmarknaden. Det är ett enormt slöseri med mänsklig kraft. Vi vill stärka skyddet så att ingen dörr stängs bara för att man inte passar in i en viss mall. Ett starkt diskrimineringskydd är inte en vänster- eller högerfråga utan en frihetsfråga.

Till sist, fru talman, vill jag lyfta en fråga som ligger Centerpartiet väldigt varmt om hjärtat, nämligen äganderätten. Ibland pratas det om äganderätt som om det bara handlade om juridik eller stora företag. Men för oss handlar det om människor. Det handlar om lantbrukaren som vill föra gården vidare till nästa generation och om skogsägaren som har vårdat sin skog i generationer.

Vi ser tyvärr en utveckling där det offentliga, staten, alltför ofta kliver in och begränsar människors rätt att använda sin egen mark utan att ge rimlig ersättning. Det skapar en enorm osäkerhet. Om man inte kan lita på att det man äger och förvaltar faktiskt är ens eget försvinner också drivkraften att investera och att vårda vårt land.

Centerpartiet vill stärka grundlagsskyddet för äganderätten. Det ska vara tydligt. Om det allmänna vill begränsa din användning av marken ska du ha rätt till full ersättning. Svårare än så är det inte.

Fru talman! Frihet och rättigheter är inget vi kan ta för givet. De måste försvaras varje dag och i varje beslut. Vi försvarar de troende mot hatet, vi försvarar den enskilde mot diskriminering och vi försvarar markägaren mot statligt övertramp. Det är så vi bygger ett Sverige som håller ihop och där man är trygg oavsett om man bor i en storstad eller på landsbygden.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till Centerpartiets reservation 2.

Anf. 81 MAURICIO ROJAS (L):

Fru talman! Vi debatterar nu ett viktigt betänkande och förslag, som jag yrkar bifall till, om hur skyddet för våra grundläggande fri- och rättigheter kan stärkas. Det är ett angeläget ämne som berör själva kärnan i vår rättsordning.

I detta sammanhang vill jag därför lyfta fram ett problemområde som har avgörande betydelse för hur dessa fri- och rättigheter faktiskt efterlevs i praktiken. Det verkliga skyddet för medborgarnas fri- och rättigheter handlar nämligen inte enbart om vilka lagar vi stiftar i denna kammare. Det handlar i lika hög grad om hur dessa lagar respekteras och upprätthålls i samhället.

Fru talman! En ny ofrihet har fått fäste i vårt land. Den präglar livet i det andra Sverige, utanförskapets Sverige, inte minst för de tiotusentals ungdomar som lever sina liv där de mest grundläggande fri- och rättigheterna kränks eller saknas. Dessa ungdomar och deras familjer lever i Sverige men ändå inte.

I sin uppmärksammade självbiografiska bok *Ett ord för blod* skriver Faysa Idle: "Man kan säga att vi lever i parallella världar i Sverige. Det är samma land men ändå helt olika platser. Att åka bara en kilometer kan ibland vara att åka hundratals mil." Hon, uppvuxen i Tensta, berättar om ett liv i utanförskapets och hedersförtryckets skugga och om islamister och kriminella gäng som utnyttjar ungdomars jakt på tillhörighet och erbjuder dem en annan gemenskap, en parallell gemenskap som på sitt makabra sätt kan fylla "tomheten som åt upp oss inifrån", som Faysa så väl uttrycker det.

Faysa berättar om en syster som börjar använda niqab hemma, om moralpoliserna som börjar synas på fler och fler ställen i Järva, om sin skrämmande uppfostringsresa till Kenya, om en bror som dödas och en annan som blir tungt kriminell och om en verklighet där "att döda någon blev slentrian, ingen stor sak" utan bara "ett litet steg på vägen till paradiset eller livet som ghettokung".

Fru talman! Det som Faysa beskriver inträffade i samma land, i samma Sverige, som stolt betraktar sig som frihetens och jämställdhetens självklara hemvist. Detta är sant för majoriteten av dem som bor i vårt land men inte för alla, till exempel inte för vart femte barn som växer upp i Malmö i miljöer där hederskulturen härskar, enligt en rapport från 2018.

Enligt denna rapport, framtagen av forskare på Örebro universitet som undersökte attityder bland ungdomar i årskurs 9, ansåg nästan hälften av de pojkar som levde under hedersrelaterade våldsnormer att det var ganska dåligt eller mycket dåligt att kvinnor och män enligt svensk lag har lika rättigheter. Nästan var tredje flicka som växte upp under samma omständigheter ansåg också det. Drygt 40 procent av pojkarna tyckte att det var ganska dåligt eller mycket dåligt att svensk lag förbjuder kvinnlig könsstympning, och, skrämmande nog, ansåg även var tredje flicka i denna

grupp detsamma. Åtta av tio flickor som växte upp under hedersrelaterade oskuldsnormer fick inte umgås med killkompisar hemma – och så vidare.

Mot denna bakgrund är det ytterst oroväckande att en rapport från stadsrevisionen i Malmö konstaterade att hedersproblematiken i praktiken nonchaleras av Malmös förskolor. Som Sydsvenskan då skrev: ”Förskolor i Malmö struntar i att anmäla oro för barn som lever under hedersförtryck. En av anledningarna: Personalen fruktar föräldrarna, avslöjar granskning. Från januari till oktober förra året gjordes bara en enda anmälan – bland 20 000 Malmöbarn.”

Det är en chockerande uppgift med tanke på att yrkesverksamma inom skola, hälso- och sjukvård samt socialtjänst har anmälningsskyldighet vid misstanke om att barn far illa. Detta betyder i klartext att många av våra lagar bara är en läpparnas bekännelse för en inte obetydlig del av vår befolkning.

Fru talman! På Jämställdhetsmyndighetens hemsida kan följande läsas: ”Efter sommarlovet kommer skolbänkar att gapa tomma runtom i landet på grund av att barn har förts utomlands för barn- och tvångsäktenskap, ’uppfostringsresor’ eller för att familjer vill undkomma myndigheters inblandning.”

Alla dessa övergrepp är förbjudna enligt de lagar riksdagen har stiftat, men skolbänkarna står inte mindre tomma för det. Jämställdhetsmyndigheten konstaterar vidare att tillämpningen av ny lagstiftning går relativt långsamt och att det saknas vägledande domar för flera nya brottsrubriceringar, såsom barnäktenskapsbrott, utreseförbud och hedersförtryck.

Fru talman! Det är bra att nya och strängare lagar stiftas på detta område, men vi måste inse att det inte i första hand är bristande lagstiftning som är huvudproblemet utan dess mycket begränsade tillämpning. Orsakerna till denna omständighet är många. Myndigheternas valhända agerande är en, men enligt rapporten från stadsrevisionen i Malmö finns det en annan viktig orsak till förskolornas ovilja att orosanmäla, nämligen rädsla.

Låt mig ge några konkreta exempel tagna från nämnda Malmörapport: hotbilden från vårdnadshavarna eller deras nätverk och anhöriga, risken för att barnen ska fara illa om personalen lyfter upp känsliga frågor med vårdnadshavarna och farhågan att vårdnadshavare ska välja att hålla sina barn hemma.

Fru talman! Häri ligger en avgörande komponent i den nya ofriheten: hedersförtryckande kulturella normer som upprätthålls genom påtryckningar och hot – eller direkta trakasserier, misshandel och i extrema fall mord – mot dem som skulle kunna avslöja eller revoltera mot dessa normer. Det dystra budskap som Malmörapporten förmedlar är att lagarnas tillämpning blir nästan omöjlig i miljöer där parallella normer och maktstrukturer råder.

Faysa Idle berättar i sin bok om hederskulturens grepp om både den äldre och den yngre generationen och hur detta ledde till fruktansvärda våldshandlingar och att många unga liv gick till spillo. Hon skriver: Hedern var det viktigaste av allt. Vad som helst kunde leda till blod.

Så här beskriver hon den tystnadskultur som råder i många av Sveriges parallella samhällen, där att tjalla eller gola är det värsta och farligaste man kan tänka sig: Här snackade ingen. Det svenska rättsväsendet hade inget att hämta. Hon tillägger: Man skördar det man sår. Samhället hade behand-

lat oss som skit genom att överge oss, så ingen sa ett ord till polisen, inte ens föräldrarna till de döda.

Detta illustrerar utanförskapets förödande växelverkan och dess inverkan på hur våra lagar och bestämmelser efterlevs. Utanförskapet leder till uppkomst av alternativa gemenskaper där kriminella gäng, brottsbelastade klaner och islamister frodas. De erbjuder såväl tillhörighet som identitet och tillgång till resurser och status.

Fru talman! Att bryta denna dialektik eller växelverkan är Sveriges svåraste utmaning. Det kräver stora insatser utifrån – från det välmenande och trygga Sveriges sida. Men det som i längden kommer att bli avgörande är det som görs inifrån, av alla de individer och familjer som inte längre vill leva i förtryck och otrygghet. Vi måste se dem, lita på dem och satsa på dem.

Det offentliga har givetvis en mycket viktig roll att spela i detta sammanhang, men utan de berördas och civilsamhällets mobilisering är utsikterna att lyckas praktiskt taget obefintliga. Detta har i stor utsträckning varit den felande länken – det blinda fältet – i svensk integrationspolitik.

Perspektivet har alltför ofta varit att vi, alltså Myndighetsverige, ska integrera dem, det vill säga människor som har invandrat till vårt land. Det kan låta självklart, men i själva verket är det ett felaktigt perspektiv. Utan de berördas aktiva medverkan, som subjekt och drivande aktörer i sina egna liv, kan integrationsprocessen inte lyckas.

Vi kan underlätta vägen, tillhandahålla redskap och skapa tydliga incitament för integration, men vi kan aldrig ersätta människornas egen roll i denna process. Med andra ord: En framgångsrik integration förutsätter ett perspektivskifte, från välfärdsstatlig paternalism till individens egen vilja, ansvar och egenmakt.

Anf. 82 JAN RIISE (MP):

Fru talman! En stark och levande demokrati är ett bygge med flera bärande hörnstenar. I grunden finns en väl avvägd tanke om hur den gemensamma verksamheten ska ordnas, med domstolar, allmänna val och fri åsiktsbildning.

Till detta hör fria medier, fri kultur, föreningsfrihet och en fri akademi. Utan dessa saker skulle vår gemensamma tillvaro bli fattigare och uppmuntra betydligt mindre till utveckling, både individuell och samhällelig, i form av dialog, diskussion, upplevelser, upptäckter, kunskap, kreativitet, reflektion och respekt. En del av detta finns redan skyddat i vår grundlag – i regeringsformen – men inte allt. Vi har också pågående diskussioner om att utöka och förtydliga avsnitten om fri- och rättigheter.

Jag hade tänkt börja med att säga några ord om den akademiska friheten, men jag känner mig nödsakad att ge en alternativ beskrivning av det som ledamoten Westmont tog upp här förut om att vi är på väg att ordna ett minoritetsstyre när det gäller lagstiftning, även om ledamoten nu har lämnat kammaren.

Sverigedemokraterna är naturligtvis i sin fulla rätt att beskriva verkligheten på det sätt de önskar, men sanningen är att det handlar om ett förslag till grundlagsändring där det ställs krav på kvalificerad majoritet för att kunna fatta beslut. Det handlar inte om att en minoritet ska kunna bestämma vad som sker. Den kan möjligen bestämma att något inte ska genomföras men inte beskriva hur lagarna ska se ut.

Man kanske också kan säga att Martin Westmonts parti har fått igenom ganska mycket genom Tidöregeringen, med hjälp av en mycket liten majoritet.

Jag tackar ledamoten Svärd för påpekandet att sju av åtta partier faktiskt står bakom det grundlagsförslag som återkommer till hösten.

Nu ska jag gå över till den akademiska friheten. Till att börja med är akademisk frihet mer än enbart den nu grundlagsskyddade friheten att fritt välja forskningsfrågor, forskningsmetod och publicering av resultat. Akademisk frihet omfattar även högre utbildning, lärosätenas organisering och finansiering och utnämningar av styrelser och rektorer. Akademisk frihet är också studenters rätt att välja väg – vilka kurser och program de vill följa – och deras rätt att ställa kritiska frågor och ha ett inflytande.

Det finns en undersökning som Universitetskanslersämbetet gjorde 2024, kallad *Akademisk frihet i Sverige*. Nästan alla forskare, lärare och doktorander sätter stort värde på den akademiska friheten, men hälften av dem är samtidigt oroliga för att den håller på att urholkas. Det kollegiala värderas högt men upplevs också trängas undan av administrativa bördor och tydligare styrning genom både politik och finansiering.

Man får komma ihåg, fru talman, att praktiskt taget alla länder satsar statliga pengar på forskning och högre utbildning. Det hade man knappast gjort om det inte uppfattades som lönsamt och bra för staten. Den som lyckas räkna ut mer exakt hur mycket en satsad krona ger kommer förmodligen att få fina priser, men att det är ett plus är alla överens om. Av bland annat dessa skäl menar vi att skyddet för den akademiska friheten behöver stärkas i grundlagen.

Fru talman! Arbetet med mänskliga rättigheter i Sverige har förvisso gått framåt de senaste åren, inte minst med bildandet av Institutet för mänskliga rättigheter för fyra år sedan. Institutet ska följa, undersöka och rapportera om hur mänskliga rättigheter respekteras och förverkligas i Sverige.

Institutet har i sina årsrapporter pekat på ett antal brister vad gäller mänskliga rättigheter i Sverige. Det finns många exempel, men bland annat avsätts ett omfattande avsnitt i verksamhetsberättelsen för 2024 till att diskutera äldres rättigheter, ett område som annars kanske inte diskuteras så mycket.

Vi föreslår i en reservation avseende den här punkten bland annat att det ska skapas en mekanism för uppföljning och rapportering av olika åtgärderna. Vi har också ett förslag som avser hur styrelseledamöter utses. Minnesgoda kollegor minns fjolårets KU-granskning av regeringens hantering av just detta.

Slutligen, fru talman, ska jag säga något om naturens rättigheter. Jag inser och förstår att detta för många låter som en tankekurva av ganska svårartat slag. Hur skulle det gå till? Men det finns sätt att se på vår värld som att den också har rättigheter att leva och utvecklas på ett hållbart sätt.

I mitt tidigare arbete i det internationella forskningsprogrammet om urbana framtider användes begreppet ”synvända”. Jag noterar att Svenska Akademien inte känner till uttrycket, men det betyder att se saker på ett annat sätt.

I Ecuador infördes begreppet ”naturens rättigheter” i landets konstitution för snart 20 år sedan.

Något år senare följde Colombia efter och erkände Amazonas som ett juridiskt subjekt med rättigheter, varefter en grupp unga stämde staten för att den pågående avskogningen påverkar klimatet och därmed deras rätt till en frisk miljö, mat och vatten.

I Nya Zeeland fick floden Whanganui och berget Taranaki juridiska rättigheter för knappt tio år sedan. Det är rättigheter som är baserade på urfolket maoriernas världsbild.

Jag förstår att en synvända kan ta tid, men det är en intressant fråga att fundera över. Hur skulle det gå om vi utsåg Lagan eller Torne älv, eller varför inte båda, till nationalälvar och gav dem ett sådant skydd? Det skulle innebära att de ekosystem och livsformer som förknippas med älv-arna inte är rättslösa och underordnade människan utan egna rättssubjekt. Det kan vara något som faktiskt behövs för att skapa en hållbar framtid. Vår nuvarande regeringsform fyllde ju 50 häromåret. Kanske är det när den fyller 100 fullständigt självklart att den också omfattar en paragraf om naturens rättigheter, om älvarnas rätt till restaurering och återhämtning liksom rätten att existera och utvecklas. Det som är otänkbart i dag är kanske inte det i morgon.

Avslutningsvis vill jag nämna att vi har reservationer gällande trossamfundens trygghets- och säkerhetsarbete, diskrimineringskyddet, grundlagsskydd för hbtqi-personers rättigheter, skyddet för den akademiska friheten och arbetet med mänskliga rättigheter. Jag står självklart bakom alla dessa men yrkar bifall endast till reservation 15 om naturens rättigheter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 21.)

§ 15 Ett stärkt konsumentskydd vid distansavtal

*Ett stärkt konsument-
skydd vid distansavtal*

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU11

Ett stärkt konsumentskydd vid distansavtal (prop. 2025/26:84)
föredrogs.

Anf. 83 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Fru talman! Civilutskottet behandlar i dag betänkandet om ett stärkt konsumentskydd vid distansavtal. Propositionen handlar om att genomföra ett nytt EU-direktiv som innebär att reglerna om distansavtal om finansiella tjänster ska anpassas till dagens digitala verklighet. Det handlar om att modernisera informationskraven, stärka ångerrätten och införa ett skydd mot vilseledande utformning av webbplatser och appar.

Vi socialdemokrater ställer oss bakom förslaget. Vi ser detta som viktiga steg för att stärka konsumenternas ställning, särskilt på det finansiella området där konsekvenserna av felaktiga beslut kan bli långtgående för den enskildes ekonomi.

Fru talman! Sedan det ursprungliga regelverket kom 2002 har den digitala utvecklingen förändrat hur man ingår avtal. I dag kan tjänster tecknas med några få klick, avtal presenteras i appar, information ges i popup-

fönster och beslut fattas väldigt snabbt. Därför är det rimligt att den här lagstiftningen uppdateras.

Det är positivt att det införs ett skydd mot vilseledande utformning av online-gränssnitt. Det är bra att konsumenten ska kunna få förklarat om en finansiell tjänst passar den egna ekonomiska situationen, och det är viktigt att ångerrätten görs mer tillgänglig genom en särskild funktion i digitala gränssnitt. Det är bra, för det stärker konsumenternas trygghet.

Men, fru talman, konsumentskydd är inte bara en fråga om lagtext. Det är också en fråga om maktbalans och möjligheten att få rätt om något går fel, så lagstiftningen behöver följas av tillsyn. Annars riskerar även bra lagstiftning att bara bli ett pappersskydd.

Digitala marknader präglas ofta av informationsövertag och avancerad beteendedesign. Affärsmodeller kan bygga på att konsumenter stressas, leds i en viss riktning eller möts av otydliga villkor. Därför behöver konsumentskyddet hela tiden fortsätta att utvecklas. Det är därför vi i vårt särskilda yttrande lyfter vikten av att följa utvecklingen noggrant för att motverka överskuldssättning, vilseledande marknadsföring och osunda affärsmetoder. Det krävs en ständig utveckling av regelverket, och det krävs ständig tillsyn.

Särskilt sårbara konsumenters behov måste stå i fokus. Det gäller äldre, personer med begränsad digital vana och människor i ekonomisk utsatthet.

Fru talman! Det här betänkandet innehåller inga reservationer. Riksdagen föreslås anta regeringens lagförslag. Vi socialdemokrater ställer oss bakom det, men vi vill markera att det är viktigt att tillsynsmyndigheterna har förutsättningar att utöva tillsyn och se till att reglerna följs, inte minst i digitala miljöer. Konsumentpolitiken handlar om att vanliga människor ska kunna känna trygghet när de tecknar avtal, även om det sker på en mobilskärm. När ett finansiellt avtal kan ingås med bara några få klick kan konsekvenserna bli långvariga. Därför måste konsumenterna skyddas, och skyddet ska vara starkt och fungera i praktiken.

I detta anförande instämde Joakim Järrebring, Markus Kallifatides och Leif Nysmed (alla S).

Anf. 84 BJÖRN TIDLAND (SD):

Fru talman! I dag debatterar civilutskottet betänkande CU11 med rubriken *Ett stärkt konsumentskydd vid distansavtal*.

Fru talman! Konsumentskyddet är viktigt och måste regleras i lag. När den vara du köpt i en butik inte uppfyller dina förväntningar eller helt enkelt inte fungerar har du som konsument ett mycket bra skydd genom svensk lagstiftning. Du kan lämna tillbaka en felaktig produkt och få pengarna tillbaka. Givetvis ska detta även gälla produkter som köpts via nätet eller via telefon. Därför har vi en lag om distansavtal, som i och med dagens förslag kommer att uppdateras.

Fru talman! Kortfattat kan man säga att lagändringarna innebär att det ska bli tydligare vem som säljer produkten och att det ska vara tydligt att man har rätt att ångra sig och få pengarna tillbaka. Det ska även vara lättare att ångra köpet på säljarens hemsida.

Ibland kan det vara stört omöjligt att säga upp ett avtal som har ingåtts med bara några klick. När man sedan vill säga upp det måste det ibland göras skriftligt eller muntligt. Man kan säga att med den nya lagen ska det vara lika lätt att säga upp ett avtal som att ingå det.

Fru talman! Nu ska jag gå in på lagförslaget lite närmare.

Vad har ändrats? Det hela är initierat av ett EU-direktiv från 2023, som ersätter ett gammalt EU-direktiv från 2002. Det är främst ändringar som är anpassade till den digitala utveckling som skett efter 2022.

Hur påverkar då detta svensk lagstiftning?

Sammanfattningsvis påverkar betänkandet hela fem svenska lagar. Den viktigaste är lag 2005:59 om distansavtal och avtal utanför affärslokaler. Alla ändringar finns beskrivna i detalj i betänkandet, och regeringen bedömer att lagändringarna lever upp till EU-direktivets krav. Denna bedömning delas av samtliga partier i civilutskottet, vilket är glädjande. Det är även ett gott betyg till partierna inom Tidöavtalet, som tar fram bra konsumentpolitik med bred förankring i riksdagen.

Fru talman! Målet med sverigedemokratisk politik är fullkomlighet. Fullkomlighet är dock enbart en strävan, och ingen lag är så bra att den inte kan göras bättre. Jag vill härmed lyfta en fråga som berörs i lagen om distansavtal, närmare bestämt en rubrik i kapitel 3 om särskilda regler vid telefonförsäljning. Det här berör 9 §, 10 § och 11 § under denna rubrik.

Fru talman! Om Sverigedemokraterna vinner valet i höst kommer dessa tre paragrafer inte att behövas. Sverigedemokraterna vill nämligen förbjuda all telefonförsäljning. På vilka grunder sticker då SD ut hakan på detta vis? Det här är inget som SD ryckt ur luften, utan detta har stöd i en rapport från Konsumentverket. Både konsumentperspektiven och näringslivets perspektiv belyses grundligt, och alla faktorer har systematiskt bearbetats och lagts fram i rapporten. Slutsatsen är entydig: Förbjud all telefonförsäljning!

Fru talman! Jag vill särskilt lyfta fram ett allvarligt problem som gäller bedrägerier via telefonförsäljning. Det finns ligor som via telefonförsäljning lurar av intet ont anande pensionärer deras livsbesparingar. Det finns riksdagspartier som genom skumma metoder säljer lotter till svaga och utsatta grupper. Detta är ett stort och allvarligt samhällsproblem som måste hanteras. Skulle all telefonförsäljning förbjudas vore det ett steg på vägen mot att stoppa bedrägerierna.

Det finns invändningar från näringslivet mot ett förbud mot telefonförsäljning. Denna oro är dock överdriven, då det finns många andra sätt att marknadsföra sig på nu när alla är uppkopplade via mobiler och datorer.

Fru talman! Hela syftet med detta betänkande är att anpassa lagarna till den digitala utvecklingen. Jag sluter nu alltså cirkeln i detta resonemang och avslutar med den empiriska slutsatsen att all telefonförsäljning bör förbjudas. Frågan är inte längre om telefonförsäljningen ska förbjudas eller inte; ett förbud är en ofrånkomlig och logisk följd av den digitala utvecklingen.

Jag avslutar mitt anförande med att yrka bifall till civilutskottets förslag i betänkandet.

Anf. 85 LARS BECKMAN (M):

Fru talman! I dag debatterar vi ett stärkt konsumentskydd vid distansavtal. Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Jag tycker att Anna-Belle Strömberg och Björn Tidland redovisade så bra vad själva ärendet handlar om att det bara vore löjligt om jag skulle stå och repetera det. Jag skulle däremot vilja säga att konsumentpolitik är väldigt viktigt. Konsumenterna har tjänat väldigt mycket på den här regeringen.

Ibland är det lätt att glömma bort hur livet såg ut hösten 2022 – ni kommer ihåg när det gick att tanka diesel för 28,50 per liter, och de som bodde i Skåne betalade 30 kronor per kilowattimme. Det var hårt och tufft att vara konsument då. Vi har dock gjort mycket på det konsumentpolitiska området, och detta är ytterligare ett steg på vägen för att förbättra konsumentpolitiken.

Jag vet inte om det var så tydligt att det är ett EU-direktiv vi ska införa utifrån ändringar i konsumenträttsdirektivet, och det här är EU när det är som bäst, fru talman! Vi går som kunder i dag ut på nätet och handlar någonstans. Ibland är det oklart vem vi handlar av, men tack vare EU och att vi har en gemensam politik på det här området får vi förstärkta rättigheter.

Som konsument har man ett väldigt stort ansvar själv att fundera på vem man handlar av och var webbplatsen finns. Vi har i tidigare debatter varnat och sagt att man inte ska köpa skräp från Kina. Regeringen har jobbat intensivt på EU-nivå för att se till att konkurrensen mot det svenska näringslivet sker på lika villkor. Vi ska också införa en tull som gör att det inte kommer att vara lönt att köpa produkter från Kina med lågt konsumentvärde.

Precis som Anna-Belle Strömberg sa är det viktigt att vi har en politik för att skydda sårbara konsumenter. Det kan vara unga konsumenter, gamla konsumenter eller personer med funktionsvariationer. Det kan också vara starka konsumenter som Rickard, som just nu är prao från åttonde klass i Centralskolan i Malung. Det är klart att det är jätteviktigt att vi har en konsumentpolitik för hela Sverige, så att man inte blir lurad.

Med det sagt, fru talman, yrkar jag som sagt bifall till förslaget i utskottets betänkande och ser fram emot en förbättrad konsumentpolitik!

I detta anförande instämde David Josefsson (M).

Anf. 86 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Det kanske är lite förmätet att fyra personer går upp i talarstolen när det gäller ett betänkande som vi faktiskt är ganska överens om, men vi tycker att konsumentpolitik är viktigt och att medborgarna faktiskt ska ha möjlighet att lyssna på de olika partierna.

En myndighet myntade uttrycket att det ska vara lätt att göra rätt. Jag tycker att det stämmer ganska väl överens med den här propositionen, det vill säga att vi försöker göra det lite enklare för konsumenter att göra rätt.

Man kan fundera på varför vi vill förändra distansavtalslagen. Ja, det är egentligen inte för att den är så dålig utan både för att EU kräver dessa uppdateringar och för att digital handel har förändrats sedan den förra distansavtalslagen. Riskerna har också förändrats.

Vi tycker att konsumentens skydd i distansavtalen är lite dåligt, och vi behöver uppdatera detta. Precis som alla har pratat om tidigare handlar det också om ångerrätten. Det ska bli enklare att ångra sig, det ska gå att ångra sig på ett modernare sätt och reglerna ska bli tydligare.

Precis som den moderata ledamoten sa har vi pratat ganska många gånger i den här talarstolen om att det ska vara enkelt att ångra sig. Det här handlar egentligen om att vi stärker konsumentens möjligheter till det.

Jag hade önskat att propositionen var helt ren, men som Anna-Belle Strömberg sa har Socialdemokraterna ett särskilt yttrande. Jag kan inte se att det strider mot vad de övriga partierna i riksdagen tycker, det vill säga att vi måste kunna göra detta i praktiken och att våra tillsynsmyndigheter ska kunna kontrollera att det faktiskt fungerar.

Riksdagen och regeringen slutar inte att arbeta med de här frågorna, utan det kommer nya förslag längre fram som förhoppningsvis gör att man moderniserar ännu mer.

Med de enkla orden yrkar jag bifall till civilutskottets förslag i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 21.)

§ 16 Hyresrätt m.m.

Hyresrätt m.m.

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU14
Hyresrätt m.m.
föredrogs.

Anf. 87 ROGER HEDLUND (SD):

Fru talman! Sverigedemokraternas ingångar gällande hyresrättsfrågor är att folk ska ha råd att efterfråga det som byggs och de bostäder som finns på bostadsmarknaden, och de ska även ha möjlighet att äga sin bostad. Bygga bostäder som ingen kan efterfråga kan vi alla göra, men det ger inte någon bra bostadspolitik i slutändan.

Vi behöver skapa långsiktiga förutsättningar. Vi behöver vidta konkurrensskapande åtgärder för att få ned kostnaderna, och vi behöver möjliggöra det egenägda boendet. På det sättet friställer vi också hyresrätter genom att människor går in i ett ägt boende.

Vi har nu en ny migrationspolitik i Sverige, vilket möjliggör en hel del på det bostadspolitiska området. Mellan 2006 och 2022 byggdes det enligt Boverket upp ett underskott om 175 600 bostäder. Detta är alltså ett *underskott*; man gick med andra ord åt helt fel håll. Men detta kan vi nu ändra med en ny migrationspolitik; under 2012–2022 ökade Sveriges befolkning med 1 miljon personer, och det är klart att det blir problem när det inte byggs lika mycket som befolkningen ökar.

Man gav en bostadsgaranti till nyanlända migranter till Sverige, och genom en lagstiftning som infördes 2016 tvingades kommunerna ordna fram bostäder. På detta sätt tvingades kommuner bygga ett antal bostäder som det i ett senare skede inte fanns något behov av på bostadsmarknaden. I Eskilstuna, där Socialdemokraterna och Moderaterna styr, pratar man nu om att riva 2 000 bostäder.

Fru talman! Trygghet är ett viktigt område inom bostadspolitiken. Vi gör nu mycket tillsammans med Tidöpartierna för att återskapa tryggheten i Sverige. Det rättspolitiska området har fått både stora reformer och stora resurser för att kunna åstadkomma detta. Under lång tid ökade dock antalet utsatta områden i Sverige, från 53 områden år 2015 till 59 områden år 2023. I dessa områden känner sig 50 procent av invånarna oroliga över att gå ut på kvällstid.

Vi behöver nu stora reformer för att åter göra Sverige tryggt. På det bostadspolitiska området gör vi till exempel insatser för områdessamverkan, så kallad BID-samverkan, där fastighetsägare ska samverka för att skapa trygghet i våra bostadsområden. Vi har infört vistelseförbud för till exempel gängkriminella, och vi har infört säkerhetszoner. Vi har också skapat förutsättningar för att utöka kameraövervakningen i Sverige.

Vi möjliggör vräkning av kriminella som skapar otrygghet i våra bostadsmiljöer. Vi har även möjliggjort en reglering av antalet inneboende i en lägenhet för att motverka madrasslägenheter, skuggsamhällen och den trångboddhet som har utvecklats i Sverige.

Fru talman! Vi står inför ett vägval, och det handlar om mer än bara bostadspolitik. Vi har under det senaste året hört Socialdemokraterna tala om att blanda befolkningen. Låt oss vara ärliga: Det handlar om tvångsblandning. Socialdemokraternas vision för bostadsmarknaden är att flytta människor som pjäser i ett spel och bygga hyreskomplex i stabila villaområden. Detta är dikterat direkt från Socialdemokraternas partikansli.

Man vill bryta upp fungerande bostadsområden för att nå sina politiska mål. Man vill diktera sammansättningen i våra kvarter utifrån etnicitet och socioekonomisk status. Men integration kräver ansvar, fru talman – inte tvång. Tvångsblandning av människor och byggande av bostäder i villaområden löser ingenting.

Vi ska i stället bygga en samhällsgemenskap på värderingar, på språket och på att folk arbetar, gör rätt för sig och vill bli en del av det svenska samhället. I stället för att ge oss på sparsamma människor som har skaffat sig en villa eller ett radhus i ett lugnt område för sin familj ska vi bygga gemenskap i vårt samhälle. Sverigedemokraterna är en garant för att denna tvångsblandning inte kommer att ske i Sverige.

Med det, fru talman, ställer jag mig bakom förslaget i dess helhet.

Anf. 88 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Jag lyssnade väldigt noggrant på Roger Hedlunds anförande. Jag hörde prat om tvångsblandning, kriminalpolitik och migrationspolitik, men tyvärr hörde jag inte ordet hyresrätt, vilket är ämnet för debatten.

Generös som jag faktiskt ändå är tänkte jag ge ledamoten tillfälle att berätta hur Sverigedemokraterna avser att förbättra hyresmarknaden – tillgängligheten till hyresrätter – för den miljon människor som i dag bor i hyresrätt. Det är nämligen det vi ska debattera. Är ledamoten intresserad av andra politikområden finns det andra debatter att ansluta sig till.

Alltså: Vänligen berätta vilka förbättringar av hyresmarknaden för Sveriges hyresgäster som Sverigedemokraterna har bidragit till under sju terminer, det vill säga tre och ett halvt år, Roger Hedlund! Det tror jag att väldigt många är intresserade av att höra. Vräkning av hyresgäster i all ära, men vilka andra saker har Sverigedemokraterna bidragit till under en hel mandatperiod?

Anf. 89 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Fru talman! Tack för din fråga, Alireza Akhondi!

Jag konstaterar att Centerpartiet inte tycker att debatten om trygghet för dem som bor i hyresrätt i Sverige hör hemma här. Jag skulle nog säga att den som går ut och frågar dem som i dag bor i hyresrätt i Sverige får höra att de i allra högsta grad efterfrågar trygga bostadsområden. Det är därför Sverigedemokraterna lägger fokus på den frågan när det gäller hyresgästerna.

Här finns det oerhört mycket att göra, och Sverigedemokraterna vidtar tillsammans med Tidöpartierna en rad åtgärder för att skapa trygghet i Sveriges bostadsområden. Det var det jag presenterade i mitt anförande. Sverigedemokraterna har debatterat frågan många gånger, och Alireza har varit med på de debatterna och hört detta, fru talman. Hans fråga är alltså självklart högst retorisk.

Jag skulle kunna ställa samma fråga tillbaka, för när jag lyssnar på Alireza – Akhondi, fru talman – hör jag mest att man vill införa marknadshyror i Sverige. Det tror jag egentligen inte är en lösning på någonting alls i sammanhanget, men det var det man genomförde – som sin viktigaste politiska åtgärd – i januariöverenskommelsen med Socialdemokraterna. Marknadshyror hade nog snarare skapat sämre förutsättningar för dem som bor i hyresrätt i Sverige i dag.

Jag tror mer på att införa underhållsfonder för att kunna möjliggöra renovering, det vill säga skapa förutsättningar för att hyrorna inte ska stiga vid renoveringar. Det handlar om att skapa en långsiktighet och på så vis bygga bort det underskott som har byggts upp under väldigt många år när det gäller behovet av renovering av våra bostäder.

Vi behöver också skapa förutsättningar för flyttkedjor, vilket vi gör genom Sverigedemokraternas och Tidöpartiernas politik för att skapa fler småhus. Vi vet att folk efterfrågar detta i stor utsträckning. Här har vi flera åtgärder som Alireza – Akhondi, fru talman – kan ta med sig i debatten.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Det är gott att ledamoten rättar sig själv gällande namnet, för vi använder alltid både för- och efternamn i debatter i kammaren. Vi talar även via talmannen och använder därför inte ”du” och ”din”. Med det ödmjuka lilla påpekandet från sittande talman går ordet till Alireza Akhondi.)

Anf. 90 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Undertecknad uppskattar tredje vice talmannens ödmjukhet men inte Roger Hedlunds försök till svar.

Trygghetsfrågorna diskuterar vi i de forum som de faktiskt berör. När vi debatterade frågan om vräkning av hyresgäster diskuterade vi den här frågan ganska djupt och ingående. Vi har också fört fram våra olika synpunkter under utskottets behandling av ärendet.

Det som var kristallklart i Roger Hedlunds anförande var att Sverigedemokraterna inte har några förslag att komma med över huvud taget. I stället lyfter de Centerpartiets förslag, vilket jag i och för sig är tacksam för.

Centerpartiet är för friare hyressättning i nyproduktion. Det står vi för, och det har vi stått för i flera år. Vi var också det första parti som krävde att man skulle tillsätta en bostads- och fastighetskommission för att kom-

ma till rätta med de allvarliga konsekvenserna av den Tidöledda regeringens politik under den här mandatperioden, med extremt många konkurser, väldigt många som blivit arbetslösa och så vidare. Vi har dessutom som enda parti öppnat för moms på hyra i syfte att bättra på kalkylerna, så att man ska kunna bygga fler hyresrätter, öppnat för mer kreditgarantier, så att man ska få till hyresrätter på landsbygden, och så vidare.

Vad har Sverigedemokraterna bidragit med?

Anf. 91 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Fru talman! Vi i Sverigedemokraterna bidrar till att skapa långsiktighet inom bostadspolitiken. Om Sverigedemokraterna hade varit ett parti som förordat hög invandring och ett mångkulturellt samhälle skulle vi i första hand ha sett till att bygga bostäder till de människor som invandrat. Men Sverigedemokraterna är inte ett sådant parti.

Fru talman! Centerpartiet är däremot ett sådant parti. Man förespråkar fri invandring och ett mångkulturellt samhälle, men man tillskapar inte bostäder. Jag tycker att man ska ställa sig frågan vad man själv har bidragit med när man haft inflytande över svensk politik för att tillskapa bostäder till dem som behöver bostäder i Sverige. Vad jag kan konstatera är att det var ett stort underskott på bostäder under den tid då Centerpartiet hade inverkan på svensk politik. Där är man själv skyldig.

I det sammanhanget är det lite komiskt, fru talman, att få höra frågor om vad vi ska göra för att åtgärda detta problem, som vi ser i Sverige i dag. Men återigen: Det handlar om flyttkedjor, om långsiktighet och om att skapa förutsättningar för människor att efterfråga det som byggs. Genom startlån till förstagångsköpare, effektiv privatuthyrning och en rad andra åtgärder möjliggör vi flyttkedjor, i första hand för att skapa förutsättningar för fler att få tillgång till bostad i Sverige.

Anf. 92 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Fru talman! Det blir allt tydligare att Sverigedemokraternas strategi är att skylla alla samhällsproblem på invandringen och invandrare. Men människor vet bättre än så. Problemet är en bostadspolitik som har övergett hyresgästerna. Det är det vi ska prata om. Men där står Sverigedemokraterna tyvärr på fel sida. Det är allmän kunskap att Sverigedemokraterna hatar invandrare och anser att allting som går fel är invandrarnas fel. Men det var inte det min fråga skulle handla om.

Roger Hedlund nämnde fri hyressättning när han pratade med kollegan Alireza Akhondi. Jag vill ställa en fråga till Sverigedemokraterna om något som många hyresgäster i Sverige undrar över just nu. Moderaterna har under lång tid drivit på för att införa marknadshyror. Nu ser vi hur samma idéer återkommer, men under ett nytt namn: trygghetshyror. Låt oss vara ärliga: Att höja hyrorna kraftigt i nyproduktion genom friare prissättning är inget annat än marknadshyror i ny förpackning. Det vet vi alla.

Ni i Sverigedemokraterna gick till val på ett tydligt löfte, Roger Hedlund. Ni lovade svenska hyresgäster att ni aldrig skulle stödja marknadshyror. Min fråga till Sverigedemokraterna är mycket enkel: Ser ni de så kallade trygghetshyror som Moderaterna föreslår som en form av marknadshyror? Tänker ni bryta ert löfte till väljarna?

Fru talman! Menar Sverigedemokraterna allvar med sitt löfte till hyresgästerna? Jag vill få svar på den här väldigt viktiga och relevanta frågan.

Jag undrar om Roger Hedlund här i kammaren i dag kan ge ett tydligt besked till svenska hyresgäster: Kommer Sverigedemokraterna att stödja någon reform som innebär friare hyressättning eller marknadshyror, oavsett vilket namn som ges?

Prot. 2025/26:87
11 mars

Hyresrätt m.m.

Anf. 93 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar Malcolm Momodou Jallow för frågorna gällande marknadshyror. Som ledamoten säkert vet vid det här laget var Sverigedemokraterna en gång i tiden med och initierade en misstroendeförklaring mot statsminister Stefan Löfven och såg också till att fälla statsministern i just den här frågan. Det är väl ett tydligt tecken på var Sverigedemokraterna står och hur långt vi är beredda att gå för att vara en garant för att marknadshyror inte införs. Under den här mandatperioden har de inte införts.

Fru talman! Om jag vore ledamoten Malcolm Momodou Jallow skulle jag vara mer orolig över mitt samarbete med Socialdemokraterna. Det är ju Socialdemokraterna som har brutit sitt löfte i frågan om marknadshyror. I och med januariöverenskommelsen ingick de ett avtal med Liberalerna och Centerpartiet om att införa marknadshyror. Den största problematiken i det här sammanhanget, fru talman, får nog ledamoten ta med sig i sin diskussion med Socialdemokraterna i – gud förbjude – ett framtida styre med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet.

Anf. 94 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Fru talman! Detta är glädjande att höra. Jag vill ändå få ett förtydligande, så att väljarna förstår exakt vad som sägs.

Min fråga lyder: Kommer Sverigedemokraterna att stödja någon reform som innebär friare hyressättning eller marknadshyror, oavsett vilket namn som ges? Det spelar ingen roll om det kallas fri hyressättning, marknadshyror, marknadshyror i nyproduktion eller trygghetshyror, som Moderaterna nu ompaketerar marknadshyror till. När ledamoten svarade använde han ordet marknadshyror. Men marknadshyrorna kan ompaketeras, vilket Moderaterna nu har gjort. Ni samarbetar med Moderaterna, som har lagt fram det här förslaget. Kommer ni att ställa er bakom ett förslag om något som i praktiken innebär marknadshyror men kallas något annat?

Anf. 95 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Fru talman! Jag kan ge ett rakt svar på det. Oavsett vilken benämning det är säger jag så här: Sverigedemokraterna står bakom dagens bruksvärde-system, som jag tycker är rätt utformat för att skapa förutsättningar för människor att kunna efterfråga de bostäder som finns. Bostäderna är en viktig del av samhället, och alla behöver på ett eller annat sätt garanteras en möjlighet till bostad. Eftersom kostnaden för bostaden har så stor inverkan på hushållsekonomi behöver man ha någon form av reglering som möjliggör att vi ser vart hyran tar vägen.

Fru talman! Migrationskrisen orsakades av Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och en rad andra partier. Hade vi då, 2016, haft ett system med marknadshyror, oavsett vilket namn man gett det, skulle hyrorna ha sprungit iväg, för marknadshyror baseras på utbud och efterfrågan. När man skapar förutsättningar för stor efterfrågan genom en politik för stor migration kan man inte ha ett sådant system. Med tanke på de snabba svängningar som uppenbarligen sker inom bostadspolitik och befolk-

ningspolitiken är det vanskligt att över huvud taget titta på någon annan modell än dagens bruksvärdessystem.

Anf. 96 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Roger Hedlund för anförandet. Som Alireza Akhondi från Centerpartiet konstaterade talar Roger Hedlund hellre om väldigt breda politikområden än om hyresrätter med mera, som är föremålet för den här ärendedebatten. Men även jag tänker ge Roger Hedlund en chans att tala om det senare.

Jag läser upp Hem & Hyras fråga till de politiska partierna: "Är ni nöjda med hur systemet fungerar i dag, eller vill ni se ett ökat inflytande för hyresgästerna vid renoveringar?" Sverigedemokraterna svarar genom Mikael Eskilandersson: "Vi ser behov av bättre balans. Hyresgäster ska ha reellt inflytande vid standardhöjande renoveringar, tydligare krav på samråd och prövning av skälighet. Inga 'lyxrenoveringar' som syftar till att driva bort boende med lägre inkomst bör tillåtas."

Så uttalade sig Sverigedemokraterna inför den breda allmänheten i hyresgästernas egen tidning alldeles nyligen. I den här ärendedebatten tar vi ställning till tydliga förslag från oss socialdemokrater baserade på en genomförd statlig utredning om just att ändra på balansen för hyresgäster i samband med renoveringar så att de prövas i termer av skälighet – det ord som Mikael Eskilandersson använder.

Hur kommer det sig, Roger Hedlund, att Sverigedemokraterna trots att bostadspolitiken uttryckligen ligger utanför Tidöavtalet avstyrker skarpa förslag för att göra det som partiet säger att man vill göra?

Anf. 97 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Fru talman! Ledamoten Markus Kallifatides frågar om lyxrenoveringar. Jag kan bara konstatera att när den debatten var som intensivast styrde Socialdemokraterna landet och också bostadspolitiken. Hade man velat göra någonting på riktigt snarare än att stå här i talarstolen och hävda en massa saker hade man gjort det under den tiden.

Fru talman! Jag kan samtidigt konstatera att det inte finns något parti som ställer sig bakom någon form av lyxrenovering för våra svenska hyresgäster. Om man säger det får man nog informera om var man har läst det någonstans.

Vi är alla överens om att renoveringar ska utgå från att skapa bäst förutsättningar för att hålla en god kvalitet på bostaden samtidigt som hyran inte får springa iväg.

När det gäller att diskutera de här frågorna, och på en rad andra politiska områden, förhandlar Sverigedemokraterna med Tidöpartierna för att komma fram till sin bostadspolitik, under förutsättning att vi har den majoritet som vi har i Sverige i dag.

När vi kommer tillbaka med förslag på riksdagens bord kommer de utifrån de samtalen och inte utifrån samtal med Socialdemokraterna.

Anf. 98 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman! Tack, Roger Hedlund, för ett mycket undvikande svar!

Roger Hedlund och Sverigedemokraterna vill alltså inte under hela denna mandatperiod, inklusive i ställningstaganden i detta betänkande,

prioritera det som skulle kunna göra det möjligt att förbättra och förstärka hyresgästernas ställning i samband med renoveringar.

Det vill man inte trots att det finns färdiga förslag och att sådana förslag ligger på riksdagens bord. Roger Hedlund och Sverigedemokraterna har valt att inte prioritera det i diskussioner inom Tidölaget. Det var vad jag hörde som svar.

Det är klara besked. Ni avstår från att göra det som er bostadspolitiska talesperson i Hem & Hyra säger till landets 3 miljoner hyresgäster att ni vill göra. När ni har möjligheten prioriterar ni annat. Om jag får gissa handlar det om migrationspolitik, kriminalpolitik och andra saker.

Det handlar om att förbättra för landets hyresgäster. Jag kan försäkra detta, fru talman: När jag talar med hyresgäster är den fråga som står högst upp att de ska ha råd att bo och känna sig trygga där de bor i termer av att hyran inte ska förändras med kanske 50 procent i samband med en renovering och att de inte ska tvingas flytta.

Det ligger väldigt högt upp på agendan. Jag konstaterar, fru talman, att det inte ligger högt upp på den sverigedemokratiska agendan inom ramen för hyresrätt med mera.

Anf. 99 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Fru talman! I Sverige finns i dag en trappstegsmodell vid renoveringar. Den fungerar på ett sådant sätt att man har möjlighet att fasa in de nya hyrorna.

Att gå ännu längre med trappstegsmodellen, som Socialdemokraterna föreslår, innebär egentligen i praktiken att vi skjuter på kostnaderna. Man kan till exempel skjuta på kostnaderna till framtida hyresgäster.

Jag vet inte på vilket sätt det är bra för våra hyresgäster i Sverige. En trappstegsmodell är i min värld ganska självklar. Men att utöka den skulle inte gynna hyresgästerna. Det skulle snarare skjuta på kostnadsproblematiken.

När vi talar om de här frågorna är en viktig reform som kan komma framöver – allting handlar om ekonomi – att skapa förutsättningar för underhållsfonder. Det är någonting som vi har påpekat länge. Jag hoppas att det är någonting som kommer framöver.

Jag har också konstaterat att för något år sedan hakade Socialdemokraterna på denna idé, kanske på initiativ av Sverigedemokraternas inlägg i debatten. Det gläder mig att det är fler som ställer sig bakom det förslaget. Det är ett bra förslag. Låt oss börja där.

Våra hyresgäster efterfrågar förutsättningar att kunna bo i sina bostäder. De förutsättningarna ger vi på en rad olika områden. Allting handlar inte alltid om trappstegsmodeller, utan det handlar om att skapa ekonomiska förutsättningar på det breda planet för våra svenska hushåll. Där har Sverigedemokraterna tillsammans med Tidöpartierna i dag skapat goda förutsättningar att ha råd att vara en svensk hyresgäst.

Fru talman! Med det konstaterar jag att Sverigedemokraternas politik på det här området har de bästa förutsättningarna att skapa en långsiktighet på bostadsmarknaden. Vi gör inte det som Socialdemokraterna har gjort. De skapade ett underskott på bostäder under lång tid under sitt regerande. (forts. § 22)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.46 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

*Beslut om begäran om
hänvisning av motion*

§ 17 Beslut om begäran om hänvisning av motion

Motion 2025/26:3926 Stopplag för tonårsutvisningar (väckt enligt 9 kap. 15 § riksdagsordningen med anledning av en händelse av större vikt) av Annika Hirvonen m.fl. (MP, V)

Tredje vice talmannen meddelade att kammaren hade att pröva huruvida motion 2025/26:3926 skulle läggas till handlingarna eller huruvida frågan om motionens väckande skulle hänskjutas till konstitutionsutskottet för avgörande.

Tredje vice talmannen meddelade att talmannens bedömning var att motionen inte kunde väckas med stöd av 9 kap. 15 § riksdagsordningen. Enligt 11 kap. 7 § riksdagsordningen förelåg därmed hinder mot att hänvisa motionen till utskott. Talmannen hade därför föreslagit att kammaren skulle lägga motionen till handlingarna.

Tredje vice talmannen meddelade att Annika Hirvonen (MP) och Tony Haddou (V) under överläggningen hade begärt att frågan om motionens väckande skulle hänskjutas till konstitutionsutskottet för avgörande.

Anf. 100 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Jag ska inte uppehålla hela riksdagen längre än nödvändigt, men det finns ändå några saker att säga i den viktiga frågan om tonårsutvisningar.

Alla våra partier har nu ställt sig bakom att stoppa tonårsutvisningarna. Det är ett fantastiskt besked, verkligen ett styrkebesked för medmänskligheten, att vi i Sveriges riksdag säger nej till att splittra familjer och skicka 18-åringar från sina föräldrar, mitt i sin skolgång, från det land som blivit deras hem.

Vi vet att det handlar om hundratals som just nu processas hos Migrationsverket och inte hunnit få sitt beslut men som tack vare det besked som i fredags lämnades av regeringen inte kommer att få avslag på sin ansökan om att fortsatt få vara i Sverige i väntan på en permanent lösning. Men för alla som redan har fått ett beslut om att de ska utvisas har ingenting förändrats. För dem tickar klockan fortsatt. Någon har en vecka kvar, någon har några veckor.

I dag kunde vi läsa några fruktansvärda vittnesmål från tonåringar och ungdomar som blivit tagna i förvar just på grund av att de fått ett utvisningsbeslut. De hörde statsministerns ord om att alla skulle kunna söka på nytt. De väntade på att portarna skulle låsas upp så att de skulle kunna gå

tillbaka till sin vardag, sina jobb och sina småsyskon och föräldrar. Men inget har förändrats. Migrationsverkets utvisningsstopp gäller inte dem. Vilken dag som helst kan det vara för sent. Vilken dag som helst behöver de kanske lämna sitt hemland, sin framtid och sin familj bakom sig.

Än har vi inte fått någon tidsplan från regeringen för när en lagändring kommer. Men det är en lagändring som krävs. Det har även domare i migrationsdomstolarna varit ute och tydliggjort. Annars kan de som redan har fått utvisningsbeslut från Migrationsverket utvisas härifrån.

Vi är i ett nytt läge. Många av dessa ungdomar ska utvisas till länder i Mellanöstern. Utvisningarna specifikt till Iran har pausats. Verkställigheten har pausats för alla. Det är dock inte fallet för många andra länder i närområdet.

Vi menar att det faktum att vi nu är i ett nytt läge som vi inte kunde förutse – ingen vet heller hur det kommer att se ut i Irak, i Egypten och i Somalia om några veckor – motiverar att riksdagen tar upp frågan om en stopplag till behandling.

Vi vet redan att hela oppositionen står bakom förslaget om en tillfällig stopplag. Det blev tydligt när vi behandlade frågan i socialförsäkringsutskottet för en vecka och en dag sedan. Sedan dess har även Jimmie Åkesson och Simona Mohamsson meddelat att de vill se en stopplag. Det var då vi såg att vi hade möjlighet att få en bred majoritet i Sveriges riksdag för att i väntan på den långsiktiga lösningen stoppa inte bara några utan alla tonårsutvisningar.

Vi vet från pandemikrisen att det när riksdag och regering är överens kan gå fort att ta fram en snabb krislagstiftning. Om Regeringskansliet gör jobbet och vi i riksdagen processar snabbt har det som snabbast gått på några dagar.

Det är dessa ungdomars framtid som står på spel. Vi vill inte se fler ungdomar utvisas på samma sätt som systrarna Darya och Donya, som nu sitter i Iran. De var bland de sista som utvisades till Iran före utvisningsstoppet, två unga kvinnor som nu skriver meddelanden till sina vänner: Glöm oss inte! Vi kommer att dö.

Detta är människors barn, även om de fyllt 18 år. Det är ungdomar som har drömt om en framtid där de bygger vårt land starkare och bättre. De som redan har tvingats härifrån kanske vi inte får tillbaka. Systrarna Darya och Donya har fått nej på att komma tillbaka.

Jag vädjar till var och en att se det akuta i den här frågan, det akuta läge som nu råder i Mellanöstern och som vi inte kunde förutse, och rösta för att motionen ska hänvisas för behandling i utskottet.

(Applåder)

I detta anförande instämde Janine Alm Ericson, Mats Berglund, Camilla Hansén, Daniel Helldén, Linus Lakso, Rebecka Le Moine, Katarina Luhr, Amanda Palmstierna, Jan Riise, Jacob Risberg, Nils Seye Larsen, Malte Tängmark Roos och Ulrika Westerlund (alla MP), Anna Lasses (C), Malcolm Momodou Jallow (V) samt Daniel Riazat (-).

Anf. 101 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! För Centerpartiet råder det ingen tvekan om att tonårsutvisningarna måste stoppas. Regeringens förda politik har lett till att unga vuxna utvisas av det enda skälet att de fyller 18 år, detta trots att de har

vuxit upp i Sverige, har gått i skolan här och har hela sin familj här. Det är ett omänskligt systemfel som sliter tonåringar från deras familjer. Det är djupt inhumant.

Centerpartiet anser också att det i dagsläget finns en diskrepans mellan den paus för tonårsutvisningar som regeringen har utlovat och det som nu sker. Utvisningarna fortsätter nämligen just nu. Både Migrationsverket och migrationsdomstolarna har också sagt att dessa utvisningar även framgent kommer att fortsätta ske.

Vi kan konstatera att de fortsätter – trots regeringens löften om motsatsen, trots att regeringen har sagt att det är angeläget att stoppa utvisningarna och trots att de som redan utvisats numera får nej till att komma tillbaka. Därför är det angeläget på riktigt att stoppa dem.

Därför stöttar vi i Centerpartiet att ett moratorium skyndsamt tas fram, fru talman. Vi anser också att det oroliga världsläge vi nu ser utgör en extraordinär situation som gör att regelverket om händelse av större vikt bör vara lämpligt att använda. Därför, fru talman, stöttar Centerpartiet förslaget om att stoppa samtliga tonårsutvisningar och att konstitutionsutskottet startar en beredning av motion 3926.

(Applåder)

I detta anförande instämde Daniel Bäckström (C) och Camilla Hansén (MP).

Anf. 102 TONY HADDOU (V):

Fru talman! I helgen var jag hemma hos Donyas och Daryas familj i Mölndal. Flickorna rycktes från familjen och utvisades till Iran i oktober. När de fyllde 18 fick de utvisningsbeslut i födelsedagspresent. Vid utvisningen studerade de båda till sjuksköterskor vid högskolan i Trollhättan.

Nu faller bomberna över Iran, och de är inte längre nåbara. I en lägenhet i Mölndal sitter en mamma, en pappa, en lillasyster och en lillebror, och de har blivit nästan stumma av traumat.

När regeringen pausade tonårsutvisningarna i fredags sa man att vårdpersonal skulle få större möjligheter att stanna framöver, vilket systrarna trots allt studerade till. Den som gör ett så kallat spårbyte och söker uppehållstillstånd på ny grund ska framöver inte behöva lämna landet, så som systrarna uppmanades att göra och gjorde.

Tonårsutvisningarna har skett på grund av politiska beslut. I förra veckan erkände regeringen att deras politik på området är fel. Nu ger vi, samtliga riksdagsledamöter i kammaren, en möjlighet att rätta till felet och göra rätt och riktigt. Regeringen ville ha ordning och reda i migrationspolitiken, men i stället har de skapat en stor oreda – och den måste nu redas ut.

Det var många som trodde på statsministerns ord i fredags, det vill säga att alla tonårsutvisningar nu stoppas. Men Migrationsverket återkom snabbt med att alla unga som har fått beslut fortfarande kommer att utvisas. Pausen gäller bara dem som ännu inte har fått ett beslut. Migrationsöverdomstolen säger att dessa inte omfattas av pausen, utan att man fortfarande kan fatta utvisningsbeslut.

Statsminister Ulf Kristersson sa vid pressträffen att de unga som har fått utvisningsbeslut kan göra en ny ansökan, men eftersom det inte finns någon ny lagstiftning på plats kommer de inte att få något annat besked än vad de har fått med nuvarande lagstiftning.

Är man statsminister och säger att tonåringarna inte ska utvisas måste det ske politiskt och med omedelbar handling. Om man ger hopp till ungdomarna och familjerna måste man fullfölja det man har sagt. Det får inte bara bli ett sätt att tysta den kritik som har kommit fram den senaste månaden.

Fru talman! Vänsterpartiet och Miljöpartiet lägger nu fram ett förslag till stopplag för tonårsutvisningarna. Vi yrkar på att en sådan beredning ska startas med anledning av att regeringens beslut inte omfattar dem som redan har fått utvisningsbeslut och att utvisningsbeslut fortfarande kan fattas.

Dessa personer och deras familjer sitter just nu hemma med en klump i magen, och de vet inte hur deras situation kommer att se ut. De kan inte vänta på att regeringen ska återkomma med en ventil som vi inte vet när den kommer eller hur den kommer att se ut. Läger är akut för dessa barn och familjer.

De unga som här och nu hotas av utvisning på grund av en lag som alla partier numera har sagt är fel förtjänar inte att få sina liv slagna i spillror. De behöver inte få liv, skolgång och framtid sönderslagna. Regeringen har lovat att stoppa tonårsutvisningarna, och nu är det på riktigt. Det är vad de knapptryck vi gör i dag handlar om, nämligen att stoppa detta. Det är verkliga människor, riktiga ungdomar och deras familjer, som plågas av ångest och osäkerhet om framtiden. De lever här, har vuxit upp här, utbildar sig och arbetar här. De är djupt rotade och etablerade och har hela sina liv i Sverige. Det finns ingen som helst anledning att de ska separeras från sina familjer och riskera att hamna i en utsatt, otrygg och osäker livssituation. Det är fråga om våra barns kompisar, våra grannars barn, våra unga vänner och våra kollegor.

Jag vet att många av er här inne, precis som jag, är föräldrar. Jag vet också att ni har förstått att situationen är ohållbar – det har samtliga partier sagt – när det gäller att ett barn som fyller 18 inte längre skulle vara en del av kärnfamiljen. En sådan lagstiftning är inte värdig ett land som Sverige. Det är svårt att över huvud taget se vad som är rimligt i en ordning där människor tvingas leva skilda från sina barn, syskon och familjer. Sverige ska vara ett land som håller barns och ungas rättigheter högt. De ska värnas, respekteras och efterlevas. Vi ska inte skicka unga till länder där de inte har sin familj och där de i många fall aldrig har varit. De har också rätt till trygghet och familjeliv.

Jag vänder mig verkligen till alla här inne. Jag har träffat dessa unga personer och kollat dem i ögonen. Om du inte röstar för en stopplag – kommer du då att kunna kolla dem i ögonen och stå för det? Nu behöver vi stoppa samtliga tonårsutvisningar. Det är vad voteringen är ett steg fram till. Därmed yrkar jag bifall till motionen.

(Applåder)

I detta anförande instämde Andrea Andersson Tay, Nooshi Dadgostar, Kajsa Fredholm, Hanna Gunnarsson, Malcolm Momodou Jallow, Maj Karlsson, Birger Lahti, Andreas Lennkvist Manriquez, Isabell Mixter, Karin Rågsjö, Håkan Svenning och Ilona Szatmári Waldau (alla V) samt Janine Alm Ericson, Camilla Hansén, Linus Lakso, Rebecka Le Moine, Amanda Palmstierna och Jacob Risberg (alla MP).

Prot. 2025/26:87
11 mars

*Beslut om begäran om
hänvisning av motion*

Votering:
148 för talmannens förslag
147 för Annika Hirvonens och Tony Haddous förslag
54 frånvarande
Kammaren biföll talmannens förslag. Motionen lades till handlingarna.
Partivis fördelning av rösterna:
För talmannens förslag: 62 SD, 56 M,
16 KD, 13 L, 1 -
För Annika Hirvonens och Tony Haddous förslag: 89 S, 21 C,
18 V, 15 MP, 4 -
Frånvarande: 17 S, 9 SD,
12 M, 3 C, 4 V,
3 KD, 3 MP, 3 L

§ 18 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 4 mars

UbU7 Övergripande skolfrågor

Punkt 3 (Skolplikt)

1. utskottet

2. res. 9 (C)

Votering:

183 för utskottet

21 för res. 9

91 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 62 SD, 56 M, 18 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 2 -

För res. 9: 21 C

Avstod: 88 S, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Rose-Marie Carlsson (S) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 6 (Resurser och resursfördelning)

1. utskottet

2. res. 12 (S)

Votering:

164 för utskottet

90 för res. 12

40 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 15 MP, 13 L, 2 -

För res. 12: 89 S, 1 -

Avstod: 20 C, 18 V, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 4 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 13 (Villkor för fristående skolor)

1. utskottet

2. res. 26 (V)

Votering:

149 för utskottet

20 för res. 26

126 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 26: 18 V, 2 -

Avstod: 89 S, 21 C, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 15 (Skolor med konfessionell inriktning)

1. utskottet

2. res. 34 (SD)

Votering:

143 för utskottet

63 för res. 34

89 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 56 M, 21 C, 18 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 4 -

För res. 34: 62 SD, 1 -

Avstod: 89 S

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 17 (Skolans digitalisering)

1. utskottet

2. res. 39 (MP)

Votering:

257 för utskottet

17 för res. 39

21 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 18 V, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 39: 15 MP, 2 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU8 Grundläggande om utbildning

Punkt 5 (Värna elevinflytandet)

1. utskottet

2. res. 7 (S, V, C, MP)

Votering:

149 för utskottet

146 för res. 7

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 7: 89 S, 21 C, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 7 (Ämnen och kunskapsområden)

1. utskottet

2. res. 13 (MP)

Votering:

170 för utskottet

15 för res. 13

110 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 13: 15 MP

Avstod: 89 S, 18 V, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 8 (Betyg och bedömning)

1. utskottet

2. res. 14 (S, V)

Votering:

149 för utskottet

110 för res. 14

36 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 14: 89 S, 18 V, 3 -

Avstod: 21 C, 15 MP

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 11 (Fritidshem)

1. utskottet

2. res. 21 (V)

Votering:

185 för utskottet

20 för res. 21

90 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 15 MP, 13 L, 2 -

För res. 21: 18 V, 2 -

Avstod: 89 S, 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 19 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 5 mars**SoU15 Stöd till personer med funktionsnedsättning***Punkt 1 (FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning)*

1. utskottet

2. res. 1 (V, C, MP)

Votering:

238 för utskottet

56 för res. 1

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 1: 21 C, 18 V, 15 MP, 2 -

Frånvarande: 18 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Laila Naraghi (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 2 (Utredning om grundläggande behov och genomförande av Huvudmannaskapsutredningens förslag)

1. utskottet

2. res. 2 (S, V, C, MP)

Votering:

149 för utskottet

146 för res. 2

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 2: 89 S, 21 C, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 3 (Uppräkning av assistansersättningen)

1. utskottet
2. res. 3 (S, V, C, MP)

Votering:

149 för utskottet

146 för res. 3

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 3: 89 S, 21 C, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 4 (Insatsen ledsagning för personer med synnedsättning)

1. utskottet
2. res. 4 (S, V, C, MP)

Votering:

149 för utskottet

146 för res. 4

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 4: 89 S, 21 C, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU21 Äldreomsorg

Punkt 1 (Äldreomsorgens organisation och funktion)

1. utskottet
2. res. 1 (S)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

91 för res. 1

21 för res. 3

183 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Carita Boulwén (SD) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

149 för utskottet

90 för res. 1

56 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 1: 89 S, 1 -

Avstod: 21 C, 18 V, 15 MP, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 5 (En konvention om äldre människors mänskliga rättigheter)

1. utskottet

2. res. 8 (S, V, C, MP)

Votering:

149 för utskottet

146 för res. 8

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 8: 89 S, 21 C, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 6 (Övriga frågor om rättigheter och trygghet för äldre)

1. utskottet

2. res. 10 (MP)

Votering:

259 för utskottet

15 för res. 10

20 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 61 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 10: 15 MP

Avstod: 18 V, 2 -

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU15 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU15 Situationen i Israel och Palestina

Punkt 1 (Den israelisk-palestinska konflikten)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

148 för utskottet

125 för res. 1

22 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 1: 89 S, 18 V, 15 MP, 3 -

Avstod: 21 C, 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 2 (EU:s associeringsavtal med Israel)

1. utskottet

2. res. 3 (S, V, MP)

Votering:

170 för utskottet

125 för res. 3

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 3: 89 S, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 4 (Åtgärder mot bosättare på Västbanken)

1. utskottet

2. res. 6 (S, V, MP)

Votering:

148 för utskottet

125 för res. 6

21 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 6: 89 S, 18 V, 15 MP, 3 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 6 (Bistånd till Palestina och UNRWA)

1. utskottet

2. res. 10 (C)

Votering:

148 för utskottet

22 för res. 10

125 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 10: 21 C, 1 -

Avstod: 89 S, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU9 Samhällets krisberedskap

Punkt 1 (Explosiva varor)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

Votering:

205 för utskottet

90 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 18 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 4 -

För res. 1: 89 S, 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 2 (Fyrverkerier)

1. utskottet

2. res. 2 (V, MP)

Votering:

260 för utskottet

35 för res. 2

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 2: 18 V, 15 MP, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 4 (Räddningstjänstens uppgifter och förmåga)

1. utskottet

2. res. 6 (C)

Votering:

149 för utskottet

21 för res. 6

125 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 6: 21 C

Avstod: 89 S, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 6 (Stöd till personer med funktionsnedsättning)

1. utskottet

2. res. 9 (S, V, C, MP)

Votering:

149 för utskottet

146 för res. 9

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 9: 89 S, 21 C, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 9 (Klimatförändringar och klimatanpassning för krisberedskapen)

1. utskottet

2. res. 13 (V, MP)

Votering:

170 för utskottet

35 för res. 13

89 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 13: 18 V, 15 MP, 2 -

Avstod: 88 S, 1 -

Frånvarande: 18 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 13 (Naturolyckor och stigande hav)

1. utskottet

2. res. 15 (MP)

Votering:

278 för utskottet

17 för res. 15

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 21 C, 18 V, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 15: 15 MP, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU9 Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU21 Elektronisk inlämning av bouppteckningar

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Riksdagens tillkännagivande om kvalitetssäkring i vårdnadsutredningar)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 2 (S)

Votering:

178 för utskottet

90 för res. 2

27 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 11 C, 18 V, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 2: 89 S, 1 -

Avstod: 10 C, 15 MP, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Christofer Bergenblock, Catarina Deremar, Mikael Larsson, Stina Larsson, Anne-Li Sjölund och Anders Ådahl (alla C) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Riksdagens tillkännagivande om digital bekräftelse av föräldraskap)

1. utskottet

2. res. 3 (C)

Votering:

271 för utskottet

24 för res. 3

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 17 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 3 -

För res. 3: 21 C, 1 V, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Ilona Szatmári Waldau (V) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

§ 20 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 10 mars

MJU10 Jakt och viltvård

Punkt 1 (Översyn av jaktlagstiftningen och viltförvaltningen)

1. utskottet

2. res. 1 (C)

Votering:

274 för utskottet

21 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 18 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 5 -

För res. 1: 21 C

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 2 (Älgförvaltningen)

1. utskottet

2. res. 2 (S)

Votering:

188 för utskottet

90 för res. 2

17 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 18 V, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 2: 89 S, 1 -

Avstod: 15 MP, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 4 (Rovdjursförvaltningen)

1. utskottet

2. res. 5 (V)

3. res. 7 (MP)

Förberedande votering:

20 för res. 5

17 för res. 7

258 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Heléne Björklund (S) och Peter Ollén (M) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

238 för utskottet

18 för res. 5

38 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 55 M, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 5: 18 V

Avstod: 21 C, 15 MP, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 13 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Kristina Axén Olin (M) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU16 Klimatpolitik

Punkt 2 (Klimatarbetet inom EU)

1. utskottet

2. res. 4 (S)

Votering:

181 för utskottet

90 för res. 4

24 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 18 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 1 -

För res. 4: 89 S, 1 -

Avstod: 21 C, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 5 (En utsläppsbudget)

1. utskottet

2. res. 10 (V)

Votering:

238 för utskottet

20 för res. 10

37 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 10: 18 V, 2 -

Avstod: 21 C, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 9 (Nettoppdrag av växthusgaser)

1. utskottet

2. res. 17 (MP)

Votering:

259 för utskottet

17 för res. 17

19 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 17: 15 MP, 2 -

Avstod: 18 V, 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 11 (Minskade utsläpp i transportsektorn)

1. utskottet

2. res. 20 (C)

Votering:

166 för utskottet

21 för res. 20

108 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 18 V, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 20: 21 C

Avstod: 89 S, 15 MP, 4 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 12 (Tillgång till biodrivmedel)

1. utskottet

2. res. 23 (MP)

Votering:

257 för utskottet

17 för res. 23

21 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 18 V, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 23: 15 MP, 2 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU15 Företag, kapital och fastighet

Punkt 1 (Företagande och investeringar; allmänna skattefrågor)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

90 för res. 1

21 för res. 3

184 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

149 för utskottet

90 för res. 1

55 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 1: 89 S, 1 -

Avstod: 21 C, 18 V, 14 MP, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 4 MP, 3 L

Camilla Hansén (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Punkt 2 (Utdelning och kapitalvinster till delägare i fåmansföretag)

1. utskottet

2. res. 5 (S, V, MP)

Votering:

150 för utskottet

123 för res. 5

22 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 1 V, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 5: 89 S, 17 V, 14 MP, 3 -

Avstod: 21 C, 1 MP

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Ilona Szatmári Waldau (V) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Camilla Hansén (MP) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 4 (Övriga kapitalbeskattningsfrågor)

1. utskottet

2. res. 9 (V)

Votering:

169 för utskottet

18 för res. 9

107 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 20 C, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 9: 18 V

Avstod: 89 S, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 4 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Ulrika Heie (C) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 7 (Skogskonto m.m.)

1. utskottet
2. res. 12 (MP)

Votering:

258 för utskottet

15 för res. 12

21 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 61 SD, 56 M, 18 V, 16 KD, 13 L, 5 -

För res. 12: 15 MP

Avstod: 21 C

Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

David Perez (SD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 9 (Fastighetsskatt och fastighetsavgift m.m.)

1. utskottet
2. res. 17 (MP)

Votering:

239 för utskottet

15 för res. 17

41 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 17: 15 MP

Avstod: 21 C, 18 V, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU24 2025 års redogörelse för tillämpningen av lagen om särskild kontroll av vissa utläningar

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU25 Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2024

Punkt 2 (Förstärkning av Säkerhets- och integritetsskyddsmynden)

1. utskottet
2. res. 2 (MP)

Votering:

277 för utskottet

15 för res. 2

2 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 21 C, 18 V, 15 KD, 13 L, 3 -

För res. 2: 15 MP

Avstod: 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 4 KD, 3 MP, 3 L

Prot. 2025/26:87

11 mars

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 21 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UU8 Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet

Punkt 1 (Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet)

1. utskottet

2. res. 1 (S, MP)

3. res. 2 (V)

Förberedande votering:

105 för res. 1

20 för res. 2

170 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

170 för utskottet

104 för res. 1

20 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 1: 89 S, 14 MP, 1 -

Avstod: 18 V, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 4 MP, 3 L

Ulrika Westerlund (MP) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkt 2 (Kvinnlig könsstympning)

1. utskottet

2. res. 3 (S, V, MP)

Votering:

164 för utskottet

131 för res. 3

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 15 C, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 3: 89 S, 6 C, 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Daniel Bäckström, Mikael Larsson, Stina Larsson, Helena Lindahl, Kerstin Lundgren och Elisabeth Thand Ringqvist (alla C) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 3 (Stöd till global hälsosäkerhet)

1. utskottet

2. res. 4 (S, V, C, MP)

Votering:

148 för utskottet

146 för res. 4

1 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 4: 89 S, 21 C, 18 V, 15 MP, 3 -

Avstod: 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU46 Extra ändringsbudget för 2026 – Stöd till Ukraina och vaccinerberedskap

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU15 Riksrevisionens rapport om avgiftsbelagda tjänster

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU18 Riksrevisionens rapport om statens användning och anskaffning av kontorslokaler

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU19 Riksrevisionens rapport om statens arbete med Agenda 2030

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Förutsättningar för att genomföra Agenda 2030)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 2 (C)

4. res. 3 (MP)

Förberedande votering 1:

21 för res. 2

17 för res. 3

257 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

90 för res. 1

21 för res. 2

183 avstod

55 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

165 för utskottet

90 för res. 1

40 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 17 V, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 1: 89 S, 1 -

Avstod: 21 C, 1 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

KU26 Offentlighet, sekretess och integritet

Punkt 1 (Informationsutbyte mellan myndigheter och kommuner)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

Votering:

204 för utskottet

90 för res. 1

1 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 18 V, 16 KD, 14 MP, 13 L, 4 -

För res. 1: 89 S, 1 -

Avstod: 1 MP

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Annika Hirvonen (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Utredning om ökad kontroll över hur det offentliga använder personliga data)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

271 för utskottet

23 för res. 2

1 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 SD, 56 M, 18 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 3 -

För res. 2: 1 S, 21 C, 1 -

Avstod: 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 7 (Personlig integritet och digital marknadsföring)

1. utskottet

2. res. 4 (V)

Votering:

275 för utskottet

20 för res. 4

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 15 MP, 13 L, 3 -

För res. 4: 18 V, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU27 Valfrågor

Punkt 2 (Ökat valdeltagande)

1. utskottet

2. res. 2 (S)

Votering:

203 för utskottet

92 för res. 2

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 62 SD, 56 M, 20 C, 18 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 2 -

För res. 2: 88 S, 1 C, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 6 (Rösträttsåldern)

1. utskottet

2. res. 3 (V)

3. res. 4 (MP)

Förberedande votering:

44 för res. 3

16 för res. 4

235 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Carita Boulwén, Patrik Jönsson, David Perez, Charlotte Quensel, Oscar Sjöstedt och Jimmy Ståhl (alla SD), Ann-Sofie Alm, Arin Karapet, Noria Manouchi och Erik Ottoson (alla M) samt Catarina Deremar (C) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

260 för utskottet

20 för res. 3

15 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 3: 18 V, 2 -

Avstod: 15 MP

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 11 (Väljare med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning)

1. utskottet

2. res. 6 (C)

Votering:

181 för utskottet

21 för res. 6

92 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 18 V, 16 KD, 14 MP, 13 L, 2 -

För res. 6: 21 C

Avstod: 89 S, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 4 MP, 3 L

Jan Riise (MP) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU28 Fri- och rättigheter m.m.

Punkt 5 (Trossamfunds trygghets- och säkerhetsarbete)

1. utskottet

2. res. 2 (C, MP)

Votering:

238 för utskottet

37 för res. 2

19 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 88 S, 62 SD, 56 M, 1 V, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 2: 21 C, 15 MP, 1 -

Avstod: 17 V, 2 -

Frånvarande: 18 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Rose-Marie Carlsson (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 15 (Skyddet för den akademiska friheten)

1. utskottet

2. res. 11 (V, MP)

Votering:

259 för utskottet

36 för res. 11

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 21 C, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 11: 18 V, 15 MP, 3 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 16 (Utländsk finansiering av religiös verksamhet)

1. utskottet

2. res. 12 (S)

Votering:

205 för utskottet

90 för res. 12

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 18 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 4 -

För res. 12: 89 S, 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 22 (Naturens rättigheter)

1. utskottet

2. res. 15 (MP)

Votering:

278 för utskottet

17 för res. 15

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 62 SD, 56 M, 21 C, 18 V, 16 KD, 13 L, 3 -

För res. 15: 15 MP, 2 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 3 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU11 Ett stärkt konsumentskydd vid distansavtal

Kammaren biföll utskottets förslag.

Hyresrätt m.m.

§ 22 (forts. från § 16) Hyresrätt m.m. (forts. CU14)

Anf. 103 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V):

Herr talman! I dag debatterar vi hyresrätten. Efter flera år med Tidöpartierna vid makten står en sak fullständigt klar: Den här regeringen saknar både viljan och förmågan att försvara hyresrätten. Den talar gärna om valfrihet, men i praktiken monterar den ned den enda boendeform som fortfarande är öppen för vanligt folk. Ett eget hem som inte kräver kapital, arv eller banklån – det är hyresrätten, herr talman.

Jag vill i dag vända mig direkt till alla de 3 miljoner hyresgäster som finns i Sverige. Det är 3 miljoner människor och familjer, 3 miljoner röster och 3 miljoner livsöden. Vi är många och består av alla sorters människor. Vi är arbetare och studenter. Vi är pensionärer som ser hyran äta upp en

allt större del av pensionen, och vi är ensamstående mammor som vrider och vänder på varje krona. Vi är låginkomsthushåll, vars barn riskerar att förlora sitt hem när hyrorna skenar och politiken sviker.

Vi är 3 miljoner människor, herr talman, och tillsammans är vi starka. Vi kan skapa förändring tillsammans. Vi kan välja bort de politiker som för länge sedan har valt bort oss. Vi kan välja en annan politik och skapa ett annat samhälle där människors rätt till ett eget hem är viktigare än fastighetsägares ständigt ökande vinster.

Den ekonomiska verkligheten i Sverige har blivit hårdare under de år som Tidöregeringen har styrt Sverige. Hushållens marginaler har krympt. Konsekvenserna märks tydligt bland vanliga människor i samhället. År 2025 genomfördes 3 330 vräkningar i Sverige. Det är den högsta siffran på över 20 år. 824 barn drabbades; 824 barn tvingades lämna sitt hem.

Nästan varje vräkning har samma grundorsak, herr talman, nämligen fattigdom. Under denna mandatperiod har reallöneökningarna i princip utraderats samtidigt som priserna på mat, el och hyra har fortsatt stiga. Hårdast har detta slagit mot låginkomsttagare. På bara några år har fattigdomen fördubblats.

I dag beräknas över 730 000 människor leva i fattigdom i Sverige. Samtidigt har vi över 600 000 dollarmiljonärer. Det betyder att Sverige snart har nästan lika många fattiga som dollarmiljonärer. Det är ett brutalt kvitto på ett samhälle där klyftorna växer.

Herr talman! Fattigdomen är inte bara siffror. Bakom siffrorna finns människor. Bakom siffrorna finns hem som går förlorade. Bakom siffrorna finns barn som tvingas lämna sina hem, sin trygghet, sina skolor och sina vänner. Bakom siffrorna finns ensamstående föräldrar som inte längre klarar hyran. Och bakom siffrorna finns pensionärer som arbetat hela sina liv men som får tillbringa sin ålderdom som hemlösa.

Detta är verkligheten. Men när denna verklighet möter regeringens politik möts den av något märkligt: bortförklaringar eller tystnad. Eller ännu värre: Den pekar ut invandrare som syndabockar. Allt som går fel i Sverige är invandringens fel.

Det här är feigt, herr talman. Regeringen säger att pengarna inte räcker. De räcker inte till bostadsbidrag. De räcker inte till barnfamiljer. De räcker inte till hyresgäster. Men märkligt nog räcker pengarna alltid till skattesänkningar för de rikaste och till subventioner för villaägare. Pengarna räcker alltid till ökade rotavdrag. Tidöregeringen lägger 22 miljarder kronor på att subventionera renoveringar i villor och bostadsrätter. Samtidigt säger man till hyresgäster som inte har råd med hyran att marknaden får lösa det.

Det här är inte bostadspolitik, herr talman. Det är klasspolitik. Den som äger sin bostad får statligt bidrag för att renovera köket. Men den som hyr får i stället hyreshöjningar varje år. När regeringen höjer rotbidraget och samtidigt säger att den inte har råd att stödja hyresgästerna har den redan valt sida. Den sidan är aldrig hyresgästernas. Tidöregeringen borde skämmas. Det här handlar inte om ekonomiska begränsningar, utan det handlar om politiska prioriteringar. Det är skamligt att man väljer bort 3 miljoner hyresgäster.

Herr talman! Rätten till bostad är en mänsklig rättighet. Rätten till bostad finns inskriven i regeringsformen. Den finns också inskriven i FN-konventionen och i barnkonventionen, men ingenting tycks räcka till för

Hyresrätt m.m.

Tidöregeringen. Hyresrättens vara eller icke vara är en fråga om jämlikhet, herr talman.

Regeringen förstår inte hur viktigt det är för ett samhälle att ha ett brett utbud av hyresrätter på alla platser i samhället och som vanligt folk har råd att bo i. Den förstår inte att det handlar om jämlikhet och minskad segregation. Den förstår inte att ett blandat samhälle är trygghet på riktigt och inte bara ord.

För individer handlar detta om det mest grundläggande av allt: att ha en egen trygg bostad med stabila långsiktiga villkor och som man på egen hand klarar av ekonomiskt. Detta är något som bara hyresrätten klarar att leverera.

Herr talman! De allmännyttiga bostäderna är ett av de starkaste verktyg som kommunerna har om de vill föra en socialt ansvarstagande bostadspolitik. Trots detta fortsätter högern att vara märkligt tyst om dessa så viktiga aktörer på bostadsmarknaden. Reformerna för att stärka allmännyttan lyser med sin frånvaro i regeringens politik.

Vänsterpartiet vill stärka allmännyttan och reformera allbolagen. De marknadsprinciper och vinstkrav som gäller i dag står i konflikt med allmännyttans ansvar och måste avskaffas. Vi vill att allmännyttan ska ha en hyresnormerande roll när parterna förhandlar om hyror, och den ska drivas utifrån social nytta och samhällsansvar.

Herr talman! I dag sorteras människor bort från bostadsmarknaden innan de ens fått chansen att visa att de kan vara goda hyresgäster. Redan i betänkandet *Sänk tröskeln till en god bostad* visades tydligt hur orimliga inkomstkrav och godtyckliga urval stänger människor ute från bostadsmarknaden.

I dag kräver många hyresvärdar upp till fyra gånger årshyran i inkomst. För en trerummare med genomsnittlig hyra innebär ett sådant krav i praktiken att mer än hälften av Sveriges heltidsanställda inte blir godkända som hyresgäster. Så är det trots att det inte finns ett enda samband mellan inkomstkrav och människors benägenhet att betala hyran.

Herr talman! Utöver själva inkomstkraven ratar många hyresvärdar inkomster från a-kassan, sjukpenning och bostadsbidrag. De kan ställa en rad irrelevanta krav som i praktiken sorterar bort låginkomsttagare, unga, äldre och nyanlända. Detta är alltså inte bara en fri marknad. Det är en exkluderingsmaskin. Ändå väljer regeringen att inte gå vidare med skarpa förslag mot sådana överkrav.

Vänsterpartiet har under många år krävt att dessa orimliga krav ska förbjudas, oavsett om det handlar om privata eller allmännyttiga hyresvärdar. Det är en enkel och riskfri reform som mycket snabbt skulle sänka trösklarna in till bostadsmarknaden för åtskilliga människor.

Herr talman! När det gäller hyresrätter är denna regering bara intresserad av en sak, nämligen att den som hyr ut alltid ska få tjäna ännu mer pengar. Vinsten måste öka oavbrutet. Den som har mycket har helt enkelt alltid rätten att få ännu mer.

De stora hyresvärdarnas rätt att årligen öka sina vinster går före allt. Om de efter många år med miljardvinster plötsligt ett år inte ökar sin vinst agerar Tidöpartierna direkt. Förslag om marknadshyror förkladda genom namn som trygghetshyror levereras omedelbart på silverbrickor. Detta är något Vänsterpartiet inte kan acceptera, herr talman.

Att bo i andra hand betyder högre hyra och färre rättigheter än för dem som bor i första hand. Andrahandshyresgäster har de allra högsta boendekostnaderna och ofta de allra lägsta inkomsterna. Privatuthyrningen har på kort tid dubblats och är i dag en miljardindustri. År 2024 uppgick det totala redovisade överskottet från privatuthyrning till drygt 4,5 miljarder kronor. Storstadsregionerna står för 60 procent av uthyrningarna, och oftast tas en dubbelt så hög hyra ut jämfört med förstahandskostnaden.

Trots detta känner alltså Tidöpartierna ett enormt behov av att öka inkomsterna för privatuthyrarna ännu mer på bekostnad av hyresgästerna, övriga skattebetalare och bostadsmarknaden.

Oavsett vad Tidöpartierna säger skapar privatuthyrningen nämligen inte några nya bostäder. En ökande och osäker andrahandsmarknad bygger inte några nya bostäder. Ökad andrahandsuthyrning skapar inte några flyttkedjor. Det skapar en stagnerad marknad med exakt samma antal bostäder som förut. Det Tidöpartierna sysslar med är inte bostadspolitik, herr talman, utan avkastningspolitik.

Andrahandsuthyrning kan ibland vara motiverad, men då ska den ske på villkor som är rimliga för den som hyr. Bostäder ska i grunden vara just en bostad för den som äger eller hyr den. De ska inte fungera som mjölkkor för individer som inte behöver bostaden.

För att förhindra spekulation som driver upp priserna på bostadsmarknaden vill Vänsterpartiet avveckla privatuthyrningslagen, och vi vill skärpa reglerna för andrahandsuthyrning så att all uthyrning av bostäder avspeglar bruksvärdet.

Herr talman! Hyresrätten är inte bara en boendeform. Hyresrätten är en förutsättning för jämlikhet. Den gör det möjligt för unga att flytta hemifrån. Den gör det möjligt att lämna en destruktiv relation. Den gör det möjligt att ta ett jobb i en ny stad och att leva sitt liv utan att vara skuldsatt upp över öronen.

Tidöpartierna verkar inte förstå detta. De verkar inte förstå att ett samhälle behöver ett brett utbud av hyresrätter, på alla platser, till hyror som vanligt folk har råd att betala. Ett samhälle där bara de rika har råd att bo är nämligen inte ett tryggt samhälle. Det är ett segregerat samhälle.

Herr talman! Statistik från SCB visar att låginkomsttagare är kraftigt överrepresenterade bland hyresgäster, och bland dessa är ensamstående kvinnor överrepresenterade. När Tidöpartierna väljer bort hyresrätten är det alltså inte ett neutralt beslut. Det är ett politiskt beslut som slår allra hårdast mot ensamstående kvinnor med barn.

Varje gång en hyresrätt ombildas försvinner en bostad från den upplåtelseform som för många är den enda möjliga. Att kalla detta för att bredda möjligheterna är inte bara missvisande – det är en lögn.

Herr talman! Hyresgästerna kan inte längre vara stötdämpare i fastighetsbolagens affärsmodeller. Under år av högkonjunktur har fastighetsbolag gjort miljardvinster, men när räntorna stiger och konjunkturen vänder förväntas hyresgästerna bära hela risken. Det är inte rimligt, och det är därför Vänsterpartiet nu går fram med ett tydligt vallöfte till Sveriges hyresgäster: Vi vill frysa hyrorna.

Efter år av historiska hyreshöjningar, år där hushållen fått bära hela kostnaden och år där fastighetsbolag fortsatt att göra miljardvinster är det nu nog. Det är dags att säga: Det räcker nu – stopp! Sätt stopp för hyres-

chocken, stopp för en politik där hyrorna stiger snabbare än lönerna och stopp för en utveckling där vanligt folk trängs bort från sina hem.

Herr talman! Vänsterpartiet accepterar inte en utveckling där hyresrätten monteras ned bit för bit. Vi accepterar inte att barn vräks, och vi accepterar inte att orimliga inkomstkrav stänger människor ute. Vi accepterar inte att ägande upphöjs till norm medan hyresgäster behandlas som andra klassens medborgare.

Därför, herr talman, vill vi stoppa utförsäljningen av allmännyttan, reformera allbolagen så att allmännyttan kan drivas utifrån social nytta, förbjuda orimliga inkomstkrav från hyresvärdar och stoppa renoveringar. Vi vill också säkerställa att barn aldrig vräks utan att det finns ett nytt hem, för ett barn ska aldrig behöva betala priset för politiska misslyckanden – aldrig!

Herr talman! Det här handlar i grunden om vilken typ av samhälle vi vill ha. Vill vi ha ett samhälle där hem är en rättighet eller ett samhälle där hem är en investering? Vill vi ha ett samhälle där människor bor eller ett samhälle där människor spekulerar?

Till Sveriges 3 miljoner hyresgäster vill jag säga detta: Jag vet att det är svårt att känna hopp under Tidöregeringen när man dagligen utsätts för nya och hårdare politiska reformer som är föraktfulla och repressiva. Det är allt från kollektiva bestraffningar, vräkningar, visitationszoner, övervakning, hot med att skicka militären, utförsäljningar och så vidare – men ni är inte ensamma, och ni är inte maktlösa.

Ni är 3 miljoner människor och 3 miljoner röster. I nästa val har ni makt att förändra detta land. Ni kan välja en regering som står på hyresgästernas sida. Ni kan välja en politik där hem inte är en lyx utan en rättighet.

Ett hem är mer än bara fyra väggar. Ett hem är trygghet, värdighet och framtid. I ett rikt land som Sverige ska alla ha råd att bo.

Med de orden vill jag yrka bifall till Vänsterpartiets reservation 7.

Anf. 104 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Två saker kan man ge Malcolm Momodou Jallow, tillika civilutskottets ordförande. Ledamoten är duktig på att filibustras, och ledamoten är duktig på att lägga fram verklighetsfrånvända förslag.

När till och med Vänsterpartiets megafon Hyresgästföreningen går ut och sågar Vänsterpartiets förslag om frysta hyror får man ställa sig frågan hur väl förankrat Vänsterpartiet är i hur verkligheten de facto fungerar.

Jag vet att det finns ett genuint engagemang för hyresgästernas förutsättningar. I motsats till Sverigedemokraterna, som inte nämnde hyresrätten en enda gång i sitt anförande, hade Malcolm Momodou Jallow anständigheten att prata om hyresrätten. Men man ska också ha anständigheten att komma med sådant som faktiskt går att genomföra.

Att tro att den svenska bostadsmarknaden är som Mamdanis New York och att samma retoriska grepp fungerar här är att lura väljarna. Då ger man förhoppningar om saker som inte är möjliga.

Hur ser Vänsterpartiet på nyss nämnda kritik mot förslaget om frysta hyror?

Anf. 105 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Det är glädjande att få möjlighet att prata om det förslag som Vänsterpartiet har lagt fram.

Jag tänker så här: Ledamoten påstår att Vänsterpartiet kommer med verklighetsfrånvända förslag. Men med tanke på antalet människor i Sverige som tycker att hyrorna är för höga och som är emot de marknadshyror som Centerpartiet vill ha kan man undra vem det är som är verklighetsfrånvänd. Majoriteten – över 70, närmare 80, procent – av den svenska befolkningen vill inte ha marknadshyror. Ändå är det jag och Vänsterpartiet som är verklighetsfrånvända och inte Centerpartiet, som vill genomföra marknadshyror. Jag tror att det behövs lite mer självinsikt i den här debatten.

Jag och Vänsterpartiet driver frågor som vi vet att folket efterfrågar. På tre år har hyrorna höjts med 15 procent. Matpriserna skenar, räntorna pressar hushållen och lönerna hänger inte med. Miljontals människor i Sverige kämpar varje månad för att ha råd att bo kvar i sina hem. Över 3 300 vräkningar skedde förra året, och bland dem som vräktes fanns flera barn. Folk lånar pengar för att betala sina hyror.

I det läget tycker jag att det är rimligare och mer verklighetsförankrat att säga att man sätter stopp för att människor ska få andrum och ha råd att bo kvar i sina hem än det är att stå och förespråka marknadshyror, som majoriteten av svenska folket har sagt nej till.

Anf. 106 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Jag vill faktiskt börja med att påminna Malcolm Momodou Jallow om att många av de barnvräkningar som ledamoten vänder sig emot – det gör för övrigt jag också – sker i storstadskommuner där Vänsterpartiet är med och styr. Jag tycker att det vore hederligt om man började med att städa framför egen dörr.

Den andra delen är att vi i Centerpartiet aldrig någonsin har sagt att vi är för marknadshyror – aldrig någonsin. Den fråga vi har drivit är friare hyressättning i nyproduktion. Att Vänsterpartiet och megafonen Hyresgästföreningen lögnaktigt anklagar oss för att föreslå marknadshyror säger mer om Vänsterpartiet än om Centerpartiet.

Våra förslag handlar om saker som går att genomföra utan skadliga bieffekter. Malcolm Momodou Jallow håller brandtal om att det inte byggs hyresrätter. Varför byggs det inte hyresrätter? Jo, det är för att kalkylerna inte går ihop. Då kommer Vänsterpartiet med genidraget att vi ska försämrade kalkylerna ännu mer, så att det byggs ännu färre hyresrätter. Jag får inte ihop det.

Jag hoppas innerligt att civilutskottets engagerade ledamot – och dessutom ordförande – kan svara på hur kalkylen ska gå ihop. Jag vill verkligen förstå.

Anf. 107 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Det både förvånar mig och förvånar mig inte att ledamoten Alireza Akhondi använder samma typ av retorik som Tidöpartierna har använt här. Man säger att de vräkt barnen bor i kommuner som styrs av Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, som därför inte bryr sig om dessa barn.

Hyresrätt m.m.

Det här är en tydlig skillnad mellan vänstern och högern: Vi i vänstern anser att vi har ansvar för alla barn i Sverige, oavsett vilken kommun de bor i. Oavsett vilket parti som styr den kommun som de hemlösa barnen finns i är det vårt ansvar att kämpa för de barnen så att de får ett hem att bo i. Det är skillnaden mellan vänstern och högern.

Det är skillnaden mellan mig som vänsterpartist och Alireza Akhondi som centerpartist: Jag bryr mig om alla barn i Sverige, oavsett om de bor i Malmö eller Göteborg och oavsett om de bor i en kommun som styrs av Tidöpartierna eller en kommun som styrs av Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Det spelar ingen roll för mig. Det som spelar roll – det som är *viktigt* – för mig är att inga barn ska behöva vara hemlösa. Inga barn ska behöva vräkas i Sverige, ett av de rikaste länderna i världen, 2026.

Det är skillnaden mellan mig och Alireza Akhondi: Jag kommer att göra allt i min makt för att kämpa för vartenda barn, oavsett vilken kommun barnet bor i.

Anf. 108 DAVID JOSEFSSON (M):

Bäste herr talman! För några veckor sedan hade jag förmånen att, tillsammans med min socialdemokratiska kollega Joakim Järrebring, vara med vid presentationen av 2026 års hemlöshetsrapport. *Hemlöshetsrapporten* presenteras årligen av Sveriges Stadsmissioner. I år fokuserade man på regeringens nuvarande hemlöshetsstrategi, men man blickade också framåt kring vad som behöver göras.

Läsningen är både söt och salt. Mycket bra görs, exempelvis arbetet med Bostad först, som med regeringens stöd nu etableras i allt fler kommuner. Bostad först är en metod för att ge socialt utsatta människor en bostad och därmed också ge dem verktyg för att hantera sina sociala problem. Det handlar om det som ibland kallas social hemlöshet.

Den salta läsningen, herr talman, handlar om att den strukturella hemlösheten biter sig fast eftersom bostadsmarknaden i Sverige inte fungerar och inte har fungerat på decennier.

Den kanske sorgligaste läsningen handlar om att antalet barnvräkningar ökar, och som göteborgare är det beklämmande att min egen hemstad är sämst i klassen. När Kronofogden för ett tag sedan presenterade sina siffror över hur många barn som påverkades av vräkningar förra året hade Göteborg den högsta siffran i landet: 82 barn hade en vårdnadshavare som hade vräkt, och 55 av barnen var folkbokförda på adressen där vräkningen skedde. Det är andra året i rad som Göteborgs siffror nästan dubblas i Kronofogdens statistik.

Herr talman! Att minska vräkningarna har varit en kärnfråga för Moderaterna och regeringen den här mandatperioden. Under socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall har regeringen arbetat fram – och vi i riksdagen har beslutat om – en helt ny socialtjänstlag. Det är en socialtjänstlag som fokuserar på det förebyggande arbetet, bland annat för att förhindra vräkningar. I stället för att arbeta reaktivt när någon har blivit vräkt ska fokus nu vara på att proaktivt förhindra att människor, inklusive barn, blir vräkta.

För två år sedan gav regeringen också ett specifikt uppdrag till Socialstyrelsen att arbeta förebyggande mot barnvräkningar och ge stöd till kommunerna i detta arbete. Därutöver har regeringen gått vidare i arbetet med

införandet av obligatoriska kommunala hyresgarantier för barnfamiljer, vilket faktiskt är en av de punkter som Sveriges Stadsmissioner i sin hemlöshetsrapport lyfter fram som viktigast att göra framåt.

Men kanske absolut viktigast är att Moderaterna och regeringen den här mandatperioden konsekvent har fokuserat på att vanliga hårt arbetande människor ska få behålla mer pengar i plånboken. I tider av inflation och ökande hyror är det ännu viktigare att hålla nere skatten för dem med minst marginaler.

Herr talman! Att regeringen arbetar kraftfullt och offensivt mot vräkningar spelar dock mindre roll om kommunerna inte tar sitt ansvar. Förutom att ta fram en helt ny socialtjänstlag och föreslå obligatoriska kommunala hyresgarantier för barnfamiljer har vi nu skärpt lagstiftningen om kommuners skyldighet att arbeta med bostadsförsörjningen. Vi har också gett kommuner utökade möjligheter att arbeta aktivt med att fördela bostäder till de mest behövande i bostadskön.

Herr talman! Därför är det beklämmande att i Göteborgs-Posten från den 23 februari ta del av hur ansvarigt kommunalråd från det rödgröna styret ifrågasätter Kronofogdens statistik i stället för att ta arbetet mot barnvräkningar på allvar. Göteborg är tillsammans med Malmö och Stockholm sämst i landet på att arbeta förebyggande mot vräkningar av barn. Min uppmaning till socialdemokrater och vänsterpartister här i riksdagen är tydlig, herr talman: Ta era kollegor i Sveriges största städer i örat! Se dem i ögonen och förklara att det här inte håller! Regeringen är offensiv mot barnvräkningar – nu måste kommunerna också vara det.

Herr talman! Den moderatledda regeringen har under den här mandatperioden gjort eller påbörjat flera reformer för att skydda och stärka hyresrätten i Sverige. För två år sedan skärpte vi reglerna för att kunna vräka kriminella från hyresrätter, detta för att ingen människa ska behöva acceptera att grannen säljer narkotika på lekplatsen, förvarar sprängmedel i källarförrådet eller sätter skräck i trapphuset.

Nu går vi vidare och genomför liknande reformer för bostadsrätter. Det ska bli enklare för bostadsrättsföreningar att avhysa medlemmar som begår brott. Det ska också bli enklare att neka medlemskap för grovt kriminella som vill köpa lägenhet för att exempelvis använda som brottsverktyg. Steg för steg gör vi Sverige tryggare.

Herr talman! För en väl fungerande bostadsmarknad behövs flexibla lösningar för den som behöver en bostad en kortare tid. Regeringen har aviserat en proposition som ökar möjligheterna för ett mer flexibelt användande av det befintliga bostadsbeståndet. Det handlar om tre saker.

För det första föreslås en helt ny privatuthyrningslag. Det innebär lättillgängligare och tydligare regler för privatpersoner som hyr ut bostäder. Det ökar tryggheten både för den som hyr ut och för den som hyr. Tillsammans med de nya bygglovsreglerna, som infördes i slutet av förra året, har vi därmed skapat ökade möjligheter för den som exempelvis bor lite stort att hyra ut en del av sin bostad till någon annan.

För det andra tydliggör vi reglerna för hur man får hyra ut en bostadsrätt i andra hand och möjliggör uthyrning under en längre tidsperiod. Det är dock fortfarande föreningens styrelse eller hyresnämnden som ger tillstånd till att hyra ut en bostadsrätt i andra hand. Det kommer också att tydliggöras i propositionen att bara omständigheten att en lägenhet tidigare varit uthyrd inte kan vara ett skäl att neka uthyrning igen. Dessa reformer

Hyresrätt m.m.

stärker både bostadsrättsinnehavarens och andrahandshyresgästens trygghet vid exempelvis längre studier på annan ort eller arbete utomlands, samtidigt som styrelsens möjligheter att pröva en andrahandsuthyrning som sagt kvarstår.

För det tredje skärper och tydliggör vi regelverket för blockhyra och så kallade delningsbostäder. Rättsläget har varit otydligt för såväl företagsbostäder som så kallade delningsbostäder eller coliving. Vad gäller blockuthyrning har det i vissa fall missbrukats. Samtidigt har utslag i domstolar slagit undan benen för seriösa aktörer. Att företag kan hyra bostäder till sin personal är viktigt, särskilt på orter med expansiv arbetsmarknad. Delningsbostäder, herr talman, är en växande bostadsform där man bor i ett eget rum men delar exempelvis kök och sociala ytor. Målgruppen kan vara allt från unga vuxna som vill prova livet i en ny stad till äldre som söker nya sociala sammanhang på ålderns höst.

Herr talman! För att minska trösklarna för att gå från ägt till hyrt boende har regeringen nu aviserat att man kommer att kodifiera i lag hur hyrköp ska regleras. Hyrköp finns redan i dag i Sverige som civilrättsliga avtal. Att de nu regleras i lag kommer att innebära ökad trygghet för köpare, säljare och övriga inblandade parter, exempelvis banker och försäkringsbolag. Hyrköp innebär att en hyresgäst hyr sin bostad med option att köpa den av hyresvärden. Många människor vill hyra sin bostad. Men många människor vill också äga sin bostad. En hyrköpslag är, tillsammans med de ändrade bolånreglerna och noll i skatt på de första 300 000 kronorna på ett investeringssparkonto, en viktig reform för att fler hårt arbetande människor ska kunna äga sitt eget boende.

Herr talman! På Sveriges Stadsmissioners seminarium för några veckor sedan fick jag frågan vad en bostad är för mig. För mig är bostaden trygghet – men den är också drömmar. Det handlar om tryggheten för den tidigare hemlöse som får en bostad genom Bostad först. Det handlar om barnfamiljen som genom en kommunal hyresgaranti får tryggheten i att inte bli vräkt. Det handlar också om drömmen om att en dag kunna äga sin bostad genom ett hyrköp.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 109 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Herr talman! Jag tackar David Josefsson för anförandet.

Den här regeringen har först och främst haft fokus på att sänka skatten för höginkomsttagare och förmögna personer. Därtill har man nu fokus på att möjliggöra för så kallade seriösa aktörer att starta hyresgästföreningar för fastighetsägare. Men det behandlas inte i det här betänkandet, som har titeln *Hyresrätt m.m.*, herr talman.

Vi vet att Moderaterna vill införa trygghetshyra – marknadshyra – steg för steg. Vi vet att Moderaterna motsätter sig alla former av investeringsstöd och statliga byggkrediter för byggande av hyreslägenheter med lägre hyra. Vi vet att man vill ha mer andrahandsuthyrning, större frihet för fastighetsägare och mer otrygghet för hyresgäster. Vi vet att man inte ens vill sänka kostnaderna för att bygga, renovera och underhålla hyresrätter genom att befria allmännyttan från lagen om offentlig upphandling. Men inte heller det behandlas i det här betänkandet.

Det gör egentligen inte barnvräkningar heller, men nu tog ju David Josefsson upp detta mycket allvarliga ämne. Då vill jag upplysa allmänheten och David Josefsson – och kanske trösta honom som göteborgare – om att Göteborg inte är sämst. Hem & Hyra har gått igenom hur det ser ut i landet och justerat för invånarantal, vilket rimligen är relevant när man jämför Göteborg med Dalsjöfors eller Ljusnarsberg. Eskilstuna, Katrineholm, Avesta, Söderhamn, Borlänge, Norrköping, Bollnäs, Nyköping och Botkyrka finns med i topp tio. Vilka är det som styr i Eskilstuna, David Josefsson?

Anf. 110 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tackar Markus Kallifatides för inlägget. Han pratade väldigt mycket om vad som inte behandlas i betänkandet, och det kan man ju göra. Något som jag tycker att man ska prata om och som finns med i betänkandet är barnvräkningar.

Jag tycker att det här är talande. Ryggmärgsreflexen för Vänsterpartiet i Göteborg visade sig i GP som sagt vara att ifrågasätta statistiken och säga att Kronofogden nog har fel och att man ska ge ett kommunalt uppdrag om att ta fram annan statistik. Vad händer sedan i replikskiftet här i Sveriges riksdag? Går Markus Kallifatides upp och säger: ”Regeringen har gjort mycket bra, men vi skulle vilja att ni gör mer”? Nej, Markus Kallifatides ryggmärgsreflex är att ifrågasätta statistiken.

Kronofogden konstaterar att 82 barn i Göteborg har en vårdnadshavare som har blivit vräkt och att 55 av de barnen var folkbokförda på den adressen. Markus Kallifatides svar är: Nja, men Göteborg är ju inte värst räknat per capita. Vad hjälper det barnen, Markus Kallifatides?

Vilken är Socialdemokraternas och de rödgrönas lösning för att komma till rätta med barnvräkningar, som faktiskt behandlas i det hyresrättsbetänkande vi nu debatterar? Vilken är Socialdemokraternas lösning, herr talman? Kommer Markus Kallifatides att ringa upp sin socialdemokratiska motsvarighet och säga: ”Det här går inte – ni måste skärpa er”?

Regeringen har gett kommunerna alla verktygen. Vi tar vårt ansvar. Nu är det dags för den socialdemokratiska ledningen i Stockholm, Göteborg och Malmö att inte ifrågasätta statistiken utan faktiskt se till att inte fler barn vräks. Det kallas värdighet, herr talman.

Anf. 111 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att David Josefsson inte vill säga att det är moderater och vi socialdemokrater som styr tillsammans både i Eskilstuna och i Katrineholm. De var värstingkommunerna enligt Hem & Hyras översikt när det gäller barnvräkningar.

Jag talar ofta med min partikamrat socialborgarrådet i Stockholm. Vi är helt överens om att det är jättebra att regeringen nu efter fyra års uppskjutet genomförande av detta med kommunala hyresgarantier säger att de ska bli obligatoriska. Det var Karolina Skogs utredningsförslag som nu har väntat en hel mandatperiod.

Det är inte färdigt än, David Josefsson. Det är inte genomfört än. Det finns ännu ingen proposition genomröstad eller någon förordning som reglerar hur detta med kommunala obligatoriska hyresgarantier ska gå till. Men vi välkomnar det.

Vi välkomnar också Bostad först och att det byggs fler hyresrätter med överkomlig hyresnivå, och vi har politik för det. Vi vill få ned antalet vräkningar av barn. Det handlar inte minst om en bred jämlikhetspolitik.

Det handlar om att människor inte har råd att betala hyra och att de inte får stöd i tid. Alla landets kommuner har ett stort ansvar här. Då måste man också se till att kommuner har resurser att orka och kunna prioritera de här frågorna.

Det är många saker i spel, herr David Josefsson, om man tar det på riktigt allvar. I stället gör man som Moderaterna och andra har valt att göra. Man gör frågan om barnvräkning till en fråga om att peka finger mot specifika kommuner där till exempel Vänsterpartiet är med och styr eller något annat parti är med och styr.

Det gör man i stället för att ta in verkligheten. Detta finns brett över landet, och David Josefssons parti på kommunal nivå är med och bär ansvar för detta. Vi kan ta tag i det här tillsammans i stället.

Anf. 112 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, Markus Kallifatides, för ditt engagemang i frågan. Jag hade önskat att engagemanget gick längre än att bara stå här i talarstolen och tala om det.

Det är jättebra att du har en dialog med din motsvarighet i Stadshuset i Stockholm. Nästa gång du talar med vederbörande tycker jag att du ska säga: Att vi nu går vidare med obligatoriska kommunala hyresgarantier innebär inte att man inte redan kan ge kommunala hyresgarantier.

Det är faktiskt helt barockt att vi i den här kammaren ska behöva säga att det blir obligatoriskt för att din kollega i Stadshuset ska ta emot det. Arbeta med de här frågorna i stället.

Det är samma sak när du säger att pengarna inte räcker. Göteborg är sämst i Sverige på att förhindra vräkningar av barn. Det är 82 barn i Socialdemokraternas Göteborg som har blivit vräkta, och 55 av dem från den folkbokförda adressen. Göteborgs stad gjorde miljardöverskott. Det är uppenbarligen inte pengar som är problemet, men däremot politisk vilja.

Det är en sak att stå här i talarstolen och säga att regeringen borde göra mer. Det är en annan sak att gå hem och faktiskt göra det. Regeringen har skärpt det kommunala bostadsförsörjningsansvaret. Vi inför nu obligatoriska kommunala hyresgarantier.

Vi har infört en helt ny socialtjänstlag som helt fokuserar på det förebyggande arbetet. Vi har gett Socialstyrelsen i uppdrag att arbeta fokuserat med barnvräkningar.

Det gäller framför allt det som ledamoten Kallifatides kallar skattesänkningar för höginkomsttagare. En vanlig barnfamilj med föräldrar som arbetar i offentlig sektor har fått 5 000 kronor mer i plånboken för att vi har sänkt skatten.

Det är inte höginkomsttagare. Det är vanliga människor som sliter med att betala hyran. Jag vågar inte tänka på hur deras privatekonomi skulle se ut den dagen, om olyckan var framme, som Socialdemokraterna skulle ta över regeringsmakten.

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: Jag får påminna ledamoten om att vi inte använder ”du” som tilltal i kammaren. Nästa chans att öva på detta kommer i nästa replikskifte.)

Anf. 113 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Tack så mycket, David Josefsson!

Moderaterna brukar tala om ansvarstagande i ekonomin. Men när det gäller bostadspolitiken verkar ansvaret alltid landa hos någon annan och aldrig hos regeringen. Det gäller nu kommunerna. Det är inte alla kommuner, utan det gäller de kommuner som inte styrs av Moderaterna. De är de som på något sätt är skyldiga.

Vi ser historiskt höga hyreshöjningar. Vi ser hushåll som tvingas lämna sina hem. Vi ser en politik som konsekvent gynnar egna bostäder framför hyresrätter. Villaägare får skattesubventioner, och hyresgäster får hyreshöjningar.

Det var 3 330 vräkningar år 2025. Det var 824 barn som blev vräkta. Det är väldigt många barn som är vräkta och inte har ett hem. De tvingas lämna sina hem.

David Josefssons parti ingår i regeringen, och hans parti har statsministerposten. Vänsterpartiet styr för övrigt inte i Malmö. Det är bland annat Liberalerna som styr i Malmö. Detta sagt bara för sakens skull.

Barn som bor i min hemstad Malmö är inte David Josefssons ansvar. De får gärna vara hemlösa. Barn som råkar bo i Göteborg, där Vänsterpartiet styr, får gärna vara hemlösa. Det är inte regeringens ansvar. Det är inte Moderaternas ansvar.

Det är vad jag hör här. Jag hoppas att alla föräldrar vars barn i dag är hemlösa hör detta. Det är det besked som Moderaterna ger. Om ni råkar bo i en kommun som styrs av ett parti som inte hör till Tidöregeringen är det någon annans ansvar. Tidöpartierna har ingenting med det att göra.

Det är ett fruktansvärt sätt att tänka. Ni sitter i regeringen. Ni ska vara ansvariga för alla barn och alla som bor i Sverige. Det är väldigt viktigt.

Min fråga är: Anser David Josefsson att de barn från Malmö, Göteborg och Stockholm som är vräkta inte är regeringens ansvar?

Anf. 114 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, Malcolm Momodou Jallow, för ditt inlägg!

Jag tycker att jag är väldigt tydlig. Den moderatledda regeringen har tagit ett extremt stort ansvar för att förhindra vräkningar. Det var det som hela början på mitt anförande handlade om.

Herr talman! Den moderatledda regeringen har skärpt det kommunala bostadsförsörjningsansvaret. Vi kommer nu att införa obligatoriska kommunala hyresgarantier, eftersom kommuner inte använder den möjligheten om de inte får det som obligatoriskt.

Regeringen har infört en helt ny socialtjänstlag som helt fokuserar på det förebyggande arbetet. Vi har gett ett uppdrag till Socialstyrelsen att arbeta fokuserat mot barnvräkningar.

Vi har också sett till att vanliga barnfamiljer får mer pengar i plånbocken, därför att vi tar ansvaret. Alla barn i hela Sverige är regeringens ansvar.

Men det är inte bara regeringens ansvar. Kommunerna har också ett ansvar. En del kommuner tar det ansvaret, herr talman. En del kommuner tar inte det ansvaret.

I min hemstad Göteborg tar inte kommunen det ansvaret. Jag har här i min hand artikeln från Göteborgs-Posten. Rubriken är: ”Efter larmet: kommunstyret föreslår ökad uppföljning av barnvräkningar”.

Herr talman! En vräkt barnfamilj kan inte bo i en kommunal uppföljning. Det är dags att Malcolm Momodou Jallow ringer till sin vänsterpartistiske kollega i Göteborg och säger: Det här fungerar inte. Det här är inte värdigt.

Regeringen och riksdagen har tagit sitt ansvar. Nu är det dags att det rödgröna styret i Göteborg tar sitt ansvar.

Anf. 115 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Det är glädjande att höra att regeringen har ansvar för de barnen. Det var inte det beskedet som vi hörde här nyss. Det är bra att man tydliggör det.

I min värld är regeringen ansvarig för alla barn. Man säger att regeringen har gjort allt den kan och att den ansträngt sig väldigt mycket. Då har den misslyckats. Trots ansträngningarna är det i dag 824 barn som är hemlösa. Trots ansträngningarna är det 3 330 vräkningar. Det är det högsta antalet på 20 år. Det är ett totalt misslyckande. Det bästa ni kan göra är att erkänna det misslyckandet och se till att göra bättre ifrån er. De här barnen förtjänar mycket bättre, herr talman.

Om antalet barnvräkningar ska minska krävs ett permanent och indexerat bostadsbidrag som följer hyresutvecklingen, tryggare socialförsäkringar och en bostadspolitik som gör att man bygger fler hyresrätter med rimliga hyror.

Tidöregeringen säger gärna att kommunerna ska ta sitt ansvar, och det ska de. Men staten har alltid det yttersta ansvaret för att inga barn i Sverige vräks. Regeringen kan inte fortsätta att administrera konsekvenserna av sin egen politik och låtsas att orsakerna ligger någon annanstans. Det går inte.

Här är skillnaden mellan högern och vänstern självklar. Tidöregeringen tar ansvar för de barn som bor i kommuner som ni styr, medan vi i de rödgröna tar ansvar för alla barn i hela landet. Det kommer vi också att göra efter valet. Sverige kommer att byta regering så att barnen kan få det de förtjänar, det vill säga ett tryggt hem.

Sluta skylla ifrån er och börja föra en politik som minskar fattigdomen och gör det möjligt även för de mest utsatta att bo kvar i sina hem! Det borde finnas en enkel princip som hela riksdagen kunde enas om: Inga barn ska behöva förlora sina hem.

Anf. 116 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, Malcolm Momodou Jallow, för ditt inlägg!

Man kan börja med att konstatera att din politik inte hänger ihop. Å ena sidan säger du nu att bostadsbidraget ska vara indexerat med hyran, å andra sidan står du i talarstolen och säger att ni ska riva upp hela den svenska modellen för hyror, göra den politiskt styrd och frysa hyror. Hur ska du ha det?

Jag tycker att det är viktigt att konstatera att det är en sak, herr talman, att stå här i talarstolen och säga att man vill stoppa barnvräkningar. Det är en sak att spela in filmer där man säger att man vill stoppa barnvräkningar och lägga ut dem på Tiktok eller att skriva debattartiklar i Aftonbladet där man säger att man vill stoppa barnvräkningar. Det är en annan sak att faktiskt agera.

Den här regeringen har skärpt det kommunala bostadsförsörjningsansvaret. Vi har tagit fram en helt ny socialtjänstlag som ska arbeta före-

byggande mot vräkningar. Vi har gett Socialstyrelsen i uppdrag att arbeta fokuserat mot barnvräkningar. Vi har sänkt skatten för vanliga människor.

När det gäller Vänsterpartiet är det tomma tunnor som skramlar mest. Malcolm Momodou Jallow svarar inte på frågan, herr talman. Tänker han efter det att vi har avslutat debatten ringa till sin vänsterpartistiska kollega i Göteborg, som inte tar tag i problemet utan käftar om statistiken, och säga att det här inte fungerar?

Det är för många barn i Sverige, men också i Göteborg, som blir vräkt. Den här regeringen tar sitt ansvar. Nu är det dags för Vänsterpartiet i Sveriges riksdag och i Göteborg att ta sitt ansvar. Barn kan inte bo i en kommunal uppföljning av statistik.

Anf. 117 AMANDA PALMSTIERNNA (MP) replik:

Herr talman! Tack, David Josefsson, för anförandet!

Jag tycker att det är väldigt bra att regeringen har skärpt bostadsförsörjningsansvaret och tittat på förslaget från Karolina Skogs utredning. Karolina Skog var miljöpartistisk minister i den tidigare rödgröna regeringen, och hon fick sedan i uppdrag att utreda en social bostadsförsörjning. Hon har också mycket erfarenhet av bostadspolitik i Malmö på kommunal nivå.

Förslaget om obligatoriska hyresgarantier är väldigt viktigt. Men jag undrar verkligen varför regeringen väntade i fyra år med att införa förslaget. Förslaget kom ju redan 2022. Situationen har blivit allt sämre för varje år sedan förslaget kom, men regeringen har suttit på händerna.

År 2024 lades olika förslag på riksdagens bord i de här frågorna, och vi såg till och med att det kom upp förslag i budgeten om obligatoriska hyresgarantier. Men inget landade sedan på riksdagens bord, och jag tycker alltså inte att det verkar vara särskilt prioriterat.

Regeringen har väntat till kvart i tolv i mandatperioden för att nu, precis på slutet, lägga fram förslaget. Jag undrar hur man kan tycka att detta är prioriterat när man väntar så pass länge med att lägga fram det.

Det finns ett förslag som hänger tätt ihop med detta, och det handlar om att ställa skäliga krav på hyresgäster. Man ska såklart ställa krav, men de behöver vara skäliga och rimliga. Också detta var ett förslag som fanns med i Karolina Skogs utredning, så det borde läggas fram samtidigt med förslaget om de obligatoriska hyresgarantierna. Varför går ni inte fram samlat med de här förslagen?

Anf. 118 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, Amanda Palmstierna, för frågorna! Jag ska försöka svara efter bästa förmåga.

Som jag antydde i tidigare replikskiften kan kommuner redan i dag ge kommunala hyresgarantier. Som moderater – och jag tror att våra kollegor i regeringssamarbetet håller med – tror vi i grunden på den svenska förvaltningsmodellen. Vi håller det kommunala självstyret högt. Kommuner har olika lösningar och olika sätt att arbeta med olika frågor. Staten ska ge ett ramverk men i möjligaste mån inte sätta obligatorium på kommunerna.

Samtidigt kan vi, herr talman, konstatera att det finns ett antal kommuner som inte tar sitt uppdrag på allvar. Min hemstad Göteborg är en av dessa kommuner. I stället för att ta tag i frågan käftar man där om statistiken.

Vi har landat i att det faktiskt är dags nu. När Sveriges storstadskommuner och andra kommuner inte tar de här frågorna på allvar är det tyvärr dags att införa ett obligatorium. Då är dessvärre processen sådan att det inte bara är att skriva fram propositionen, utan vi måste också ta med förslaget i budgeten. Det är därför vi först tar med det i budgeten och nu aviserar i propositionsförteckningen att det också kommer en proposition om detta.

När det gäller den andra frågan, som handlar om vilka krav hyresvärdar ska ställa, är det i grunden så att olika hyresvärdar, både kommunala och privata, måste få ha en frihet i hur de väljer. De får givetvis inte diskriminera, men de har en frihet när det gäller vilka krav de ställer och hur de väljer sina hyresgäster. Vi är därför inte beredda att i dagsläget gå vidare med förslaget.

Anf. 119 AMANDA PALMSTIERNAN (MP) replik:

Herr talman! Tack, David Josefsson, för svaret!

Just när det gäller argumentet det kommunala självstyret har regeringen verkligen stoppat många saker bakom detta. Det handlar om kommunala hyresgarantier, vilket skulle kunna stoppa barnvräkningar, men det handlar också om uranfrågan, veto och så vidare. Jag tycker inte att argumentet riktigt håller.

Om frågan hade varit prioriterad skulle regeringen ha jobbat med den tidigare under mandatperioden. Det handlar om att det ska finnas en långsiktighet och att det inte ska spela roll i vilken kommun man bor – man ska ha möjlighet att hitta ett boende även om man har en lite osäker inkomst.

Jag reagerade också på det David Josefsson sa i sitt anförande om att invånarna har fått mer i plånboken, för jag tycker inte att det stämmer. Ni har infört en mycket snabbare nedtrappning av a-kassan, vilket gör att arbetslösa tidigare förlorar stora delar av sin inkomst. Barnbidraget och underhållsstödet har inte höjts trots kostnadsökningar, och barnbidraget är värt mindre än det har varit på 50 år.

Bostadsbidraget har vi debatterat många gånger här, även om det egentligen ligger under socialförsäkringsutskottet. Där tog ni bort det tillfälliga tilläggsbidraget, vilket gör att barnfamiljerna får mindre i plånboken nu jämfört med för ett år sedan.

Det här är samlade fattigdomsreformer av olika slag som gör att folk får mindre i plånboken. Anledningen till att människor vräks är att de har mindre pengar; de klarar inte av att betala sin hyra.

Det blir ganska konstigt att å ena sidan dra undan mattan för människor och se till att de inte kan klara sig ekonomiskt och dessutom driva frågan om marknadshyror, som man kallar för trygghetshyror, och å andra sidan säga att man stärker folks ekonomi. Det går liksom inte ihop – det stämmer inte!

Anf. 120 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, Amanda Palmstierna, för ditt inlägg!

Jag är förvisso en stor vän av den största fossilfria energikälla vi har i Sverige, nämligen kärnkraften, men jag har lite svårt att se var uranbrytning kommer in i hyresrättsbetänkandet.

Jag kan börja med att konstatera att regeringen har prioriterat arbetet mot barnvräkningar. Vi har infört en helt ny socialtjänstlag, vi har gett Socialstyrelsen i uppdrag att arbeta fokuserat mot barnvräkningar och vi har skärpt det kommunala bostadsförsörjningsansvaret. Vi har sett till att vanliga, hårt arbetande människor får mer pengar i plånboken.

Vi har dragit oss för att göra det obligatoriskt med kommunala hyresgarantier. Men som jag kunde konstatera finns det flera kommuner, däribland min rödgrönt styrda hemstad Göteborg, som inte tar detta arbete på allvar, och då måste vi tyvärr gå vidare med förslaget.

Låt mig sedan bara kort kommentera det här med trygghetshyror. En lögn blir inte sann bara för att man upprepar den flera gånger. Att vi moderater vill se en annan typ av hyresreglering än den som finns i Sverige i dag beror bland annat på att vi ser att bostadsmarknaden inte fungerar, herr talman. Människor fastnar i utanförskap och i andrahandshyreskontrakt på ett sätt som man inte gör i våra grannländer, till exempel Norge, Danmark, Finland och Tyskland.

Detta ser man också på den rödgröna sidan, herr talman. Det finns till och med ett parti på den rödgröna sidan som har ställt som krav i regeringensförhandlingarna: Vräk upp den svenska hyresförhandlingsmodellen, annars kommer inte vi att stödja en regering!

Jag tycker att vi ska ha en sansad debatt om hur vi kan hitta ett bättre sätt att reglera svenska hyror så att vi inte får den bostadsbrist, de hemlöshetsproblem och de barnvräkningar vi i dag ser.

Anf. 121 MARKUS KALLIFATIDES (S):

Herr talman! Över tre miljoner människor i det här landet bor i hyresrätt. Vi socialdemokrater värnar ordning och reda på hyresmarknaden och sätter hyresgästernas trygghet i centrum för bostadspolitiken.

Den här våren kommer vi att ha många debatter på detta område. Tidöpartierna står entydigt på fastighetsägarnas sida, och steg för steg försvagas Sveriges hyresgäster. Det är ingen olyckshändelse; det är en bestämd vilja från Tidöpartierna.

I dag, herr talman, debatterar vi civilutskottets betänkande *Hyresrätt m.m.* Tidöpartierna föreslår riksdagen att avslå samtliga motioner som handlar om att förbättra för Sveriges hyresgäster.

Det nuvarande förhandlingssystemet för fastställande av hyror vilar på att det finns en väl fungerande lagstiftning som balanserar parternas intressen. Vi socialdemokrater tar avstånd från alla initiativ som hotar förhandlingssystemet. Bland annat därför finns det anledning att genomföra en översyn av hyreslagen för att undvika oförutsedda och kraftiga hyreshöjningar, exempelvis i samband med bruksvärdesprövningar. Vi socialdemokrater söker mandat att genomföra en sådan översyn.

Renoveringar, herr talman, måste utföras på ett sådant sätt att människor har råd att bo kvar. Vi vill se en långsammare och längre infasningsperiod för hyreshöjningar. Vi anser fortfarande att det förslag som finns från en tidigare statlig utredning är välavvägt och bör genomföras. Vidare måste hyresgästernas ställning vid renoveringar stärkas. Förekomsten av lyxrenoveringar i syfte att byta hyresgäster i det befintliga hyresbeståndet måste stoppas.

Något som har urholkat hyresgästernas ställning är att domstolarna tillämpar begreppet ”inte är oskäligt” vid bedömning av om en renoveringsåtgärd är rimlig. Vi menar att detta leder till en obalans i samband med hyresförändringar vid renoveringar. I utredningen från 2017 föreslogs att begreppet ”skäligt” i stället skulle införas som bedömningsgrund i hyreslagen. Vi står fortfarande bakom utredningens slutsats och anser att en sådan ändring i hyreslagen bör göras för att jämna ut balansen mellan parternas intressen.

Fastighetsägarna ska avkrävas att hyresgästerna ges rejält inflytande i renoveringsprocessen, och de ska få meningsfulla alternativ att ta ställning till. Som jag sa tidigare, herr talman, ska dessutom en högre hyresnivå efter renovering fasas in långsammare om vi socialdemokrater får bestämma.

Vi socialdemokrater står givetvis bakom samtliga våra reservationer i betänkandet, men för att spara tid vid voteringen yrkar jag bifall endast till reservation 4.

Herr talman! Riksdagen beslutade nyligen om lagändringar syftande till att underlätta för våldsutsatta kvinnor, inte minst, att bo kvar i en tidigare gemensam bostad. Det är bra. Vi kan konstatera att det finns en bred partipolitisk enighet om principen att det är den våldsutsatta, ofta kvinnan, som ska kunna bo kvar och att det är den våldsutövande, ofta mannen, som ska flytta, inte tvärtom.

Vi socialdemokrater vill därför se en generell översyn av hur en person som har varit utsatt för brott i en nära relation ska kunna behålla den tidigare gemensamma bostaden vid separation, oavsett boendeform.

Under 2024 beslutade riksdagen om lagändringar som bland annat ökade hyresgästens ansvar för tryggheten i bostadsområdet. Vi har därefter drivit frågan om att de utökade möjligheter till förverkande som nu gäller i hyresrätten inte endast ska gälla hyresrätt utan att motsvarande skärpningar också bör införas i bostadsrättslagen. Detta är nu på gång. Det är bra, liksom de förslag som sannolikt är på väg från Regeringskansliet när det gäller att skydda hyresgästers ställning i samband med ombildning till bostadsrättsförening.

Vi är i grunden positiva till dessa förändringar på området, men vi ser också behov av en snabb och systematisk utvärdering av de nya reglerna och den rättspraxis som utvecklas. Regeringen bör därför noga följa upp och utvärdera effekterna av de hyresrättsliga och kommande bostadsrättsliga skärpningarna.

Herr talman! Många bor i andra hand. I propositionen *Starkt skydd för hyresgäster* från 2021 föreslog den då socialdemokratiska ledda regeringen bland annat ett starkt besittningsskydd vid uthyrning av privatbostäder. Riksdagen röstade ned förslaget.

Vi socialdemokrater menar fortfarande att ett starkt besittningsskydd vid uthyrning av privatbostäder vore av stor betydelse för hyresgästernas trygghet. I dag kan en hyresvärd vid privatuthyrning säga upp ett kontrakt i förtid trots att kontraktet är tidsbestämt. Människor som redan befinner sig i en utsatt situation på andrahandsmarknaden kan alltså när som helst bli bostadslösa med tre månaders varsel. Vi socialdemokrater vill därför införa ett förbud mot att säga upp tidsbestämda kontrakt i förtid.

Herr talman! Det behövs fler åtgärder för att bekämpa den parallella svarta bostadsmarknaden. Reglerna för andrahandsuthyrning och skatteavdrag vid privatuthyrning bör ses över och skärpas, bland annat för att

motverka ockerhyror. Men Tidömajoriteten – det har vi hört intygas i denna debatt – gör och kommer att göra precis tvärtom, herr talman. Sverigedemokraterna, Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna står entydigt på fastighetsägarnas sida, inte hyresgästernas. Det är inte svårare än så.

Herr talman! Vi måste förhindra att djupt oseriösa och i värsta fall kriminella fastighetsägare blir hyresvärdar i vårt land. I det viktiga utredningsbetänkandet *Vem äger fastigheten* från 2023 föreslogs åtgärder för att skärpa kontrollen vid överlåtelse av fastigheter. Syftet var att skydda bostadshyresgäster mot oseriösa överlåtelser av hyresfastigheter och förhindra att fastighetsmarknaden utnyttjas för brottslighet.

De förslag som lämnades i betänkandet om att stärka identitetskontroller vid fastighetsköp kommer nu att genomföras. Det är bra. Men regeringen lämnar inget förslag till ny hyresförvärvslag. Enligt vår mening behöver förslagen i utredningsbetänkandet om en ny hyresförvärvslag utredas vidare med hänsyn till remissinstansernas synpunkter i syfte att finna ett mer träffsäkert kontrollsystem som gäller alla typer av fastighetsägare.

Herr talman! Det finns ännu fler förslag från en ännu färskare statlig utredning om åtgärder för bättre ordning i den byggda miljön. Men Tidöregeringen möter de här frågorna i bästa fall med tystnad.

Senast jag ställde frågor till justitieminister Gunnar Strömmer slog han helt enkelt ihop två helt olika interpellationsdebatter om hyresgästernas intressen. Så oviktiga är hyresgästernas rättigheter.

Herr talman! Skilda upplåtelseformer likaväl som boendeformer fyller olika behov på bostadsmarknaden. Den kooperativa hyresrätten fyller en viktig funktion eftersom den bland annat innebär ett spekulationsfritt boende, något som skiljer den från den traditionella bostadsrätten. Den kooperativa hyresrätten har även ett större inslag av inflytande för de boende jämfört med en hyresrätt. För att den boendeformen ska finnas tillgänglig för fler personer bör dock en översyn göras av de ekonomiska förutsättningarna för boendeformen. Det vill inte Tidömajoriteten, och det är obegripligt.

Herr talman! Tidöpartierna inledde mandatperioden med att stoppa i princip allt stöd till byggande av hyreslägenheter med lägre hyresnivå. Sedan har de fortsatt att utreda hur hyresgästers ställning ska kunna försvagas ytterligare och därmed hur fastighetsägares makt ska kunna stärkas. Steg för steg tar de oss mot den mycket gamla och urmoderata fastighetsägardrömmen om marknadshyror. Tidstypiskt nog kallas det den här gången för trygghetshyror. Den här regeringen kommer inte att gå fram med just det förslaget. Man nöjer sig med att på alla andra sätt förhindra att hyresgästernas ställning stärks.

Vi socialdemokrater vill gå i en helt annan riktning. Vi vill stärka hyresgästernas ställning. Vi vill att staten ska ta en mer aktiv roll i bostadsförsörjningen. Vi vill ha en bostadspolitik som bidrar till tillväxt, stärker välfärden och ger människor trygghet och frihet i vardagen. Det innebär en ny riktning för hyresrätten och en ny riktning för Sverige där fler människor kan känna trygghet i sitt hem.

(Applåder)

I detta anförande instämde Joakim Järrebring (S).

Anf. 122 LARRY SÖDER (KD):

Herr talman! Först kan vi konstatera att många bor i hyresrätt, och många vill bo i hyresrätt. Men det finns bostadsköer, och därmed behöver vi bygga fler hyresrätter. Den bilden är vi överens om.

Kristdemokraterna prioriterar att motverka bristen på hyresrätter, främst genom att öka byggandet totalt och göra det mer lönsamt för privata och kommunala aktörer att producera hyresrätter, snarare än att subventionera eller reglera hyrorna starkt nedåt.

Vi har från talarstolen hört att anledningen till att hyresrätter inte byggs är att kalkylen ofta inte går ihop. Det är inte bara de privata delarna som skapar denna situation, utan även långa handläggningstider innebär ett problem för att få fram riktiga kalkyler. Det kan även vara fråga om långa överklagandeprocesser.

Jag menar att vi i politiken har ett direkt och indirekt ansvar att se över dessa delar för att göra det möjligt att bygga fler hyresrätter. Men jag menar också att inkomstsidan är en del som måste stärkas för att göra det möjligt att bygga nya hyresrätter.

Därför är det centralt för Kristdemokraterna att införa fri hyressättning i nyproduktion. Det är en av de mest centrala åtgärderna för att stimulera byggandet av hyresrätter. Vi menar att dagens system gör det för dyrt att bygga, vilket leder till att för få nya lägenheter byggs och att det är för långa köer till hyresrätterna. Vi kommer att fortsätta att driva dessa frågor nästa mandatperiod, men just nu finns inte en majoritet i kammaren.

Vi har sett till att presumtionshyrorna fungerar bättre. Vi tror att det är ett bra steg, men vi vill fortsätta och gå hela vägen fram, det vill säga fri hyressättning i nyproduktion.

Vi vill fortsätta processen med regelförenklingar och enklare byggprocesser. Vi vill minska regelkrånglet i plan- och bygglagen ännu mer än vad regeringen har gjort. Vi tycker att regeringen har tagit ett bra steg, men vi vill göra ännu mer. Vi vill också begränsa överklagandemöjligheterna, ha mer tillåtande detaljplaner och färre bygglovskrav, just för att få igång bostadsbyggandet. Det kommer att sänka kostnaderna och tiden för att bygga hyresrätter. Det betonas ofta att kommunerna är bromsklossarna, och det innebär långa processer.

Vi vill också öka rörligheten på bostadsmarknaden. Regeringen har aviserat sänkta amorteringskrav, höjt bolånetak och liknande. Men vi vill också reformera reavinstbeskattningen, just för att öka rörligheten på bostadsmarknaden.

Vi vill också främja ägande och ombildning. Vi tror att om man kan ombilda kan man frigöra medel för att bygga nya hyresrätter. Om vi menar att vi vill ha hyresrätter måste vi göra sådana saker.

Jag kan också tala om vad vi inte kommer att ställa oss bakom. Vi kommer inte att ställa oss bakom några stora subventioner för billiga hyresrätter. Vi tycker att den enskilde ska ha möjlighet att betala kostnaden, och vi tror att en bättre väg att gå är högre bostadsbidrag än i dag. De är alldeles för låga och inte tillräckligt breda för att fungera så som vi vill.

Sammanfattningsvis är det för Kristdemokraterna viktigt att bygga bort bostadskrisen och göra det lönsamt att bygga hyresrätter. Vi tror att det är den vägen man ska gå. Därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 123 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Det är alltid trevligt att debattera med Larry Söder.

Eftersom Vänsterpartiets förslag nämndes vill jag förtydliga vissa saker, vilket leder fram till den fråga jag tänker ställa.

År 2022 kom det en lagstiftning som gjorde det möjligt för privata fastighetsägare att ansöka om skiljeman utsedd av hyresnämnden om parterna inte kommer överens. Antalet hyresförhandlingar som har gått till skiljeman har exploderat. De privata fastighetsägarna lägger medvetet fram orimliga krav på hyreshöjningar i syfte att det ska vara omöjligt att komma överens med Hyresgästföreningen. Skälet är att de i princip alltid kan räkna med högre hyreshöjningar i skiljemännens beslut än de kan driva igenom i förhandlingar. Bara under 2024 gick 170 000 lägenheter till skiljeman. Det är dessutom problematiskt att skiljemännens beslut i dag inte behöver motiveras.

Från Vänsterpartiets sida vill jag förtydliga att vi värnar partsmodellen till hundra procent. Vi vill gärna tillsätta en utredning som kan titta på dessa frågor så att systemet inte utnyttjas på ett felaktigt sätt. Det är självklart för oss att det främst är parterna som ska titta på dessa frågor, förhandla och komma överens. Det vill jag att folk ska vara medvetna om.

Larry Söder och jag är överens om familjens betydelse i fråga om trygghet för barnen, det vill säga vikten av stabila hem. Samtidigt vet vi att barn i Sverige fortfarande vräks från sina bostäder. Förra året genomfördes 3 330 vräkningar, vilket drabbade 824 barn. Det är barn som har tvingats lämna sina hem, byta skola och kastas in i en otrygg situation de själva inte har orsakat.

Inga barn ska vräkas utan att ett nytt hem finns på plats. Stöder Kristdemokraterna principen att inget barn i Sverige ska förlora sitt hem utan att ett nytt boende finns ordnat?

Anf. 124 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Jag tycker att David Josefsson, Moderaterna, tydligt har redogjort för hur regeringen ser på detta och vilket arbete som har gjorts för att minska antalet vräkningar i Sverige. Jag tror, precis som Malcolm Momodou Jallow, att varje barn som vräks är ett misslyckande för samhället i stort, för kommunen och för regeringen.

Jag tycker inte att man ska lägga skuld på någon, utan alla måste jobba bättre. Problemet är att ansvaret är delat i samhället. Det är inte bara fråga om regeringen eller kommunen, utan även de som finns runt barnen och familjerna har ett ansvar att se situationen och hjälpa till.

Ibland säger man att det behövs en hel by för att fostra ett barn. Jag tror att det är likadant för den ekonomiska situationen för en familj. Ibland behöver flera parter hjälpas åt för att familjen ska kunna klara sig, en kortare eller en längre period.

Jag tror att denna regering har gjort ganska många saker som kommer att få effekt lite längre fram. Jag tror att den nya socialtjänstlagen kommer att få effekten att kommunerna tar ett större ansvar i sitt arbete.

Jag tror inte att det är någon här som vill att barn ska vräkas. Skillnaden ligger kanske i om vi vill förbjuda vräkningar eller inte. Jag tycker inte att vräkningar ska förbjudas. Jag tycker att man ska försöka arbeta så mycket som möjligt med olika delar för att skydda barnen.

Vi vuxna måste sluta skylla på varandra. Jag tror att det bästa vi kan göra är att hjälpas åt. Men faktum är att barn i Sverige vräks, både av privata hyresvärdar och av allmännyttan. Det är något som vi måste ha en nollvision mot.

Anf. 125 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Det var därför jag sa att det alltid är trevligt att debattera med dig, Larry Söder. Du kommer med rimliga synpunkter.

Jag håller helt med om allt du sa. Vi är alla överens om att inga barn ska vräkas och att man inte ska skylla ifrån sig. Vi har alla ett ansvar, oavsett var barnen bor, oavsett vilken kommun de bor i och oavsett vilket parti som styr i den kommunen. Vi här har ett ansvar för att göra allt vi kan för att inga barn ska behöva vara hemlösa. Det håller jag med om till hundra procent.

Min fråga handlar dock inte om att förbjuda. Den handlar om Vänsterpartiets grundläggande princip. Vi menar att det borde finnas en mycket enkel princip om att inga barn ska vräkas utan att ett nytt hem finns på plats. Socialtjänsten och alla andra ska vara inblandade i god tid och se till att man fixar något annat boende, ett alternativt boende, innan barnet vräks.

För mig och Vänsterpartiet är det viktigt att barnet inte ska bli hemlöst innan man sätter igång för att hjälpa barnet, utan man ska sätta igång tidigt för att hjälpa barnet. Så fort man får en signal om att det finns risk för att en barnfamilj kommer att vräkas ska man börja arbeta för att se till att barnfamiljen ska ha någonstans att ta vägen, så att de inte hamnar på gatan när kronofogden kommer utan i ett alternativt boende.

Om Kristdemokraterna delar uppfattningen att barnets trygghet ska stå i centrum kan det ändå vara bra att få veta om ni är beredda att arbeta för nationella regler eller en lagstiftning som säkerställer att barn inte vräks utan att ett alternativt boende finns på plats. Om inte undrar jag om Kristdemokraterna anser att det är acceptabelt att barns rätt till ett hem i praktiken avgörs av vilken kommun man bor i. Om vi inte har en lagstiftning eller en princip som säger att det ska finnas ett alternativt boende innan ett barn vräks blir det nämligen så.

Anf. 126 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Ingen blir väl glad i hjärtat av att läsa tidningsrubriker om att barn vräks.

När det gäller en nollvision förutsätter jag faktiskt att alla kommunpolitiker har en sådan nollvision. Frågan är om man ska lagstifta om det. Nej, jag tycker nog att vi måste försöka hjälpas åt, såväl regering, kommun och socialtjänst som de som finns runt familjen, för att undvika att barn vräks.

I slutändan har faktiskt också de vuxna som finns runt barnet ett ansvar. Man ska larma så tidigt som möjligt, så att samhället får möjlighet att hjälpa till. Det kan finnas situationer där samhället inte får den möjligheten.

Jag menar att det här är en mjuk fråga som det måste arbetas med på ett mjukt sätt. Vi kan sätta kuddar runt omkring, vi kan hjälpa till och vi kan sätta flotten där. Men jag tror att föräldraansvaret också måste vara en del i det. Man måste se till att ha en ekonomi som gör att man faktiskt inte

äventyrar barnets situation. Jag tror också att man måste kunna tala om för socialtjänsten om man har problem.

Vräkningarna har pågått ganska länge i Sverige. Men om man får de förändringar som denna regering har gjort på plats och om kommuner får större möjligheter att göra något åt detta tror jag att det finns möjlighet för att antalet vräkningar kommer att minska. Jag hoppas på det. Men om de inte gör det är jag beredd att vidta andra åtgärder för att de ska minska.

Men just nu tycker jag att vi måste arbeta med de verktyg vi har fått. Kommunerna har fått större möjligheter att arbeta mot vräkningar, och jag tror att det kommer att få effekt. Får det inte det gör vi med all säkerhet fler saker – tillsammans.

Anf. 127 ALIREZA AKHONDI (C):

Herr talman och ärade kollegor! Sverige har i dag många bostadsmarknader. Två av dem sticker ut lite extra. En gäller i storstäderna, där människor köar i decennier för att få en hyresrätt. En annan gäller på landsbygden, där lägenheter ibland står tomma eller rent av behöver rivras. Det är samma land och samma lagstiftning men helt olika verkligheter. Det säger något viktigt: Den svenska bostadsmarknaden fungerar inte.

Herr talman! Vi har skapat något ganska märkligt i Sverige: köer som ingen riktigt tror på. Vi har en bostadsmarknad där människor samlar köpoäng som andra samlar frimärken. Barn ställs i bostadsköer innan de ens har börjat skolan. Människor står kvar i köer i 20 eller 30 år, även när de redan har en bostad. Jag är en av dem. Till slut vet ingen riktigt vad köerna betyder. Är de ett mått på bostadsbrist, eller är de ett mått på hur många som spelar systemet? När bostadskön blir ett livslångt projekt har bostadspolitikerna slutat fungera.

Samtidigt finns det kommuner där bostadsbolag brottas med ett stort antal vakanser, alltså tomma lägenheter. Det beror inte på att människorna där inte behöver de bostäderna utan på att systemet är för stelbent för att fungera i olika delar av landet. Samma regler gäller i glesbygden som i Stockholms innerstad. Det är ungefär lika rimligt som att tro att samma trafikregler fungerar lika bra på en motorväg som på en skogsstig.

Sedan har vi Vänsterpartiets lösning, herr talman. Här får vi ta ett djupt andetag. Mitt i denna situation går Vänsterpartiet ut och kräver frysta hyror – inte bara reglerade hyror utan frysta hyror. Det är ett förslag som är så verklighetsfrånvänt att inte ens Hyresgästföreningen vill ställa sig bakom det. När till och med Hyresgästföreningen säger nej borde man kanske stanna upp.

Vad händer när hyrorna fryses? Investeringarna uteblir, underhåll skjuts på framtiden och byggandet minskar – precis det som Vänsterpartiet säger sig vilja motarbeta. Det är uppenbart för alla som kan räkna att detta inte är en lösning på bostadsbristen. Det är en garanti för att den blir värre.

Herr talman! Låt oss också prata om elefanten i rummet. Problemet i dag är inte att hyrorna är för låga. Vänsterpartiet har rätt; det är många familjer, ensamstående med barn, som brottas med att kunna betala hyran varje månad. Problemet är att byggkostnaderna har rusat iväg och därmed också hyrorna. En nyproducerad tvåa kan i dag kosta 18 000–20 000 i månaden. Det är verkligheten, och tyvärr är det inte alla i Sverige som har en riksdagslön.

Det är lätt att stå här i kammaren och diskutera modeller, men för många människor handlar frågan om något mycket enklare: Har jag råd att flytta? Kan jag flytta hemifrån? Kan jag flytta från villan? När till och med skilsmässor hänger på svårigheten att hitta boende får man fundera på vad vi har gjort fel.

Om vi inte lyckas få ned byggkostnaderna och öka byggandet kommer vi att fortsätta producera hyresrätter som vanliga människor helt enkelt inte har råd med.

Samtidigt står Sverige inför en annan utveckling som vi talar alldeles för lite om: den demografiska förändringen. Under de kommande decennierna kommer antalet äldre att öka kraftigt. Det innebär att behovet av seniorbostäder, trygghetsboenden och äldreanpassade bostäder kommer att växa snabbt. Om vi inte planerar för detta i tid, vilket vi sällan gör, kommer konsekvensen att bli att äldre människor sitter fast i bostäder som inte fungerar för dem samtidigt som barnfamiljer inte kan flytta in. Det är ett system som skapar inlåsning för alla generationer, och det tvingar kristdemokrater att komma med dumma förslag om att avskaffa reavinstskatten för en redan välbeställd generation.

Herr talman! I detta betänkande gör majoriteten i princip det man har gjort i svensk bostadspolitik i decennier, oavsett regering. Man säger nej till reformer, man hänvisar till utredningar och man skjuter problemen på framtiden.

Sju terminer har gått av denna mandatperiod – det känns som att jag varje gång vi har denna debatt har en tävling med mig själv där jag anger antalet terminer – men när det gäller bostadspolitiken i stort och särskilt hyresmarknaden sitter regeringen i sina renoverade lokaler och fikar.

Herr talman! Vad är då Centerpartiets väg framåt? Vi tror på något ganska enkelt, nämligen en bostadsmarknad som till att börja med måste fungera i hela landet. Det betyder fler upplåtelseformer, fler ägarlägenheter och nya modeller, som hyrköp. Jag besökte Riksbyggen som berättade om sina hyrköplägenheter. Det verkar vara fantastiskt och även en drivkraft för människor att konstatera: "Även jag har möjlighet att en dag äga min lägenhet." Framåtdrift, möjlighet att förverkliga sig själv och möjlighet att bryta utanförskap borde premieras i vårt land.

En fungerande bostadsmarknad kräver också en fungerande hyresmarknad. Det betyder i klarspråk att inte frysa hyror och att byggandet måste bli billigare.

Vi är det land av alla jämförbara länder som investerar minst i bostadspolitiken. Hela mandatperioden har gått, och huruvida större attefallshus ska vara bygglovspliktiga eller inte är denna lata regerings hela bedrift. Sverige förtjänar ärligt talat mycket bättre.

Låt oss göra reglerna smartare och planera för den demografiska verklighet som väntar. Framför allt måste vi ta upp huvudet ur sanden och adressera finansieringsfrågan – det som de facto styr utvecklingen framåt.

Herr talman! Avslutningsvis: Sverige behöver en bostadspolitik som klarar tre saker samtidigt. Den måste öka byggandet, öka rörligheten och fungera i hela landet. Det låter som raketforskning för kristdemokrater, men jag lovar att det inte är särskilt komplicerat. Det är faktiskt enkelt att genomföra, inte bara i teorin utan i människors verkliga liv. I slutändan handlar bostadspolitik inte om system utan om något mycket enklare: att människor ska ha råd att bo och möjlighet att leva sina liv.

Centerpartiet vill reformera bostadsmarknaden, inte frysa den och hoppas på mirakel.

Jag står bakom alla Centerpartiets reservationer men yrkar bifall till reservation 3.

Prot. 2025/26:87

11 mars

Hysesrätt m.m.

Anf. 128 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Det tog lite emot att begära replik på Alireza Akhondi, för i dag har han glädjande nog låtit som en borgerlig politiker. Men när reavinstskatten kom på tal blev jag tvungen.

Alireza Akhondi sa i talarstolen att vi behöver öka rörligheten på bostadsmarknaden. I dag är det ett faktum att många äldre personer bor kvar i sina stora villor där de kanske har bott i 5, 10, 20, 25 år, och utsikten att de ska flytta till ett annat boende som är mer anpassat till deras situation är liten.

Jag hävdar att reavinstskatten på 22 procent ger en inlåsnings effekt. Är det rättvist att ta ut en sådan skatt? I övriga Europa är vår höga skatt vid försäljning efter 20–25 år ganska unik. Under den tid man har haft fastigheten har man inte bara köpt den, utan man har också tagit hand om den och lagt resurser på den – och detta ska staten i slutänden ta ut reavinstskatt på.

Detta låser fast äldre människor i den bostad de en gång köpte. Jag tycker att de ska få flytta till bostäder som passar dem bättre och låta barnfamiljer flytta in i villorna. Vi föreslår inte att reavinstskatten ska tas bort direkt utan efter 16 år i en bostad.

Anf. 129 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Jag fick just en déjå vu från 2006 när Kristdemokraterna stod på torg och berättade om pensionärer som fick sälja tegelpannor för att ha råd att betala fastighetsskatten. Vi är några som minns Kristdemokraternas argument.

Låt mig berätta något för Larry Söder. Problemet med äldres rörlighet är inte reavinstskatten på 22 procent. Problemet är bland annat att bankernas finansiering inte fungerar och att många äldre inte ansöker om det de har rätt till, nämligen bostadsbidrag och bostadstillägg. Det som byggs blir också så dyrt att det i många fall lönar sig att bo kvar i stället för att flytta till något mindre.

Att strunta i alla andra frågor och populistiskt gå på plånboksfrågan och säga att man ska få behålla mer är ingen lösning på riktiga problem. Det är att fortsätta stoppa huvudet i sanden och hoppas på det bästa.

Anf. 130 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Alireza Akhondis liknelse är ganska träffsäker. År 2006 var det Kristdemokraterna som ville ta bort fastighetsskatten. Vad hände två månader före valet 2006? Det minns jag. Då ställde sig Alliansen bakom Kristdemokraternas förslag. Med andra ord ställde sig Centerpartiet, Folkpartiet och Moderaterna bakom Kristdemokraternas förslag. Varför gjorde man det? Jo, därför att det var rätt.

Om Centerpartiet och Alireza Akhondi funderar ett tag på vad vi faktiskt säger och inte bara reflexmässigt säger att det är dumma förslag är jag övertygad om att Centerpartiet och Alireza Akhondi kommer att komma fram till samma punkt igen. Jag känner igen vingslagen. Jag känner

igen retoriken från Centerpartiet. Centerpartiet har möjlighet att ändra sig även denna gång.

Det är ett faktum att när människor bor väldigt länge i sina fastigheter gör det att bostadsrörligheten inte fungerar på det sätt som vi önskar oss. Det är ett faktum att deras bostäder och villor, som är större än vad en eller två personer behöver, skulle kunna användas för en barnfamilj. Det är också ett faktum att vi inte kommer att kunna bygga bort bostadskrisen, utan vi måste använda varje kvadratmeter på bästa sätt.

Det är inte rimligt att vi har de högsta skatterna på bostadsförsäljning i Europa, när man har ägt sitt boende i 15–25 år och man har lagt in reinvesteringsspengar där. Man betalar alltså skatt på sin egen investering och på den inflation som har varit. Om man har bott i en fastighet så pass länge tycker jag att det är rimligt att man ska kunna flytta till ett annat boende utan att få en orimlig skatt från staten.

Anf. 131 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Herr talman! Skatt är stöld. Sådana argument har jag hört i 25 års tid, och jag har förmodligen använt dem själv också. Jag har aldrig röstat rött. Tro det eller ej, Larry: Jag är en ultraborgerlig politiker.

Samtidigt vet vi att vi under allianstiden lyckades pressa ned skatetrycket rejält i Sverige. Vi vet också att det behövs finansiering i takt med att befolkningen blir äldre, beredskapsfrågan blir allt viktigare, försvarsutgifterna ökar och så vidare, och då handlar det om avvägningar. Vad är rimligt att göra och när?

Någonstans borde även Kristdemokraterna ställa sig frågan vad de är villiga att offra för att lösa problemet – ett problem där det finns flera möjliga lösningar. I den avvägningen är jag övertygad om att Larry Söder och Kristdemokraterna har landat helt fel.

Jag ska berätta en illa dold hemlighet, herr talman. Alliansen avskaffade inte fastighetsskatten. Man kommunaliserade den. Ibland gör det ont att kritisera sig själv, men jag tror på hederlighet i den politiska debatten. Då är det viktigt att också säga att det man föreslår är på bekostnad av något annat.

Anf. 132 PATRIK KARLSON (L):

Herr talman! Det var lite härligt att få en återblick på vilka politiska sloganer som användes i valrörelsen 2006. Själv tog jag studenten det året. Jag ska villigt erkänna att jag inte riktigt hängde med i debatten då, men jag lovar att försöka vara lite mer närvarande i år. Men nog om det, herr talman. Nu debatterar vi betänkandet om hyresrätt.

För Liberalerna är utgångspunkten enkel: Människor ska kunna välja hur de vill bo. Alla vill inte äga sin bostad, och alla ska inte heller behöva göra det. Tre av tio bor i hyresrätt, och för många av dem är hyresrätten inte ett andrahandsval utan det första och bästa valet.

För egen del och för mitt parti står hyresrätten för frihet – frihet att flytta dit där arbete finns, till en ny studieort eller helt enkelt inleda en ny fas i livet, frihet att slippa binda upp sig ekonomiskt men också trygghet i att ha lite mer förutsägbara kostnader och att ansvaret för underhåll inte ligger på den enskilde.

Det här tycker jag är bra för individen men också för samhället i stort. En fungerande hyresmarknad gör Sverige mer rörligt, mer dynamiskt och mer öppet. Hyresrätten är och ska fortsatt vara en viktig, modern och självklar boendeform i vårt land.

Herr talman! En faktor som har stor betydelse för bostadsmarknadens funktion är skattesystemet. Olika boendeformer behöver ha likvärdiga skattemässiga villkor. Skatter ska inte bromsa utvecklingen inom någon del av bostadsmarknaden. Tvärtom ska skattesystemet vara utformat så att det bidrar till att fler bostäder kan byggas, förvaltas, rustas upp och utvecklas.

Det var därför välkommet att Fastighetsägarna, Hyresgästföreningen och Sveriges Allmännyttan gemensamt för några år sedan lyfte fram förslag för bättre skattemässiga villkor på bostadsmarknaden. Det i sig tycker jag var mycket hoppfullt. Om dessa tre aktörer, som har lite olika perspektiv och ibland olika intressen, kan komma helt överens på detta område är min förhoppning att också vi i politiken ska kunna göra det någon gång i framtiden.

Om man har tagit del av förslagen inser man att det inte handlar om någon total omläggning av skattesystemet. Det handlar om några förändringar i det befintliga regelverket som sammantaget kan göra stor skillnad. De förslag som lades fram handlar bland annat om att slopa fastighetsavgiften för hyreshus och öka möjligheterna till avsättningar och avdrag för reparationer. Precis som de som lade fram förslagen tror jag att det kan främja en mer hållbar utveckling av fastighetssektorn och stärka hyresrätten som boendeform. Jag hoppas som sagt att vi kan komma framåt i frågan.

Herr talman! En gång i tiden var dagens hyressättningssystem välment, men i dag leder det till orimliga konsekvenser. Bostadsköerna ringlar långa. Den nuvarande regleringen har egentligen skapat ett A-lag och ett B-lag på bostadsmarknaden: å ena sidan insider, som haft tur eller kontakter som gjort att de fått ett förstahandskontrakt, å andra sidan outsiders, såsom unga, nyinflyttade och nyanlända, som i stället hänvisas till att vänligen fortsätta vänta i kön.

Det är därför mitt parti under många års tid bland annat har drivit frågan om fri hyressättning i nyproduktion. Det innebär konkret att hyresvärd och hyresgäst ska kunna komma överens om hyran när en lägenhet i ett nybyggt hus hyrs ut för första gången. I stället för att regleringen sätter ett tak, som i dagens system, låter man utbud och efterfrågan mötas i större utsträckning.

Det handlar inte om att förändra villkoren för de hyreshus som finns i dag och för de befintliga hyresgäster som bor där, utan det handlar helt enkelt om att de nya bostäderna – de som ännu inte har byggts och som ingen ännu bor i – ska kunna hyras ut på en annan marknad.

Herr talman! Bostaden är grunden för trygghet, hälsa och framtidstro. Den som har ett hem har också bättre möjligheter att klara skolan, gå upp på morgonen och gå till arbetet och ha ett ordnat familjeliv och en ordnad vardag. Den som saknar ett hem får ofta kämpa i motvind på nästan alla livets områden. Det är därför den sociala delen av bostadspolitikerna är så viktig.

Regeringen har under den här mandatperioden förstärkt arbetet mot hemlöshet, bland annat genom satsningar som Bostad först. Det är en bra metod som är evidensbaserad.

Regeringen har också gett Socialstyrelsen uppdrag kopplade till vräkningar, särskilt när det gäller barnfamiljer. Vi har genomfört förändringar som ger kommunala bostadsförmedlingar större möjlighet att använda föruturer och reservationer. Och nu går vi fram med att kommunerna ska vara skyldiga att tillhandahålla hyresgarantier, för att få ett bredare genomslag än vad som är fallet i dag och för att motverka osäkra boendeförhållanden, vräkningar och hemlöshet.

Men vi liberaler är också av den åsikten att vi inte enbart behöver göra mer med de verktyg som redan finns utan att vi också behöver prova nytt. Det är därför vi driver frågan om behovsbostäder, ett koncept där vi helt enkelt riktar lägenheter till dem som har allra svårast att komma in på bostadsmarknaden. Om de till exempel riskerar hemlöshet eller behöver fly från våld i nära relationer hänvisas de i dag oftast till tillfälliga nödlösningar. Vi vill i stället ge dem riktiga hem med egen nyckel och eget kontrakt.

Herr talman! En annan viktig komponent som man måste ta upp när man diskuterar bostäder, också i den här frågan, är bostadsbidraget.

Vi har tidigare genomfört en permanent höjning av bostadsbidraget för ekonomiskt utsatta barnfamiljer. Vi går nu också fram med ett mer moderniserat bostadsbidrag. I dag bygger det på årsinkomsten. Det innebär att många lever med små marginaler, varierad arbetstid eller förändrade familjeförhållanden. För många har det här lett till en svår situation där man blir helt eller delvis återbetalningsskyldig, helt i onödan. Genom den här förändringen ser vi nu till att minska den risken avsevärt.

Fru talman! Ett bostadsbidrag ska vara ett stöd när ekonomin är pressad. Det ska inte fungera som en skuldfälla, som det har gjort tidigare. När så många människor drabbas av återkrav är det inte den enskilde som har misslyckats. Då är det systemet som har haft brister.

Jag skulle dock inte vilja låtsas som att detta löser allt. Det här är två viktiga steg som har tagits under mandatperioden när gäller bostadsbidraget, men det får inte bli de sista. Bostadsbidraget har dragits med brister under lång tid. Det har tappat i träffsäkerhet, och när stödet inte följer utvecklingen i samhället riskerar det att urholkas helt och hållet och förlora sin funktion för dem som behöver det allra mest.

På sikt behöver vi därför fortsätta att gå framåt. Vi behöver se över hur stödet bättre kan följa utvecklingen i samhället så att det inte återigen halkar efter. Att genomföra en helhetsöversyn av bostadsbidraget är en rimlig och ansvarstagande väg framåt.

Med det vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 133 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman! Tack, Patrik Karlson, för anförandet!

Temat för kvällen, fru talman, är att vi diskuterar frågor som inte är föremål för den här debatten om hyresrätt med mera – till exempel frågan om bostadsbidragets utformning och kommande förslag på det området, som vi socialdemokrater i och för sig välkomnar.

Patrik Karlsson nämnde också skattefrågor, som inte heller behandlas i det här betänkandet. Jag kom att tänka på att vi under en tidigare mandatperiod hade ett januariavtal i svensk politik där det i punkt fyra, om jag minns rätt, var förutskickat att fyra partier plus ett stödparti skulle åstadkomma en skattereform.

Jag vill därför notera att det i framtiden, efter en socialdemokratisk valframgång i höstens val, kanske trots allt finns möjligheter att diskutera med Patrik Karlsons parti Liberalerna och eventuellt också med Alireza Akhondis parti Centerpartiet om mer ordentliga åtgärder för att till exempel sänka kostnader vad gäller att bygga, underhålla, renovera och sköta fastigheter. Spännande!

Fru talman! Vi har ett förslag på riksdagens bord om att befria de kommunala allmännyttiga bostadsföretagen från den kostnadsdrivande lagen om offentlig upphandling. Det har tyvärr inte kommit något förslag om att göra som allmännyttan önskar, vilket enligt dem skulle kunna sänka kostnaderna och därmed hyrorna med i storleksordningen 10 procent i nyproduktion och även kostnaderna i upphandling av underhållsåtgärder och sådant. Det kan påverka samtliga hyror. Hur ser Liberalerna och Patrik Karlsson på den frågan framåt?

Anf. 134 PATRIK KARLSON (L) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Markus Kallifatides, för frågorna!

Först kan jag konstatera att jag tycker att det är helt i sin ordning att man ibland svävar i väg lite utanför det som ryms inom betänkandet. Det är väl mer vanligt än ovanligt i den här kammaren, oavsett vem som står här. Jag skulle kunna tänka mig att ledamoten själv säkert har gjort det i något av sina anföranden, men låt oss låta det vara.

Jag tycker att det skulle vara alldeles utmärkt om vi kunde genomföra en bred skattereform i den här kammaren som sprider sig över blockgränserna. Den frågan har ju vi drivit länge, och det stämmer att vi var överens om det i januariavtalet. Sedan föll det på en annan fråga, som dock rör hyresfrågorna, men då var det på grund av andra partier. Det var synd att vi inte hann driva igenom den skattereformen.

Sedan går vi såklart till val på att den här regeringen ska fortsätta. Jag hoppas att vi ska kunna lösa den här frågan internt till dess, men självklart ska alla partier få sälla sig till den diskussionen och kunna ha lite inspel om det. Det är min åsikt att det nog också skulle vara mest hållbart. Det skulle innefatta även andra frågor, inte bara den som rör bostäder, men den har en självklar plats där. Jag ser fram emot de samtalen och framför allt genomförandet.

Anf. 135 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman! Ja, Patrik Karlsson, jag syndar själv i det här replikskiftet, det är helt riktigt, och jag tänker göra det även i denna slutreplik.

Jag vill, för att summera den här aftonens debatt om hyresrätt med mera, ställa en rak fråga till den liberala ledamoten i civilutskottet. Är han beredd att lyfta luren till sin partikamrat i kommunstyret i Norrköping, där Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna med stöd av Sverigedemokraterna styr kommunen och där man ligger på topplistan över kommuner som, justerat för folkmängd, vräker flest barn? Det är ju en ganska rak och tydlig fråga.

Det finns en genomgång av hur detta ser ut, och min poäng i kväll har varit att det är synd att vi står och pekar ut kommuner så som har skett i den här debatten i stället för att ställa frågan mer principiellt. Vad är det för verktyg som trots allt saknas? Vad är det som händer där ute i kommunerna?

Den kristdemokratiske ledamoten Larry Söder har beskrivit det här med barnvräkningar som en mjuk fråga. Jag delar den uppfattningen, så låt oss sluta peka finger. Men det var en fråga som jag låter ledamoten välja hur han vill besvara om kollegorna i till exempel Norrköping.

Anf. 136 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag noterar att ledamöterna i denna debatt tar fasta på ”med mera” i titeln på betänkandet, uppenbarligen väldigt mycket. Men det finns ju en modell för betänkandedebatter, och det är betänkandets ram.

Anf. 137 PATRIK KARLSON (L) replik:

Fru talman! Ja, vi är lite av rebeller ibland. Vi ber om ursäkt för det och ska försöka hålla oss till ordningen.

Jag vet inte om jag missuppfattade ledamoten lite, men jag kan inte minnas att jag stod och pekade ut någon till höger eller vänster i det här ämnet. Om det var några av de andra ledamöterna i kammaren som gjorde det tycker jag att frågan ska ställas till dem så att de får svara på den. Jag kan inte riktigt sätta mig in i det och svara åt dem.

Vad vi däremot är överens om är att man behöver ha en bred samsyn och jobba både långsiktigt och gemensamt för att hitta lösningar på de här problemen så att antalet barn som vräks går från 824, som det var förra året, till 0 till slut. Det är i alla fall min ambition och varför jag jobbar med de här frågorna i Sveriges riksdag.

Sedan vill jag bara föra till protokollet att det är korrekt att vi liberaler styr i Norrköping, men vi gör det också ihop med Socialdemokraterna. Det är jätteviktigt att ha med sig, apropå det här med att kasta lite skit på varandra. Jag kan dock lova att vi för samtal över blockgränserna också i Norrköping för att lösa inte bara frågan om vräkningar utan trygghetsfrågorna generellt sett. Där har jag en god dialog med mina partikamrater, så jag tror nog att Norrköping kommer att förbättra sig i mätningarna framåt.

Anf. 138 AMANDA PALMSTIERNAN (MP):

Fru talman! Ledamöter! Regeringens politik är inte en arbetslinje. Det är en fattigdomslinje. Regeringens politik är inte en tak-över-huvudetlinje. Det är en fattigdomslinje.

Den vanligaste orsaken till att människor vräks från sina hem är att de inte har kunnat betala hyran. Det har vi debatterat ordentligt här ikväll, och jag vill fortsätta på den tråden.

Förra året vräktes över 3 000 människor från sina hem. Över 800 barn berördes av vräkningar. 7 procent av Sveriges befolkning lever i materiell och social fattigdom.

Ta in det! Är det ett sådant Sverige som vi vill ha?

Tydligen vill Tidöganget det, för de har försämrat a-kassan och infört en mycket snabbare nedtrappning, som gör att arbetslösa snabbare förlorar stora delar av sin inkomst. De har inte höjt barnbidraget eller underhållsstödet alls trots alla kostnadsökningar. Barnbidraget är nu värt mindre än

det har varit på 50 år. När det gäller bostadsbidraget, som vi också har debatterat många gånger här, togs det tillfälliga tilläggsbidraget bort förra året. Barnfamiljerna får mindre i plånboken nu än för ett år sedan. Tidöregeringen skrotade också det statliga investeringsstödet, som fanns för att få fram prisrimliga hyresrätter.

Fru talman! Den vanligaste orsaken till vräkning är att människor inte kan betala hyran. Då behöver vi bredda debatten och utöver hyresrätter och bostadspolitik prata om den samlade kostnadsbilden för människor och om fattigdomen.

På detta vill då högersidan införa marknadshyror. Vissa kallar det trygghetshyror, andra inte. Det är att lägga ut dimridåer att kalla det trygghetshyror. Det är marknadshyror, och detta riskerar att driva upp kostnaderna ordentligt.

Vi i Miljöpartiet vill se ett Sverige som håller ihop. Vi vill minska klyftorna. Vi vill att bostaden ska vara en social rättighet. Alla har rätt till tak över huvudet. Vi vill reformera bostadsbidraget ordentligt så att det inte äts upp av inflationen. Vi vill ta ett statligt ansvar för bostadsbyggande och införa uppgraderade statliga stöd för prisrimliga klimatsmarta hyresrätter.

Karolina Skog, som var miljöpartistisk minister i den rödgröna regeringen, utredde en social bostadsförsörjning och tog fram flera olika förslag. En del av förslagen har regeringen tagit vidare, vilket är väldigt bra. Andra har man inte tagit vidare. Hon tog fram ett förslag om obligatoriska hyresgarantier, alltså att kommunen ska garantera att hyran kan bli betald. Det är ett väldigt viktigt förslag som sänker trösklarna för människor att komma in på hyresmarknaden. Men det förslaget väntade regeringen i fyra år med att införa. Nu har vi hört argumentet om det kommunala självstyret. Jag tycker inte att det håller att regeringen väntar till kvart i tolv med att införa det här förslaget – under valrörelseåret och egentligen efter propositionsstopp. Hade det varit prioriterat hade man lagt fram det tidigare.

Karolina Skog lade också fram ett förslag om att de krav en hyresvärd får ställa ska regleras så att de är rimliga sett till den sökta lägenheten. Det är svårt för många att komma in på hyresmarknaden trots betalningsmöjligheter just för att de krav hyresvärderna ställer är orimligt höga. Det är någonting som behöver regleras. Det ska vara lika över landet. Vi i Miljöpartiet vill att den här regleringen genomförs.

Fru talman! Jag vill också prata om renoveringar och hyresgästers delaktighet. Hyresgästers ställning i samband med renoveringar måste stärkas. I höstas gjorde Hem & Hyra en granskning som visade att hyresgäster som regel förlorar överklaganden i hyresnämnden när det gäller renoveringar. Man tvingas alltså på renoveringar som man inte vill ha. Vi har sett exempel på utrivna och sedan totalrenoverade kök och badrum som har inneburit en chockhöjning av hyran och som har varit emot hyresgästers vilja. Det blir renoveringar.

Ett ökat inflytande för hyresgäster skulle sannolikt leda till att de renoveringar som genomförs skulle vara mindre omfattande.

Fru talman! Nödvändiga renoveringar behöver förstås göras. Men att tvingas in i standardhöjningar som inte behövs och som inte är efterfrågade är inte okej.

Med bruksvärdet försöker man ringa in en bostads praktiska värde för en hyresgäst, och bruksvärdet ligger till grund för sättandet av en skälig hyra. Men bruksvärdessystemet behöver ses över så att man ökar resurseffektiviteten och förstås ser till att människor inte tvingas få chockhöjda hyror.

Det är tyvärr många fastighetsägare som inte återbrukar fungerande inredning från till exempel kök och badrum när de renoverar. De har inte riktigt incitament till att göra det. Men om de i stället kör med slit och släng och river ut helt och hållet och gör nytt blir det ett högre bruksvärde, som sedan ligger till grund för hyresförhandlingarna. Och då blir det högre hyra.

Det finns exempel på renoveringar där gammal kvalitet och design har bytts ut mot sämre kvalitet, följt av höjd hyra. Men det finns också exempel på motsatsen, där hyror kunnat hållas nere med en varsam renovering av äldre köksskåp och originaldetaljer. Det finns alltså goda exempel på att man kan göra det här.

Vi i Miljöpartiet anser att regelverket behöver ses över för att stärka hyresgästers ställning vid renovering och för att förtydliga att bruksvärdessystemet ska gå bättre hand i hand med en ökad resurseffektivitet.

Fru talman! Det sista spåret jag vill ta upp i dag i debatten – och som finns i betänkandet – är delningsboende. Det handlar om att bo tillsammans med gemensamma ytor.

Genom livet finns det många tillfällen när man har behov av att se över sitt boende och när traditionella boendeformer kanske inte riktigt passar. Det kan vara när man ska plugga och behöver byta bostadsort och förlorar sitt vanliga sociala sammanhang. Det kan vara när man har förlorat sin partner på ålderns höst och gärna vill ha spontant socialt umgänge.

Att bo i ett delningsboende kan vara en livsstil eller något man trivs med under en del av livet. Det är inte för alla, men det är en pusselbit som i stora delar saknas på dagens bostadsmarknad. Vi behöver stärka detta.

En kollektiv bostadslösning ger flera fördelar när det gäller ökade sociala möjligheter. Men den ger också ekonomiska och klimatsmarta fördelar, för man delar på boyta, inredning, hushållsapparater och så vidare.

En form av delningsboende innebär att man har ett privat rum och ett privat badrum. Sedan delar man på kök och vardagsrum. Det är väldigt viktigt att städningen ingår i hyran och att det finns en relationell förvaltning, som man kallar det. Annars kommer det inte att fungera.

När det gäller att till exempel bygga om kontorsfastigheter till bostäder skulle det innebära många fördelar vid byggande av delningsboenden, för det är lättare att utforma en planlösning för delningsboenden i gamla kontorsfastigheter. Då slipper man tulla på detta med dagsljus och tillgänglighet, som ju Tidöregeringen har lagt fram förslag om.

Men det finns juridiska hinder som gör det svårt att etablera och driva delningsboenden i Sverige. Regelverket är otydligt och förlegat. Det skapar en osäkerhet både för de boende och för bostadsföretag.

Det kom en dom 2024. Där prövades hyran för en tidigare boende i en typ av delningsboende med bland annat delat kök och vardagsrum. Hyresnämnden bedömde i det fallet att det skulle likställas med en andrahandsuthyrning av en traditionell lägenhet. En sådan bedömning försvårar och kan sätta stopp för många kommersiella delningsboenden.

Fru talman! Det här regelverket behöver ses över. Det behövs en tydlig juridisk definition. Regelverket behöver tydliggöras för att öka tryggheten och stärka skyddet för både hyresgäster – med rimliga hyresnivåer – och hyresvärdar, så att det går att driva delningsboenden.

Vi i Miljöpartiet har länge kramat kollektivt boende och delningsboenden. Vi tycker nu att regelverket behöver tydliggöras så att man kan lägga till en pusselbit som saknas på bostadsmarknaden – för att stärka hyresgästers trygghet, för att minska klimatutsläppen och för att motverka ensamhet.

Fru talman! Jag står bakom alla våra motioner, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till reservation 6.

Anf. 139 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Jag lovade Amanda Palmstiernas företrädare i utskottet att inte begära replik i dag, eftersom vi annars riskerar att inte få komma hem förrän vid midnatt i kväll. Men när Amanda Palmstierna, som normalt brukar vara väldigt duktig på att hålla sig saklig och korrekt i debatten, pratar om friare hyressättning och kallar det marknadshyror måste jag reagera.

Vi går mot ett val. Det är ett val som är superviktigt för många människor. Jag tycker att vi här i kammaren har ett särskilt ansvar att varudeklarerera korrekt. Att kalla Centerpartiets förslag om friare hyressättning för marknadshyror är inte en korrekt varudeklaration.

Det andra som jag studsade på, fru talman, var frågan om barnvårningar. Jag tog i ett tidigare anförande upp att de rödgröna partierna, däribland Miljöpartiet, styr i de stora kommunerna, och det är där de flesta barn vräks. Man måste därför först sopa rent framför egen dörr och inte enbart peka finger och säga att det är någon annans fel.

Jag har egentligen ingen konkret fråga till min bänkgranne, som är väldigt klok ska tilläggas.

Anf. 140 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Alireza Akhondi, för replik i denna sena timme! Jag tycker att det är ganska lyxigt. Som sist i debatten är man inte alltid van vid att få en replik. Det uppskattas, även om mina kollegor längre ned på talarlistan kanske inte gör det.

Vad gäller hyressättning – oavsett vad man väljer att kalla det – är själva poängen att människor ska få rimliga bostadskostnader. Det är vad vi från Miljöpartiet vill. Man ska kunna bo. Men en högre andel av kostnaderna går till boendet, och vi tycker inte att det är rimligt. Det är detta vi vill åt. Man måste hjälpa människor ur fattigdomen.

Det är också viktigt att det ges incitament för att bygga nya hyresrätter. Men vi tycker inte att man ska kasta ur sig förslag som gör att det blir en väldigt hög hyra. Det är inte rätt väg att gå. Det vore rimligare att i stället skjuta in sig på olika typer av statliga stöd, byggkrediter och så vidare.

En annan sak som inte har kommit upp i kammaren i dag är ökad konkurrens i byggsektorn, vilket är väldigt viktigt. Det är ett spår som man absolut behöver titta på för att få ned kostnaderna.

Låt oss lägga begreppen åt sidan. Vi kan inte ha ett hyressystem där hyrorna skjuter i höjden så att människor inte har råd att bo. Det är det som är det viktiga.

Vad gäller barnvräkningar behöver vi alla jobba tillsammans med frågan. Men det vi debatterar i dag i den här kammaren är vad man kan göra nationellt och vad riksdagen kan göra. Den kommunala politiken får vi diskutera på kommunal nivå. Jag har såklart mycket kontakt med Åsa Lindhagen, som finns i Stockholms stad och som brinner för barns villkor.

Anf. 141 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Jag både delar och beundrar Amanda Palmstiernas engagemang för rättvisefrågor. Det är frågor som, givet min egen uppväxt, också har legat mig varmt om hjärtat. Kanske skiljer sig vår metodik åt för vad som är rätt väg framåt, men engagemanget råder det inget tvivel om.

Det som blir problematiskt är att om man adresserar fel sak löser man inte grundproblemet. Vi är ense om att det är skamligt att barn vräks. Att vi i ett land som avsätter 7 miljarder till skattereduktion för ISK inte har råd att se till att barn har tak över huvudet är för mig en gåta.

Det handlar om prioriteringar. Mycket i livet handlar om prioriteringar. Det här är en märklig prioritering. Samtidigt skuldsätter vi kommande generationer med valflask som till och med fått Finanspolitiska rådet att sparka bakut.

Vi måste ta ett steg tillbaka och fundera över hur vi får fram billiga hyresrätter. Det sa jag i mitt anförande: Vi adresserar finansieringsfrågan. Byggkostnaderna har stuckit i väg, och det gör att kalkylerna inte går ihop. När kalkylerna inte går ihop är det alltid slutkonsumenten som får betala. Det är så logiken är och alltid har varit. Vi är det land av alla jämförbara länder som avsätter minst till bostadspolitiken. Det måste vi ändra på. Jag hoppas att väljarna ger oss förtroendet att efter valet adressera den här frågan korrekt.

Anf. 142 AMANDA PALMSTIERNAN (MP) replik:

Fru talman! Jag håller helt med om att det är osmakligt att regeringen lägger en valflaskbudget precis det sista året. Det får vi, när vi förhoppningsvis sitter i regering, sedan komma och städa upp efter. Det är ju inte första gången det här händer, utan någonting som vi ser om och om igen.

En liknelse man kan dra gäller den snabba utbyggnaden av häkten och fängelser. Där kör man på för fullt. Men när det gäller att se till att barn inte vräks väntar man fyra år med till exempel obligatoriska hyresgarantier. Man borde verkligen prioritera den här frågan mycket mer. Det är dock inte Alireza Akhondis parti som driver frågan på det här sättet.

Jag ska även svara på hur vi får ihop kalkylen. Många olika åtgärder måste vidtas här. Exempelvis behöver konkurrensen i byggsektorn öka. Det finns tyvärr mycket fusk i byggsektorn. Där behöver vi fler insatser. Det behövs också olika stöd, såsom kreditgarantier och investeringsstöd.

Vi behöver också titta på helheten. Grundmodellen med ett bruksvärdesystem och parter som förhandlar med varandra behöver ligga fast, men den behöver utvecklas. Hyrorna behöver vara rimliga. Det är inte hyresgästerna som ska betala hela byggnationen, utan staten behöver ta ansvar och hjälpa till. Det är en väldigt viktig och tydlig prioritering för Miljöpartiet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 mars.)

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU16

Associationsrätt
föredrogs.

Associationsrätt

Anf. 143 RASHID FARIVAR (SD):

Fru talman! Sverigedemokraterna står bakom betänkandet och yrkar avslag på alla reservationer.

I kväll debatterar vi civilutskottets betänkande CU16 om associationsrätt. Flera områden har berörts i betänkandet, men eftersom tiden är begränsad kommer jag att försöka hålla mig till fyra områden.

Fru talman! Sverige behöver fler företag, inte fler hinder för företagande. I tider av ekonomisk osäkerhet och lågkonjunktur är det företagen som skapar arbetstillfällena och innovation och som i förlängningen finansierar vår gemensamma välfärd. Därför måste lagstiftningen inom associationsrätten utformas med ett tydligt mål om att skapa goda och stabila villkor för företag att starta, växa och verka i Sverige.

Ett första område jag vill beröra är kravet på aktiekapital i aktiebolag. Sänkningen av kapitalkravet från 50 000 kronor till 25 000 kronor har i grunden varit positiv. Den har gjort aktiebolagsformen mer tillgänglig för fler entreprenörer och sänkt trösklarna för att starta företag. Samtidigt finns dock skäl att fortsätta analysera vad som är en optimal nivå för aktiekapitalet.

Vi i Sverigedemokraterna menar att frågan inte enbart handlar om att sänka trösklar utan också om att säkerställa stabilitet och ansvar i bolagsformen. Aktiebolaget är en viktig och seriös företagsform som inte bör urvattnas. Därför bör man överväga system där ett lägre startkapital kan kombineras med krav på ett högre kapital efter en viss tid. Detta finns exempelvis i andra europeiska länder. På så sätt kan vi främja nyföretagande och samtidigt stärka bolagens ekonomiska motståndskraft.

Fru talman! Ett andra område gäller revisionsplikten. Det är viktigt att vi håller fast vid en rimlig balans. Revision kan vara ett viktigt verktyg för kontroll och transparens, men det innebär också kostnader och en administrativ börda för företagen. Sverigedemokraterna är därför negativa till förslag om att återinföra revisionsplikt för alla mindre företag. Särskilt enmansföretag och mycket små bolag ska inte tvingas bära ytterligare kostnader och byråkrati.

De flesta småföretagare driver seriösa verksamheter och ska inte behandlas som potentiella brottslingar. Samtidigt ska ekonomisk brottslighet naturligtvis bekämpas kraftfullt, men lösningen är inte att lägga ökade bördor på alla småföretag utan att rikta insatser mot de oseriösa aktörerna. Regeringen och Sverigedemokraterna har därför stärkt rättsväsendet och förbättrat samarbetet mellan myndigheter i kampen mot penningtvätt och ekonomisk brottslighet.

Fru talman! Ett tredje område är arbetet mot bolagsmålvakter och bolagskapningar. Den typen av brottslighet skapar stor otrygghet för företagare och kan orsaka mycket allvarliga ekonomiska skador. Det räcker ibland med förfalskade handlingar för att försöka ta kontroll över ett bolag eller byta ut dess företrädare. Därför var det mycket viktigt att riksdagen nyligen antog regeringens proposition 2024/25:8 *Bolag och brott*. Genom

dessa reformer har bland annat företagskapning kriminaliserats, straffen för brott mot målvaktsförbudet skärpts och Bolagsverket fått en tydlig roll i arbetet mot denna typ av brottslighet.

Detta är viktiga steg i rätt riktning, men arbetet måste fortsätta. Vi behöver följa upp effekterna av de nya reglerna och säkerställa att myndigheterna har de verktyg som krävs för att motverka bolagsmålvakter och ekonomisk brottslighet i näringslivet.

Fru talman! Det fjärde och sista området jag vill beröra gäller företagens rapportering om hållbarhet och kvotering och om så kallad mångfaldsredovisning. Under senare år har regelbördan för företag ökat kraftigt, inte minst till följd av omfattande rapporteringskrav kopplade till hållbarhet och olika typer av policyredovisningar. Sverige har dessutom i flera fall valt att gå längre än vad EU faktiskt kräver.

Resultatet har blivit ökade administrativa kostnader och stora mängder rapporter vars faktiska nytta ofta är svår att se eller förstå. Mycket resurser läggs på dokumentation i stället för på faktisk utveckling och innovation. Det är därför välkommet att riksdagen nyligen antog proposition 2025/26:21 om uppskjutet krav på hållbarhetsrapportering för vissa företag. Den visar tydligt att även lagstiftaren börjar inse hur omfattande och ibland ogenomtänkta dessa krav kan vara, särskilt för små och medelstora företag.

Målet måste vara tydligt: mindre regelkrångel och lägre administrativ börda så att företagen kan fokusera på det de är bäst på, alltså att skapa värde, jobb och tillväxt.

På samma sätt motsätter vi oss obligatorisk kvotering och detaljstyrd mångfaldsredovisning i bolagsstyrelser. Det är ägarna som ska ha ansvaret att utse de mest kompetenta styrelseledamöterna – inte politiker eller byråkrater. Kompetens och ansvarstagande ska väga tyngre än symbolpolitik.

Fru talman! Sverigedemokraternas utgångspunkt i dessa frågor är enkel. Sverige behöver ett starkt näringsliv. För att uppnå det krävs tydliga regler, rättssäkerhet och kraftfulla åtgärder mot brottslighet. Det krävs också ett tydligt arbete för att minska byråkrati och onödig administration. När företagare kan fokusera på att utveckla sina verksamheter stärks också hela Sveriges ekonomi.

Med det, fru talman, yrkar jag återigen bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 144 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman! Den här omgången ska vi hålla oss strikt till betänkandet.

Jag vill ställa en väldigt rak fråga till Rashid Farivar, med tanke på hans partis skarpa profil när det gäller att bekämpa brottslighet och bristande ordning och reda på olika sätt. Vi socialdemokrater menar, i likhet med många remissinstanser, att en stegvis återinförd revisionsplikt vore rätt väg att gå.

Det handlar om att balansera olika legitima samhällsintressen där vi ibland får vara med och solidariskt bära vissa bördor för att gemensamt lösa viktiga samhällsproblem. Det är en klassisk socialdemokratisk princip.

Jag undrar hur Sverigedemokraterna och Rashid Farivar ser på det faktum att han och hans parti så tydligt har avvisat ett konkret förslag med ett tydligt brottsförebyggande och brottspreventivt syfte. Förslaget har som

syfte och tänkt effekt att det ska gynna och befrämja seriösa företagare som följer alla regler och som då ska slippa konkurrera med sådana som inte gör det.

Detta är en uppfattning som Skatteverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Ekonomistyrningsverket, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Svenska Bankföreningen, Svensk Inkasso och Svensk Försäkring alla har haft. Har de alla fel, Rashid Farivar?

Anf. 145 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Markus Kallifatides, för frågan! Nu redogjorde inte ledamoten för vilket förslag det handlar om.

(MARKUS KALLIFATIDES (S): Återinförd revisionsplikt.)

Vänta lite. Det är min tur att prata!

(TREDJE VICE TALMANNEN: Så är det. Det är en som talar.)

Jag tycker inte att ledamoten ska avbryta mig när jag pratar, fru talman!

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag håller med.)

Jag tycker att det är viktigt att ledamoten först redogör vad förslaget är och sedan ställer en fråga om förslaget. Nu har ledamoten inte gjort detta, så jag kan inte svara på frågan.

Jag kan dock säga att Sverigedemokraterna konsekvent har varit det parti i riksdagen som har varit hårdast mot brottslighet, oavsett om det är ekonomisk brottslighet eller brottslighet i vårt samhälle mot individer.

Vi kommer ihåg åtta år av socialdemokratiskt styre i Sverige, då brott tog över hela landet. Det var ekonomisk brottslighet, våldtäkter och skjutningar. Jag tycker att ledamoten ska fokusera på sitt eget parti och ställa viktiga frågor till Socialdemokraterna om att bekämpa brottslighet.

Anf. 146 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman! Jag ber om ursäkt, men mitt tålamod tröt. Jag nämnde stegvis återinförd revisionsplikt i min första replik och ställde en enkel fråga, tyckte jag, nämligen hur det kommer sig att Sverigedemokraterna inte ställer sig positiva till det förslag som en lång radda statliga myndigheter och andra tunga samhällsaktörer har ställt sig bakom. Jag räknade upp dem i mitt första inlägg.

Det var alltså en tydlig fråga, och jag har inte fått något tydligt svar på den. Anser Rashid Farivar och Sverigedemokraterna att Skatteverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Ekonomistyrningsverket, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Svenska Bankföreningen, Svensk Inkasso och Svensk Försäkring har fel när de förespråkar återinförd revisionsplikt? Varför anser Rashid Farivar att de har fel?

Anf. 147 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten Kallifatides!

I mitt anförande redogjorde jag tydligt för vårt ställningstagande i frågan om revisionsplikt. Vi tycker att revisionsplikten är ett väldigt viktigt verktyg när det gäller kontroll av och transparens i företag, men det ska inte vara så att den skapar en onödig börda för företag – särskilt inte för små företag och enmansföretag. Revision ska leda till bättre kontroll över företag och även till minskad brottslighet, eftersom det gör att vi kan upptäcka brottslighet. Det är vårt ställningstagande, och jag står fast vid det.

Anf. 148 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, ledamoten Rashid Farivar! Ledamoten tog upp både reduktionsplikt och hållbarhetsrapportering i sitt anförande, och därför måste jag såklart begära replik.

Jag börjar med reduktionsplikten. Nu ser ledamoten väldigt frågande ut, men i alla fall: När det gäller reduktionsplikten är det väldigt olyckligt att Tidöregeringen och Sverigedemokraterna vill låsa in Sverige och människor i ett fossilberoende. Det här att det ska bli billigare vid pump visar liksom på en bensinpopulism, och vi tycker att man verkligen behöver se till att det blir billigare elbilar i stället. Vi ställer oss därför frågande till detta. Jag undrar varför ledamoten är så ivrig att se till att Sverige blir väldigt sårbart på det här sättet.

När det sedan gäller hållbarhetsrapporteringen lyfte ledamoten att det väldigt mycket blir en administrativ börda för företagen. Vi tycker dock att man kan sätta in stöd till små och medelstora företag vad gäller hållbarhetsrapporteringen, för att underlätta för dem att göra detta. Det är ju att långsiktigt stödja företagens konkurrenskraft att jobba med hållbarhetsfrågor på ett framsynt och innovativt sätt, och det är något som väldigt många svenska företag är duktiga på att göra. Varför vill ledamoten göra det svårare för svenska företag att ha en modern konkurrenskraft?

Anf. 149 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Amanda Palmstierna för frågorna.

Jag nämnde inte reduktionsplikten med ett enda ord i mitt anförande. Jag nämnde den inte en enda gång. Jag vet alltså inte varifrån frågan kommer, men om det är okej för fru talmannen ska jag svara på den. Nu har jag nämligen fått frågan, och därför ska jag svara på den.

Reduktionsplikten är en av de mest kontraproduktiva politiska åtgärderna som den tidigare, rödgröna regeringen lanserade i Sverige. Vi har i princip dammsugit världen på biobränsle – hämtat det till Sverige från länder långt, långt borta – för att uppfylla något sorts utsläppskrav. Det är också intressant att den viktigaste delen av biobränslet – det som kallas HVO, vilket står för hydrogenated vegetable oil – bestod av 60 procent animalisk olja. Det var alltså inte ens vegetable oil, utan det var animal oil från slakteriavfall.

På vilket sätt resonerade man här? Jag vet inte, men detta har lett till en brist på biobränsle inte bara i Sverige och Europa utan i hela världen, bara på grund av kravet från regeringen att ta hit bränsle från hela världen. Jag tycker att det är rätt positivt att vi sänkte reduktionsplikten till 6 procent. Nu har vi höjt den till 10 procent, men jag är för att ta bort den helt – det vill säga sänka den till 0 procent – för både bensin och diesel.

Jag tackar för möjligheten att besvara frågan, fru talman, trots att den var irrelevant.

Prot. 2025/26:87
11 mars

Associationsrätt

Anf. 150 TREDJE VICE TALMANNEN:

Här måste jag ändå ingripa eftersom ledamoten inte gjorde den kommentar jag nästan förväntade mig att höra, nämligen att han talade om revisionsplikt och inte om reduktionsplikten. Jag hoppas därför att revisionsplikten är det som står i fokus nu och att vi inte fortsätter med den här debatten. Jag lät den fortgå eftersom det landade så, men nu hoppas jag att debatten återgår till sådant som behandlas i betänkandet.

Anf. 151 AMANDA PALMSTIERNAN (MP) replik:

Fru talman! Jag ber om ursäkt! Det är väl kanske lite så att detta har varit ett rött skynke och att jag därför faktiskt råkade höra fel när ledamoten höll sitt anförande. Jag släpper därför den tråden och tar i stället upp hållbarhetsrapporteringen, där jag faktiskt hörde rätt. Jag får väl även skylta på den sena timmen.

När det gäller hållbarhetsrapporteringen kan små och medelstora företag som sagt behöva stöd och hjälp för att kunna införa detta på ett bra sätt. Jag håller verkligen inte med om att detta bara är en administrativ pålaga, utan det är ett sätt att utveckla sin affärsmodell och arbeta innovativt med frågan samt ha en transparens. Det är också ett sätt att se till att företag som faktiskt gör ett bra jobb premieras i stället för att företag som så att säga inte gör sitt jobb ska premieras.

Det här är liksom olika sätt att se på konkurrenskraft. Modern konkurrenskraft bygger på ett långsiktigt värdeskapande där det finns många olika produkter och tjänster kopplat till klimatomställningen, till miljö, till mångfaldsfrågor och så vidare. Man ser också att företag som har en mångfald många gånger är mycket lönsammare. Min åsikt är därför att vi borde jobba mycket mer med de här frågorna, för att stärka företagets konkurrenskraft långsiktigt och inte backa in i framtiden.

Min fråga till ledamoten Rashid Farivar är därför helt enkelt: Varför är Sverigedemokraterna så villiga att sänka företagets konkurrenskraft genom att förhindra och försvåra för dem?

Anf. 152 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Amanda Palmstierna för en relevant fråga.

Onödiga regelbördor på företag skapar inte konkurrenskraft. De skapar motsatsen till konkurrenskraft, när företag i resten av världen inte fokuserar på onödig administration. Jag tycker att det är väldigt tydligt.

Ledamoten efterfrågar hjälp från oss och regeringen till företag att kunna konkurrera bättre internationellt. Det är exakt vad dessa företag, särskilt små och medelstora företag, har fått genom ett uppskjutet krav på hållbarhetsrapportering. Genom den lagändring som trädde i kraft den 31 december 2025 – man kan läsa om det i betänkandet också – ger vi ett års extra tid för företag med 500 anställda eller fler och två års extra tid för företag med färre anställda att förbereda sig för hållbarhetsrapportering.

Jag tycker att detta är en bra hjälp för företag, särskilt i dessa tider när Europa och nästan hela världen befinner sig i krig och vi har en hyperkonkurrens från Kina och USA. Vi kan inte hålla på och dränka företag i onö-

dig administration. De ska fokusera på sina kärnverksamheter: att innovera, tillverka och hjälpa till med tillväxt i Sverige.

Anf. 153 MARKUS KALLIFATIDES (S):

Fru talman! Det är i grunden bra för Sverige att det råder bred enighet i riksdagen om att associationsrättsliga frågor gällande bolagsformer, bolagsstyrning, bokföringsregler med mera bör utredas och beredas noga innan beslut om ny lagstiftning fattas. I det allra mesta pågår varsam reformering på det här området på det sättet att sittande regering tar vidare de utredningar som tidigare regering initierat. På det sättet har till exempel ett antal förändringar genomförts den här mandatperioden. Det handlar om digitala bolags- och föreningsstämmor, näringsförbud till följd av förbud att bedriva näringsverksamhet i annan stat, avskaffat krav på bevarande av räkenskapsinformation – kvitton – i original och ett nytt konkursförfarande. Därtill ska konstateras att EU-rätten har mycket stor betydelse på det här området.

Vi socialdemokrater uppfattar att det råder stor samsyn om att associationsrätten måste utformas med ett antal legitima ändamål i sikte. Det handlar om företagandets strävan efter konkurrenskraft och dess behov av rimligt smidig administration, statens intresse av ordning och reda, bland annat i skatteuppbörden, och allmänhetens möjligheter att bevaka sina intressen som anställda, kunder eller leverantörer, till exempel till aktiebolag.

Vi socialdemokrater har utfäst ett löfte om att konstruktivt och kritiskt granska förslag på associationsrättens område när de väl kommer på riksdagens bord. Vi har i linje med denna utfästelse välkomnat och bifallit utökade befogenheter för Bolagsverket som ett led i att öka myndighetens kontroller av företagsregistren och stärka dess roll i arbetet mot brott i företaget. Vi har välkomnat åtgärder som motverkar företagskapning, en skärpning av straffet för brott mot målvaktsförbudet samt en rad mindre skärpningar av regler rörande årsredovisningar och associationsrättslig reglering av stiftelser.

Vi socialdemokrater har också förutskickat att vi ska driva egna konstruktiva förslag under den här mandatperioden. Det har vi gjort, och det gör vi. I fokus för våra förslag är det breda samhälleliga intresset av skydd mot utnyttjande av associationsformer, såsom aktiebolag, för kriminell verksamhet. Att växla upp insatserna för bekämpande av ekonomisk brottslighet, penningtvätt och skatteflykt är nödvändigt, fru talman. Den brottsligheten undergräver välfärdsstaten, fräter på tilliten och hotar seriösa aktörer på marknaderna. De här typerna av brott är även nära knutna till annan kriminalitet inom såväl organiserad brottslighet som – kanske ibland lite lösare formerad – arbetslivs- och näringslivskriminalitet.

Vi socialdemokrater menar att regeringen bör vidta fler åtgärder som gör det svårare för till exempel gängkriminella som i dagsläget använder företag, såsom aktiebolag, som brottsverktyg. Vi har alltså välkomnat och konstruktivt bidragit till att Bolagsverket nu har ett utökat uppdrag och verktyg för att hålla ordning i sina register. Det är en viktig fråga. Men därutöver menar vi socialdemokrater att Bolagsverkets resurser behöver stärkas i enlighet med det utvidgade uppdraget.

Vi menar också, som tidigare har nämnts, att revisionsplikt för fler – på sikt samtliga – aktiebolag bör återinföras i enlighet med en lång rad

remissinstansers uppfattning. Vi menar att man behöver se över möjligheten att utfärda näringsförbud vid fler typer av brott, och vi menar att det är dags att höja kravet på minsta aktiekapital i aktiebolag.

Vi socialdemokrater står alltså bakom ett betydande antal av utskottets förslag om att avslå motioner på associationsrättens område, i huvudsak med hänvisning till redan pågående beredning av reformförslag i Regeringskansliet.

Den socialdemokratiska regeringen gav mot bakgrund av det jag har sagt om den ekonomiska brottsligheten en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå åtgärder som skulle syfta till att motverka att aktiebolag och andra företag används för att begå brott och andra oegentligheter. En av de frågor som tas upp i utredningen är frågan om minsta tillåtna aktiekapital i aktiebolag. Den frågan har inte tagits vidare av den här regeringen. Vi har hört från Sverigedemokraterna att man motsätter sig en höjning av minsta aktiekapital.

Utredningen om bolaget som brottsverktyg hade bland annat i uppdrag att analysera reglerna om tvångslikvidation vid kapitalbrist i aktiebolag som en del av borgenärsskyddssystemet. I utredningens betänkande *Bolag och brott* konstaterades att ”de successiva sänkningarna av kravet på minsta tillåtna aktiekapital har medfört att reglerna inte längre är ändamålsenliga”. Regeringen meddelade i den lagrådsremiss som följde att utredningsbetänkandets förslag till reformerade regler om tvångslikvidation av aktiebolag bereddes vidare i Regeringskansliet.

Vi socialdemokrater menar, mot bakgrund av det gedigna kunskapsunderlag som det utredningsbetänkandet ger i fråga om aktiebolagets storlek, att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med en proposition om en höjning av minsta tillåtna aktiekapital i aktiebolag. Jag yrkar därför bifall till vår reservation nummer 2. För tids vinnande yrkar jag endast bifall till den reservationen.

Fru talman! Jag hoppas att civilutskottets viktiga arbete med associationsrätten även framöver kommer att präglas av det allvar som frågor om företagandets och civilsamhällets villkor, skattesystemets funktionssätt och kampen mot ekonomisk och annan brottslighet förtjänar.

Anf. 154 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Det är en märklig kväll. Jag hade lovat att inte ta repliker, men det är svårt.

I Sverige har vi en miljon företag, Markus Kallifatides. Av dessa företag och företagare är 99,9 procent skötsamma. De allra flesta är mindre företag som tar risker för att vi ska få in skatteintäkter och pengar till välfärden. Det är sådant som ligger ledamoten väldigt varmt om hjärtat. Då duger det inte att i mening efter mening peka ut en miljon företag och företagare som potentiella bovar.

Centerpartiet går till val på att jobben ska bli fler och att utsläppen ska ned. Om det är något som borde vara glasklart för alla tilltänkta statsministerkandidater är det att företag och företagande ligger Centerpartiet extremt varmt om hjärtat.

Då bör man på allvar fundera på om att försämra företagsvillkoren i Sverige är rätt väg för att charma oss centerpartister. Jag skulle vilja hävda att det är en helt fel ingång in i detta.

Associationsrätten är superviktig. Den sätter ramverket för företaget. Företagare är inte bovar utan möjliggörare.

Anf. 155 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Alireza Akhondi för kommentarerna snarare än frågorna och uppmaningarna till oss socialdemokrater – inte minst till Magdalena Andersson, vad jag förstår.

Jag menar att ledamotens kommentarer med anledning av mitt anförande skjuter väldigt långt vid sidan av målet. Jag pekade inte under någon stund i mitt anförande ut en miljon företagare som bovar.

Jag har förordat ett antal av många remissinstanser som förordat reformer som ökar möjligheterna att identifiera allvarliga problem med ekonomisk brottslighet, penningtvätt och skatteflykt.

Det ökar sannolikheten att alla skötsamma risktagande entreprenöriella företagare inte möter oseriös och i värsta fall kriminell konkurrens. Det är ett skydd för de 99,9 procenten, eller hur många de nu är, skötsamma som jag och vi socialdemokrater erbjuder.

Men skydd kommer också med någon form av kostnad. Man kan behöva pytsa in något tillsammans för att få någonting tillsammans. Vi socialdemokrater kallar ofta det för solidaritet. Det är en himla bra grej.

Anf. 156 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Solidaritet är att ta risker, att slita 50, 60 timmar per vecka och att skapa arbetstillfällen som genererar skatteintäkter som genererar mer välfärd. Det glömmar socialdemokrater gång på gång.

De föreslår mer kontroll och mer administration. Det är en kostnad som företagen får svälja. Jag är ledsen, Markus Kallifatides. Företagen i Sverige bär på en stor regelbörda och en stor administration. De är så pass stora att vi nyvaket i den europeiska kontexten talar om vår konkurrenskraft.

Att i det läget komma in och vilja lägga på ett raster där man i bästa fall silar mygg och sväljer elefanter är inte att skapa möjligheter för små företag att anställa någon av den halva miljon människor som i dag står utanför arbetsmarknaden.

Ledamoten försökte att göra en poäng av att det snarare var en kommentar än en fråga. Men i kommentaren finns det ett stort allvar. Det här är avgörande frågor för både den här generationens och kommande generationers möjligheter att få ta del av samma välfärd som ledamoten säger sig vilja värna.

Anf. 157 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik:

Fru talman! Tack, Alireza Akhondi, för ytterligare kommentarer och den allvarsamma frågan!

Jag tar mig friheten att redovisa den socialdemokratiska vägen till ekonomiskt välstånd, god ekonomisk utveckling i Sverige och tillväxt framöver.

Vi socialdemokrater vill se en ekonomisk politik inriktad på möjligheten att uppnå full sysselsättning. Det kan bland annat ske genom att hålla uppe en tillräckligt effektiv efterfrågan i ekonomin.

Detta kan göras bland annat genom att se till att offentliga åtgärder via skatter och transfereringar går till de hushåll som har en hög marginell

konsumtionsbenägenhet snarare än att göra som Tidögänget: att stoppa pengar i fickan på dem som likt finansministern inte vet vad de ska göra med sina ytterligare skattesänkningar.

Vi vill se en tillväxtpakt. Vi vill göra som centerpartister och socialdemokrater har gjort genom svensk historia. Vi vill gå arm i arm och tillsammans med näringsidkare bygga de strategiska näringssektorerna i svensk ekonomi.

Det här ska också ske genom offentliga satsningar som ger skjuts i de privata investeringskalkylerna och som förändrar riskbenägenheten och viljan att ta den där extra risken som skapar inte bara 1 eller 2 utan 2 000 eller 20 000 nya jobb och nytt liv i hela landsändar.

Vi socialdemokrater vill att det ska vara lätt att göra rätt för små, medelstora och stora företag. Vi ser att investeringar, jobbskapande och välfärd hänger på så mycket mer än exakt hur många blanketter man behöver fylla i och huruvida man bär någon liten administrativ börda tillsammans med alla andra för att skydda oss mot andra allvarliga samhällsproblem.

Vi gör olika avvägningar i de här sakfrågorna. Men låt oss inte dramatisera för mycket.

Anf. 158 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet i dess helhet, så att jag inte glömmer det när klockan tickar på.

När vi i dag debatterar associationsrätten handlar det i grunden om att skapa förutsättningar för att starta och driva företag. Det handlar om regler för aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och andra juridiska personer. Det är själva infrastrukturen för vårt näringsliv och i förlängningen för vårt samhällsbygge.

Sverige är ett land som i hög grad vilar på företagande. Företagande skapar jobb, utveckling och resurser till vår välfärd. Men samma strukturer, fru talman, som gör företagande möjligt utnyttjas också av personer som inte har några som helst ambitioner att bidra till samhället utan i stället använder bolag som verktyg för att begå brott. Det är därför associationsrätten inte bara är en fråga om näringspolitik. Det är i allra högsta grad en fråga om rättspolitik.

Fru talman! Under flera år har vi sett hur organiserad brottslighet allt oftare använder företag som brottsverktyg. Siffror pekar på att så mycket som var femte person som är involverad i organiserad brottslighet har ett bolagsengagemang. Bolag används för att tvätta pengar, för att begå välfärdsbrott, för att dölja ekonomiska flöden eller för att bedriva arbetslivskriminalitet.

I vissa fall handlar det om så kallade målvakter – personer som står som företrädare för ett bolag men som i praktiken saknar kontroll över verksamheten. I andra fall handlar det om företagskapningar, där kriminella aktörer tar över kontrollen över ett befintligt bolag för att kunna genomföra bedrägerier eller andra ekonomiska brott. Det kan också handla om bolag som används för att fuska med skatter, för att kringgå regelverk på arbetsmarknaden eller för att utnyttja våra välfärdssystem.

När företag används på detta sätt, fru talman, drabbas samhället på flera nivåer. För det första drabbas de människor som utnyttjas i denna verksamhet och leds in i arbetslivskriminalitet. För det andra drabbas staten

och skattebetalarna när deras pengar går till det de inte är avsedda för. För det tredje drabbas de seriösa företag som försöker göra rätt för sig men tvingas konkurrera med aktörer som bryter mot lagen. Det är därför kampen mot den kriminella ekonomin är en så central del av rättspolitikerna.

Fru talman! Regeringen har under mandatperioden genomfört ett antal konkreta reformer för att stoppa företeelsen att företag används som brottsverktyg. Ett centralt exempel är lagstiftningsarbetet kring bolag och brott, som det har funnits en bred samsyn om här i kammaren. Det är positivt när det gäller att vi ska kunna ha en uthållighet och en långsiktighet.

I lagstiftningen har skyddet mot ekonomisk brottslighet stärkts på flera viktiga sätt. Företagskapning har kriminaliserats. Straffen för brott mot målvaktsförbudet har skärpts, och förbudet har dessutom utvidgats. Bolagsverket har fått stärkta kontrollmöjligheter, bland annat möjlighet att kräva personlig inställelse vid misstanke om felaktiga uppgifter, och ett mer brottsförebyggande uppdrag. Dessutom har insynen i vissa bolagsformer stärkts genom ökade krav på årsredovisningar för ekonomiska föreningar.

Detta är viktiga steg, fru talman, för att täppa till luckor som kriminella aktörer under lång tid har kunnat utnyttja.

Fru talman! För att komma åt den kriminella ekonomin räcker det inte att bara täppa till luckor i bolagsrätten, utan vi måste också komma åt dem som utnyttjar företag som brottsverktyg för att tjäna stora pengar. Man måste spåra pengarna, stoppa pengarna och ta pengarna.

Därför har regeringen också gett Polismyndigheten i uppdrag att etablera ett finansiellt underrättelsecentrum där Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket tillsammans med banker och andra finansiella aktörer snabbare ska kunna identifiera misstänkta finansiella flöden och stoppa pengar som härrör från brott.

Detta är ett konkret sätt att försvåra för kriminella att utnyttja både företag och våra finansiella system. I slutändan, fru talman, handlar mycket av den organiserade brottsligheten om just pengar. Kan vi spåra pengarna och följa pengarna kan vi också stoppa brotten.

Fru talman! Ett annat viktigt steg är de utvidgade möjligheterna till näringsförbud som trädde i kraft vid årsskiftet. Sedan den 1 januari i år kan näringsförbud meddelas i betydligt fler situationer, och den maximala tiden har förlängts så att näringsförbudet inte ska löpa ut lagom till dess att en person som har begått grova brott släpps ut ur fängelse. Vi gör det till regel att den som är gängkriminell inte heller ska kunna bedriva företag, utan den personen får näringsförbud.

Syftet är tydligt: Personer som systematiskt missbrukar företag för brott ska inte kunna bedriva näringsverksamhet. Det är ett viktigt steg för att skydda både samhället och det seriösa näringslivet.

Fru talman! Vi måste också hålla fast vid en annan grundläggande princip. Samtidigt som vi måste se hur kriminella utnyttjar företag måste vi hålla fast vid principen att det ska vara enkelt att starta och driva företag i Sverige.

De allra flesta företagare i vårt land är hederliga människor som vill utveckla sina verksamheter, skapa arbetstillfällen och bidra till samhället genom att utveckla sin passion och göra samhället bättre. De människor som gör detta ska inte mötas av onödigt regelkrångel eller administrativa bördor. Det är därför vi behöver bedriva en offensiv förenklingsagenda.

Regeringen har under mandatperioden inrättat ett förenklingsråd och ett implementeringsråd för EU-regler och gett ett trettiotal myndigheter i uppdrag att minska regelbördan för företag.

Låt mig ge ett konkret exempel, nämligen förändringen i bokföringslagen som innebär att företag inte längre behöver spara pappersoriginal av kvitton om materialet digitaliseras. Det är en reform som innebär betydande tids- och kostnadsbesparingar för många företag – en reform som gör skillnad i vardagen.

Fru talman! Regeringens arbete på detta område handlar om en balans. Å ena sidan ska det vara enkelt att starta och driva företag, å andra sidan ska det vara svårt att använda företag som brottsverktyg. Det kräver både regelförenklningar och skärpta kontrollmekanismer. Det kräver både bättre myndighetssamverkan och modern lagstiftning.

Fru talman! I det betänkande vi nu debatterar behandlas ett antal motionsförslag inom associationsrätten, bland annat om bokföringslagen, aktiekapital, revisionsplikt och näringsförbud. En del av förslagen har redan hanterats genom nyligen genomförda reformer, och en del finns med i olika utredningar som pågår medan andra inte gör det.

Fru talman! Kampen mot den kriminella ekonomin är en av våra stora rättspolitiska utmaningar. Den kampen måste föras på ett sätt som både värnar företagen och den ekonomiska dynamiken i vårt land. Företag ska skapa jobb, innovationer och välstånd; de ska inte användas som verktyg för organiserad brottslighet.

Med detta, fru talman, vill jag avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Jag gjorde det i början av mitt anförande, men jag kom ihåg det även nu.

(Applåder)

Anf. 159 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Skatteflykt är ett stort samhällsproblem. Det undandrar samhället stora resurser och skadar en fri och rättvis konkurrens. Skatteflykten ökar också ojämlikheten när skatteuttaget vältras över på andra grupper med lägre inkomster. Det är även allvarligt eftersom det minskar tilliten, sammanhållningen och förtroendet för vårt samhälle.

Vänsterpartiet har motionerat om åtgärder mot skatteflykt, och ett av våra förslag behandlas i betänkandet. Det handlar om bättre kontroll av stiftelser, som har visat sig användas för skatteflykt. Nyligen upptaxerade Skatteverket till exempel flera svenskar som gömt undan pengar i stiftelser utanför Sverige.

Stiftelse är en form av juridisk person som, till skillnad från föreningar och bolag, varken har medlemmar eller ägare. Stiftelsen äger i princip sig själv, brukar man säga. Organisationen Tax Justice Network har identifierat att stiftelser flitigt används för skatteundandragande och penningtvätt.

Det finns många olika typer av stiftelser, och de fungerar på olika sätt. Ett sätt att förstå stiftelser är att tänka på upplägget som ett löfte att ge bort något till någon i framtiden genom att någon annan förvaltar tillgången under tiden. Konsekvensen blir att ingen på papperet helt äger tillgången. Detta leder i praktiken till att tillgången hamnar i ett slags ägarlöst limbo, svåråtkomligt för borgenärer, förmånstagare och skattemyndigheter.

Den ursprungliga ägaren av tillgången kan hävda: Jag äger inte längre tillgången, utan jag har gett bort den till en stiftelse. Företrädare för stiftel-

sen kan i sin tur hävda: Jag bara förvaltar tillgången å förmånstagarnas vägnar. Förmånstagaren kan å sin sida hävda: Jag äger inte tillgången, utan den blir min först när den överläts till mig från stiftelsen.

Fru talman! Vänsterpartiet anser att transparensen kring stiftelser måste öka. Alla personer och tillgångar som är kopplade till stiftelsen bör registreras hos myndigheter. Registrering bör vara ett villkor för att få skapa en stiftelse.

Jag yrkar därmed bifall till reservation 1.

Anf. 160 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! En miljon företag – smaka på den! Det är många. Det är där värdet skapas. Det är där jobben skapas. Det är där framtiden skapas.

Jag menar att man borde fundera på hur man kan underlätta för dessa företag att göra rätt och göra det som de har skapats för: producera varor eller tjänster. När man lägger ett förslag på riksdagens bord borde man tänka: Hjälper den här förändringen, eller stjälper den? Jag menar att vi allt som oftast lägger fram förslag som stjälper företagen.

Vi kristdemokrater säger nej till oppositionens krav på högre minimikapital i aktiebolag och återinförd revisionsplikt för fler bolag. Sådana förändringar skulle hindra nyföretagande utan att ge tillräcklig nytta – med andra ord stjälpa företagande.

Vi är duktiga på att lägga nya regler på företagen. Nästan alla saker vi kommer på att förändra innebär en regelbörda för företag. Vi glömmer ibland att ta bort det som finns och som kanske är onödigt, och så lägger vi på mer, sedan lite till och sedan ytterligare lite till.

Det borde finnas en liten tanke hos oss: Inför man en regel tar man bort två. Det skulle underlätta för dem som faktiskt skapar jobb och värden i Sverige.

Det är inte bara vi i Sverige som är duktiga på att lägga på regelbördor. Också EU är väldigt duktigt på det. Sammantaget blir det ganska hårt att driva företag i Sverige när detta hela tiden läggs på.

I betänkandet, som är ett motionsbetänkande, behandlas 22 yrkanden. Jag yrkar avslag på alla reservationer. Det som föreslås skulle vara inte bara en administrativ börda utan även en stor ekonomisk börda för de små företag det handlar om. Hjälper förslagen företagen eller stjälper de företagen? Jag menar att de flesta faktiskt stjälper företagen.

Vi har varit inne på brottsförebyggande åtgärder och kriminalitet inom företagen. Regeringen har faktiskt gjort en del saker när det gäller den delen, till exempel infört ett utvidgat näringsförbud från den 1 januari 2026 och stärkt Bolagsverkets roll i detta. Det finns ganska många åtgärder som regeringen har vidtagit för att minska kriminaliteten i företagen. Men nya regelbördor och pålagor på företagen tror jag inte hjälper dem utan stjälper dem.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 161 ALIREZA AKHONDI (C):

Fru talman! Kollegorna håller väldigt korta anföranden. Jag som hade skrivit en uppsats – skojar bara.

Sverige är ett land byggt av entreprenörer. Jag skulle vilja påstå att de allra flesta på detta jordklot kan nämna åtminstone ett eller ett par varumärken som Sverige har producerat genom åren. Det är företag som start-

ats av människor som vågat bryta ny mark, som tagit risker och som skapat jobb inte bara åt sig själva utan också åt andra.

Alla dessa företag började någon gång med en idé – kanske i ett garage, vid ett köksbord eller i en liten lokal någonstans i landet. Men för att en idé som dyker upp ska kunna växa krävs mer än mod. Det krävs regler som fungerar.

Det är lätt att säga att vi ska strypa den kriminella ekonomin genom att försvåra nyföretagandet. Jag vill dock med all bestämdhet hävda att vi då skjuter oss själva i foten och i princip inte gör någonting för att komma till rätta med de problem som även Centerpartiet vill adressera.

Vi måste också vara ärliga: Många företagare upplever i dag att regelbördan växer. Det är inte jag som säger det, utan detta kommer direkt från företagarna själva. Trots att alla politiker säger att regelbördan ska minska ökar rapporteringskraven, administrationen och byråkratin. Varje nytt krav kan på papperet låta väldigt rimligt, men för den småföretagare som på kvällen sitter och försöker få ihop bokföring, rapporter och regelverk är det ofta något helt annat. Det handlar om tid som tas från kärnverksamheten, det vill säga själva företagandet – för att inte tala om alla andra runt den stackars företagaren.

Småföretagaren bär Sverige, fru talman. Det är lätt att i denna kammare prata om företag som abstrakta strukturer, men bakom varje företag finns också människor. Jag nämnde att vi har en miljon företag. De allra flesta är små. Det är familjeföretag, enmansföretag och lokala verksamheter. De skapar arbetstillfällen i hela landet.

Lanthatlarna på landsbygden utför också samhällsservice. Utan deras risktagande och vilja att göra gott skulle stora delar av Sverige växa igen.

Det finns en syn på företag som är problematisk och som oroar mig, fru talman – en syn där företag främst ses som något som ska regleras, kontrolleras, begränsas och i vissa fall nästan misstänkliggöras. Det är en märklig hållning i ett land där nästan varje välfärdssatsning i slutändan finansieras av företagande.

Utan företag – inga skatteintäkter, kära socialdemokrater och numera också moderater. Utan företag – inga jobb. Utan företag – ingen välfärd.

Regelverken ska skydda, inte kväva. Självklart behövs regler för att skydda anställda, kunder och samhället, men de måste vara balanserade. När de blir för komplexa drabbar det inte de största företagen först. De har ju anställda som kan hantera det. Det drabbar de minsta, där de nya jobben de facto skapas. Det drabbar den lokala entreprenören som sitter ensam och försöker förstå och göra rätt.

Fru talman! Sverige måste, återigen, vara ett land där företag kan växa. Vi konkurrerar inte bara med våra egna regler. Vi lever i en global värld där vi konkurrerar med hela världen, där entreprenörer kan starta företag i många olika länder och där kapital är lättflyttat och innovationer likaså. Då måste den här församlingen ställa sig frågan: Ska Sverige vara ett land där det är möjligt att gå från idé till globalt konsortium som bidrar med åtskilliga miljarder till vår välfärd, eller ska vi kväva företagandet redan på idéstadiet?

Vad Centerpartiets syn är kan väl inte ha undgått någon. Vi står tydligt på företagens sida. Vi vill förenkla regelverken, minska byråkratin och fortsätta säkerställa att det är rimliga villkor när man startar företag.

Företagandet är inte ett särintresse, utan det är motorn i hela den svenska ekonomin. När vi diskuterar associationsrätt diskuterar vi egentligen något mycket större. Vi diskuterar vilket land Sverige ska vara, och för oss centerpartister är det glasklart att ett starkt företagande betyder ett starkt Sverige.

Jag yrkar bifall till reservation 6.

Anf. 162 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Alireza Akhondi för anförandet.

Jag gillar mycket av det som Alireza Akhondi sa i talarstolen om att värna företagen. Ledamoten har rätt. Det är företagen som i princip finansierar en stor del av vår välfärd, jobb och tillväxt.

Jag förstår att ledamoten Alireza Akhondi inte kandiderar för omval till riksdagen, men jag hoppas att vi kan ha en dialog om en framtida regering.

Vilken signal skickar vi i dag till företagen? På den sida jag står, med fyra partier, är vi eniga om att bekämpa företagsbrottslighet. Vi ska göra det lättare att starta och driva företag. Vi ska minimera kostnader för företag, och vi ska se till att företag är konkurrenskraftiga internationellt.

På andra sidan finns fyra partier. Centerpartiet vill värna företag. Det är jättebra, och jag ställer mig bakom det. Miljöpartiet vill dränka företag i hållbarhetsrapportering, mångfaldsrapportering och så vidare. Socialdemokraterna misstänkliggör företag för brott. Sedan finns Vänsterpartiet. Vi vet inte ens vad Vänsterpartiet tycker om företagsbrottslighet eller näringsförbud.

Vilken signal anser ledamoten Akhondi att hans sida skickar till företagen – om de skulle vinna valet?

Anf. 163 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Rashid Farivar för frågan.

Jag tror att signalen borde vara kristallklar. Centerpartiet har alltid stått, och kommer att fortsätta att stå, på företagens och jobbskaparnas sida.

Låt oss nyansera verklighetsbilden. Dagens moderater låter som socialdemokrater på steroider. Det moderata samlingsparti som jag en gång hyste enorm respekt för när det kommer till företagarefrågor verkar ha smittit ut bakvägen. Det är viktigt att det i Sveriges riksdag också finns partier, starka röster, som fortsätter att stå på den enskilda företagarens sida. Det ansvaret, uppdraget, har vi i Centerpartiet axlat i över 110 år, och det kommer vi att fortsätta att göra långt efter det att den här ledamoten har gjort sin sista arbetsdag i den här kammaren.

Anf. 164 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret, Alireza Akhondi.

Det är jättebra att Centerpartiet värnar villkoren för företag att starta och växa i Sverige. Det är vad vi behöver. Men min fråga handlar om en kompromiss. Om vänstra sidan, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Centerpartiet, vinner valet, vad ska företagarna se fram emot? Det skickas olika signaler från dessa partier som går tvärtemot varandra.

Precis som jag nämnde är vi överens om det mesta. Jag accepterar att Socialdemokraterna under sina åtta år gjorde mycket för att bekämpa brottslighet. Man lade den administrativa grunden för att bekämpa före-

tagsbrottslighet, men nu är det vi som tar tag i brottsligheten på riktigt. Det är vi som stramar åt arbetskraftsinvandringen, som leder till slavarbete.

Vad kan företagen se fram emot om ledamotens parti tillsammans med Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet tar över makten efter valet? Vi ser olika signaler. Från vissa partier får vi inga signaler alls om företagandet i Sverige.

Anf. 165 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Företagarfrågor berör många politikområden långt bortom ramverket för den här debatten. Man bör inte skicka ut människor som skulle kunna lösa företagets kompetensförsörjningsproblem. Det är nog en bra start.

För fyra år sedan hade Centerpartiet möjlighet att påverka regeringen och regeringsmakten. Vi gjorde den största reformen på arbetsmarknaden sedan Saltsjöbadsavtalet 1938 när det gäller reglerna för anställningskydd. Alla sa att det var omöjligt, men det blev gjort.

Vi avskaffade värnskatten, som är direkt skadlig. Man sa att det var omöjligt, men det blev gjort. Det mesta av JÖK:en som högergänget raljerade över blev gjort.

Företagens villkor vidmakthölls. Vi värnade arbetskraftsinvandringen, som bidrar med enorma summor, miljarder, i skatteintäkter. Det har vi fortsatt att göra.

Det måste vara glasklart även för en sverigedemokrat att vi med ett starkt centerparti både håller anständighetens fana högt och förstår och värnar den enskilde företagaren som tar risker, som kämpar, som offerar sig. Vi står på dennes sida.

Anf. 166 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Fru talman! Den apostroferingen var jag inte riktigt beredd på! Jag är en moderat som länge har kämpat för företagares villkor, och det kom som en överraskning. Det blev tydligt men också märkligt.

Låt mig börja i en ände. Människor som driver företag i Sverige bidrar till att göra Sverige bättre. Människor lägger varje dag ned sin själ, sitt liv, många gånger sin fritid, på sina företag. Småföretag, familjeföretag och enmansföretag gör Sverige bättre. De anställer människor, bidrar med skatteintäkter, bidrar med samhällsservice, gör Sverige roligare och gör Sverige till ett bättre land. Om detta ska det inte råda några som helst tvivel. Företagare i Sverige behöver uppskattas mer än vad de beskattas.

Därför blir det lite beklämmande att när jag säger att gängkriminella inte ska få driva företag i Sverige säger ledamoten Akhondi att jag skickar ut företagspolitiken bakvägen. När jag säger att man inte ska kunna kapa företag misstänkliggör jag tydligen företagare i Sverige. När jag säger att förbudet mot att kriminella använder sig av målvakter ska utökas och att de straffen ska skärpas är Moderaterna plötsligt ett företagarfientligt parti.

Den bilden är mycket märklig. Det är beklämmande att ledamoten Akhondi väljer den vägen.

Anf. 167 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Låt oss slå håll på det här spektaklet. Ledamoten begärde replik långt innan jag kallade Moderaterna för socialdemokrater på steroider. Det här är inte en reaktion på vad jag sa i anförandet.

Det är ingen hemlighet att Moderaterna och Centerpartiet historiskt har stått väldigt nära varandra när det kommer till att förstå värdet av att möjliggöra för företag att frodas och utvecklas.

Det handlar om att kunna hålla två tankar i huvudet samtidigt. Vi ska bekämpa kriminaliteten – punkt. Vi ska sätta stopp för gängkriminellas möjligheter att tvätta pengar – punkt. Men vi ska samtidigt stärka svenska företags konkurrenskraft. Den matematiken verkar Moderaterna ha väldigt svårt att hålla i huvudet vid ett och samma tillfälle. Det är detta jag som centerpartist, som en sann vän av företagen och jobbskaparna, vänder mig emot.

Det är jätteviktigt att man med kirurgisk precision slår undan gängens möjligheter att tvätta pengar utan att komma med generella regler som samtidigt slår undan begynnande företags möjligheter att utvecklas.

Anf. 168 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Fru talman! Nu blev det nästan ännu märkligare. Jag begärde replik när ledamoten Akhondi apostroferade mig i talarstolen. Sedan gjorde han det en gång till i debattstolen. Därför blir det ännu märkligare. Men det kan vi lämna därhän.

Jag kan ändå inte låta bli att förundras över det anförande som just hölls. Vi är ju överens. Vi är överens om att det ska vara enkelt att driva företag i Sverige. Vi behöver minska de administrativa bördorna. Vi behöver minska regelbördan. Vi behöver uppskatta företagare i Sverige. Där är vi överens.

Jag har aldrig sagt något annat. Moderaterna har aldrig sagt något annat, oavsett vad ledamoten Akhondi påstår. Det jag sa i mitt anförande var att gängkriminella inte ska kunna driva företag i Sverige. Att säga att gängkriminella inte ska få lov att driva företag är inte att försvåra för företagare att skapa tillväxt. Där är vi överens.

Det är inte att försvåra för seriösa företagare att säga att företagsmål-vakter ska kunna straffas i större utsträckning och att vi ska kunna beivra det fusket. Där är vi överens.

Vilka pålagor är det egentligen som ledamoten Akhondi menar att jag skulle vilja lägga på företagen? Vi är ju överens. Ändå försöker man lägga ut några dimridåer om att vi moderater inte skulle se företagare som en viktig del av Sverige. De bidrar till svenskt välstånd och är en helt central del av det svenska samhällsbygget.

Anf. 169 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! När man har sista ordet i en replikväxling får man vara extra försiktig, så att man inte säger något som den andra sidan inte kan bemöta. Därför väger jag mina ord lite extra noga, av hänsyn till min kollega.

Det är bara att titta i betänkandet. Var står Moderaterna i fråga om aktiekapital? Var står Moderaterna i fråga om revision? Var står Moderaterna i fråga om synen på nyföretagandet? Det är där som orden och handlingarna inte riktigt matchar.

Jag har svårt att se att ens Vänsterpartiet skulle få för sig att säga att de vill att kriminella ska driva företag. Det är ingen i den här kammaren som är för att kriminella utnyttjar välfärden, undviker att betala skatt eller fiff-

lar. Jag har svårt att se det. Ledamoten har alltså rätt. Det finns en grund- enighet om det basala.

Frågan uppstår och ställs på sin spets när vi ser problem med något specifikt. Tar vi då fram kirurgverktygen? Eller tar vi fram släggan? Principiellt har jag alltid varit för att man med precision adresserar de samhällsutmaningar som vi är satta att lösa. Jag tror inte på att fara fram med släggan och därmed ta med också frön som det vore bättre att låta växa.

Anf. 170 AMANDA PALMSTIERNA (MP):

Fru talman och ledamöter! Synen på konkurrenskraft har utvecklats över tid. Gammaldags konkurrenskraft fokuserar enbart på låga kostnader, volymer och produktionseffektivitet och har ett ensidigt fokus på regel- förenkling medan modern konkurrenskraft fokuserar på hög kompetens, innovation och att skapa unika värden och förmåga att hantera komplexa globala värdekedjor i en osäker omvärld.

Fru talman! Tidöregeringen har missat unika chanser att stärka Sveriges moderna konkurrenskraft. När lagen om tillbörlig aktsamhet, den som ibland kallas företagslag för mänskliga rättigheter, klimat och miljö, för- handlades i EU menade en grupp svenska företag att Sverige, alltså Tidö- regeringen, riskerade att underminera den utveckling som har skett vad gäller att företag ska ta ansvar för klimat och miljö och mänskliga rättig- heter.

Företagen skrev ett offentligt brev till näringsminister Ebba Busch. Bakom brevet stod bland annat Ericsson, Ica, Ikea och Volvo Cars. De vädjade till näringsministern att inte lobba för de här drastiska försämring- arna. Men, fru talman, näringsministern lyssnade inte. Tidöregeringen nådde framgång med sitt lobbyande för drastiska ambitionssänkningar.

Likadant gjorde man med lagen om hållbarhetsrapportering. Tidörege- ringen har också lobbat för att lagen ska skjutas upp, ett så kallat stop the clock, för att drastiska försämringar ska kunna göras. I EU har ambitions- nivån också rullats tillbaka när det gäller många olika hållbarhetslagar.

Tidöregeringen visar inget ledarskap i EU för klimat och miljö eller för mänskliga rättigheter. Man vattnar ur och försenar såväl i EU som på hem- maplan. Det blir ett race to the bottom.

Förra mandatperioden visade den rödgröna regeringen ledarskap och drev på i EU för en stark lagstiftning för mänskliga rättigheter, klimat och miljö och en stark lagstiftning för hållbarhetsrapportering.

Fru talman! Vi i Miljöpartiet tycker att Sverige ska ta ledningen och driva på i EU och inte acceptera en drastisk sänkning av hållbarhetsambi- tionerna som kallas för regelförenkling. Regelförenkling är okej om man kan bibehålla kvalitet och klimat- och miljökrav. Men här handlar det inte om det. Man kallar det för regelförenkling, men egentligen är det drastiska ambitionssänkningar.

Industrin står för en stor del av Sveriges territoriella växthusgasutsläpp och behöver ställa om till fossilfrihet. Klimatomställningen i Sverige är till nytta för såväl klimatet som svensk konkurrenskraft och svensk ekonomi. Men det behövs långsiktiga spelregler som gör klimatomställningen möj- lig och förutsägbar.

Sverige borde därför vara en stark röst i EU och verka för ett EU-re- gelverk som stärker företags hållbarhetsredovisning och för en företagslag för klimat, miljö och mänskliga rättigheter. Småföretag behöver såklart

stödjas i arbetet med att ställa om, inte genom att man helt och hållet tar bort detta utan genom olika typer av kompetenssatsningar. Sverige har en historia av att jobba på detta sätt, så det är inga konstigheter. Regeringen borde därför ta nödvändiga initiativ för att ge företagen ett sådant kompetensstöd.

Fru talman! Långsiktiga spelregler för klimatomställningen i Sverige och EU kombinerat med kompetensstöd till små företag hade kunnat stärka Sveriges långsiktiga konkurrenskraft, minska klimatutsläppen och minska vår sårbarhet och utsatthet för händelser i omvärlden. Vi lever ju i en orolig tid. Men Tidöregeringen har försuttit denna chans.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 7.

Anf. 171 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Amanda Palmstierna för anförandet.

Jag ska inte ställa någon fråga om reduktionsplikten, utan jag ska ställa en fråga om hållbarhetsrapporteringen. Miljöpartiet vill ha strängare regler för företag när det gäller hållbarhetsrapportering. Man vill ha en strängare tolkning av EU:s direktiv om hållbarhetsrapportering och due diligence. Miljöpartiet vill att alla företag oavsett storlek ska redovisa sin klimatpåverkan. Man vill utöka och skärpa kraven på hållbarhetsrapporteringen.

I dag befinner vi oss i hyperkonkurrens med Kina och USA. De har ingen respekt för dessa regler, och våra företag kommer inte att kunna konkurrera med internationella aktörer om vi belastar dem med en mängd administrativa bördor. Hur menar ledamoten att dessa administrativa bördor gynnar företagets konkurrenskraft internationellt gentemot Kina och USA? Det handlar ju om EU mot Kina och USA. Regionaliseringen har också blivit väldigt påtaglig sedan Donald Trump tog över i Vita huset.

Anf. 172 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik:

Fru talman! Det var tråkigt att vi inte kunde fortsätta att debattera reduktionsplikten, så vi får helt enkelt prata om de andra hållbarhetslagarna.

När det gäller de små företagen tyckte jag att jag var tydlig i mitt anförande. Här behövs det olika typer av kompetensstöd så att det går att göra detta på ett enkelt vis. Det behövs också nyanser och skalor i regelverket. Vi vill inte ha superhårda krav på de riktigt små företagen, utan här behövs det gummiband i regelverket.

Hur stärker detta stora företags konkurrenskraft? Den frågan hade man kunnat ställa till företagen själva, eller så hade man åtminstone kunnat lyssna på företagen när de vände sig till näringsministern. De ville inte att due diligence-förslaget skulle försämrats eftersom de låg långt fram i detta arbete, vilket stärkte deras konkurrenskraft. Om man inte vill lyssna på Miljöpartiet i denna fråga, varför inte lyssna på företagen i stället och höra deras syn på det? Det är sorgligt att Tidöregeringen inte lyssnar på de här proaktiva, tunga och välkända svenska företagen.

Anf. 173 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Amanda Palmstierna för svaret.

Skillnaden mellan Miljöpartiets syn och Tidösidans syn är att vi inte vill tvinga på företagen omöjliga uppgifter. Vi ger de företag som inte har hunnit komma i kapp andrum och därmed möjlighet att komma i kapp. Annars kommer regelbördan att göra att de går i konkurs.

Så till ett annat område, nämligen kvotering till bolagsstyrelser och mångfaldsrapportering. Den rödgröna regeringen ville tvinga bolagen att kvotera in 40 procent kvinnor i sina styrelser, och man ställde ett ultimatum: Om bolagen inte nådde denna nivå skulle man lagstifta. Man ville detaljstyra vilka personer som skulle sitta i styrelsen, inte bara vad gällde kön utan också vad gällde utbildning och bakgrund.

På vilket sätt signalerar faktorer som en person inte har valt själv, till exempel kön, etnicitet, bakgrund, hudfärg och hårfärg, dennes kompetens och färdigheter att sitta i en styrelse eller vara anställd i ett företag? För mig är meritokrati och personlighet viktigast. Hur styr faktorer som kön, etnicitet med mera en persons lämplighet att sitta i en styrelse eller vara anställd i ett företag?

Anf. 174 AMANDA PALMSTIERNAN (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Farivar för den nya frågan.

När det gäller kvotering är vi nog ändå överens om detta med meritokrati. Miljöpartiet ser strukturella problem, och rapporter och undersökningar visar att trots hög kompetens sitter inte tillräckligt många kvinnor i styrelser. Indirekt kvoteras alltså män med lägre kompetens in. Det vi vill uppnå är alltså riktig meritokrati. Det förekommer diskriminering på grund av kön, ålder och mångfald. Många undersökningar visar detta.

Det allra bästa är om företagen själva kan komma till rätta med detta och jobba strukturellt för att komma bort från diskriminering. Men om vi år efter år ser att det inte fungerar och att kvalificerade kvinnor inte kommer in i styrelser på grund av sitt kön måste något göras. Vi ser att det finns en strukturell diskriminering, och den vill vi komma åt så att det blir verklig meritokrati.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 mars.)

§ 24 Förskolan

Förskolan

Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU6
Förskolan (skr. 2025/26:67)
föredrogs.

Anf. 175 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Tack, alla ledamöter som fortfarande dröjer sig kvar i riksdagen denna sena timme! Vi ska debattera förskolan i dag. Jag hoppas att ledamöterna har tillgång till nattis eftersom klockan är så mycket.

Herr talman! Det brukar sägas att klassresan börjar i klassrummet, men det är en sanning med modifikation. Visst är det så att skolan – grundskolan, gymnasiet och så vidare – är jätteviktig för klassresan, men klassresan börjar inte i klassrummet. Klassresan börjar i förskolan, redan första dagen när man blir lämnad i förskolans kapprum. Man kan därför säga att klassresan börjar i kapprummet på förskolan. Det vore mer sant.

Skälet till att regeringen har gjort så mycket på förskoleområdet och fortsätter att ha en hög ambition där är just att det är viktigt att ge barn lika

möjligheter redan tidigt i livet så att de kan vara sin egen lyckas smed, bygga sin egen framtid och få sjysta förutsättningar oavsett vilka de är, varifrån de kommer och vilka livsval deras föräldrar har gjort. Då kan vi utjämna livschanser tidigt så att de får goda förutsättningar att klara skolan och senare i livet klara gymnasiet och allra helst högre utbildning än så. Det är därför förskolan är så otroligt viktig.

Herr talman! Det är också därför vi bryr oss om att förskolan sköts rätt och riktigt och har gått fram med förslag om en offentlighetsprincip. Det är därför vi har stärkt statsbidraget för kvalitetshöjande arbete. Det är därför vi har sänkt avgiften så att fler ska gå i förskolan. Det är därför vi har sett till att förskolan ska vara skärmfri. Det är därför vi har reglerat undervisningsuppdraget så att förskolepersonal får mer tid att planera.

Herr talman! Vi vill ha en obligatorisk språkförskola och språkkrav för personalen. Det handlar om att barn oavsett bakgrund ska få lika och sjysta möjligheter i livet. Vi vill även se till att barnstorlekarna eller snarare barngruppsstorlekarna blir mer rimliga – barnen får vara i vilken storlek som helst så länge de är i rätt ålder. Vi vill också se till att personaltätheten blir rimligare. I dag är den inte alltid helt rimlig med tanke på hur lite personal det är.

Herr talman! Med detta sagt vill jag understryka att skälet till att förskolan är så viktig är att det bara är med en fungerande förskola som barn kan få lika möjligheter genom hela livet. Det är där möjligheterna till likvärdiga livschanser skapas. Det är därför det här är en liberal kärnfråga.

För att debatten inte ska bli för lång vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på alla reservationer från oppositionen.

(Applåder)

Anf. 176 ISABELL MIXTER (V) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt till alla här i kammaren för att jag begär replik, men förskolan förtjänar den uppmärksamheten, tycker jag.

Forssell talade i sitt inlägg om mindre barngrupper och lika möjligheter för alla barn. Det är ju jättefint och bra om vi kan nå dit. Dock är jag extremt oroad över det som har hänt under den här regeringens mandatperiod, nämligen att barngrupperna i landet har blivit större. År 2021 var 48,6 procent av barngrupperna i de lägre åldrarna större än riktmärket, men 2024 var det 53,7 procent. För de högre åldrarna har det också ökat, från 46,9 procent 2021 till 57,2 procent 2024.

Det kan inte vara en slump att det här händer under regeringens mandatperiod. Jag förstår att Forssell säkert kommer att säga att det här är ett kommunalt ansvar, men regeringen har ju vältrat över kostnadskrisen på kommunerna och hushållen. Den har inte tillfört tillräckligt mycket pengar till kommunerna så att de ens kan upprätthålla samma nivå som föregående år.

Nu har regeringen tillsatt en utredning om minskade barngrupper i förskolan. Det kan ju vara bra, men det är också alldeles för sent. Om man redan har hunnit lägga ned en massa förskolor och säga upp personal, hur ska man då kunna lösa det när regeringens utredning eventuellt blir klar? Nu har vi en unik möjlighet. Regeringen skulle behöva agera nu för att se till att nedläggningarna stoppas.

Jag vill därför fråga Forssell: Hur ser han på att barngrupperna i förskolan har blivit större under den här mandatperioden?

Anf. 177 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Mixter, för de viktiga frågorna!

Jag delar helt den frustration som ledamoten ger uttryck för när det gäller storleken på klasserna i förskolan. Precis som ledamoten själv säger är det kommunerna som bär det stora ansvaret. Jag menar inte detta på det sätt som ledamoten beskriver – att jag skulle vilja vältra över ansvaret på kommunerna. Tvärtom är det ett problem att det är så stora skillnader mellan kommuner runt om i landet. Det gäller genom hela skolan med alla dess former.

Det är också ett problem på alla nivåer i skolan att kommunerna lägger olika mycket pengar på skolan och att kvaliteten skiljer sig åt. Det finns skillnader i vilka livschanser man lyckas skapa för barn med olika bakgrund runt om i landets alla kommuner. Det är därför det behövs mer reglering på statlig nivå.

Utifrån perspektivet att förskolan kanske är det mest grundläggande vi har för att se till att människor över hela landet får lika och sjysta livschanser är det väldigt märkligt att vissa kommuner tillåter sig själva att inte lägga de resurser som behöver läggas på förskolan. Det är därför det behövs ett större statligt ansvar. Det tycker jag inte är märkligt.

Det handlar inte om att lägga ansvaret på kommunerna, utan det handlar om att konstatera att många kommuner inte klarar av uppgiften så som det ser ut i dag.

Anf. 178 ISABELL MIXTER (V) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet ser också att det behövs ett statligt ansvar och att vi behöver lagstifta om mindre barngrupper i förskolan. Där har vi landat och lägger fram sådana konkreta förslag. Jag har inte sett några från regeringen ännu.

Jag är som sagt positiv till att det pågår en utredning, men regeringen har haft fyra år på sig. Under den här mandatperioden har vi sett att utvecklingen har gått åt helt fel håll. Vi har sett hur barnskötare och förskollärare blir alltmer utslitna, och de blir sjukskrivna i högre grad än tidigare. Det här är helt enkelt inte hållbart, och det är regeringen ansvarig för.

Även om det är kommunpolitiker som styr verksamheterna ute i kommunerna påverkas de av att regeringen har valt att sänka skatten för de rikaste i stället för att se till att det finns tillräckligt många händer att hålla i på förskolan. Det är regeringen också ansvarig för genom att den aktivt har valt att se till att statsbidragen inte täcker den kostnadsutveckling som finns i kommunerna.

Kommunerna måste då välja om det är Göran som är 87 år och bor på äldreboende som ska få hjälp eller om det är Saga som är 3 år och går på förskola som ska få hjälp när hon ramlar i rutschkanan. Det är det dilemma som kommunen ställs inför. Vad ska den välja att prioritera? Den kan inte prioritera bort något, utan resultatet blir i stället exempelvis att barngrupperna blir större. Det är så kommunen får ”skohorna” in problemet när den inte får tillräckligt mycket pengar från staten.

Jag förstår varför regeringen kanske har valt att vara snabbare med andra utredningar än just den här. Den här reformen är ju inte billig, och det ska man inte sticka under stol med. Det är klart att det är mycket billigare att förbjuda mobiltelefoner i skolan. Jag är inte emot att göra det, men det är mycket billigare än att se till att våra unga får en riktigt bra start.

Det skulle löna sig i slutändan att se till att barnen blir riktigt förberedda för skolan och får bra verktyg så att de kan bli fungerande samhällsmedborgare senare i livet och kanske inte hamnar i kriminalitet, som regeringen behöver lägga enormt mycket pengar på nu. Jag tycker att regeringen borde ha gjort det här för länge sedan. Ni är ansvariga för den situation vi nu sitter i, Joar Forssell.

Anf. 179 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Jag känner ett stort ansvar. Jag har visserligen bara varit ordförande i det här utskottet i tre veckor, men jag känner ändå ett stort ansvar som politiker i Sverige. Jag tycker att alla vi som är politiker i Sverige har ett stort ansvar för den situation som skolan befinner sig i.

Jag tror att den 80-åring som ledamoten beskrev i sitt anförande framför allt har vuxit upp i ett socialdemokratiskt Sverige. Vänstersidan har ju styrt det här landet de allra flesta åren sedan vi införde demokrati, men jag erkänner såklart att jag och alla andra politiker har ett stort ansvar för det skick som skolan befinner sig i. Det är därför vi går fram med ett sådant enormt reformpaket på skolområdet och i synnerhet på förskoleområdet, som den här debatten handlar om.

Herr talman! Jag delar inte synen som Vänsterpartiet har på skattepengar, men det kanske inte förvånar någon. Vi har för höga skatter i Sverige, och det gör att människor inte jobbar tillräckligt mycket. Det gör att företagen inte kan expandera tillräckligt mycket, och det gör att skatteintäkterna blir för låga. Det är inte så att man plötsligt får mer pengar om man höjer skatten. Det är inte så ekonomin funkar.

Herr talman! Det är dessutom så att det för den som betalar skatt inte spelar någon roll om skatten går till staten eller till kommunen. Det är ett politikerperspektiv som jag tycker att vi ska göra oss av med. Det är ett snävt och inåtblickande politikerperspektiv. Den som betalar skatten ser ju bara att pengarna försvinner från kontot.

Man måste i stället fråga sig vad man lägger pengarna på, och då tycker vi att man ska lägga pengarna på till exempel rimligare storlekar på klasserna i förskolan. Vi tycker att man ska lägga dem på förskolans kvalitet, på förskolans personal och så vidare.

Sedan finns det en massa andra saker som vi inte vill lägga statliga pengar på, men jag tror inte att det förvånar någon som tittar på den här debatten att Vänsterpartiet vill lägga pengar på väldigt många olika saker. Då räcker inte pengarna till det som är viktigt.

(Applåder)

Anf. 180 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Jag lovade här utanför att jag inte skulle begära några repliker, men nu blev det så i alla fall.

Det är ju personaltätheten och gruppstorleken som är huvudsaken, ärligt talat, och det är de två utmaningarna vi har när det gäller förskolan i Sverige. Jag håller helt med Joar Forssell om att vi inte ska höja några skatter. Däremot ska vi fråga oss vad vi lägger pengarna på, exempelvis maxtaxan. Det hade vi inte behövt göra, utan vi hade kunnat lägga de pengarna på just personaltäthet eller gruppstorlek.

Sedan har jag en ärlig fråga om något som vi i vårt parti funderar väldigt mycket på. Jag lät RUT göra en utredning om hur mycket det faktiskt

skulle kosta att följa de riktlinjer som vi själva har satt, det vill säga max 12 barn i småbarnsgrupper och max 15 barn i de större barnens grupper. I 2024 års siffror skulle det kosta 17 miljarder utöver de pengar som läggs i dag. Då är frågan: Varifrån ska vi ta de här 17 miljarderna? Hur ska vi tänka? Ska vi dela på ansvaret mellan stat och kommuner, eller hur ser planen ut?

Det är den planen som jag önskar att man hade tagit fram under den här mandatperioden. Men nu måste vi se framåt, så då blir min fråga: Hur ska vi tänka runt finansieringen av förskolan?

Anf. 181 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten Lasses för de viktiga frågorna!

Till att börja med är jag glad för att jag hörde Centerpartiet öppna upp för ett ökat statligt ansvar för skolan. Det är ju en nyhet. Jag tror att de som har följt skoldebatten länge blir glatt förvånade. Centerpartiet brukar ju vara det parti, tillsammans med Socialdemokraterna, som vill flytta skolverksamhet så långt från staten som möjligt. Jag vet inte om Centerpartiet delar den uppfattning som vissa socialdemokrater verkar ha – att man inte ens ska lägga skolan på kommunerna utan allra helst på stadsdelsnämnderna i de kommuner där det finns stadsdelsnämnder.

Det verkar ändå som att Centerpartiet nu öppnar dörren för att kanske till och med förstatliga skolan. Det är väldigt glädjande eftersom det skulle kunna hjälpa oss att komma åt det enorma problem som finns på alla nivåer i den svenska skolan: att det är så stor skillnad mellan olika kommuner. Elever drabbas av sina föräldrars livsval att bo på en plats snarare än på en annan därför att vi låter kommuner sköta skolan väldigt olika, och på vissa ställen sköter kommunerna inte skolan tillräckligt bra.

Ibland kan det bero på dålig politik. Ganska ofta beror det på att resurserna inte finns. Jag håller med om det. Men en lösning på det kan inte vara att vi höjer en massa skatter på den statliga nivån och skickar ut pengarna till kommunerna för att täppa igen hål i verksamheter som de själva borde kunna sköta bättre. Lösningen på det måste vara att man går tillbaka till när skolan började gå ordentligt dåligt. Det var ju med kommunaliseringen.

Det skulle vara intressant att höra från ledamoten och Centerpartiet om det jag hörde här om ökat statligt ansvar kanske är en liten öppning för att förstatliga skolan igen. Det vore väldigt glädjande för många av oss i den här salen.

Anf. 182 ANNA LASSES (C) replik:

Herr talman! Jag är rädd att jag måste göra ledamoten Forssell besviken. Nej, det var inte det statliga huvudmannskapet som jag pratade om. Det var snarare vad ska vi ha för plan för att få den här finansieringen att fungera.

Även om det inte är så att staten ska gå in med hela summan pengar är det fortfarande så att vi faktiskt ger ganska stora statliga stöd till vår förskola. Däremot har vi tyvärr den egenheten att vi vill märka upp dem och säga att de ska gå till att ta bort skärmar, till maxtaxa och så vidare i stället för att säga att kommunerna själva faktiskt kan avgöra hur de här pengarna behöver användas.

Däremot kan man naturligtvis se till att det framgår av andemeningen att man bör följa riktlinjerna när det gäller personaltäthet och gruppstorlek. Vi har ju riktlinjer för att de ska följas, inte för att man ska bryta mot dem så mycket som det bara går.

Det handlar snarare om de pengar som vi faktiskt betalar från staten. Hur ska det se ut? Borde det anslaget öka eller minska under en viss tid för att komma i kapp? Om vi nu ska ha kvar de här riktlinjerna, hur ser planen ut?

Anf. 183 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Det var ett beklagligt men ändå välkommet förtydligande från Centerpartiet att man fortfarande inte är för ett statligt huvudmannaskap i skolan. Det är tråkigt för Sveriges elever. Det är tråkigt för Sveriges framtid att vi inte får jämlikheten som vi hade behövt och de jämlika livschanser som hade gjort oss så gott. Men det är i alla fall ett tydligt besked.

Herr talman! Som jag redan varit inne på i mitt anförande ger vi en massa nya statliga pengar, och vi ökar de statliga anslagen till olika delar av skolan. Det vidgår också ledamoten från Centerpartiet. Vi stärker till exempel det statliga stödet för kvalitetsarbete i just förskolan.

Från Centerpartiet låter det lite som att det är oklart om vi ska följa reglerna eller inte. Det finns rekommendationer; vi behöver vara tydliga med om man ska följa rekommendationerna eller inte.

Liberalerna är väldigt tydliga med att vi ska gå tillbaka till en reglerad skola. Vi behöver ha regler för hur verksamheten ska se ut. Om vi inte lyckas få skolan förstatligad behöver vi ha väldigt tydliga regler. Det behöver vi ha ändå, men då blir det ännu viktigare att vi har väldigt tydliga regler för hur verksamheten ska se ut därför att kommunerna sköter det här för olika. Det ser för olika ut, och det ser för olika ut också mellan privata och offentliga skolaktörer.

Vi behöver ha regler för hur skolan ska skötas och hur verksamheten ska se ut. Det är helt naturligt därför att det är den avreglerade skolan, som vi har lämnat vind för våg, som har sett till att vi inte kan uppnå den nivå när det gäller jämlika livschanser som vi vill ha i det här landet för alla Sveriges barn och alla Sveriges skolelever.

Det är precis därför som Liberalerna står för en lite tuffare skolpolitik med en återreglering och ett förstatligande av den svenska skolan. Vi måste ut med flummet och fram med kunskapsskolan.

Anf. 184 ROSE-MARIE CARLSSON (S):

Herr talman! Jag ska prata om förskolan, som aldrig varit kommunaliserad. Den har alltid legat utanför, för den har varit en egen omsorgsform. Den har legat under socialtjänsten, och under Utbildningsdepartementet blev den en egen utbildningsform. Då har vi klarat ut det.

Jag ska i alla fall gå tillbaka ytterligare i tiden för en historik om förskolan, för jag tycker att det kan vara viktigt att ha med sig att den svenska förskolan inte började som en pedagogisk reform. Den började som en lösning på ett problem. När industrialiseringen tog fart på 1800-talet behövde arbetande föräldrar någonstans att lämna sina barn. Barnkrubbor växte fram, oftast under enkla förhållanden, där barnen fick tillsyn under tiden då deras föräldrar arbetade.

Allteftersom tiden gick förändrades synen på barnen. Man blev inspirerad av idéer från Friedrich Fröbel om att barns lek, språk och nyfikenhet också behövde näring. Det som började som tillsyn blev pedagogik. Det som började som välgörenhet blev rättighet.

I dag är förskolan en egen skolform och det första steget i det livslånga lärandet. Förskolan är en av grundstenarna för ett jämlikt samhälle. Det är genom förskolan som vi som samhälle tar vara på de små barnens lust att leka och lära men också möjliggör för föräldrarna att arbeta och utbilda sig.

Förskolan ska erbjuda alla barn en bra start i livet. Oavsett vilken bakgrund man har ska förskolan finnas där för en tryggare och mer jämlik uppväxt. Vi socialdemokrater vill höja kvaliteten i förskolan. För att det ska vara möjligt krävs det små barngrupper och ökad personaltäthet.

Varje dag är det nästan en halv miljon barn som går till sin förskola. Det är en förskola som bygger på kunskap, omsorg och lärande. Det är en förskola som möter barnen där de är och låter dem växa utifrån sina egna förutsättningar. Det är en förskola som möter barnen med kompetent och utbildad personal.

Många olika faktorer har under de senare åren påverkat förskolan. Barnkonventionen har blivit svensk lag. Pandemin visade på ökade risker när det gällde både personalens hälsa och barnens lärande. Fler barn deltar i förskolan, och vistelsetiderna blir längre. Samtidigt har förskolans språkutvecklande uppdrag när det gäller både svenska och andra modersmål blivit mer komplext. Dessutom drivs allt fler förskolor i bolagsform.

Även om barnantalet sjunker ligger andelen barn som är inskrivna i förskolan på samma nivå som föregående år. Men man ska inte slå sig till ro. Det är viktigt att arbeta aktivt med att följa upp barnens närvaro i förskolan, så att barnen verkligen deltar i verksamheten. Hög närvaro i förskolan är viktigt för kontinuiteten i barngruppen, och hög närvaro i förskolan motverkar hög frånvaro i högstadiet.

Budgeten är redan fastställd för utgiftsområde 16, där förskolan ingår. Men i vår budget, som tyvärr inte fick gehör, förstärker vi förskolan med ytterligare 600 miljoner kronor.

Eftersom det så sällan är fokus på förskolan – förskolan hamnar ofta i skuggan av skolan; det har Riksrevisionen påpekat i sin rapport och i kvalitetsgranskningen som finns i betänkandet – och eftersom vi vet att satsningar och tidiga insatser ger effekt längre fram tänker jag prata om de satsningar som vi gör på just förskolan.

För en del barn som börjar förskolan kan det vara första gången de möter svenska språket. För att motverka segregation och för att alla barn ska få en bra skolstart måste förskolans språkutvecklande arbete förstärkas. Därför vill vi tillföra 300 miljoner kronor till en särskild satsning på språkutveckling och höjd kvalitet till de 200 förskolor som behöver det mest.

När barnkullarna minskar ska det leda till högre kvalitet och mindre grupper, inte tvärtom. Vi vill också tillföra kommunerna 170 miljoner, så att de kan anställa och behålla personal just i syfte att minska barngruppernas storlek.

Många barn möter svenska språket för första gången i förskolan. Och förskolan är nyckeln till fortsatt lärande och till möjligheten att lyckas i skolan, precis som jag har nämnt tidigare. Därför vill vi göra en riktad

satsning på språkutveckling i förskolan och stärka kompetensen hos personalen med ytterligare 80 miljoner.

För att alla ska kunna arbeta och ta de arbeten som finns krävs det, med dagens arbetsmarknad, tillgång till barnomsorg på obekvämt arbetstid. För att stimulera kommunerna att erbjuda barnomsorg på obekvämt arbetstid finns det ett statsbidrag som kommunerna kan söka. Det har legat på samma nivå under många år. Vi vill förstärka det med 50 miljoner ytterligare. Det är nästan en fördubbling av det befintliga.

Herr talman! Skollagen betonar vikten av förskollärare, och läroplanen betonar arbetslagets samlade kompetens, där barnskötarna utgör en stor och viktig del. Samtidigt vet vi att kompetensförsörjningen i förskolan är en stor utmaning framåt. I dag saknar ungefär hälften av personalen i förskolan relevant utbildning för att arbeta med barn. Det påverkar både kvaliteten i undervisningen och arbetsmiljön för personalen.

Eftersom förskolan är det första steget i vårt utbildningssystem måste vi säkerställa att kompetensen i förskolan är hög. Därför vill vi införa en skyddad yrkestitel för barnskötare och skapa en mer enhetlig utbildning för yrket.

Vi socialdemokrater vill även införa ett förskolelyft, liknande Äldreomsorgslyftet, där personal får möjlighet att utbilda sig och stärka sin kompetens samtidigt som de arbetar.

Herr talman! Vi har tidigare här i kammaren beslutat om bemannade skolbibliotek, men vi får inte glömma bort att det är viktigt med bibliotek och böcker även i förskolan. För många barn är det första gången de får bläddra i en bok och bekanta sig med bilder och bokstäver. Det är viktigt att böcker finns lätt tillgängliga för barnen som en naturlig del av förskolan. Dessutom vet jag att många förskolor har så kallade kapprumsbibliotek där vårdnadshavarna uppmuntras att låna hem böcker att läsa tillsammans med sina barn.

I en orolig tid då många barn upplever osäkerhet och förändring ska förskolan vara en trygg plats där de kan känna sig sedda, hörda och värdefulla. Här skapas stabilitet, glädje och gemenskap – en grund som stärker barnen genom livet. Det är en förskola som inte bara utbildar utan som också ger trygghet och framtidshopp.

Självfallet står jag bakom alla våra reservationer, men i denna debatt yrkar jag bifall endast till reservation 17, som handlar om förskolelyftet. (Applåder)

Anf. 185 ANDERS ALFTBERG (SD) replik:

Herr talman! De senaste veckorna har Socialdemokraterna bröstat upp sig rejält i debatten gällande hederskultur på förskolor och skolor. De målar lite upp sig som islamisternas största fiende. Tidöpartierna och Sverigedemokraterna är då alltför passiva. Det är med andra ord socialdemokratisk plakatpolitik när den är som sämst.

Hur det på riktigt går när Socialdemokraterna styr vet Malmös invånare mycket väl. Hedersförtryck och hedersvåld har i decennier fått härja fritt på de kommunala förskolorna i utsatta områden, med de socialdemokratiska politikernas goda minne. Gång på gång har det förebyggande arbetet mot hedersförtryck totalsågats i det socialdemokratiska Malmö. Socialdemokraterna har blundat, blundat och återigen blundat.

Är det inte dags att ledamoten och Socialdemokraterna ber Malmös invånare om ursäkt? Är det inte dags att be alla barn, särskilt små flickor, som utsatts för hedersförtryck och våld på de kommunala förskolorna om ursäkt?

Anf. 186 ROSE-MARIE CARLSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tackar så mycket för frågan från ledamoten.

Sedan jag kom in i riksdagen 2022 har jag väntat på att få denna fråga. Jag vet att ledamoten syftar på mig som tidigare ordförande i förskolenämnden. Det är bra att jag får tillfälle att berätta hur det verkligen var och hur det är.

Med hjälp av forskare gjorde man en undersökning i högstadier i storstäderna för att se hur det såg ut med hedersproblematik. När den redovisades i kommunfullmäktige i Malmö fick skolförvaltningarna – vi har tre stycken – i uppdrag av fullmäktige att arbeta med kompetenshöjande åtgärder i sina verksamheter.

När det gällde förskolan, som jag var ordförande för, tänkte förvaltningen så här: Om vi ska utbilda personalen måste vi verkligen ta reda på hur det ligger till. Man anlätade en forskare från Pedagogisk Inspiration, PI, som gjorde ett nedslag på tio olika förskolor runt om i staden. Personalen fick anonymt berätta hur de upplevde olika förskolor. Det hela sammanställdes i en rapport som underlag till förvaltningen. Vi i nämnden fick information om detta och hur det såg ut. Man måste ju först ta reda på hur det ser ut innan man bestämmer sig för hur utbildningen ska se ut och vad man saknar.

Bara ett par år innan man gjorde denna undersökning bad vi förvaltningen göra en undersökning eftersom det cirkulerade ett rykte om att barn använde slöja i förskolan. Förvaltningen fick i uppdrag att ta reda på hur det låg till och komma tillbaka till nämnden för att beskriva hur det såg ut. Men man hittade ingenting sådant i de kommunala förskolorna. Däremot fanns det problem i de fristående.

Anf. 187 ANDERS ALFTBERG (SD) replik:

Herr talman! Det där var en sanning med modifikation. Under ett flertal år hade det från olika instanser klart och tydligt framkommit vad som pågick på bland annat förskolorna i Malmö. Samma sak ser vi tyvärr även i övriga Sverige.

Barn av olika kön får inte leka med varandra. Flickor får inte ha kortärmat och kortbyxor. Småpojkar får säga vad de vill och bestämma över kvinnlig personal. Flickor tvingas bära slöja, inte bara på grund av föräldrarna utan även på grund av påbud från personal. Personal meddelar föräldrarna om barnen avviker från de muslimska hedersnormerna, och arabiska är alltför ofta det främsta språket vid kommunikation. Man kan tro att man är på en förskola i Bagdad, men det är Socialdemokraternas Malmö man befinner sig i.

Socialdemokraterna saknar totalt trovärdighet i frågan. Det är värt att tänka på. Känner den socialdemokratiska ledamoten något som helst ansvar för den miserabla situation Malmö i dag befinner sig i?

Anf. 188 ROSE-MARIE CARLSSON (S) replik:

Herr talman! Barn ska få vara barn, oavsett varifrån man kommer. Jag har nog besökt alla de kommunala förskolorna och även några av de fristående. Det har absolut inte funnits någon förskola som man skulle kunna tro ligger i Bagdad.

Det verkar finnas en övertro på att förskolan ska lösa alla problem som finns i samhället runt omkring. Barnen är några timmar i förskolan. Det kan finnas personal som själv lever under hedersförtryck, oberoende av vilken religion man har; det här finns inom alla trosuppfattningar. Det är därför inte lätt att hantera detta. Nej, det är det inte – ledamoten kan nicka hur mycket han vill.

Man löser inte detta på de timmar som barnen är i skolan, utan det är något mycket större. Hela samhället har ett ansvar för att arbeta med dessa barn och med de vårdnadshavare och andra vuxna som finns runt omkring. Förskolan och skolan gör sin del. Nu ska jag dock inte tala om skolan som en tidigare ledamot gjorde. Förskolan ska kunna vara en fristad för barnen. (Applåder)

Anf. 189 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Jag vill tacka den socialdemokratiska ledamoten. Det blev en perfekt övergång, en perfekt brygga, för någonting jag reagerade på i debatten.

Jag förstår att det finns en viss terminologi. Faktum är att min mormor var kommunpolitiker för ett annat parti, Moderaterna, och införde det som då kallades dagis; hon är lite äldre än vad jag är. Som kommunpolitiker införde hon den första i sin kommun.

Sedan dess har lagstiftningen men framför allt synen på den här delen av skolan förändrats. Jag vill faktiskt kalla förskola för skola, för det är skola. Det är en del av skolan. När jag säger ”skola” menar jag förskola, grundskola och gymnasieskola. Sedan kan man vara mer specifik och prata om förskola, grundskola och gymnasieskola. Och förskolan är en del av skolan.

Jag skulle vilja att Socialdemokraterna var med på resan för att uppvärdera förskolan och se den som skola. Jag tycker att det är en viktig del av skolan för barnen. Barn behöver gå i förskola. Det är bra för barn att gå i förskola. Det lägger grunden för all utbildning som sedan ska komma.

Det är till exempel av detta skäl som vi har lagt fram vårt förslag om obligatorisk språkförskola. Där handlar det om barn som verkligen behöver få den kunskapen från förskolan, därför att de inte får den hemifrån.

Jag tror att Socialdemokraterna är med på förslaget om obligatorisk språkförskola. Jag skulle vilja höra från ledamoten om jag har rätt i det. Jag undrar också, herr talman, om ledamoten är med på att se förskolan som en del av skolan och som en viktig del av barnens utbildning.

Anf. 190 ROSE-MARIE CARLSSON (S) replik:

Herr talman! Förskolan är en egen skolform. När vi pratar om skolan menar vi till 99 procent inte förskolan. När någon pratar om de här frågorna måste man ibland påminna om att det också handlar om förskolan, och då blir svaret ungefär ”Jaja, det är klart”, som om den hade satts lite grann på undantag.

På samma sätt beskrivs det i Riksrevisionens rapport *Likvärdighet i förskolan*, som tas upp i betänkandet och som bland annat handlar om tillsyn. Där lyfts fram att den kommit i skymundan för den vanliga grundskolan. Det satsas inte lika mycket på förskolan jämfört med de vanliga skolformerna.

Även Skolverket lämnar förskolan i sticket. De flesta råd går till grundskolan. Man skjuter förskolan åt sidan. Till exempel är läroplanen för grundskolan indelad i de olika stadierna. Men för förskolan är läroplanen densamma oavsett om barnet är ett, fyra eller fem år och ska lämna förskolan.

Det är det här jag menar. Så länge vi inte tycker att förskolan är en naturlig del av hela utbildningsväsendet lyfter jag upp förskolan och pratar om förskola. Vi pratar om ord, men det syns inte i handling på det sätt som jag skulle önska. Jag tycker inte att vi ska prata om "skola" i de här sammanhangen, för jag känner inte att vi riktigt är där än. Det är min motivering.

Anf. 191 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Då förstår jag. Ledamoten från Socialdemokraterna är inte riktigt där än. Vi i Liberalerna är där. Vi tycker att förskolan är en del av skolan.

Det är helt rätt att den är en egen skolform, men det motsäger inte på något vis att förskolan ska ses som en del av skolan. Det är helt självklart för mig att förskolan är en viktig del av barns utbildning. Den är otroligt viktig för att barn ska få jämlika livschanser och sjysta möjligheter att bestämma över sitt eget liv genom hela livet. Det börjar i förskolan.

Det finns olika stadier, och för mig är förskolan ett stadium av skolan. När jag pratar om skolan utan att specificera grundskola, gymnasieskola eller förskola kommer jag också att mena förskolan. Det vill jag framföra till alla som lyssnar på den här debatten och som kommer att lyssna på de andra skoldebatter vi ska ha framöver. Jag tycker att förskolan är en viktig del av barns utveckling och av den kunskap man ska ha med sig under hela livet.

Herr talman! Jag är glad över att Socialdemokraterna verkar vilja gå i samma riktning. Men jag fick inte svar på om man står bakom förslaget om obligatorisk språkförskola för barn som behöver det. En sådan vore väldigt viktig.

Det är också väldigt viktigt med tydliga nationella krav på språkkunskaper hos personalen på förskolan.

Herr talman! Jag skulle vilja fråga ytterligare en sak. Kommer Socialdemokraterna, om vi gud förbjude skulle få en vänsterregering i landet efter valet, att få med sig de andra partierna som man samlar på vänstersidan – Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet – på kraven om obligatorisk språkförskola och nationella krav på språkkunskaper?

Anf. 192 ROSE-MARIE CARLSSON (S) replik:

Herr talman! Det är bra att vi är överens, men jag litar inte riktigt på ledamoten och tror inte riktigt på honom när han pratar om att förskolan är en naturlig del av skolan. När ledamoten pratar om skolan inkluderar det förskolan. Vi pratar om kommunaliseringen av skolan. Förskolan har

aldrig varit kommunaliserad utan ligger utanför. Det var detta jag reagerade på.

När det gäller obligatorisk språkförskola får vi se vad utredningen kommer fram till, hur det praktiskt ska kunna gå till och vilka barn det ska gälla. Jag kan se att det skulle vara bra, och jag kan se att det skulle vara mindre bra.

Det ska absolut vara språkrav på personalen. Barnens svenska grundläggs i förskolan, och då är det oerhört viktigt med språkkunskaper hos pedagogerna. Man måste komma fram till vilken yrkessvenska man behöver och vad man behöver kunna gällande språket.

Den tidigare regeringen avsatte pengar. Nu kommer jag inte ihåg vad pengarna heter, för det kommer ju pengar lite hit och dit, men det var i alla fall pengar till läskunnighet och till högläsning för barnen. Personalen fick träna och jobba på sin egen språkutveckling.

I Malmö, som det har refererats till tidigare, köptes det in utbildning till personalen för att de skulle kunna läsa. De pratade svenska, men de kände att de inte behärskade språket tillräckligt för att kunna läsa för barnen. Då får man som arbetsgivare lösa det. Vi politiker tycker att det är jätteviktigt, och då avsätter vi resurser till det – det är självklart!

Det är som ledamoten säger: Om man inte möter språket hemma måste man möta det någon annanstans där barnen förhoppningsvis vistas mycket. (Applåder)

Anf. 193 ANDERS ALFTBERG (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi en av de mest betydelsefulla frågor vi som lagstiftare har att hantera, nämligen hur vi säkrar en trygg, kvalitativ och ändamålsenlig förskola för landets barn.

Förskolan är inte bara en plats för lek och omsorg. Den är fundamentet för barnens språkutveckling, sociala trygghet och framtida skolgång. Sverigedemokraterna går in i den här debatten med den tydliga inriktningen att förskolan ska vara trygg, kvalitativ och fri från politisering och hederskultur. Den ska också vila på svenska språkets grund. Det är utifrån dessa principer vi tar ställning till reservationerna och förslagen i betänkandet.

Herr talman! Språket är barnens verktyg för att förstå världen och delta i undervisningen och för att senare klara sig i skolan. Ändå ser vi i dag verksamheter där barn inte får den språkliga stimulans de behöver eftersom personalens svenskkunskaper inte räcker till. Detta är orimligt och framför allt orättvist för barnen.

I vår politik är det här en av kärnfrågorna. Vi vill införa ett tydligt språkrav för all pedagogisk personal i förskolan. Vi vill se språkcertifiering vid anställningar och redan vid antagning till utbildningar för barnskötare, förskollärare och rektorer. Det är frågor vi har drivit sedan tidigare.

Oppositionens svar i reservationerna innehåller ofta fluffiga formuleringar om att informationsinsatser eller professionens ansvar ska vara nog. Problemen är dock redan kända, och vi behöver inga fler analyser. Vi behöver åtgärder.

Vi menar vidare att modersmålsinslagen i förskolan – med undantag för nationella minoritetsspråk – inte hör hemma där. Förskolan ska vara en svensk språkmiljö där barn tidigt får möjlighet att utveckla sin svenska.

Herr talman! Det är också nödvändigt att förskolan inte blir en arena för hedersrelaterade uttryck och förtryck eller för ideologiska projekt. Sve-

rigedemokraterna står tydligt upp för barnens frihet. Därför säger vi nej till värderingsstyrd slöja för småbarn. Ett barn ska inte bära symboler för religiös eller kulturell kontroll – punkt slut.

Vi vill också motverka alla former av könspolitiska experiment i förskolan. Det är inte förskolans roll att bedriva genusideologi. Barnen behöver trygghet, struktur, språk och lek – inte vuxenvärldens identitetspolitik. Oppositionen brukar i sina reservationer på dessa punkter oftast beskriva våra förslag som kontroversiella. Vi beskriver dem som självklara.

Herr talman! Frågan om gruppstorlekarna återkommer, med all rätt. För stora grupper skapar otrygghet, stress, sämre arbetsmiljö och lägre kvalitet. Det är vi alla överens om. Oppositionen föreslår ofta omedelbara och hårt reglerade tak utan att ta hänsyn till resurser, lokalbrist eller kompetensförsörjning.

När det gäller detta har Sverigedemokraterna gjort en tydlig och ansvarsfull kursändring. Vi välkomnar nu en statlig utredning om reglering av barngruppernas storlek och personaltäthet. Vi vill se den norska modellen prövas. Den norska modellen bygger som sagt på barn-per-vuxen-principen, som går ut på att yngre barn kräver betydligt fler vuxna, och regleringen kombineras med uppföljning och implementeringsstöd. Det är en modell som har verkan och inte bara låter bra i teorin.

Vad vi däremot inte vill göra, till skillnad från socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister, är att här och nu klubba igenom nationella maxnivåer utan att veta om kommunerna kommer att klara dem. Den norska modellen visar att reglering fungerar bäst när den är noggrant utredd och långsiktigt införd och har ekonomiskt understöd. Det är skillnaden mellan slentrianmässig symbolpolitik och ett reformarbete som faktiskt går att genomföra.

Herr talman! När det gäller tillsyn och tillstånd kan vi notera några saker. Oppositionen lutar sig mot flera reservationer som kräver omedelbar centralisering av tillsynsansvaret till Skolinspektionen. Det låter enkelt, men det riskerar att bli dyrt, tungrott och överadministrerat.

Vi håller med om att tillsynen behöver stärkas, särskilt när det gäller oseriösa aktörer och kommuner som år efter år underpresterar. Vi vill dock göra detta genom skarpare statliga verktyg, tydligare vägledning och bättre uppföljning – inte genom att välta hela organisationsmodellen över ända innan pågående utredningar är klara.

Herr talman! Det här betänkandet måste också ses som en del i hela den reformering av utbildningspolitiken vi nu tillsammans bedriver i regeringsunderlaget. Sverigedemokraterna är en bärande del i ett av de mest omfattande kvalitetslyften för skola och förskola i modern tid.

Vi är med och säkrar historiskt stora resursförstärkningar till förskolan, satsningar på trygghet och studiero, en mer kunskapsinriktad läroplan, fler verktyg för att stärka barnens språkutveckling tidigt och ett kraftfullt arbete mot hederskultur och parallella normsystem.

Oppositionens reservationer lutar sig ofta mot gamla tankestrukturer, detaljregleringar utan helhetsförståelse och fortsatt ideologisering av förskolan. Vi väljer en väg som utgår från barnens behov och inte från partipolitiska symboler.

Herr talman! Sverigedemokraternas linje är tydlig: Förskolan ska vara svensk, trygg, neutral och kvalitativ. Barnens bästa ska stå över vuxnas

ideologi. Språket ska vara en nyckel, inget hinder. De lösningar vi väljer ska vara genomförbara och hållbara.

Vi säger ja till en professionellt utformad reglering av gruppstorlekar och språkrkrav för personal. Vi säger ja till ett starkare skydd mot hedersnormer, högre kvalitetskrav i förskolans miljöer och en kraftfull nationell tillsyn som utgår från barnens behov. Däremot säger vi nej till slöja på små barn, ideologiska experiment, ogenomtänkta detaljkrav och reformer som gör mer skada än nytta.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 194 ISABELL MIXTER (V):

Herr talman! Jag ska försöka att inte dra detta i ett alltför segt tempo i denna sena timme.

Jag minns när mitt äldsta barn skulle skolas in på förskolan. Allt var nytt både för oss föräldrar och, såklart, för mitt barn. De första dagarna på inskolningen fick man sitta med på golvet och leka. Sedan kunde man lämna henne några timmar och därefter komma tillbaka, och till sist klarade hon dagarna med pedagogerna helt själv. Med snuttefilt i ena handen och den andra i en pedagogs varma hand vinkade hon hej då i fönstret på förskolan.

Den där handen att hålla i är ju ovärderlig för ett barn – när man lämnas på morgonen, när man har ramlat i sandlådan eller när man har bråkat om Duploklossarna. Men som det är i dag är händerna för få och barnen för många. Att hinna se alla barn är inte möjligt med dagens gruppstorlekar.

Det är ett svek mot våra barn att vi låter detta pågå, och det är ett svek mot personalen. Vi måste skapa en förskola där föräldrar kan känna trygghet i att lämna sina barn, där personalen kan känna en stolthet över sitt yrke och inte blir sönderstressade och där barnen får både trygghet och möjlighet att utvecklas.

Förskolan är i dag också så mycket mer än barnomsorg. Det är en skolform med egen läroplan där barn ska få utvecklas, få syn på bokstäver, öva motorik, få nyfikenhet för naturen och så vidare. Detta är så viktigt för barns fortsatta lärande, och det finns ett starkt forskningsstöd för att vi senare får tillbaka det vi satsar i förskolan. Ändå har resurserna inte hållit takt med att förskolan har fått ett utökat uppdrag.

Skolverket har ett riktmärke för barngruppernas storlek i förskolan, vilket många här har nämnt. Trots att barnafödandet sjunker ser vi dock att barngruppernas storlek nu ökar. Mer än hälften av barngrupperna är större än Skolverkets riktmärke.

I går släppte Kommunal en rapport om kvalitet och bemanning i förskolan – en mycket viktig rapport. Vid rapportsläppet träffade jag Linn, som har arbetat i förskolan i 20 år. Hon har sett hur barngrupperna blir större och större och känner att hon inte längre kan utföra sitt arbete så som hon önskar.

I hennes barngrupp är det 22 barn på 3 pedagoger, alltså 7,3 barn per pedagog. Det är ett omöjligt uppdrag. Hon berättade att de ofta behöver ställa in den efterlängtdade skogsutflykten då personalen behöver täcka upp på varandras avdelningar eller på andra förskolor. Linn berättade också att hon ofta kommer hem utmattad från jobbet.

Det är uppenbart att vi inte kan ha det så här. Det kan inte vara så här för Linn och för alla andra som arbetar i förskolan.

Jag tänkte ägna en kort stund åt lite statistik från den rapport som Kommunal släppte i går.

Rapporten visar att 45 procent av barnskötarna har fått hörselbesvär av sitt arbete och att sjukskrivningarna är högre än för andra yrkesgrupper.

Rapporten visar också att 46 procent av barnskötarna upplever att bemanningen är så låg att det innebär en risk för barnen dagligen eller minst en gång i veckan. År 2021 var siffran 27 procent, så detta har ökat ganska dramatiskt. År 2024 upplevde 60 procent att bemanningen sällan eller aldrig är tillräcklig. År 2021 var siffran 49 procent.

Andelen som aldrig hinner ta paus eller rast har ökat, liksom andelen som känner sig trött efter att arbetsdagen har slutat. Fler är oroliga över att de inte kommer att orka fram till pensionsåldern. År 2021 arbetade 24 procent deltid, och 2024 hade den siffran stigit till 33 procent. Den främsta anledningen som uppges är att man helt enkelt inte orkar jobba hela arbetsdagar eftersom arbetet är för krävande.

Som jag nämnde i replikskiftet med Joar Forssell överstiger fler barngrupper Skolverkets riktmärke för storleken än vad som var fallet 2021. Utvecklingen går alltså åt fel håll, och det brådskar att agera. Vi behöver lagstifta om barngruppernas storlek och personaltätheten i förskolan. Det har vi i Vänsterpartiet såklart ett förslag om.

Utöver det måste vi självklart ha väl utbildad personal i förskolan. Därför behövs ett barnskötaryft. De som arbetar i förskolan ska vara förskollärare eller barnskötare. I dag arbetar alltför många utan relevant utbildning i förskolan, och det behöver åtgärdas. Vi föreslår att ett lyft liknande det undersköterskelyft som har genomförts i äldreomsorgen ska genomföras i förskolan. Vi vill också att barnskötare blir en skyddad yrkestitel.

Herr talman! I dag har vi vinstdrivande aktiebolag som skor sig på våra barn. De öppnar förskolor för att kunna plocka ut stora vinster. Det här måste få ett stopp. Pengar till förskolan ska stanna i förskolan, inte gå ned i aktieägares fickor.

Vi har under hösten fått många olika larmrapporter: Sju barn har fått dela på en banan på en förskola, och på andra förskolor sparar man in på smör till frukostmackan samtidigt som ägarna plockar ut miljoner i vinster. Vi har aktiebolagsförskolor där barn ramlar ut genom fönster därför att man inte har tillräckligt med personal.

Det här måste få ett omedelbart stopp. Man måste sluta spela kasino med barnens och skattebetalarnas pengar. Skattepengarna ska gå till förskolan, ingenting annat, och tillsynen av de privata huvudmännen behöver öka. Det har fått vara vilda västern alldeles för länge.

Herr talman! Regeringen är högst skyldig till den situation som vi nu ser ute i kommunerna, där barngrupperna blir större och personal varslas. Regeringen har vältrat över kostnadskrisen på hushållen och kommunerna. Statsbidragen till kommunerna har inte räknats upp i takt med kostnadsökningarna. Regeringen är ansvarig för att Linn och andra som arbetar i förskolan har fått det sämre.

Det behövs en regering som tar ansvar för utvecklingen och ser till att våra barn får den allra bästa starten i livet. Barnen ska få utveckla sitt språk, höra en bok läsas upp, träna på hur man är en bra kompis och upptäcka i skogen eller på förskolegården. De ska få växa i sig själva.

Om vi ger våra barn en trygg start är så mycket vunnet senare i livet. Det ger barn som är trygga i sig själva och redo för grundskolan och som sedan kan ta sig vidare i livet. Det är en investering, och den investeringen vill vi i Vänsterpartiet göra genom att lagstifta om mindre barngrupper i förskolan och ökad personaltäthet. Självklart behöver staten tillföra pengar till detta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 7.
(Applåder)

Anf. 195 JOHANNA RANTSI (M):

Herr talman! Förskolan är mer än bara lek och omsorg. Den är en startpunkt för drömmar, språk och lärande. Där får barn möjlighet att upptäcka världen, möta nya vänner och utveckla färdigheter som bär dem genom hela livet – och som ger Sverige en stark framtid.

Det är därför förskolan är så viktig. Det är där grunden läggs för språket, för nyfikenheten och för barnets fortsatta lärande. En stark förskola kan ge barn både bättre förutsättningar i skolan och bättre möjligheter senare i livet. Vi moderater tycker också att det är av största vikt att föräldrar fortsatt ska kunna välja den förskola, eventuellt en med speciell pedagogisk inriktning, som passar dem allra bäst. Det avgör nämligen föräldrar bättre än vad vi politiker gör.

Den svenska förskolan har under lång tid varit något att vara väldigt stolt över. Den har gett generationer av barn en trygg start och gjort det möjligt för föräldrar att kombinera familjeliv och arbete. Men förskolan är mer än bara en omsorgsverksamhet. Den är en del av utbildningssystemet och har ett tydligt uppdrag, nämligen att stimulera barns utveckling, väcka lust att lära och förbereda barnen inför skolstarten. För många barn, inte minst i områden där svenska inte talas i hemmet, är förskolan den första kontakten med det svenska språket och det svenska samhället. Därför måste kvaliteten i förskolan vara hög i hela vårt land.

Herr talman! Samtidigt vet vi att förskolan står inför flera utmaningar. På många håll är barngrupperna stora, vilket många har återkommit till här i dag. Det kan vara svårt att rekrytera utbildade förskollärare. Vi ser också att alltför många barn börjar skolan utan att ha fått den språkliga grund de behöver. Det här är utmaningar som måste tas på allvar. Regeringen genomför därför en rad reformer för att stärka kvaliteten i förskolan och ge personalen bättre förutsättningar för dess viktiga arbete.

En central del handlar om kompetens i verksamheten. När utbildade förskollärare finns nära barnen ökar möjligheterna att arbeta systematiskt med språk, lek och lärande. Därför förstärker regeringen statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder i förskolan med 500 miljoner kronor för år 2026. Det ger kommuner bättre möjligheter att anställa fler utbildade förskollärare och skapa bättre villkor i förskoleverksamheterna.

Kommuner och huvudmän behöver därtill bli bättre på att våga arbetsfördela mellan olika yrkesgrupper inom förskoleverksamheten. Det är inte rimligt att utbildade förskollärare lägger sin pedagogiska planeringstid på att dammsuga en soffa för att det inte ingår i städpersonalens uppgifter. Utbildade förskollärare ska göra det de är bäst på: utbilda våra barn.

Herr talman! För att stärka professionen reformeras förskolläraryrket. Antagningskraven höjs, och utbildningen utvecklas så att den i högre grad fokuserar på barns lärande, språkutveckling och metoder som

vilat på vetenskaplig grund. Det ska vara en kvalificerad utbildning som rustar för ett kvalificerat yrke.

Samtidigt har vi också, för att förstärka förskolläraryrket och göra det mer attraktivt, infört ett nationellt professionsprogram. Det gör det möjligt för förskollärare att fortsätta utveckla sin yrkesroll under hela arbetslivet. Skickliga pedagoger ska ha möjlighet att fördjupa sin kompetens och ta nya steg i sitt yrke.

Herr talman! Miljön i förskolan spelar också en stor roll för barns utveckling. Barn lär sig genom lek, samtal, högläsning och kreativt utforskande. Det är i mötet med böcker, berättelser och språk som läslusten väcks. Forskning visar samtidigt att mycket skärmanvändning i tidiga åldrar kan påverka barns koncentration och sömn och framför allt deras psykiska mående.

Därför har regeringen tagit bort kravet på att förskolan ska använda digitala lärverktyg. I stället prioriteras läsning och språk. Detta är en prioritering som är nödvändig för att tidigt lägga grunden för läsförståelse och inlärningsintresse och ge kontakt med längre texter i tidig ålder. Regeringen genomför satsningar på fler böcker i förskolan, så att fler barn får möjlighet att möta litteratur och utveckla sitt språk redan i tidig ålder.

Herr talman! Förskolan ska också vara en trygg plats där alla barn möts av samma grundläggande värderingar. Den ska präglas av jämställdhet, barns fri- och rättigheter och respekt för alla människors lika värde. Barn ska inte möta förtryck eller könssegregering i förskolan, utan utbildningen ska vila på demokratiska värderingar och ge barnen en stabil grund att stå på i det svenska samhället. Alla former av förtryck ska motverkas med kraft och i ett nära samarbete med socialtjänsten. Detta kommer att bli ännu tydligare i och med att regeringen nu river sekretesshinder mellan olika myndigheter. Allt det här sker för barnens bästa.

Herr talman! Förskolan har också en stor betydelse för integrationen. Barn som får möjlighet att utveckla det svenska språket tidigt får bättre förutsättningar att klara skolan, att ta del av undervisningen och att senare etablera sig i samhället. Därför har vi beslutat att kommunerna ska arbeta uppsökande och aktivt ta kontakt med vårdnadshavare till barn som inte går i förskolan. Kommunerna ska också erbjuda och reservera platser för dem. Syftet med det här är tydligt: att nå de barn som behöver förskolan allra mest.

Regeringen utreder dessutom obligatorisk språkförskola för barn som inte exponeras tillräckligt för svenska i hemmet och som visar tydliga brister i sin språkutveckling. Utredningen ska även lämna förslag om barngruppers storlek, personaltäthet och tydligare språkrav för personal inom förskolan. Att personalen kan prata relevant svenska är grunden för att barnen också ska lära sig det.

Herr talman! Förskolan är en viktig del av vardagen för väldigt många familjer. För att kvinnor och män ska kunna arbeta på lika villkor behövs en barnomsorg som fungerar och är tillgänglig. Vi moderater står på de hårt arbetande människornas sida. Därför sänker regeringen avgifterna i skolan och fritidshemmet med särskilt fokus på hushåll med lägre inkomster. Statsbidraget för maxtaxa förstärks med 1 miljard kronor innevarande år, 2026. Det här innebär lägre avgifter i förskolan och på fritidshemmet, särskilt för hushåll med lägre inkomster. Det gör det lättare för fler familjer att ta del av förskolans verksamhet – återigen: för barnens skull.

Herr talman! En stark förskola är en investering i framtiden. När barn får möta engagerade pedagoger, utveckla sitt språk och växa i en trygg miljö lägger det grunden för bättre skolresultat och större möjligheter även senare i livet. Den moderatledda regeringen väljer att stärka kvaliteten i förskolan. Vi väljer att värna professionen och att sätta barnens lärande i centrum. Det handlar ytterst om att varje barn i Sverige ska få en bra start i livet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 196 ANNA LASSES (C):

Herr talman! Jag måste faktiskt börja med att säga att jag är genuint glad över att höra vår nya ordförande för utbildningsutskottet säga att förskolan är en del av skolan. Tack! Det var på tiden, måste jag säga – inte specifikt för att det kom just från Liberalerna, utan generellt. Äntligen! Mer sådant! Jag ser verkligen fram emot framtida diskussioner där vi ser förskolan som en del av skolan, för det handlar om barns utbildning – så har jag det sagt.

Jag vill berätta lite om ett besök som jag gjorde för några veckor sedan på Regnbågens förskola i området Tureberg, som finns på polisens lista över utsatta områden i Stockholms län. Här bor människor trångt, ofta i små lägenheter där det bor många personer i andra hand. De flesta pratar inte svenska till vardags. Av de 60 barnen på förskolan har nästan alla en annan etnisk bakgrund än svensk.

På Regnbågens förskola jobbar man för att barnen ska få en trygg grund att stå på. I centrum står språket, men också relationerna till barnens föräldrar. Det blir tydligt varför förskolan är en avgörande nyckel till en lyckad integration och till en bra start för barnen i livet. Det är i förskolan som hela familjen är involverad. Till skolan – det vill säga nästa steg i skolan – tar sig sedan barnen själva. Då är det svårare att ha den här naturliga kontakten med föräldrarna.

Förskolans roll är avgörande inte bara för barns utbildning utan också som förebyggande verksamhet. Det gäller inte bara förskolan utan hela skolan. Då talar jag inte bara om förebyggande för att unga inte ska hamna i utanförskap eller kriminalitet.

Det handlar om att barn med särskilda behov ska få rätt stöd och möjligheter. Det handlar om barn som drabbas av psykisk ohälsa, om barn som lever i utsatthet och våld i hemmet eller om barn som helt enkelt inte har ett språk.

Herr talman! Vi vet alla hur viktig förskolan är. Vi vet att ingen tid är så avgörande för hur resten av livet utvecklar sig som när man är just sisådär mellan ett och fem år.

Vi vet också vad som behövs: Tillräckligt många och utbildade pedagoger och tillräckligt små barngrupper. När det är uppfyllt kan ganska mycket annat lösas sig. Lokaler är också bra, särskilt i ett land med omväxlande väder som Sverige.

Vi har i dag utmärkta riktlinjer som utgår från forskning och evidens. Barngrupper med 1–3-åringar bör inte vara fler än 12 barn. För lite äldre, 4–5-åringar, fungerar det i regel bra med en grupp om ungefär 15.

Grupperna kan ibland behöva vara lite mindre om det finns barn med särskilda behov eller brist på språk. Ibland kan den vara något större, om det fungerar.

Gruppen rekommenderas att ledas av åtminstone tre vuxna, varav minst en utbildad förskollärare och upp till två utbildade barnskötare. Egentligen är det ganska enkelt, eller hur?

Varför är det då inte så här, och varför är det så tyst om förskolan i den politiska debatten? Det enkla svaret är pengar – och här går inget parti fritt.

Hur vi än vrider och vänder på det, hur vi än effektiviserar och flexibiliserar, blir slutsatsen alltid densamma. Det kostar pengar, och tydligen kostar det mer än vad vi är beredda att betala. Annars skulle vi i dag inte sitta med barngrupper som på sina håll är 23–24 barn per avdelning.

Det spelar ingen roll om man delar upp grupper vissa tider av dagen, för antalet pedagoger är fortfarande tre och antalet relationer som barnen får är fler än vad man rekommenderar.

Vad skulle det då kosta? En grov uppskattning enligt riksdagens utredningstjänst säger att summan för landets samtliga kommuner skulle landa på drygt 17 miljarder utöver det som man lägger på förskolan i dag. Det är beräknat utifrån 2024 års siffror. Det är beräknat på tre personal per grupp, varav en utbildad förskollärare.

Sedan ser det naturligtvis olika ut i olika kommuner. Exempelvis skulle Malmö behöva lägga nästan ytterligare 1 miljard utöver de 3,6 miljarder som lades 2024. Nordmaling skulle behöva lägga 8 miljoner utöver de 50 miljoner som man lade 2024. 17 miljarder är mycket pengar. Men tänk vilken investering det är i våra barns framtid!

Samtidigt som pengarna är den största nöten att knäcka, varifrån pengarna kommer, vem som ska betala och hur planen ska se ut, befinner vi oss just nu i ett momentum. Det är nu som barnkullarna minskar. Det är nu det finns ett gyllene tillfälle att ”automagiskt” minska barngruppernas storlek och öka personaltätheten. I stället ser vi att förskola efter förskola stängs ned på grund av, som det åtminstone sägs, kommunernas ansträngda ekonomi.

Förskolan är som sagt en skola. Precis som i det som kallas för den vanliga skolan innebär det att det borde vara en självklarhet att de som arbetar i skolan har en adekvat utbildning, det vill säga utbildning som förskollärare och barnskötare.

Barnskötarna behöver bli många, många fler. I dag saknar 40 procent av alla som är anställda som barnskötare just denna utbildning. Därför måste barnskötare bli en skyddad yrkestitel. Det är en arbetsmiljöfråga, och det höjer statusen på yrket. Det är helt galet att det inte redan är på det sättet.

Förskolan har en nyckelroll i barns språkutveckling, och den rollen är viktigare än någonsin. I dag har 24 procent av alla barn som är inskrivna i förskolan två föräldrar som är födda utomlands. Därför är det avgörande att pedagogerna talar en god svenska. I dag ser det inte ut så. Därför vill vi införa ett språkrav för alla som jobbar med barnen i våra förskolor.

Herr talman! Jag har talat om vikten av språkrav för dem som arbetar i våra förskolor, barngruppernas storlek, personaltäthet och att barnskötare ska vara en skyddad yrkestitel. Men förutom dessa grundläggande förutsättningar för att förskolan ska funka är ledarskapet och rektorns roll avgörande för förskolans kvalitet.

Nu hoppas jag att den utredning som pågår kommer att vara så pass heltäckande att alla de sakerna kommer att diskuteras och att vi får förslag på hur man ska kunna lösa de utmaningar som finns just på detta område. Vi får se om det räcker eller om man behöver komplettera det ytterligare.

Med detta sagt kan jag konstatera att trots att barngruppernas storlek ökar i dagsläget, att andelen utbildade pedagoger och barnskötare minskar och att behoven av stöd ökar är det inte mycket som har hänt under mandatperioden.

Tvärtom är det skrämmande tyst från en regering som hela tiden talar om problemen med utanförskap utan att se till att en av de viktigaste institutionerna för att bryta utanförskap och lägga grunden för barns lärande funkar som den ska.

Jag yrkar bifall till vår reservation nummer 15 om skyddad yrkestitel för barnskötare.

(Applåder)

Anf. 197 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Herr talman! För Kristdemokraterna handlar förskola och barnomsorg om det kanske allra viktigaste vi har, nämligen våra barn. En trygg start i livet är en förutsättning för att barn ska kunna växa upp till trygga, ansvarstagande och välmående vuxna. Den kärlek, bekräftelse och omsorg som vi ger våra barn i dag får vi tillbaka i morgon i form av ett starkare och mer sammanhållet samhälle.

Herr talman! Därför är det självklart för Kristdemokraterna att föräldrarna själva ska få bestämma sin barnomsorg. Familjer ska inte pressas in i en enda mall. Barn är unika, och det som passar ett barn passar inte nödvändigtvis ett annat barn.

Därför ska det finnas en bred palett av alternativ – kommunala och privata förskolor, pedagogisk omsorg och till och med möjlighet att vara hemma med sina barn. Det är föräldrarnas val – inte politikernas.

Mångfald ger valfrihet, och valfrihet ger trygghet. Till den här mångfalden bidrar inte minst familjedaghemmen, som jag vill lyfta fram, där småskalighet, hemlik närhet och en hög kontinuitet bland personalen skapar en trygg miljö för barnen. Det är små grupper men stora möjligheter. Familjedaghemmen är ett ovärderligt komplement till förskolan. De måste skyddas och utvecklas, inte försvinna i kommunala besparingar.

En nyckel i barnomsorgen är tid för barnen. Tid för barnen ger tryggare barn, och trygga barn skapar ett bättre samhälle. Men för att det ska vara möjligt måste vi ta itu med en av de största utmaningarna, nämligen de stora barngrupperna.

Forskningen här är glasklar: stora barngrupper leder bland annat till stress, koncentrationssvårigheter och försämrad inlärning. Om en barngrupp blir för stor förlorar den sitt syfte. Det som ska vara en trygg och stimulerande miljö kan i stället vara det som skapar otrygghet och stress.

Ingen tvååring ska behöva känna sig anonym i sin förskolegrupp. Anonymitet föder osäkerhet, och osäkerhet föder problem. Ett barn ska inte behöva ropa för att bli hört. Ett barn ska inte behöva vänta på en famn att krypa upp i.

Därför säger Skolverkets rekommendationer att det ska vara 6–12 barn per barngrupp med 1–3-åringar och högst 15 barn för 4–5-åringar. Men verkligheten ser tyvärr annorlunda ut, som vi har varit inne på i den här

debatten. Många förskollärare arbetar i grupper som är betydligt större än så.

Låt mig ta ett exempel från en kommun nära mig, Falu kommun. Där berättar en förskollärare i lokaltidningen om grupper som ligger långt över Skolverkets riktlinjer. I en grupp för de äldre barnen finns 21 barn, alltså 6 fler än riktlinjen på 15 barn. För de yngre barnen överskrids riktlinjerna med 3 barn. I fjol översteg 75 procent av alla barngrupper i Falu kommun dessa riktlinjer.

Detta visar hur noga riktlinjerna följs i de olika kommunerna, och Falu kommun är långtifrån unik.

Förskolläraren Emilia i Falun beskriver hur det här påverkar barnens trygghet och stressnivå och deras möjligheter till lärande. Hon säger att man nästan kan känna i luften när flera barn är frånvarande hur lugnet kommer, hur det plötsligt finns utrymme att se alla barn och hur konflikterna minskar. Hon berättar om barns hjärnor som utsätts för fler relationer och fler intryck än de klarar av och om hur den inre trygghet som ska byggas upp i förskoleåren riskerar att utebli. Hon beskriver dagar då personalen får trola med knäna och där varken pedagoger eller rektorer har verkliga möjligheter att påverka gruppstorleken.

Herr talman! Vi kan helt enkelt inte acceptera att Skolverkets riktlinjer bara blir till tomma ord, utan arbetet med att minska barngrupperna måste få högsta prioritet. Därför är min och Kristdemokraternas slutsats att det behövs nationell lagstiftning på området.

Kristdemokraterna har drivit på för ett maxtak på barngruppernas storlek sedan 2014, och nu tar den här regeringen viktiga steg för att det ska bli verklighet. Föräldrar ska kunna känna sig trygga i att deras barn får tid och uppmärksamhet. Förskollärare ska kunna känna sig trygga i att de har rimliga arbetsförhållanden och en chans att se varje barn. Och viktigast av allt: Barnen ska känna sig trygga, sedda och bekräftade varje dag.

Vi behöver fler böcker och färre skärmar i den svenska förskolan. Vi behöver mer högläsning, mer fantasi och mer lek. Det är inte förskolans uppgift att lära tvååringar att svajpa på en skärm, men det är förskolans uppgift att ge dem trygghet och en stimulerande start i livet.

Barnen behöver rörelse, gemenskap och kreativitet. För mycket skärmar riskerar att i stället göra barnen stillasittande och minska den fria leken. Vi vet att de första åren är avgörande för barns utveckling, och då är det oroande att skärmar och surfplattor introduceras i så tidig ålder i många barns liv. Förskolan behöver vara en motvikt till detta. Digital kompetens kan vänta, men barndomen kan inte det.

Därför ser den här regeringen till att bryta med skärmhetsen. Vi tar bort kravet på digitala verktyg i förskolan. Det är ett tydligt besked: Barn behöver tid med vuxna, med böcker och med varandra – inte fler timmar framför en skärm.

Herr talman! Kristdemokraternas barnomsorgspolitik syftar till att fler barn blir sedda och bekräftade och kan känna sig trygga i förskolan. Det lägger grunden för livet och minskar risken för psykisk ohälsa längre fram i livet. Trygga barn är det som på allvar lägger grunden för ett tryggt samhälle och ett tryggare Sverige.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 198 CAMILLA HANSÉN (MP):

Herr talman! Det var nästan så att man inte trodde att den här stunden skulle komma i kväll, men nu står hon äntligen här – inte i predikstolen men väl i talarstolen!

Herr talman! I går släppte Kommunal en rapport om förskolan som visar att bemanningen är farligt låg. Rapporten fokuserar särskilt på barnskötare, som vi alla vet är en viktig och samhällsbarande yrkeskår. Den fokuserar också på hur deras situation kan stärkas. Här har Isabell Mixter föredömligt redogjort för en hel del statistik. Jag hoppar därför över den biten så att vi hinner med lite mer debatt här i kväll.

Rapporten matchar väldigt väl en rapport från Sveriges Lärare som kom förra året. Där anger åtta av tio att de jobbar i en alltför stor barngrupp. Det gör det svårt att upptäcka barn som har särskilda behov, och det gör det svårt att jobba med barns språkliga, kognitiva, sociala och emotionella utveckling. Sveriges Lärare föreslår lagstiftning när det gäller barngruppernas storlek i enlighet med de allmänna råden och gör poängen att det behöver finnas ett tak och ett mått för lärartäthet.

Som vi alla minns från pandemin är allmänna råd inte bara ett inlägg i debatten utan en instruktion som ska följas. Men vi ser att det inte händer, och därför har Miljöpartiet också tagit ställning för att det behöver lagstiftas om detta.

Det för oss över till den riksrevisionsrapport som ingår i betänkandet som vi nu debatterar. Den visar att Skolverkets stöd inte når alla förskolor, särskilt inte de mindre. Det är svårt att veta hur det fungerar på grund av att tillsynen och uppföljningen är bristfällig.

Regeringen uppmanas av Riksrevisionen att se till att man vid tillståndsprovning och tillsyn har förutsättningar att göra sitt jobb. Man nämner till exempel att Skolinspektionen kan ta över tillsynen av förskolan, men det här avfärdar regeringen med att det blir för dyrt.

Det är ganska många undersökningar som har kommit om förskolan på sistone, och i höstas kom undersökningen Talis. Den visar också att stressnivån är för hög och att det är för många barn i grupperna. Många tror att de inom fem år kommer att ha lämnat yrket i förskolan. Men över 90 procent av medarbetarna i förskolan är nöjda med sitt yrke. Låt det här sjunka in en liten stund tillsammans med allt det som jag nu har berättat och de exempel vi har hört från andra ledamöter i debatten!

Det här speglas också i samtal som jag och Amanda Lind hade med Förskoleupproret för några veckor sedan. Förskoleupproret grundades i Örebro för ungefär 15 år sedan och har drivit frågorna om gruppstorlekar och yrkesroller under hela denna tid.

Vi behöver ägna lite eftertanke åt det här. Vi vet ju hur det ser ut i förskolan. Jag har lyssnat på var och en av er, och jag hör att ingen av er vill att det ska se ut så här i förskolan. De som nu betalar priset för våra höga ambitioner när vi inte ger förutsättningar för förskolan att leverera på det uppdrag vi vill ge är barnskötare och förskollärare som älskar sitt jobb men som inte får förutsättningar att utföra det.

Minns ni filmen *Det omätbara*? Den har gått på bio och på tv, och den visades också här i riksdagen i höstas. Efter att filmen visades här skickades berättelser till alla riksdagsledamöter från personer som hade sett filmen. De fick först skriva vad de kände efter att ha sett filmen, och sedan fick de göra medskick till riksdagsledamöter.

En kommentar om förskolan löd så här: Vi är många som lämnar yrket som vi älskar för att ni politiker inte ger oss rätt förutsättningar att göra vårt arbete. Ni bidrar till att vår låga slocknar. Så skrev Therese, lärare i förskolan.

Hugo, som är barnskötare, skrev så här: Ska vi behöva bränna ut oss för att vi har valt att jobba med människor? Dagligen är det kollegor som inte orkar prestera på grund av höga barnantal och allt utöver det som ska göras i verksamheten. Jag har bara jobbat i snart fyra år. Men hur ska jag kunna orka jobba till pensionen om våra förutsättningar är så fruktansvärt dåliga? Jag ska inte behöva må dåligt av ett jobb som jag tycker är fantastiskt och helt underbart. Men då måste förskolan prioriteras bättre än vad den gör.

Ytterligare en förskollärare ville skicka med det här till oss riksdagsledamöter: I dag var en av mina kollegor sjuk. Vi har vikariestopp, och därför arbetade 2 personal på 15 barn i åldrarna 1 till 3 år. I gruppen finns också barn som har behov av extra stöd. Vi ger allt av oss själva och mer därtill, men det räcker inte ens halvvägs. Och snart brinner vi ut. Slopa förskolans läroplan om det är de här förutsättningarna vi ska ha! Det är bara ett hän.

Vad kokar det här ned till? Jo, vi vet att en bra förskola lägger grunden för ett livslångt lärande och bidrar till bättre skolresultat. Det är särskilt viktigt för barn i svåra och socialt utsatta sammanhang. Vi vet också att svensk förskola inte längre är ett flaggskepp i världen.

Det behövs åtgärder här och nu: lagstiftning om gruppstorlekar och bemanning, tydliggörande av barnskötarens utbildning och uppdrag med en skyddad yrkestitel samt en långsiktigt hållbar finansiering. Detta behöver vi kunna leverera. Jag tror nämligen inte att någon här är beredd att kasta ut läroplanen för förskolan.

Fler måste återigen drömma om att få jobba med barn i förskolan. Annars kommer man inte att söka utbildningar till förskollärare eller barnskötare. För detta behöver alla som nu jobbar i förskolan ärligt och uppriktigt kunna rekommendera sitt yrke till unga som funderar på vad de ska göra med sitt yrkesliv. Då behöver vi lägga mer pengar på bordet, bland annat genom att, som Miljöpartiet gör, höja och indexera statsbidragen för välfärden.

På längre sikt behövs en samling och en nationell strategi för förskolan. Att regeringen i sin skrivelse till Riksrevisionen väljer att inte agera kraftfullare mot de brister som Riksrevisionen pekar på är anmärkningsvärt. Att hänvisa till en rad pågående utredningar som ser olika delar av förskolan är inte tillräckligt. Jag anser att regeringen bör agera omedelbart och kraftfullt inom de områden som Riksrevisionen har belyst genom att tillsätta en förskolekommission – för barnens skull, för förskolans likvärdighet och för framtidens jämlika samhälle.

Den nya kommissionen bör få ett brett och långsiktigt uppdrag att analysera segregation, avveckla marknadsskolan, föreslå hållbara strukturer för finansiering och styrning, granska förskolans roll i samhället, sätta en långsiktig gemensam bild av förskolans framtid samt bidra till jämlikhet, kunskap och kvalitet i framtidens förskola. Kommissionen bör ha en bred sammansättning med experter från profession, forskning och civilsamhälle och bred parlamentarisk representation.

Vi behöver visa att vi hör rösterna från Förskoleupproret, från dem som har sett filmen *Det omätbara*, och att vi tar in de rösterna i det politiska hantverket och tillsammans lägger grunden för en förskola som håller i längden, för nutid och för framtid.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 5, som handlar om att tillsätta en förskolekommission.

(Applåder)

I detta anförande instämde Katarina Luhr (MP).

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 12 mars.)

§ 25 Cirkulär och giftfri ekonomi

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU12

Cirkulär och giftfri ekonomi
föredrogs.

Anf. 199 CHRIS DAHLQVIST (SD):

Herr talman! Timmen är sen, och nu får vi avsluta den här dagen på topp med att debattera cirkulär och giftfri ekonomi. Det är ju alltid kul.

Att skapa rimliga förutsättningar för en cirkulär ekonomi där förpackningar, textilier, it och andra produkter återvinns och återanvänds är sedan tidigare en aktuell fråga som nu alltmer aktualiseras i de svenska hushållen. Nyckeln till framgång när det gäller cirkulär ekonomi är att det måste vara enkelt för de svenska hushållen att sortera rätt. Insamlingssystemen måste vara tillgängliga och tydliga, och förpackningar måste utformas på ett sådant sätt att alla svenskar så enkelt som möjligt kan sortera dem korrekt.

Vi kan göra mycket, men mycket av det befintliga regelverket är till stor del reglerat på EU-nivå. Detta gör att vi som svenska lagstiftare får allt mindre rådighet att själva kunna göra förnuftiga avvägningar i viktiga frågor som dem vi behandlar här i kväll.

En högst aktuell fråga för de svenska hushållen är den hushållsnära insamlingen. Många tycker att den är bökig med ett nytt system och med sopkärl som tar allt större plats. Det är inte alltför många av dem som dagligen sorterar sina sopor och försöker göra rätt som blir glada över att nu också få en förhöjd taxa, detta som följd av de investeringar som måste göras när vi inför den hushållsnära insamlingen.

Men trots detta finns det de som är glada över den hushållsnära insamlingen som del av det vi diskuterar i dag: den cirkulära ekonomin, där material måste bli mer återanvändbara. Det blir de, som sagt, när de sorteras korrekt.

Herr talman! En cirkulär ekonomi drivs i första hand av en stark marknad. När kostnader på grund av olika krav ökar priset för slutkonsumenten blir det inte bra. När vi går mot ett alltmer strikt EU-regelverk förlorar vi egen rådighet, vilket påverkar alla svenska hushåll negativt.

Herr talman! Vi har i Sverige en hög grad av nationell kompetens i frågan. De personer som besitter denna enorma kompetens blir ofta förbisedda på grund av allt högre grad av reglering från EU-lagstiftning. När det kommer till textilier blir läget som vi alla vet allt värre.

Herr talman! Cirkulär och giftfri miljö är viktigt, men än viktigare är en långsiktig politik som håller över tid. Det viktiga är att vi som nation gemensamt tar ett krafttag om denna fråga, men då måste spelreglerna förändras och avfall ses mer som en resurs än just som avfall.

Ett exempel på politik som förts den här mandatperioden och som varit väldigt bra är att schaktmassor, berg och jord nu kan återanvändas på byggarbetsplatser på ett bättre sätt än att köras till deponi. Därmed undviks också långa transporter.

SD gör stor skillnad, och det kommer vi att fortsätta göra. Vi står bakom utskottets betänkande i sin helhet.

(Applåder)

Anf. 200 STINA LARSSON (C) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, ledamoten Dahlqvist! Det är trevligt att du närvarar vid vår debatt. Vad jag förstår är det första gången du är med i debatten om cirkulär ekonomi.

Det är intressant att höra om fastighetsnära insamling, avfall, schaktmassor och så vidare. Ledamoten nämnde också EU-lagstiftningen och sa att den nationella kompetensen var så mycket bättre. Det är ju så att vi har försökt separera avfall av textil från våra gamla kläder men fick backa. Regeringen misslyckades där, och vi fick återigen förbränna våra kläder. Det beror på att vi inte har något producentansvar. Här inväntar vi EU:s lagstiftning eftersom flödena är för små här i Sverige. Vi behöver de stora flödena. Vi har internationell europeisk handel, och därför måste vi hantera detta tillsammans.

Min fråga är: Hur tänker sig Sverigedemokraterna och ledamoten Dahlqvist att hantera textilfrågan när man nu säger att EU-lagstiftningen inte är tillräcklig?

Anf. 201 CHRIS DAHLQVIST (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar så jättemycket för frågan.

Som sagt är EU-regleringen på de här områdena hög. Med tanke på att den är så hög som den är vill vi från Sverigedemokraterna, som vi sagt i många andra debatter, ha mer självständighet i Sverige och ta tillbaka det vi kan bestämma så att vi kan göra det bästa för alla svenska hushåll där ute.

Just textilfrågan är en komplicerad fråga. Precis som jag var inne på i mitt anförande är det marknaden som på olika sätt ger förutsättningarna för den cirkulära ekonomin. Här har marknaden sett att det är svårt att hantera textilierna. Det är det som gör att det också blir svårt för oss som beslutsfattare att vara inne och reglera den här typen av frågor. Det är med anledning av det som vi från Sverigedemokraterna tycker att det inte ska vara beslutsfattare på kontinenten, i Europa, som ger förutsättningarna för vad som ska gälla för oss i Sverige.

Vad gäller producentansvaret för förpackningar och olika material är det klart och tydligt att när olika typer av material ska återbrukas eller återvinnas måste det vara enkelt för de svenska konsumenterna att göra så. Den hushållsnära insamlingen är till stora delar bra, men det som är viktigt att komma ihåg är att förpackningsansvaret måste gälla över hela Europa på ett sådant sätt att det funkar för alla medlemsländer. Det är ett problem i dagsläget.

Anf. 202 STINA LARSSON (C) replik:

Herr talman! Det är den traditionella retoriken från Sverigedemokraterna att vi måste ta hem besluten därför att de inte kan lösas med hjälp av EU:s förordningar och lagstiftningar. Men problemet med textilåtervinningen är att marknaden är för liten i Sverige. Vi behöver den europeiska. Vi har för få materialströmmar.

Samtidigt lyfter Sverigedemokraterna upp frågan om förpackningar. Då är det plötsligt en bra marknad. Argumentationen håller inte.

Bryr sig Sverigedemokraterna över huvud taget om cirkulär ekonomi? När jag pratar cirkularitet i paneldebatter, tar del av undersökningar, fyller i enkäter och beskriver vår politik saknas Sverigedemokraternas synpunkter. Man lämnar inte in svar.

När jag söker på er webbsida får jag inte en enda träff på cirkulär ekonomi. Jag har inte heller sett några förslag. I stället ska problemet lösas någon annanstans någon annan gång. Helst ska man inte ta tag i problemet. Möjligtvis ska vi sortera våra sopor. Förslagen till de stora affärsmodellerna och de stora lösningarna för en grön omställning och tillväxt saknas.

Bryr sig Sverigedemokraterna över huvud taget om cirkulär ekonomi?

Anf. 203 CHRIS DAHLQVIST (SD) replik:

Herr talman! Jag har använt vår traditionella retorik. Anledningen till att vi använder den traditionella retoriken är att det går bra för Sverigedemokraterna. Vi har folket med oss i den typen av frågor. Med anledning av att vi har med oss folket i den typen av frågor är det för oss en självklarhet att vi ska ta tillbaka makten från alla EU-byråkrater till svenska folket. Det är en central och viktig fråga för oss i Sverigedemokraterna.

Jag är helt övertygad om att den dagen vi har beslutsfattandet tillbaka i Sverige i den här salen i riksdagen kommer saker och ting att lösa sig på ett mycket mer ändamålsenligt sätt än i dagsläget.

Anf. 204 JOHAN LÖFSTRAND (S):

Herr talman! Vi ska fortsätta att debattera miljö- och jordbruksutskottets betänkande *Cirkulär och giftfri ekonomi*.

Socialdemokraterna har ett antal motioner och reservationer i betänkandet, men jag yrkar bifall endast till reservation 6.

Herr talman! Sverige står i dag inför betydande miljö- och klimatutmaningar. En viktig del i lösningen handlar om att vi måste använda våra resurser bättre än i dag. Alltför länge har vi haft en linjär ekonomi. Vi utviner naturresurser, producerar varor, använder dem under en alltför kort tid och kastar sedan bort dem. Resultatet blir stora mängder avfall och ett omfattande slöseri med våra resurser. Utvecklingen måste stoppas och förändras.

Omställningen till en cirkulär ekonomi är därför förutsättningen för att vi ska klara klimatmålen, minska miljöbelastningen och samtidigt skapa nya jobb, innovationer och tillväxt i Sverige. Man kan också konstatera att i det extremt känsliga världsläge som vi nu befinner oss i skulle cirkulära flöden och resurseffektivitet ge oss en bättre uthållighet och beredskap i händelse av kris och krig.

I en cirkulär ekonomi används resurserna längre. Produkterna designas för att hålla längre, för att repareras, återanvändas och i sista hand återvinas. Avfallet ska i första hand behandlas och i andra hand bli en ny resurs i ett cirkulärt kretslopp.

Socialdemokraterna har under lång tid tagit fram olika typer av handlingsplaner för att vi ska klara av omställningen. Den senaste socialdemokratiska regeringen tog fram en handlingsplan för att ställa om Sverige. Strategin var uppbyggd på fyra pelare. Det handlade om att skapa hållbara produkter och produktdesign. Vi måste ha en mer hållbar konsumtion. Vi måste se till att skapa giftfria och cirkulära kretslopp, och vi måste stärka näringslivets möjligheter att utveckla cirkulära affärsmodeller.

Handlingsplanen innehåller också många viktiga element för att transformeringen av vårt samhälle ska gå snabbare. En viktig del i detta är att vi också behöver en nyindustrialisering. Vi har i Sverige alltid vara duktiga på innovation och utveckling och på att ligga längst fram i tekniken. Strategin har byggt Sverige starkt och varit viktig när vi har byggt upp det industriella Sverige. Tyvärr har utvecklingen avstannat – mycket på grund av visionslöshet, kortsiktiga beslut och en otydlig politik.

Ta till exempel biodrivmedelsindustrin eller kemikalieindustrin. Den gröna omställningen är ett faktum och har varit det under en lång tid. Vi har under de senaste fyra åren sett hur stora investeringar har lagts i malpåse, och innovation och utveckling har inte skett på grund av kortsiktiga beslut som har lett till färre jobb och färre investeringar i vårt land.

Vi socialdemokrater anser att för att omställningen ska ta fart igen krävs tydliga styrmedel och en ansvarsfördelning där man fokuserar på effektivitet, innovation och utveckling. Företagen ska driva utvecklingen framåt. Det är så vi skapar jobb och tillväxt.

Herr talman! Omställningen till en cirkulär ekonomi handlar i grunden om hur vi värderar våra resurser. Vi kan inte fortsätta att använda jordens resurser som om de vore oändliga. I stället bör vi bygga ett samhälle där resurserna används smart, där produkterna håller längre och där avfallet i allt större utsträckning blir nya råvaror. Det är bra för miljön och klimatet, och det är också bra för svensk tillväxt och konkurrenskraft i framtiden.
(Applåder)

Anf. 205 LARS JOHNSON (M):

Herr talman! Som talmannen väl känner till erbjuds alla riksdagsledamöter som är bosatta en bit från Stockholm en övernattningsbostad i huvudstaden. Lägenheterna är väl anpassade med möbler och utrustade med husgeråd. Det var dock en sak i min lägenhet som både förvånade och förbryllade mig. I skåpet under köksvasken fanns bara ett sopkärl. Jag saknade en uppsättning sopkärl för att källsortera mina hushållssopor.

Först trodde jag att det var ett misstag, men efter hand gick det upp för mig att den hushållsnära källsorteringen inte var särskilt välutvecklad i Stockholm. Det var en ny insikt. I min hemkommun Hässleholm har samt-

liga hushåll källsorterat sina hushållssopor sedan 1997. Allt hämtas av kommunen direkt vid bostaden. Om jag inte misstar mig var Hässleholm en av de första kommunerna i landet med fullt utbyggd hushållsnära sopsortering.

Herr talman! Varför nämner jag detta? Förutom att jag självklart vill göra lite reklam för min hemkommun är temat för dagens debatt bland annat cirkulär ekonomi. Avfall är inte längre något som bör deponeras utan en resurs som kan användas, som råvara i nya produkter eller som energi. Numera är det ett självklart sätt att se på avfall för att hushålla med jordens ändliga resurser. Det är därför välkommet att landets samtliga kommuner senast den 1 januari nästa år ska ha infört fastighetsnära insamling för samtliga hushåll. Samtidigt är det lite tråkigt att det skulle behöva dröja 30 år. Hässleholm visade ju vägen redan 1997.

Herr talman! Textilier utgör en mycket stor miljöbelastning, främst i tillverkningsfasen. Produktionen kräver stora mängder vatten, energi och kemikalier. Enligt EU:s avfallsdirektiv ska medlemsstaterna ha infört insamling av textilier senast den 1 januari 2025. Insamlingen ska ske separat från annat avfall i syfte att bidra till en mer cirkulär hantering av textilerna.

Det har dock varit problem kopplat till återvinning av textilier, vilket vi har hört tidigare i debatten. Det finns till exempel tekniska begränsningar då det saknas teknik för återvinning av vissa typer av textilier. Det har därför helt saknats avsättning för uttjänta textilier till annat än förbränning.

Mot den bakgrunden är det glädjande att kunna konstatera att det finns företag i Sverige som satsar på att återvinna gamla textilier och använda dem som råvara i nya textilier. Ett utmärkt exempel är Södras satsning Once More i Mörrum i Blekinge. Södra är en ekonomisk förening som ägs av över 50 000 familjeskogsbrukare i södra Sverige.

Once More är världens första storskaliga process för återvinning av bland annat textilier. I Södras process gör man ny textilmassa genom att blanda textilavfall med träfiber. I dag innehåller slutprodukten 20 procent återvunna textilier, men målet är att komma upp i 50 procent. Slutprodukten kan användas till viskos, modal eller lyocelltyger.

Det är naturligtvis bra att det ställs krav på insamling av textilier, men poängen med insamlingen är att textilerna ska kunna återanvändas. Därför behöver vi fler satsningar likt Södras Once More. Södra är värda en eloge för modet att våga gå före.

Herr talman! Användning av kemikalier ökar generellt i samhället. En allt större del av produktionen sker i dag utanför EU och med lägre miljökrav än i Sverige. Kemikalieinspektionen har konstaterat att den snabbt växande e-handeln från handelsplatser utanför EU innebär stora utmaningar för kemikaliekontrollen. Farliga ämnen som redan har förbjudits i EU kommer åter in i Europa via denna e-handel. Det är ofta produkter av låg kvalitet som inte kan återanvändas.

Förutom de miljöproblem som det medför innebär importen också otillbörlig konkurrens gentemot seriösa företag som följer gällande lagar. Det är därför bra att EU har enats om att avskaffa tullbefrielsen även för paket med ett värde under 150 euro.

Det är också bra att Kemikalieinspektionen arbetar aktivt med marknads kontroll för dessa produkter, för att minska riskerna för människor och miljö. Inspektionen samverkar med Tullverket för att effektivisera sina kontroller. Genom denna samverkan stoppades under 2024 tusentals varor innehållande otillåtna kemikalier från att säljas i Sverige. För 2026 har regeringen därför gjort en satsning på Kemikalieinspektionen när det gäller arbetet med kemikaliekontroll.

Herr talman! PFAS är ett samlingsnamn för en stor grupp syntetiskt tillverkade kemikalier. Man brukar kalla PFAS för evighetskemikalier, då de är extremt stabila och i praktiken inte bryts ned i naturen. Enligt Kemikalieinspektionen finns det mer än 10 000 olika PFAS-kemikalier.

PFAS är fett-, vatten- och smutsavvisande, vilket gör dem eftertraktade i många produkter. De finns i bland annat kläder, möbler, husgeråd, matförpackningar, kosmetika och brandskum. Vi omges alltså ständigt av PFAS. Det finns gott om studier som pekar på att dessa kemikalier leder till allvarliga hälsoeffekter, till exempel hormonstörningar och ökad cancerrisk.

Kemikalieinspektionen har tillsammans med myndigheter i fyra andra länder tagit fram ett brett förslag om begränsning av PFAS i EU. Förslaget har lämnats till kommissionen för vidare åtgärd. Erfarenheten visar att användningen av farliga ämnen ofta minskar tydligt efter att de har reglerats i EU. Det är därför angeläget att kommissionen snarast återkommer med ett förslag om begränsning av PFAS. Den svenska regeringen driver på för detta arbete i EU. I regeringsförklaringen var statsministern tydlig med att Sverige har intagit en ledarroll inom EU i kampen mot miljögifterna.

Parallellt med arbetet i EU håller regeringen också på att ta fram en nationell plan för att minska spridningen av PFAS. Det har också avsatts sammanlagt 335 miljoner kronor för detta arbete fram till 2028.

Herr talman! Med de orden vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)
(forts. prot. 88)

§ 26 Beslut om uppskjuten ärendehantering

Kammaren beslutade på förslag av förste vice talmannen att behandlingen av pågående ärende och återstående ärende på dagens föredragningslista skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

§ 27 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Motioner

med anledning av prop. 2025/26:141 En ny vapenlag

2025/26:3919 av Teresa Carvalho m.fl. (S)

2025/26:3921 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C)

2025/26:3923 av Emma Nohrén m.fl. (MP)

§ 28 Anmälan om interpellation

Följande interpellation hade framställts:

den 10 mars

2025/26:383 Regeringens ekonomiska prioriteringar
av *Ida Ekeröth Clausson* (S)
till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

§ 29 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 10 mars

2025/26:586 Möjlighet till svensk ostronodling
av *Rickard Nordin* (C)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)
2025/26:587 Ungdomsmottagningarnas arbete
av *Agneta Nilsson* (S)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)
2025/26:588 Finansiering av illegal klimataktivism
av *Martin Kinnunen* (SD)
till finansmarknadsminister Niklas Wykman (M)

§ 30 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 10 mars

2025/26:558 1967 års gränser
av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:560 Sanktioner mot Venezuelas interimspresident
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:561 Scamfabriker i Kambodja
av *Olle Thorell* (S)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:568 Stöd till Kazakstans demokratiska reformer
av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:572 Spänningarna mellan USA och länder i Latinamerika
av *Håkan Svenneling* (V)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2025/26:573 Risken för kärnvapen i Iran
av *Laila Naraghi* (S)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:570 Pakistans kärnvapen
av *Laila Naraghi* (S)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

Prot. 2025/26:87
11 mars

§ 31 Kammaren åtskildes kl. 22.55.

Sammanträdet leddes
av tredje vice talmannen från dess början till och med § 7 anf. 32 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 11 anf. 59 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 13 anf. 71 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 82 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 21,
av förste vice talmannen därefter till och med § 22 anf. 132 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 24 anf. 175 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

REBECCA HEINEMANN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Val av justitieombudsman	1
§ 2 Fråga om hänvisning av motion till utskott	1
Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN.....	1
Anf. 2 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	2
Anf. 3 TONY HADDOU (V).....	3
Anf. 4 TREDJE VICE TALMANNEN.....	4
(Beslut fattades under § 17.)	5
§ 3 Justering av protokoll	5
§ 4 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	5
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	5
§ 6 Ärenden för bordläggning	6
§ 7 Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet	6
Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU8.....	6
Anf. 5 LINNÉA WICKMAN (S).....	6
Anf. 6 KATARINA TOLGFORS (M).....	9
Anf. 7 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik.....	11
Anf. 8 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	11
Anf. 9 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik.....	11
Anf. 10 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	12
Anf. 11 ANNA LASSES (C) replik.....	12
Anf. 12 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	13
Anf. 13 ANNA LASSES (C) replik.....	13
Anf. 14 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	13
Anf. 15 LINNÉA WICKMAN (S) replik.....	13
Anf. 16 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	14
Anf. 17 LINNÉA WICKMAN (S) replik.....	14
Anf. 18 KATARINA TOLGFORS (M) replik.....	14
Anf. 19 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V)	15
Anf. 20 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	17
Anf. 21 ANNA LASSES (C) replik.....	19
Anf. 22 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik.....	19
Anf. 23 ANNA LASSES (C) replik.....	20
Anf. 24 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik.....	20
Anf. 25 JANINE ALM ERICSON (MP) replik.....	20
Anf. 26 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik.....	21
Anf. 27 JANINE ALM ERICSON (MP) replik.....	21
Anf. 28 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik.....	22
Anf. 29 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik.....	22
Anf. 30 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik.....	22
Anf. 31 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik.....	23
Anf. 32 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik.....	23
Anf. 33 ANNA LASSES (C)	24
Anf. 34 JANINE ALM ERICSON (MP)	26
Anf. 35 YASMINE ERIKSSON (SD)	29
(Beslut fattades under § 21.)	29

§ 8 Extra ändringsbudget för 2026 – Stöd till Ukraina och vaccineredskap.....	30
Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU46.....	30
Anf. 36 EDWARD RIEDL (M)	30
Anf. 37 INGELA NYLUND WATZ (S).....	31
Anf. 38 DAVID PEREZ (SD).....	33
Anf. 39 MARTIN ÅDAHL (C) replik.....	33
Anf. 40 FÖRSTE VICE TALMANNEN.....	34
Anf. 41 DAVID PEREZ (SD) replik.....	34
Anf. 42 MARTIN ÅDAHL (C) replik.....	34
Anf. 43 DAVID PEREZ (SD) replik.....	34
Anf. 44 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V).....	35
Anf. 45 MARTIN ÅDAHL (C).....	36
Anf. 46 HANS EKLIND (KD).....	38
Anf. 47 JANINE ALM ERICSON (MP).....	39
Anf. 48 CECILIA RÖNN (L).....	41
(Beslut fattades under § 21.).....	42
§ 9 Riksrevisionens rapport om avgiftsbelagda tjänster	42
Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU15.....	42
(Beslut fattades under § 21.).....	42
§ 10 Riksrevisionens rapport om statens användning och anskaffning av kontorslokaler	42
Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU18.....	42
(Beslut fattades under § 21.).....	42
§ 11 Riksrevisionens rapport om statens arbete med Agenda 2030	42
Finansutskottets betänkande 2025/26:FiU19.....	42
Anf. 49 JAN ERICSON (M)	42
Anf. 50 MARTIN ÅDAHL (C) replik.....	46
Anf. 51 JAN ERICSON (M) replik	46
Anf. 52 MARTIN ÅDAHL (C) replik.....	47
Anf. 53 JAN ERICSON (M) replik	47
Anf. 54 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	48
Anf. 55 JAN ERICSON (M) replik	48
Anf. 56 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	49
Anf. 57 JAN ERICSON (M) replik	49
Anf. 58 PEDER BJÖRK (S).....	50
Anf. 59 JAN ERICSON (M) replik	52
Anf. 60 PEDER BJÖRK (S) replik.....	52
Anf. 61 JAN ERICSON (M) replik	53
Anf. 62 PEDER BJÖRK (S) replik.....	53
Anf. 63 MARTIN ÅDAHL (C).....	54
Anf. 64 JANINE ALM ERICSON (MP).....	55
(Beslut fattades under § 21.).....	57
§ 12 Offentlighet, sekretess och integritet.....	57
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU26	57
Anf. 65 ULRIK NILSSON (M).....	57
Anf. 66 PETER HEDBERG (S).....	59
Anf. 67 JAN RIISE (MP)	60
Anf. 68 VASILIKI TSOUPLAKI (V).....	61

Anf. 69 MUHARREM DEMIROK (C)	64
(Beslut fattades under § 21.)	64
§ 13 Valfrågor	65
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU27	65
Anf. 70 ULRIK NILSSON (M)	65
Anf. 71 PETER HEDBERG (S).....	66
Anf. 72 VASILIKI TSOUPLAKI (V).....	67
Anf. 73 MUHARREM DEMIROK (C)	69
Anf. 74 JAN RIISE (MP).....	70
(Beslut fattades under § 21.)	71
§ 14 Fri- och rättigheter m.m.	72
Konstitutionsutskottets betänkande 2025/26:KU28	72
Anf. 75 MARTIN WESTMONT (SD).....	72
Anf. 76 LENA MALM (S).....	74
Anf. 77 OSKAR SVÅRD (M)	76
Anf. 78 VASILIKI TSOUPLAKI (V).....	78
Anf. 79 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	80
Anf. 80 MUHARREM DEMIROK (C)	82
Anf. 81 MAURICIO ROJAS (L)	83
Anf. 82 JAN RIISE (MP).....	85
(Beslut fattades under § 21.)	87
§ 15 Ett stärkt konsumentskydd vid distansavtal	87
Civilutskottets betänkande 2025/26:CU11	87
Anf. 83 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	87
Anf. 84 BJÖRN TIDLAND (SD).....	88
Anf. 85 LARS BECKMAN (M)	90
Anf. 86 LARRY SÖDER (KD).....	90
(Beslut fattades under § 21.)	91
§ 16 Hyresrätt m.m.....	91
Civilutskottets betänkande 2025/26:CU14.....	91
Anf. 87 ROGER HEDLUND (SD)	91
Anf. 88 ALIREZA AKHONDI (C) replik	92
Anf. 89 ROGER HEDLUND (SD) replik	93
Anf. 90 ALIREZA AKHONDI (C) replik	93
Anf. 91 ROGER HEDLUND (SD) replik	94
Anf. 92 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	94
Anf. 93 ROGER HEDLUND (SD) replik	95
Anf. 94 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	95
Anf. 95 ROGER HEDLUND (SD) replik	95
Anf. 96 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	96
Anf. 97 ROGER HEDLUND (SD) replik	96
Anf. 98 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	96
Anf. 99 ROGER HEDLUND (SD) replik	97
(forts. § 22).....	97
Ajournering.....	98
Återupptaget sammanträde.....	98
§ 17 Beslut om begäran om hänvisning av motion	98
Anf. 100 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	98
Anf. 101 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	99
Anf. 102 TONY HADDOU (V).....	100

§ 18 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 4 mars	102
UbU7 Övergripande skolfrågor	102
UbU8 Grundläggande om utbildning	104
§ 19 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 5 mars	105
SoU15 Stöd till personer med funktionsnedsättning	105
SoU21 Äldreomsorg.....	106
UbU15 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning	107
UU15 Situationen i Israel och Palestina	107
FöU9 Samhällets krisberedskap	109
CU9 Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente	110
CU21 Elektronisk inlämning av bouppteckningar.....	110
§ 20 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 10 mars	111
MJU10 Jakt och viltvård	111
MJU16 Klimatpolitik.....	113
SkU15 Företag, kapital och fastighet.....	114
JuU24 2025 års redogörelse för tillämpningen av lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar	116
JuU25 Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2024.....	116
§ 21 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	117
UU8 Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i det internationella biståndet.....	117
FiU46 Extra ändringsbudget för 2026 – Stöd till Ukraina och vaccinberedskap.....	118
FiU15 Riksrevisionens rapport om avgiftsbelagda tjänster	118
FiU18 Riksrevisionens rapport om statens användning och anskaffning av kontorslokaler	118
FiU19 Riksrevisionens rapport om statens arbete med Agenda 2030.....	118
KU26 Offentlighet, sekretess och integritet	119
KU27 Valfrågor.....	120
KU28 Fri- och rättigheter m.m.	121
CU11 Ett stärkt konsumentskydd vid distansavtal	122
§ 22 (forts. från § 16) Hyresrätt m.m. (forts. CU14)	122
Anf. 103 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V).....	122
Anf. 104 ALIREZA AKHONDI (C) replik.....	126
Anf. 105 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	127
Anf. 106 ALIREZA AKHONDI (C) replik.....	127
Anf. 107 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	127
Anf. 108 DAVID JOSEFSSON (M)	128
Anf. 109 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	130
Anf. 110 DAVID JOSEFSSON (M) replik	131
Anf. 111 MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	131
Anf. 112 DAVID JOSEFSSON (M) replik.....	132
Anf. 113 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	133
Anf. 114 DAVID JOSEFSSON (M) replik	133
Anf. 115 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	134

Anf. 116	DAVID JOSEFSSON (M) replik	134
Anf. 117	AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	135
Anf. 118	DAVID JOSEFSSON (M) replik	135
Anf. 119	AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	136
Anf. 120	DAVID JOSEFSSON (M) replik	136
Anf. 121	MARKUS KALLIFATIDES (S)	137
Anf. 122	LARRY SÖDER (KD).....	140
Anf. 123	MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	141
Anf. 124	LARRY SÖDER (KD) replik	141
Anf. 125	MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	142
Anf. 126	LARRY SÖDER (KD) replik	142
Anf. 127	ALIREZA AKHONDI (C).....	143
Anf. 128	LARRY SÖDER (KD) replik	145
Anf. 129	ALIREZA AKHONDI (C) replik	145
Anf. 130	LARRY SÖDER (KD) replik	145
Anf. 131	ALIREZA AKHONDI (C) replik	146
Anf. 132	PATRIK KARLSON (L)	146
Anf. 133	MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	148
Anf. 134	PATRIK KARLSON (L) replik	149
Anf. 135	MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	149
Anf. 136	TREDJE VICE TALMANNEN.....	150
Anf. 137	PATRIK KARLSON (L) replik	150
Anf. 138	AMANDA PALMSTIERNA (MP)	150
Anf. 139	ALIREZA AKHONDI (C) replik	153
Anf. 140	AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	153
Anf. 141	ALIREZA AKHONDI (C) replik	154
Anf. 142	AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	154
	(Beslut skulle fattas den 12 mars.)	154
§ 23	Associationsrätt	155
	Civilutskottets betänkande 2025/26:CU16.....	155
Anf. 143	RASHID FARIVAR (SD).....	155
Anf. 144	MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	156
Anf. 145	RASHID FARIVAR (SD) replik	157
Anf. 146	MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	157
Anf. 147	RASHID FARIVAR (SD) replik	158
Anf. 148	AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	158
Anf. 149	RASHID FARIVAR (SD) replik	158
Anf. 150	TREDJE VICE TALMANNEN.....	159
Anf. 151	AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	159
Anf. 152	RASHID FARIVAR (SD) replik	159
Anf. 153	MARKUS KALLIFATIDES (S)	160
Anf. 154	ALIREZA AKHONDI (C) replik	161
Anf. 155	MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	162
Anf. 156	ALIREZA AKHONDI (C) replik	162
Anf. 157	MARKUS KALLIFATIDES (S) replik	162
Anf. 158	LUDVIG CEIMERTZ (M)	163
Anf. 159	ILONA SZATMÁRI WALDAU (V).....	165
Anf. 160	LARRY SÖDER (KD).....	166
Anf. 161	ALIREZA AKHONDI (C).....	166
Anf. 162	RASHID FARIVAR (SD) replik	168
Anf. 163	ALIREZA AKHONDI (C) replik	168

Anf. 164 RASHID FARIVAR (SD) replik.....	168
Anf. 165 ALIREZA AKHONDI (C) replik.....	169
Anf. 166 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	169
Anf. 167 ALIREZA AKHONDI (C) replik.....	169
Anf. 168 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	170
Anf. 169 ALIREZA AKHONDI (C) replik.....	170
Anf. 170 AMANDA PALMSTIERNA (MP).....	171
Anf. 171 RASHID FARIVAR (SD) replik.....	172
Anf. 172 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	172
Anf. 173 RASHID FARIVAR (SD) replik.....	172
Anf. 174 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	173
(Beslut skulle fattas den 12 mars.).....	173
§ 24 Förskolan.....	173
Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU6	173
Anf. 175 JOAR FORSSELL (L)	173
Anf. 176 ISABELL MIXTER (V) replik	174
Anf. 177 JOAR FORSSELL (L) replik	175
Anf. 178 ISABELL MIXTER (V) replik	175
Anf. 179 JOAR FORSSELL (L) replik	176
Anf. 180 ANNA LASSES (C) replik	176
Anf. 181 JOAR FORSSELL (L) replik	177
Anf. 182 ANNA LASSES (C) replik	177
Anf. 183 JOAR FORSSELL (L) replik	178
Anf. 184 ROSE-MARIE CARLSSON (S).....	178
Anf. 185 ANDERS ALFTBERG (SD) replik	180
Anf. 186 ROSE-MARIE CARLSSON (S) replik.....	181
Anf. 187 ANDERS ALFTBERG (SD) replik	181
Anf. 188 ROSE-MARIE CARLSSON (S) replik.....	182
Anf. 189 JOAR FORSSELL (L) replik	182
Anf. 190 ROSE-MARIE CARLSSON (S) replik.....	182
Anf. 191 JOAR FORSSELL (L) replik	183
Anf. 192 ROSE-MARIE CARLSSON (S) replik.....	183
Anf. 193 ANDERS ALFTBERG (SD).....	184
Anf. 194 ISABELL MIXTER (V).....	186
Anf. 195 JOHANNA RANTSI (M)	188
Anf. 196 ANNA LASSES (C).....	190
Anf. 197 MATHIAS BENGTTSSON (KD).....	192
Anf. 198 CAMILLA HANSÉN (MP)	194
(Beslut skulle fattas den 12 mars.).....	196
§ 25 Cirkulär och giftfri ekonomi.....	196
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26:MJU12	196
Anf. 199 CHRIS DAHLQVIST (SD).....	196
Anf. 200 STINA LARSSON (C) replik	197
Anf. 201 CHRIS DAHLQVIST (SD) replik	197
Anf. 202 STINA LARSSON (C) replik	198
Anf. 203 CHRIS DAHLQVIST (SD) replik	198
Anf. 204 JOHAN LÖFSTRAND (S).....	198
Anf. 205 LARS JOHNSSON (M).....	199
(forts. prot. 88).....	201
§ 26 Beslut om uppskjuten ärendehantering	201

§ 27 Bordläggning.....	201
§ 28 Anmälan om interpellation.....	202
§ 29 Anmälan om frågor för skriftliga svar	202
§ 30 Anmälan om skriftliga svar på frågor	202
§ 31 Kammaren åtskildes kl. 22.55.	203